

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

**2020-2021 ОҚУ ЖЫЛЫНДА
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА
ОҚУ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ТУРАЛЫ**

Әдістемелік нұсқау хат

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылды (2020 жылғы 15 маусымдағы №7 хаттамасы)

2020-2021 оқу жылында Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы: Әдістемелік нұсқау хат. – Нұр-Сұлтан қ.: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2020. – 331 б.

Жинаққа 2020-2021 оқу жылында Қазақстан Республикасының мектепалды даярлық және білім беру ұйымдарының 1-11-сыныптарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру бойынша материалдар енгізілген.

Жинақ жалпы орта білім беретін мектептердің басшылары, мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының педагогтеріне, бастауыш сынып және пән мұғалімдеріне, сонымен қатар білім басқармалары/бөлімдерінің, білім саласындағы бақылау департаменттерінің басшыларына, мамандарына арналған.

- 1 *НОРМАТИВТІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ*
- 2 *ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ*
- 3 *БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ПЕДАГОГ*
- 4 *ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫ*
- 5 *2020-2021 ОҚУ ЖЫЛЫНДА БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ.*
  - 5.1 Мектепке дейінгі дайындық топтары мен сыныптары
  - 5.2 Бастауыш білім беру деңгейі
  - 5.3 Негізгі орта білім беру деңгейі
  - 5.4 Жалпы орта білім беру деңгейі
- 6 *БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІ*
- 7 *ШАҒЫНЖИНАҚТЫ МЕКТЕПТІ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ*
- 8 *РЕСУРСТАР*

ҚОСЫМША

1. БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫ НОРМАТИВТІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ.

2020-2021 оқу жылында білім беру процесін ұйымдастыруда қолданыста болатын МЖМБС, Үлгілік оқу жоспарлары, үлгілік оқу бағдарламалары келесі кестеде берілген. 2020-2021 оқу жылына арналған ӘНХ-тың электронды қосымшасында көрсетілген нормативтік құқықтық актілерге сілтемемен өтуге болады.

✓ Оқу процесін ұйымдастыру кезінде білім беру ұйымдары осы Әдістемелік-нұсқау хатты, сонымен бірге «Коронавирустық инфекцияның таралуына байланысты шектеу шаралары кезінде білім беру ұйымдарында оқу процесін жүзеге асыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдарды бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 13 тамыздағы №345 бұйрығымен бекітілген әдістемелік ұсынымдарды басшылыққа алады».

1-кесте. 2020-2021 оқу жылында білім беру процесін ұйымдастыруда қолданыста болатын НҚА

Білім беру деңгейлері	МЖМБС	Типтік оқу жоспарлары	Типтік оқу бағдарламалары
Мектепалды дайындық		12.12.2012 №557	12.08.2016 №499
1-4-сыныптар		8.11.2012 №500 (4.09.2018 №441)	3.04.2013 №115 (8.04.2016 №226, 10.05.2018 №199, 17.10.2018 №576)
5-9-сыныптар	ҚР МЖМБС (№604 31.10.2018ж)	8.11.2012 №500 (4.09.2018 №441 17.08.2020 №350)	3.04.2013 №115 (25.10.2017 №545)
10-11-сыныптар		8.11.2012 №500 (4.09.2018 №441, 15.05.2019 №205 17.08.2020 №350)	3.04.2013 №115 (27.07.2017 №352, 7.03.2019 №105, 21.04.2020 №154)

1-4-сыныптарда білім беру процесі келесі құжаттар негізінде жүзеге асырылады:

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің Мемлекеттік жалпыға міндетті бастауыш білім беру деңгейінің стандарты, 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен бекітілген (2020 жылғы 5 мамырдағы №182 өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығымен бекітілген Бастауыш білім берудің үлгілік оқу жоспарлары (2018 жылғы 4 қыркүйектегі № 441 бұйрығымен өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығымен бекітілген Бастауыш білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары («Өзін-өзі тану» пәні бойынша 2016 жылғы 8 сәуірдегі № 266 бұйрығымен өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығымен бекітілген Жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары (2018 жылғы 10 мамырдағы № 199 бұйрықпен өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 12 қазандағы № 564 бұйрығымен бекітілген Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білімнің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдаудың үлгілік қағидалары;

✓ «ҚР Білім және ғылым министрінің кейбір бұйрықтарына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 26 шілдедегі № 334 бұйрығы;

✓ Тиісті үлгідегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» 2018 жылғы № 595 30 қазандағы ҚР Білім және ғылым министрлігінің бұйрығы;

✓ «Арнайы білім беру ұйымдары түрлері қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 14 ақпандағы № 66 бұйрығы.

5-11-сыныптарда білім беру процесі келесі құжаттар негізінде жүзеге асырылады:

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен бекітілген Негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (2020 жылғы 5 мамырдағы №182 өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен бекітілген Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (2020 жылғы 5 мамырдағы №182 өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығымен бекітілген Негізгі орта және жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарлары (2018 жылғы 4 қыркүйектегі № 441 бұйрықпен өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығымен бекітілген Негізгі орта және жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарлары (2019 жылғы 15 мамырдағы № 205 бұйрықпен өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығымен бекітілген Негізгі орта білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары (2017 жылғы 25 қазандағы № 545 бұйрықпен өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы

3 сәуірдегі № 115 бұйрығымен бекітілген Жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары (2017 жылғы 3 сәуірдегі № 352 бұйрықпен өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығымен бекітілген Жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары (2019 жылғы 7 наурыздағы № 105 бұйрықпен өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығымен бекітілген Негізгі орта білім берудің жалпы білім беретін пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары (2014 жылғы 15 шілдедегі № 281 бұйрықпен «Зайырлылық және дінтану негіздері» пәні бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығымен бекітілген жалпы білім беретін пәндері бойынша негізгі орта білім берудің үлгілік оқу бағдарламалары (2020 жылғы 21 сәуірдегі №154 «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәні бойынша енгізілген өзгерістермен»);

✓ «Оқулықтардың, оқу-әдістемелік кешендердің, құралдардың және басқа да қосымша әдебиеттердің, оның ішінде электрондық жеткізгіштегілерінің тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 22 мамырдағы № 216 бұйрығымен бекітілген оқу басылымдары;

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 12 қазандағы № 564 бұйрығымен бекітілген Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білімнің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдаудың үлгілік қағидалары;

✓ «ҚР Білім және ғылым министрінің кейбір бұйрықтарына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 26 шілдедегі № 334 бұйрығы негізінде жүзеге асырылады;

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығымен бекітілген жалпы білім беретін пәндердің үлгілік оқу бағдарламалары (2015 жылғы 18 маусымдағы № 393 бұйрықпен соңғы өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ Тиісті үлгідегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» ҚР БҒМ 2018 жылғы 30 қазандағы бекіткен №595 бұйрығы;

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің «Арнаулы білім беру ұйымдары түрлері қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» 2017 жылғы 14 ақпандағы № 66 бұйрығы

✓ ҚР білім және ғылым Министрінің 27 қарашадағы Қазақстан Республикасының 2017 жылғы № 596 мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды, орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруді жан басына нормативтік қаржыландыру қағидаларын бекіту туралы (соңғы өзгертулер және толықтырулармен 21.09.2018 жылғы № 477 бұйрығы);

✓ «Білім беру ұйымдары білім беру қызметінде пайдаланатын қатаң есептіліктегі құжаттардың нысанын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің міндетін атқарушының 2007 жылғы 23 қазандағы № 502 бұйрығы (2019 жылғы 16 мамырдағы № 208 бұйрықпен соңғы өзгерістер мен толықтырулар енгізілген); «Мектепке дейінгі, орта білім беру ұйымдарын, сондай-ақ арнайы білім беру ұйымдарын жабдықтармен және жиһазбен жарақтандыру нормаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 22 қаңтардағы № 70 бұйрығы (2017 жылғы 29 желтоқсандағы № 662 бұйрықпен соңғы өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ «Білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығы (2018 жылғы 25 қыркүйектегі № 494 бұйрықпен соңғы өзгерістер мен толықтырулар енгізілген);

✓ «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білімнің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, қосымша білімнің білім беру бағдарламаларын және арнайы оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарында жұмыс істейтін педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғаларды және білім мен ғылым саласындағы басқа да азаматтық қызметшілерді аттестаттаудан өткізу қағидалары мен шарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 27 қаңтардағы № 83 бұйрығы;

✓ «Білім беру объектілеріне қойылатын санитариялық-эпидемиялық талаптар» санитариялық қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2017 жылғы 16 тамыздағы № 611 бұйрығы;

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 6 сәуірдегі «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары педагогтерінің жүргізуі үшін міндетті құжаттардың тізбесін және олардың нысандарын бекіту туралы» № 130 бұйрығы;

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 12 тамыздағы «Орта білім беру ұйымдарында 2020 - 2021 оқу жылының басталуын, ұзақтығын және каникул кезеңдерін айқындау туралы» № 340 бұйрығы;

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 13 тамыздағы «Коронавирустық инфекцияның таралуына байланысты шектеу шаралары кезеңінде білім беру ұйымдарында оқу процесін іске асыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдарды бекіту туралы» № 345 бұйрығы;

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 28 тамыздағы «Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы» № 372 бұйрығы;

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы

28 тамыздағы «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы» № 373 бұйрығы;

✓ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 28 тамыздағы «Қашықтықтан білім беру технологиялар бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 20 наурыздағы № 137 бұйрығына өзгеріс енгізу туралы» № 374 бұйрығы.

Келесі кестеде 2019 жылдың 27 желтоқсанында қабылданған «Педагог мәртебесі туралы» Заңның негізінде бекітілген орта білім беру жүйесіне қатысты НҚА және жаңа оқу жылының қарсаңында бекітілген негізгі нормативтік құжаттар келтірілген.

2-кесте. «Педагог мәртебесі туралы» Заңның қабылдануына байланысты бекітілген орта білім беру жүйесіне қатысты НҚА және жаңадан қабылданған негізгі нормативтік құжаттар

2019 жылдың 27 желтоқсанында қабылданған «Педагог мәртебесі туралы» Заңның негізінде бекітілген орта білім беру жүйесіне қатысты НҚА	
ҚАБЫЛДАНҒАН НҚА АТАУЫ	НҚА-ҒА ЕНГІЗІЛГЕН ӨЗГЕРІСТЕР / МАЗМҰНЫНДАҒЫ НЕГІЗГІ АҚПАРАТ
<p>1. «Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» <i>Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 5 мамырдағы № 182 бұйрығы</i></p>	<p>Бастауыш мектеп деңгейінде: 10-1. Оқытуы қазақ тіліндегі оқушылар үшін «Сауат ашу» пәні бойынша әліппеге дейінгі және әліппе кезеңдерінің міндеттері «Әліппе» оқулығымен 1-жартыжылдықта, әліппеден кейінгі кезең міндеттері «Ана тілі» оқулығымен 2-жартыжылдықта; оқытуы орыс тіліндегі оқушылар үшін «Букварь»/«Обучение грамоте» пәні бойынша әліппеге дейінгі және әліппе кезеңдерінің міндеттері «Букварь» оқулығымен 1-жартыжылдықта, әліппеден кейінгі кезең міндеттері «Обучение грамоте» оқулығымен 2-жартыжылдықта жүзеге асырылады. 48, 64, 95. Сыныпта ерекше білім беруге қажеттілігі бар балалар болған жағдайда сынып толымдылығы осындай әр балаға барлық білім алушылар санын үшке кеміту есебінен жүзеге асырылады. 51.1.Сыныптарды топтарға бөлу 51-тармақта көрсетілген пәндерден басқа инвариантты компонент пәндері бойынша сабақтар өткізу кезінде білім алушылар санына қарамастан, қалалық, ауылдық білім беру ұйымдарында, шағын жинақты мектептерде рұқсат етіледі.</p>
<p>2. «Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта</p>	<p>Биылғы жылы балаларды бірінші сыныпқа</p>

<p>білімнің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдаудың үлгілік қағидаларын бекіту туралы» <i>Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 12 қазандағы № 564 бұйрығы</i></p>	<p>қабылдау ережесіне өзгерістер енгізілді. Барлық осы процестер толығымен автоматтандырылады және «Электрондық үкімет» арқылы қол жетімді болады. <u>1-сыныпқа қабылдау үшін</u> портал арқылы ағымдағы жылдың <u>1 сәуірінен 1 тамызына дейін</u> өз үйінде бола отырып өтініш беруге болады. <u>Оқушыларды</u> бір мектептен екіншісіне <u>ауыстыру</u> жаңа форматта жүргізіледі, ол да автоматтандырылады. Ата-аналар бір мектептен екіншісіне барып, құжаттарды қағаз форматта тапсырудың қажеті жоқ, ескі мектепте шығу үшін түбіртектерді, содан кейін келу түбіршегін ресімдеудің қажеті жоқ. <i>Мамандандырылған ұйымдардан, гимназиялардан және лицейлерден басқа, білім беру ұйымдарының бірінші сыныбына балаларды қабылдау кезінде түсу емтихандарын, тестілеуді, сынақтарды, конкурстарды өткізуге жол берілмейді.</i></p>
<p>3. «Орта білім беру ұйымдарында 2020 - 2021 оқу жылының басталуын, ұзақтығын және каникул кезеңдерін айқындау туралы» <i>Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 12 тамыздағы №340 бұйрығы</i></p>	<p>1) 2020 - 2021 оқу жылының басталуы - 2020 жылғы 1 қыркүйек; 2) оқу жылының ұзақтығы 1-сыныптарда – 33 оқу аптасы, 2-11 (12)- сыныптарда – 34 оқу аптасы. Мейрам күндеріне түскен сабақтар оқу бағдарламасы мазмұнының кіріктірілуі ескеріле отырып, қайталауға арналған сағаттар есебінен келесі жұмыс күндеріне ауыстырылады. 3) оқу жылы ішіндегі каникул кезеңдері: 1-11 (12) – сыныптарда: күзгі каникул – 10 күн (2020 жылғы 5-14 қараша аралығында), қысқы – 11 күн (2020 жылғы 31 желтоқсан мен 2021 жылғы 10 қаңтар аралығында), көктемгі – 12 күн (2021 жылғы 20-31 наурыз аралығында); 1-сыныптарда: қосымша каникул – 7 күн (2021 жылғы 8-14 ақпан аралығында).</p>
<p>4. «Педагогикалық кеңес қызметін ұйымдастырудың үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі міндетін атқарушының 2008 жылғы 16 мамырдағы № 272 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы» <i>Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 2 сәуірдегі № 125 бұйрығы</i></p>	<p>3. Педагогикалық кеңес: 1) оқу-тәрбие жұмыстарын жоспарлау және іске асыру; 2) оқу жұмыс жоспарларын бекіту; 3) білім беру қызметтерін ұсыну сапасы; 4) инклюзивті, арнайы білім беруді қамтамасыз ету үшін білім алушылардың (тәрбиеленушілердің) үлгерімі және психологиялық-педагогикалық даму ерекшеліктері туралы алынған деректердің негізінде білім алушылардың (тәрбиеленушілердің) жеке ерекшеліктері ескеріліп, оқу-тәрбие және түзету-дамыту жұмыстарын ұйымдастыруға ұсынымдар әзірлеу; 5) білім алушыларға қорытынды аттестаттауды өткізу, оларды емтиханға жіберу, ұсынылған құжаттар негізінде білім алушыларды емтиханнан босату, білім алушыларды келесі сыныпқа ауыстыру немесе оларды қайталау курсына қалдыру, білім алушыларды грамоталармен, мақтау қағазымен марапаттау, негізгі орта білімді үздік бітіру туралы аттестат, негізгі орта білімді бітіргендігі туралы аттестат, жалпы орта білімі</p>

	<p>туралы үздік аттестат, жалпы орта білімі туралы аттестат, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» <u>бұйрығына</u> сәйкес белгіленген үлгідегі анықтама беру туралы шешімдер қабылдау;</p> <p>6) мемлекеттік білім беру ұйымдарындағы педагогтердің оқу жүктемесін бөлу, оларды аттестаттауға дайындау, марапаттау және көтермелеу;</p> <p>7) білім беру ұйымының үш тілде оқытуға ауысуы;</p> <p>8) экстернаттық оқыту нысанындағы білім алушыларға рұқсат беру, қорытынды аттестаттау жүргізу;</p> <p>9) зияткерлік, ғылыми, спорттық жарыстарға, музыкалық-шығармашылық конкурстарға қатысушы білім алушыларға жеке жұмысты ұйымдастыру;</p> <p>10) сабақ кестесін құрастыру;</p> <p>11) білім алушыларды (тәрбиеленушілерді) қабылдау, ауыстыру және бітіріп шығару;</p> <p>12) білім алушының (тәрбиеленушінің) эмоциялық-ерік және жеке дамуын зерделеу;</p> <p>13) оқуы мен тәрбиесінде тұрақты қиындықтарға шалдығатын балалардың ерекше білім алу қажеттіліктерін анықтау үшін оларды психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияға жолдау бойынша ұсынымдар беру;</p> <p>14) кәсіби қызметке алғаш келген педагогке бір оқу жылы кезеңіне бекітілетін тәлімгерді анықтау мәселелерін қарастырады.</p> <p>4-тармақ мынадай редакцияда жазылған: «4. Педагогикалық кеңестің құрамына білім беру ұйымдарының барлық педагогтары кіреді».</p> <p>Педагогикалық кеңесте қысқартылған жүктеме бойынша Типтік оқу жоспарларын таңдау, топтарға бөлу, жоғары сыныптарда физика, химия, биология, информатиканы ағылшын тілінде оқыту және білім беру ұйымдары қызметінің басқа да мәселелері бойынша өз бетінше шешім қабылдауға болады.</p>
<p>5. «Білім беру ұйымдарының педагогтері жүргізу үшін міндетті құжаттардың тізбесін және олардың нысандарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 6 сәуірдегі № 130 бұйрығы.</p>	<p>Мұғалімдер үшін келесі құжаттарды жүргізу белгіленген:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сынып журналы; - күнтізбелік-тақырыптық жоспарлар; - сабақ жоспарлары (қысқа мерзімді жоспар); - критериалды бағалау бойынша құжаттар (жиынтық және формативті бағалау); - сынып жетекшілерге арналған құжаттар нысандары. <p>Сынып журналы мектептің әрбір мұғалімі үшін жүргізуге міндетті мемлекеттік құжат болып табылады.</p>

	<p>Сынып журналы орта білім беру ұйымы электрондық жүйеге қосылған жағдайда тек қана электрондық форматта толтырылады, оны қағаз нұсқасында толтыруға жол берілмейді.</p> <p>Оқушылар бір мектептен екінші мектепке ауысқан кезде, оқу жылы көлеміндегі оның жиынтық бағалау нәтижесі (бөлім (ортақ тақырыптар) және тоқсан үшін жиынтық бағалаудың максималды балы және білім алушының қорытынды балдары) электронды (қағаз) журналдан жазба арқылы ресімделіп, директор және мектеп мөрімен расталып, оқушының жеке іс қағазымен беріледі (ҚР Білім және ғылым министрінің 09.02.2018 № 47 бұйрығының редакциясында).</p> <p><i>Оқу жылының, төрттің қорытындысы бойынша электрондық журнал басып шығарылмайды, білім беру ұйымында электрондық журналды электрондық тасымалдағышта (флеш, диск) сақтау көзделуі тиіс.</i></p>
<p>6. «Білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына толықтырулар енгізу туралы» <i>Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 17 сәуірдегі № 149 бұйрығы</i></p>	<p>9(10), 11 (12) сынып оқушылары үшін қорытынды аттестаттау жазбаша түрде, жаңа форматта өткізіледі(37-85 тт.).</p> <p>Ұйымдастыру шарттары белгіленді.</p> <p>14-9. Карантин жағдайларында, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайларда тоқсанға бір БЖБ, тоқсанның соңында ТЖБ өткізіледі.</p> <p>20-1. Карантин жағдайларында, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайларда БЖБ мен ТЖБ қашықтан білім беру технологияларын қолдана отырып ұйымдастырылады.</p> <p>50-1. Карантин жағдайларында, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайларда қорытынды аттестаттау ағымдағы оқу жылының жылдық бағасы негізінде жүргізіледі.</p> <p>52-1. Карантин жағдайларында, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайларда Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 22 қаңтардағы № 61 бұйрығымен бекітілген (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 13110 болып тіркелген) Экстернат нысанында оқыту <u>қағидаларына</u> сәйкес білім алушы балалар қашықтан білім беру технологияларын қолдана отырып БЖБ нысанында қорытынды бітіру емтиханын тапсырады.</p> <p>53-1. Карантин жағдайларында, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайларда шетелге оқуға түсу үшін кеткенде немесе тұрғылықты орнын шетелге ауыстырған жағдайда, растайтын құжаттарын ұсынған 9 (10) және 11 (12) сыныптардың бітірушілері үшін оқу жылының аяқталуына дейін 2 ай бұрын қашықтан білім беру технологияларын қолдана отырып онлайн режимінде қорытынды бітіру емтихандары немесе</p>

	<p>мемлекеттік бітіру емтихандары ұйымдастырылады.</p> <p>54-1. Карантин жағдайларында, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайларда халықаралық алмасу желісі бойынша шетелге оқуға баратын және сол жақта білім беру мекемелерін аяқтайтын 11 (12) сыныпты бітірушілер 11 (12) сынып үшін қорытынды аттестаттаудан 10 (11) сыныптағы жылдық бағасын ескере отырып оқыған елдегі ағымдағы бағаларының негізінде өтеді.</p>
<p>7. «Педагог лауазымдарының тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 15 сәуірдегі № 145 бұйрығы</p>	<p>2020 жылғы 27 желтоқсандағы ҚР «Педагог мәртебесі туралы» Заңының 4 бабының 3 тармағына сәйкес «педагог» ұғымына енгізілген лауазымдар тізбесі ұсынылған жаңа НҚА.</p> <p>Жаңа педагогикалық лауазымдар енгізілді: педагог-ассисент, педагог-психолог, арнайы педагог.</p>
<p>8. «Педагогтің жұмыс уақыты мен демалыс уақыты режимінің ерекшеліктерін айқындау қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 21 сәуірдегі № 153 бұйрығы</p>	<p>Жаңа НҚА. Педагогтердің жұмыс уақыты мен демалыс уақытын белгілеу тәртібін белгілейді.</p> <p>2.3. Педагогтердің жұмыс уақыты атқаратын лауазымына, сондай-ақ білім беру ұйымдарының типі мен түріне қарай: оқу (оқытушылық), тәрбие жұмысын, білім алушылармен жеке жұмысты, лауазымдық міндеттерімен және (немесе) оқу-тәрбие жұмысының жоспарларымен көзделген ғылыми, шығармашылық және зерттеу жұмысын қамтиды.</p> <p>2.10. Білім беру ұйымдарында типтері мен түрлеріне қарай педагогтердің нақты жүктемесін, оқу-тәрбие жұмысының жоспарын, оқу кестесін және қолда бар материалдық-техникалық, кадрлық ресурстарды ескере отырып, бес күндік немесе алты күндік жұмыс аптасы белгіленеді.</p>
<p>9. «Педагогтік қайта даярлау қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 17 наурыздағы № 110 бұйрығы</p>	<p>1.1. Педагогтік қайта даярлау қағидалары «Педагог мәртебесі туралы» 2019 жылғы 27 желтоқсандағы Қазақстан Республикасы Заңының 10-бабының <u>2-тармағына</u> сәйкес әзірленді және кәсіптік білімі бар, педагогикалық білімі жоқ, тиісті бейін бойынша педагогтің кәсіптік қызметіне алғаш рет кірісетін тұлғалар үшін педагогикалық қайта даярлау тәртібін айқындайды.</p> <p>2.3. Курстарды кәсіптік білімі бар, педагогикалық білімі жоқ, тиісті бейін бойынша педагогтің кәсіптік қызметіне алғаш рет кірісетін тұлғалар үшін 2014 жылғы 16 мамырдағы Қазақстан Республикасы <u>Заңына</u> сәйкес лицензиясы бар ЖОО-ның базасында жоғары оқу орны өткізеді.</p> <p>2.4. Педагогикалық кадрларды қайта даярлау курстары күндізгі оқу нысаны бойынша жүргізіледі.</p> <p>2.11. Педагогикалық қайта даярлау бағдарламасынан сәтті өткен тыңдаушыларға ЖОО сертификаты беріледі.</p>
<p>10. «Үздік педагог» атағын беру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан</p>	<p>Конкурсты өткізу шарты кәсіби қызметті бағалау критерийлерімен толықтырылды.</p>

<p>Республикасы Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 16 қаңтардағы № 12 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы <i>Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 23 сәуірдегі № 157 бұйрығы</i></p>	<p>2.4. «Үздік педагог» атағы бір адамға он жыл ішінде бір реттен артық берілмейді. Конкурсқа мынадай өлшемшарттарға сәйкес келетін білім беру ұйымдарының педагогтері қатысады:</p> <ul style="list-style-type: none"> - білім беру ұйымдарының штаттағы педагогтері болып табылатын; - Конкурсқа қатысу үшін құжаттарды тапсыру сәтінде кемінде бес жыл үзіліссіз педагогикалық өтілі бар. <p>1-параграф. Конкурстың I кезеңі – аудандық (қалалық), жыл сайын сәуір айында өткізіледі, онда екінші кезеңге қатысуға ұсынылған Конкурс жеңімпаздары айқындалады. Конкурс қорытындысы бойынша жеңімпаздарға Комиссияның шешімі қабылданған күннен бастап күнтізбелік он бес күннен кешіктірілмейтін мерзімде ауданның (қаланың) "Үздік педагог" атағы беріледі және осы Қағидаларға <u>5-қосымшаға</u> сәйкес қуәлік табыс етіледі.</p> <p>2-параграф. Конкурстың II кезеңі – облыстық, республикалық маңызы бар қалалар және астана, жыл сайын мамыр айында өткізіледі, онда үшінші кезеңге қатысуға ұсынылған Конкурс жеңімпаздары анықталады. «Үздік педагог» атағының иегеріне «Педагог мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 8-бабының <u>6-тармағына</u> сәйкес жергілікті атқарушы органдар «2020-2021 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы» 2019 жылғы 4 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Заңымен белгіленген кемінде айлық есептік көрсеткіштің 300 еселенген мөлшерінде сыйақы төлейді, ол оның ағымдағы шотына бір уақытта аударылады.</p> <p>3-параграф. Конкурстың III кезеңі – республикалық, жыл сайын тамыз-қыркүйек айларында өткізіледі, онда Конкурстың жеңімпаздары анықталады.</p> <p>48. Конкурс қорытындысы бойынша жеңімпазға Комиссияның шешімі қабылданған күннен бастап күнтізбелік он бес күннен кешіктірілмейтін мерзімде «Үздік педагог» атағы беріледі және осы Қағидаларға <u>5-қосымшаға</u> сәйкес қуәлік, осы Қағидаларға <u>6-қосымшаға</u> сәйкес төсбелгі табыс етіледі.</p> <p>49. «Үздік педагог» атағының иегеріне "Педагог мәртебесі туралы" 2019 жылғы 27 желтоқсандағы Қазақстан Республикасы Заңының 9-бабының <u>5-тармағымен</u> белгіленген мөлшерде және тәртіпте сыйақы төленеді.</p> <p><i>2-тарау. 3-параграф.</i> 43-тармақ. Педагогтердің кәсіби қызметіндегі жетістігі осы Қағидалардың «Үздік педагог» атағын беруге арналған конкурсқа қатысушылардың кәсіби қызметін бағалау өлшемшарттары</p>
--	--

	4-қосымшасына сәйкес бағаланады.
<p>11. «Үздік педагог» атағын иеленушіге сыйақы төлеу қағидаларын және оның мөлшерін бекіту туралы» <i>Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2020 жылғы 14 сәуірдегі № 204 қаулысы</i></p>	<p>1.1. Осы Қағидалар «Педагог мәртебесі туралы» 2019 жылғы 27 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Заңы 9-бабының <u>5-тармағына</u> сәйкес әзірленді және «Үздік педагог» атағын иеленушіге сыйақы төлеу тәртібін айқындайды.</p> <p>1.3. Сыйақы 1000 еселенген айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде төленеді.</p>
<p>12. «Тәлімгерлікті ұйымдастыру қағидаларын және тәлімгерлікті жүзеге асыратын педагогтерге қойылатын талаптарды бекіту туралы» <i>Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 24 сәуірдегі № 160 бұйрығы</i></p>	<p>2.3. Орта білім беру ұйымына кәсіптік қызметке алғаш рет кіріскен педагогке (бұдан әрі – педагог) бір оқу жылы кезеңіне тәлімгерлікті жүзеге асыратын педагог (бұдан әрі – тәлімгер) бекітіледі.</p> <p>2.12. Тәлімгерге тәлімгерлікті жүзеге асырғаны үшін Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен қосымша ақы төленеді.</p> <p>2.13. Тәлімгерлер резервін педагогикалық кеңес осы Қағидалардың <u>14, 15-тармақтарында</u> белгіленген талаптарға сәйкес, орта білім беру ұйымының басшысы мен басшының орынбасарларын қоспағанда, барлық жұмыс істейтін педагогтер қатарынан әдістемелік бірлестіктердің ұсынысы бойынша қалыптастырады.</p> <p>3.14. Шағын жинақты мектептегі тәлімгерден басқа, тәлімгер мынадай талаптарға сәйкес болуы қажет:</p> <p>1) «педагог-зерттеуші» не «педагог-шебер» біліктілік санаты;</p> <p>1) педагогикалық этиканың негізгі қағидаттары мен нормаларын сақтауы;</p> <p>2) соңғы үш жыл ішінде оқытатын пән бойынша білім алушылардың білім сапасы кемінде 60% - 70% .</p> <p>3.15. Шағын жинақты мектептегі тәлімгер мынадай талаптарға сай болуы қажет:</p> <p>1) «педагог-зерттеуші» не «педагог-шебер» біліктілік санаты;</p> <p>2) педагогикалық этиканың негізгі қағидаттары мен нормаларын сақтауы;</p> <p>3) соңғы үш жыл ішінде оқытатын пән бойынша білім сапасы кемінде 50% - 60%.</p>
<p>13. «Педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғалардың лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 13 шілдедегі № 338 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы» <i>Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 30 сәуірдегі № 169 бұйрығы</i></p>	<p>Педагогтердің жаңа лауазымдарының Үлгілік біліктілік сипаттамалары бекітілді (<i>педагог-ассисент, педагог-психолог, арнайы педагог</i>).</p>
<p>14. «Педагогикалық әдептің кейбір мәселелері туралы» <i>Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 11 мамырдағы № 190 бұйрығы</i></p>	<p>3.14. Өз қызметінде академиялық адалдық принциптерін мүлтіксіз сақтайды, соның ішінде академиялық ортада адалдық пен өзара сыйластық қалыптастыратын негізгі институционалдық құндылық ретінде академиялық адалдықты қамтамасыз етеді, педагогтің академиялық</p>

	<p>мәдениетті қалыптастыруға ықпал ететін тәлімгер ретінде өзінің білім алушылары мен тәрбиеленушілеріне құрмет көрсету, білім беру процесіне қатысушыларды академиялық адалдықтың жоғары стандарттарын алға жылжытуға және қорғауға ынталандыру және көтермелеу, педагогтің пәннің нақты саясатын, білім алушылардан күтілетін талаптарды анықтауы, білім алушылардың жауапкершілігін қамтамасыз ету және олардың академиялық адалдық қағидалары мен стандарттарын бұзғаны үшін пәрменді шаралар қабылдау, білім алушыларға білім беру, әлеуметтік және психологиялық қолдау көрсететін және академиялық әділетсіздік танытуға мүмкіндік бермейтін академиялық орта құру.</p> <p>3.15. материалдарды БАҚ-та, оның ішінде интернет-басылымдарда жариялайды, жеке тұлға ретінде өз атынан ғана көпшілік алдында сөйлейді, бұл ретте педагогтің жоғары атағына нұқсан келтірмей, пікірталасты дұрыс түрде жүргізуді қамтамасыз етеді, мемлекеттің лауазымды тұлғаларының атына сындарлы емес сыннан және әдепсіз пікірден тартынады, жариялауға рұқсат етілмеген қызметтік ақпаратты ашпайды, қоғамда педагогтің жоғары атағына нұқсан келтірмейді.</p> <p><i>2-қосымша.</i> Осы Қағидалар педагогикалық әдеп жөніндегі кеңестің қызметін ұйымдастыруды анықтайды. Педагогикалық әдеп жөніндегі кеңес (бұдан әрі - Кеңес) білім беру ұйымдарында құрылатын және педагогтердің педагогикалық әдепті сақтауы мәселелерін қарайтын алқалы орган болып табылады.</p> <p>Білім беру ұйымдарының педагогикалық әдеп жөніндегі кеңесіне педагогтердің педагогикалық әдепті сақтауы мәселелері бойынша жеке және заңды тұлғалар жүгіне алады.</p>
<p>15. «Мемлекеттік ұйымдар педагогтерінің жалақысын есептеу қағидаларын бекіту туралы» <i>Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 11 мамырдағы № 191 бұйрығы</i></p>	<p>Жаңа НҚА педагогтердің жалақысын есептеу ережесін анықтайды. «Төтенше жағдай кезеңінде есептеу тәртібі» тармағын қамтиды.</p>
<p>16. «Педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғаларды аттестаттаудан өткізу қағидалары мен шарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 27 қаңтардағы № 83 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы» <i>Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 14 мамырдағы № 202 бұйрығы</i></p>	<p>2-тарау. 3-тармақ. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, қосымша, мамандандырылған және арнайы білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарында лауазымдар атқаратын педагогтерді аттестаттау (бұдан әрі – педагог) мынадай кезеңдерді қамтиды:</p> <p>педагогтер үшін:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Ұлттық біліктілік тестілеу; 2) біліктілік санатын беру (растау) рәсімі;

	<p>білім беру ұйымдары басшысының орынбасарлары үшін:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) біліктілік бағалау; 2) қызметтің қорытындыларын кешенді талдамалық жинақтау. <p>білім беру ұйымдарының басшылары үшін:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Ұлттық біліктілік тестілеу; 2) біліктілік бағалау; 3) қызметтің қорытындыларын кешенді талдамалық жинақтау. <ol style="list-style-type: none"> 1) басшы лауазымына конкурстық тағайындау өткізу тәртібі 2) басшы лауазымына конкурстық тағайындау тәртібі. <p>2-тарау. 4-тармақ. Педагогтерді аттестаттау бес жылда кемінде бір рет, білім беру ұйымдарының басшыларын – «Білім туралы» 2007 жылғы 27 шілдедегі Қазақстан Республикасы Заңының 44-бабының <u>5-тармағына</u> сәйкес үш жылда бір рет өткізіледі.</p> <p>2-тарау. 11-тармақ. Ұлттық біліктілік тестілеу келесі тест тапсырмаларынан тұрады:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту ұйымдарының педагогтері үшін: <ul style="list-style-type: none"> «Мектепке дейінгі педагогика және психология» - отыз тапсырма; «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту әдістемесі» - отыз тапсырма; 2) Жалпы орта білім беру педагогтері үшін: <ul style="list-style-type: none"> «Педагогика, оқыту әдістемесі» - отыз тапсырма; «Оқу пәнінің мазмұны» - жетпіс тапсырма; Бастауыш білім беру педагогтері тестілеуді: қазақ немесе орыс тілі (оқыту тілі), әдеби оқу, математика пәндері бойынша тапсырады. <ul style="list-style-type: none"> Арнайы пәндер бойынша педагогтер: <ul style="list-style-type: none"> «Педагогика, оқыту әдістемесі» - отыз тапсырма; «Қызмет бағыты бойынша» - жетпіс тапсырма; Өндірістік оқыту шеберлері: <ul style="list-style-type: none"> «Педагогика, оқыту әдістемесі» - отыз тапсырма; «Қызмет бағыты бойынша» - отыз тапсырма; 4) Қосымша білім беру ұйымдарының педагогтері үшін: <ul style="list-style-type: none"> «Психология негіздері» - отыз тапсырма; «Педагогика, оқыту әдістемесі» - отыз тапсырма; 5) Әдістемелік кабинеттердің (орталықтардың) әдіскерлері үшін: <ul style="list-style-type: none"> «Оқу пәнінің мазмұны» - жетпіс тапсырма; «Педагогика, оқыту әдістемесі» - отыз тапсырма. б) Білім беру ұйымдарының басшылары үшін: <ul style="list-style-type: none"> «Заңнаманы білу» бағыты бойынша - 80 (сексен) сұрақ; Қазақстан Республикасының <u>Еңбек кодексі</u> - 20 (жиырма) сұрақ; «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» <u>Кодексі</u> - 20 (жиырма) сұрақ;
--	---

	<p>«Білім туралы» Қазақстан Республикасының <u>Заңы</u> - 20 (жиырма) сұрақ; «Педагог мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының <u>Заңы</u> - 10 (он) сұрақ; «Қазақстан Республикасындағы Баланың құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының <u>Заңы</u> - 10 (он) сұрақ; «Басқару құзыреті» бағыты бойынша - 20 (жиырма) сұрақ. 2-тарау. 26-т. 6-т-ша. Жоғары оқу орындарының және техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының бітірушілері үшін жұмысқа алғаш рет қабылданғанда: «Оқу пәнінің мазмұны»: «педагог-модератор» біліктілік санаты - 60%; «Педагогика, оқыту әдістемесі»: «педагог-модератор» біліктілік санаты - 30 % . 3-тарау. 63-т. Білім беру ұйымдары басшыларының орынбасарларын (бұдан әрі – аттестатталушы) аттестаттау портфолио негізінде біліктілік бағалауды және қызмет қорытындыларын кешенді талдамалық жалпылауды ғана қамтиды. 64-т. Аттестатталушы аттестаттау кезінде алғаш рет кез келген біліктілік санаттарына өтініш бере алады. Өрі қарай - бірізділікті сақтай отырып береді. 3-тарау. 89-т. <u>Білім беру ұйымдары басшыларының орынбасарларын аттестаттау нәтижелері бойынша</u> Комиссия мынадай шешімдердің бірін қабылдайды: өтініш берілген біліктілік санатына аттестатталды; өтініш берілген санатты растаумен аттестатталды; өтініш берілген біліктілік санатына аттестатталмады. 93-т. <u>Білім беру ұйымдарының басшыларын аттестаттау нәтижелері бойынша</u> Комиссия мынадай шешімдердің бірін қабылдайды: өтініш берілген біліктілік санатына аттестатталды; өтініш берілген біліктілік санатына ротациямен аттестатталды; өтініш берілген біліктілік санатына растаумен аттестатталды; өтініш берілген біліктілік санатына аттестатталмады; еңбек шартты бұзуымен өтініш берілген біліктілік санатына аттестатталмады.</p>
<p>17. «Педагогтерге біліктілік санаттарын беру (растау) қағидаларын бекіту туралы» <i>Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 11 мамырдағы № 192 бұйрығы</i></p>	<p>1.2. Білім беру ұйымы жыл сайын 1 қыркүйекке дейін алдағы қаржы жылына біліктілік санаттарын берудің (растаудың) перспективалық жоспарын жасайды және бекітеді, ол қажеттілігіне қарай түзетіледі. 1-параграф. 34-т. Әдістемелік кабинеттердің (орталықтардың), қосымша білім беру ұйымдарының педагогтеріне (әдіскерлеріне)</p>

	<p>біліктілік санаттары диплом бойынша және атқаратын лауазымы ескеріле отырып беріледі.</p> <p><i>1-параграф.</i> 40-т. «Көркем еңбек» пәні бойынша педагогтерге кезекті біліктілік санатын беруде «Технология», «Бейнелеу өнері», «Сызу» мамандықтары бойынша диплом, сондай-ақ бұрын берілген біліктілік санатын ескере отырып, кәсіптік оқыту негізге алынады.</p> <p><i>2-параграф.</i> 50-т. «Педагог-модератор» біліктілік санаты CLIL әдістемесі және шет тілін меңгеру деңгейі бойынша сертификаты бар шетел (ағылшын, неміс, француз) тілдерінің: ағылшын тілі бойынша: IELTS - 6,5 балл; TOEFL - 60-65 балл; француз тілі бойынша: DELF - C1; неміс тілі бойынша: Goethe Zertifikat - C1 менгерген педагогтеріне жеке өтініші негізінде біліктілік санатын беру рәсімінен өтпей беріледі.</p> <p>«Педагог-сарапшы» біліктілік санаты CLIL әдістемесі және шет тілін меңгеру деңгейі бойынша сертификаты бар шетел (ағылшын, неміс, француз) тілдерінің: ағылшын тілі бойынша: IELTS - 6,5 балл; TOEFL - 66-78 балл; француз тілі бойынша: DELF - C1; неміс тілі бойынша: Goethe Zertifikat - C1 менгерген педагогтеріне жеке өтініші негізінде біліктілік санатын беру рәсімінен өтпей беріледі.</p> <p>«Педагог-зерттеуші» біліктілік санаты CLIL әдістемесі және шет тілін меңгеру деңгейі бойынша сертификаты бар шетел (ағылшын, неміс, француз) тілдерінің: ағылшын тілі бойынша: IELTS - 7 балл; TOEFL - 79-95 балл; француз тілі бойынша: DELF - C2; неміс тілі бойынша: Goethe Zertifikat - C2 менгерген педагогтеріне жеке өтініші негізінде біліктілік санатын беру рәсімінен өтпей беріледі.</p> <p>«Педагог-шебер» біліктілік санаты CLIL әдістемесі және шет тілін меңгеру деңгейі бойынша сертификаты бар шетел (ағылшын, неміс, француз) тілдерінің: ағылшын тілі бойынша: IELTS -7,7 балл; TOEFL - 96 - 110 балл; француз тілі бойынша: DELF - C2; неміс тілі бойынша: Goethe Zertifikat - C2 менгерген педагогтеріне жеке өтініші негізінде біліктілік санатын беру рәсімінен өтпей беріледі.</p>
<p>18. «Мемлекеттік орта білім беру мекемелерінің басшыларын конкурстық тағайындау қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 21 ақпандағы № 57 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 21 мамырдағы № 213 бұйрығы</p>	<p>Басшылардың лауазымына конкурстық тағайындау өткізу тәртібі және басшы лауазымына конкурстық тағайындау тәртібі бекітілді.</p>

ҚОСЫМША АҚПАРАТ

✚ Білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары (мектепке дейінгі, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) және оқу бағдарламалары Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының www.nao.kz сайтында орналастырылған.

✚ Білім беру ұйымдарының әкімшілігінде МЖМБС-ның, үлгілік оқу жоспарларының, үлгілік оқу бағдарламаларының бір дана қағаз нұсқасы болуы керек.

✚ Педагогтер МЖМБС, Үлгілік оқу жоспарлары, үлгілік оқу бағдарламаларының электронды нұсқасымен жұмыс істей алады.

✚ Барлық оқу пәндерінен 1-11-сыныптарға арналған орта мерзімді жоспарлардың үлгілері жүйелік-әдістемелік кешенге орналастырылған (сілтеме: smk.edu.kz).

✚ Қысқа мерзімді жоспарды мұғалім әр сабаққа әзірлейді және электронды немесе қағаз түрінде ұсына алады.

❖ Сондай-ақ мамандандырылған ұйымдарды, гимназиялар мен лицейлерді қоспағанда, балаларды білім беру ұйымының бірінші сыныбына қабылдау кезінде түсу емтихандарын, тестілеу, сынақ, конкурстарды өткізуге жол берілмейді.

Назар аударыңыз!

Мейрам күндеріне түскен сабақтар оқу бағдарламасы мазмұнының кіріктірілуі ескеріле отырып, **қайталауға арналған сағаттар** есебінен келесі жұмыс күндеріне ауыстырылады. Сабақ өткізу күні сәйкес келген жағдайда сабақ тақырыптарын/оқыту мақсаттарын **оқу пәні бойынша жақын/мәндес тақырыптармен/ мақсаттармен біріктіру / қосу**, көрсетілген күнге дейінгі немесе одан кейінгі сабақтарда аз сағат санымен өткізіледі. Бұл ретте, қосымша сағаттар бөлінбейді. Біріктірілген сабақтар тақырыбы журналда бір жолда көрсетіледі. Білім беру ұйымы басшысының бұйрығы негізінде бұл өзгерістер электрондық журнал жүйесінде параметрлердің көмегімен көрсетіледі (осы бағытта сұрақтар туындаған жағдайда электрондық журналдар мен күнделіктер сайтындағы техникалық қолдау көрсету: колцентр, қолдау қызметі, нұсқаулықтар арқылы нақтылауға болады).

Электрондық журналдарды толтыру

1. «Kundelik.kz» электронды журналы

Kundelik.kz – бұл сынып журналы мен күнделік мүмкіндіктерін, сондай-ақ білім беру үдерісінің барлық қатысушылары арасындағы желілік өзара іс-қимыл құралдарымен электрондық құжат айналымын біріктіретін интернет-портал.

«Күнделік» журналы тегін және сайтты пайдалану үшін Kundelik.kz абоненттік төлем алынбайды.

Ата-анаға сайтта тегін мүмкіндік беріледі Kundelik.kz өз логині мен паролімен «Балалар» – «Күнделік» бөлімінде өз баласының электрондық күнделігіне қол жеткізу, бағалар мен үй тапсырмасын білу. Мектептерден сайтты пайдалану үшін ешқандай төлем алынбайды.

Пайдаланушы деректерін қорғауға қатысты. Kundelik.kz сайты пайдаланушылардың барлық деректері «Ұлттық ақпараттық технологиялар» АҚ мемлекеттік ақпараттық жүйелер операторына тиесілі және «Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі» ММ-не бекітілген Ақпараттық-есептеу ресурстарында Қазақстан Республикасының аумағында жабық қорғалған датаорталықта орналастырылады. Осы пайдаланушылар Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің қарамағында болады. Жүйеге кіру Kundelik.kz жабық, сырттан ешқандай деректер қол жетімді емес. Ішінде Kundelik.kz әлеуметтік желі бар. Бұл байланыс құралы, оның арқасында пайдаланушылар өзара жүйенің ішінде сөйлесе алады. Бұл әлеуметтік желіде анонимді өз бетінше тіркеле алмайды. Әрбір пайдаланушы мектеп тіркейді.

Осылайша, Күнделік желісінде балаларға қауіп төндіретін анонимді тұлғалар пайда бола алмайды, мұндай пайдаланушы бірден анықталады және бұғатталады.

Сонымен қатар, әрбір пайдаланушы өз профилінің деректерін ешкімге көрсетпейтін параметрлерін таңдай алады. Бұл жасайды Kundelik.kz жасөспірімдердің қарым-қатынасы үшін ең қауіпсіз білім беру ортасы.

Пайдаланушының ЖСН тіркеу үшін міндетті алаң болып табылмайды. Ата-анаға тіркелу үшін тегін, атын, әкесінің атын, туған күнін және жынысын хабарлау қажет. Басқа деректер міндетті емес. Ата-аналарды тіркеу қажет, өйткені үлгерімі туралы ақпараттан басқа, ата-ана оқушыларға әрдайым арналмаған мұғалімдер мен мектеп әкімшілігінен жеке хабарламалар ала алады.

Осылайша, ата-аналар мен педагогтер арасында тікелей онлайн байланыс құрылады. Сондай-ақ болашақта ата-аналарға арналған ақпараттық бөлімдер пайда болады, мысалы, ата-аналар кеңесі және басқалар.

2020-2021 оқу жылында Қазақстанның білім беру ұйымдарында жаңартылған білім беру мазмұнына толық көшу жүзеге асырылуда. Критериалды бағалау журналы электронды журналдар жүйесі («Күнделік», «Білімал», «Мектеп.edu.kz»). қолдау көрсететін 1-11 сыныптар аралығында қолданылады. Оқу жылының басында сынып параметрлерінде журнал түрін таңдау қажет – «критериалды бағалау журналы».

Критериалды бағалау журналында оқу бағдарламасының бөлімдері үшін жиынтық баллдардың ең жоғары ықтимал санын қою көзделген және ең жоғары балл көрсетілген баған бар. Егер оқу бағдарламасының бөлімдері аз болса (мысалы, 2 бірлік), онда 2 қосымша жиынтық жұмыс үшін максималды балл қоюдың қажеті жоқ.

Жиынтық бағалау журналына:

* кері байланыс үшін түсініктемелерді пайдалана отырып, қалыптастырушы бағалау балы (1-ден 10 балға дейін) ;

* бөлім бойынша жиынтық жұмыс үшін балл (БЖБ) - жинаған баллдардың сомасы және оқу жетістіктерінің тиісті деңгейі;

* оқу кезеңіндегі жиынтық жұмыс үшін балл (ТЖБ) – спецификацияға сәйкес жиналған баллдардың сомасы;

* жылдық баға-шкалаға сәйкес барлық оқу кезеңдерінде жинаған баллдардың максималды мүмкін болатын балға пайыздық қатынасы қойылады.

Пайыздарды шығару үшін баллдарды енгізгенде браузер бетін жаңарту қажет: бетте «Ctrl+F5» пернелер комбинациясын басу.

Егер балды түзету немесе жою қажет болса, онда курсорды қажетті балға қойып, түзету немесе жою керек, содан кейін пернетақтада «Enter» пернесін басу керек. Егер қате бөлім толтырылмаса, онда алдымен баллдарды алып тастау керек, содан кейін ең жоғары баллды жоюға болады.

Жиынтық бағалауды қою үшін ең алдымен «Макс.балл» қою, содан кейін БЖБ мен ТЖБ қою қажет. **2020-2021 оқу жылында бірінші сыныптарда бағалау жүргізілмейді. Мұғалімнің кері байланысы орындалған тапсырмалар бойынша түсініктемелер, рубрика, ұсыныстар беру арқылы жүзеге асырылады.**

Жаңа оқу жылында электрондық журналға үй тапсырмасы және айдарлармен жұмыс істеу кезінде Күнделік жүйесінің функционалын пайдалану бойынша педагогтерге ұсыныстар, сондай-ақ электрондық журнал жүргізу және үйде оқитын балалар үшін сабақ кестесін құру бойынша педагогтерге кері байланыстың ауызша түсініктеме беру құралдарын пайдалану бойынша ұсыныстар енгізілді.

Жаңа білім беру ұйымдарының жүйесіне қосылуын ескере отырып және түсіндіру жұмыстары мақсатында мұғалімдер, ата-аналар мен оқушылардан жиі кездесетін сұрақтар іріктеліп алынды.

Қалай тіркелуге болады? Жүйеге қалай кіруге болады?

Оқушылар мен олардың ата-аналарына тіркелу, логин мен пароль алу үшін жүйеге мәліметтерді толтыру бойынша жауапты тұлға болып табылатын қызметкерге, яғни әкімшіге мектепке жүгіну қажет. Егер әкімші туралы ақпарат болмаса, деректерді алу үшін сынып жетекшісіне хабарласыңыз.

Неліктен профиль параметрлерінде өз аты-жөнін өзгертуге болмайды және қажет болған жағдайда оларды қалай өзгертуге болады?

ААЖ жүйесінің көмегімен «Kundelik.kz» оқушылар, ата-аналар және мұғалімдер туралы статистиканы автоматты түрде жинауды жүзеге асырады, сондықтан пайдаланушылардың аты-жөнін, туған күнін және жынысын редакциялауға болмайды. Бұл білім беру саласындағы электрондық құжат айналымының мәні болып табылады. Ұсынылатын ақпараттың шынайылығын қамтамасыз ету үшін жеке деректерді редакциялау құқығы тек қана мектеп әкімшісіне беріледі:

- басшылық;
- сынып жетекшісі.

Бағалауды, үй (оқу) тапсырмасын және кестені қалай көруге болады?

Оқу ақпаратына көшу үшін экранның жоғарғы бөлігінде «Білім» – «Күнделік» бөлімін таңдау қажет. Осы ата-ананың навигациялық жолағында «балалар» бөлімі бар. Осы сілтемені басқан кезде ол барлық деректер жиналған бетке түседі. «Күнделік» сілтемесі бойынша: күнделік (ағымдағы аптада әдетті сабақ, бағалау және үй тапсырмасы туралы ақпарат); сабақта зерделенген және үйге тапсырма беру қол жетімді болады.

«Мұғалімнің ескертпелері» бағаны жекелеген білім алушылардың мінез-құлқы, олардың оқу жұмысында алға жылжуы немесе артта қалуы туралы мұғалімнің ескертулерін жазуға арналған.

Білім алушылардың жиынтық бағалау нәтижелері бойынша бөлімдер/аралық тақырыптар, тоқсан балдары осы жұмыс жүргізілгеннен кейін екі күнтізбелік күн ішінде журнал бағанына қойылады.

Үй тапсырмалары «үй тапсырмалары» бөлімінде қол жетімді, ал қоңырау мен сабақ кестесін «кесте» бөлімінен табуға болады.

Мұғалімдердің, оқушылардың және олардың ата-аналарының деректерін жүйеге қалай енгізу керек?

Мұғалімдердің, оқушылардың және олардың ата-аналарының деректерін жүйеге импорттауға болады, бұл қызметкерлердің мектеп профилін толтыруға уақытын үнемдейді. Қажетті үлгілері бар адамдарды импорттау жөніндегі Нұсқаулық қолдау қызметінің порталында болады.

Бағалар журналдан өшіріліп қалған жағдайда не істеу керек?

Журналда бағалаудың жоғалуы мүмкін:

- * журналдағы бағаларды нүктелік жою әдейі немесе кездейсоқ әкімші, пән мұғалімі, редактор-мұғалім немесе сынып жетекшісі жүргізді;
- * кестені кездейсоқ немесе әдейі әкімші алып тастағанда;
- * бағаларды қою кезінде Internet Explorer браузері пайдаланылғанда;

* бағалау жүйесі мәжбүрлеп өзгертудің бірнеше себептері бар.

Естеріңізге сала кетейік, мұндай оқиғаларды болдырмау үшін үш адамнан артық қызметкерге әкімшілік құқық бермеу ұсынылады.

Kundelik жүйесіндегі жұмыс үстелі-мұғалімнің басты құралы.

Жұмыс үстелі-сайттың қажетті білім бөлімдеріне жылдам өту үшін жасалған виджет. Пайдаланушының құқықтары мен рөліне байланысты жұмыс үстелінде әртүрлі блоктар көрсетіледі.

✓ *Мектепті басқару-әкімші* құралына, адамдар тізіміне және жаңа пайдаланушыларды құруға арналған белсенді сілтемелермен;

✓ *Сынып жетекшісінің нұсқаулығы-сынып* кестесінің бетіне, журналға, есептерге және сынып мүшелерінің тізіміне, соның ішінде ата-аналарға ауысатын белсенді сілтемелермен;

✓ *Пәндер мен сыныптардың тізімі-* журнал бетіне, күнтізбелік жоспарлау мен сабақ бетіне өтетін белсенді сілтемелері бар.

Сабақ кестесін құру және түзету.

Сабақ кестесін құруды оқу жылының басында мектеп әкімшісі жүзеге асырады. Кестені құрудың ыңғайлылығы үшін арнайы құрал - сабақ генераторы қолданылады, ол тоқсан немесе басқа оқу кезеңі үшін оны жариялау мүмкіндігімен бір немесе бірнеше кесте схемаларын жасауға мүмкіндік береді.

Кесте схемасын құру кезінде ескеру қажет:

- сыныпты топтарға бөлу (топтар, сыныпқа сабақ кестесін құрудан бұрын құрылады);

- сабақтың қиылысуы;

- қоңырау кестесі.

Оқу жылының басынан бастап, сынып кестесіндегі ықтимал өзгерістерге байланысты, сабақ кестесін жаңа тоқсанның басында құру және әр тоқсанның алдында жариялау ұсынылады.

Сабақ генераторынан басқа, Kundelik жүйесіндегі сабақ кестесі:

- сабақтарды ауыстыру;

- сабақты тоқтату / жою;

- сабақты редакциялауды жүзеге асыру;

- сабаққа енгізілген өзгерістерге түсініктеме беру.

Кестені жаппай түзету кезінде журналды және күнтізбелік жоспарлауды экспорттау ұсынылады, өйткені сабақтарды кестеден алып тастау сабаққа қатысты барлық ақпаратты жоюды білдіреді.

Жүйеде жұмыс істеу үшін қандай браузерді пайдалану керек? Арнайы бағдарламалық қамтамасыз етуді орнату керек пе?

Жоқ, жүйеге кіру және жұмыс әдеттегі браузерлер арқылы жүзеге асырылады. Пайдаланушыларды қолдау порталында «ұсынылатын браузерлер» мақаласында жүйенің дұрыс жұмысын қолдайтын және кепілдік беретін браузерлер тізімі бар.

Жеке білім беру ұйымдары «Күнделік» электрондық журналына қосыла

алады. Бұл үшін басты сайтта қажет <https://kundelik.kz> / қосылуға өтінім беру («ҚБ қосу» командасы).

Пайдалануға қатысты кез келген қиындықтар туындаған кезде:

8(727)313-18-32 немесе team@kundelik.kz Kundelik.kz пайдаланушыларды қолдау қызметіне хабарласуға болады.

Мектепшілік бақылау

Оқу жылына мектепшілік бақылау жоспары Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының педагогтері жүргізу үшін міндетті құжаттардың тізбесін және олардың нысандарын бекіту туралы» 2020 жылғы 6 сәуірдегі № 130 бұйрығына 17-қосымшаға сәйкес жасалады.

Мектепшілік бақылау МЖМБС, Үлгілік оқу жоспарларының, Үлгілік оқу бағдарламаларының, орта мерзімді, қысқа мерзімді жоспарлардың, оқушылардың жеке істерінің және т.б. орындаған жұмыстарын тексеруді қамтиды.

Білім берудің жаңартылған мазмұнын енгізуді ескере отырып, оқу процесін тиімді ұйымдастыру және мектепшілік бақылауды жүзеге асыру үшін жалпы білім беретін мектептердің әкімшілігі үшін мынадай нормативтер ұсынылады (3-кесте).

Карантиндік және шектеу шаралары кезеңінде оқыту жағдайында мектепшілік бақылау әрбір білім беру ұйымының жағдайына қарай жүргізіледі. Мектепшілік бақылаудың барлық түрлері жүзеге асырылмауы мүмкін.

3-кесте. Жалпы білім беретін мектептердің әкімшілігіне арналған мектепшілік бақылау нормативтері

№ р/н	Бақылау нысандары	Нормалар
1	Сабаққа қатысу, бақылау және талдау	- айына (директор орынбасарлары үшін) 10-15 сабақтан кем емес - айына (білім беру ұйымының директоры үшін) 8-10 сабақтан кем емес; - мақсатқа байланысты сабаққа қатысу 15-тен 40 минутқа дейін созылуы мүмкін <i>карантиндік және шектеу шаралары кезеңінде оқыту жағдайында жүргізілмейді</i>
2	Қысқа мерзімді жоспарлар мен күнтізбелік-тақырыптық жоспарларды тексеру	қажет болған жағдайда
3	Сынып журналдарын тексеру	қажет болған жағдайда

4	БЖБ және ТЖБ-ның орындалуын тексеру	тоқсанына 1 рет
5	Оқыту процесінде педагогтердің қашықтан оқыту технологиялары мен СБР қолдануы	тоқсанына 1 рет

Қажет болған жағдайда білім алушылардың біліміне бақылау кесінділерін жүргізуге жол беріледі.

Сабаққа қатысу, бақылау және талдау жөніндегі басшылық

Карантиндік және шектеу шаралары кезеңінде оқыту жағдайында сабақты бақылау және талдау әрбір білім беру ұйымының жағдайына қарай жүргізіледі. Барлық жағдайларда сабақты бақылау және талдау жүзеге асырыла бермейді.

Сабақты бақылау – білім алушылардың жұмысын, олардың жетістіктерін, білім алушылардың эмоционалдық және психологиялық көңіл-күйін, оқыту әдістемесін, білім беру үдерісін ұйымдастыруды бақылауға мүмкіндік беретін рәсім.

Бақылаудың мақсаты-деректерді жинау, талдау негізінде сабақтың тиімділігін бағалау екенін есте ұстаған жөн.

Бақылау нәтижесіндегі жазбаларда мұғалімдер туралы ойлар немесе пікірлер болмауы тиіс.

Сабақты бақылау парақтары сабаққа қатысу мақсатына байланысты жасалады (қосымша 3).

Сабаққа қатысу мақсаты мониторинг. Келесі критерийлерге назар аудару ұсынылады:

- сабақтың оқу мақсаттарына сәйкес келуі;
- сабақта мұғалімнің формативті бағалау өткізуі;
- педагогтың кері байланысты жүзеге асыруы;
- педагогтың білім алушыларды оқыту процесіне тартуы;
- оқыту процесінде сараланған тәсілдерді қолдануы;
- сабақта сандық білім беру ресурстарын қолданудың тиімділігі;
- белсенді әдіс-тәсілдер мен технологияларды қолдану және басқа.

Барлық сабақтардан кейін қатысқан сабақтарға бірлесіп талқылау жүргізу ұсынылады. Бақылаушы сабақта өткізетін уақыт аралығы әртүрлі болуы мүмкін – сабақ бойы, сабақтың жартысы немесе сабақтың аз бөлігі ғана.

Ең бастысы, сабақты таңдап алған уақыт аралығында оқу бағдарламасы шеңберінде оқу мақсатын іске асыру бойынша нақты қорытынды жасауға мүмкіндік болуы тиіс.

Сабаққа барған кезде сыпайылықпен, қолайлы және жайлы орта қалыптастыра білу керек. Егер сабақты бақылауды жоспарлаған болсаңыз,

онда уақытында келіп, сіздің келуіңіздің негізгі мақсатын түсіндіру, сабаққа кедергі жасамау маңызды.

Сабақ кезінде сынып бөлмесі мүмкіндік берсе және егер бұл оқу процесіне кедергі келтірмесе, онда сыныпта жүруге болады.

Сабақтың бақылауынан кейінгі рефлексия

1. Сабақтың бақылау парағындағы барлық негізгі сәттерді белгілеу.

2. Талдау сабақ/сабақ үзіндісінің оң аспектілерінен бастау қажет және одан кейін сабаққа дайындалу кезінде ескеру маңызды сәттерді атап өту қажет. Мұғалімнің жеке қасиеттеріне емес, сабақтың табысты немесе керісінше, үлгермеген нәтижелерінің дәлелдемелеріне назар аудару қажет.

3. Талқылау кезінде мұғалімге кері байланыс беру үшін сабаққа негізгі түсініктемелер беру керек.

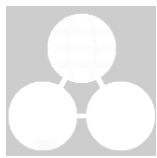
4. Мұғалім өз пікірін білдіргеннен кейін, сабақтың оң сәттерінен бастап, жақсартуға болатын немесе қажет болған сәттерді талқылаумен диалогті жалғастыра отырып, кері байланыс беру қажет.

5. Сабаққа қатысты кері байланыс барысында, ең алдымен, мұғалімге ол өткен сабақ бойынша не ойлайды, яғни сабақта жақсы өтті және тиімді оқыту үшін не жақсартуға болады деген сұрақ қойыңыз.

Сабақтарды бақылау оқу пәндерін оқыту практикасын жақсарту, мұғалімнің кәсіби өсуі мен дамуы, сондай-ақ білім алушылардың білім сапасын арттыру үшін негіз болуы тиіс. Сабақтарды бақылау нәтижелері педагогикалық кеңестердің отырыстарында ұдайы тыңдалуға тиіс.

2. ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

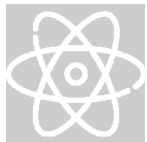
Қазақстанда білім мен ғылымды дамыту бойынша жүйелі кешенді шаралар іске асырылуда. 2015 жылы республика Біріккен Ұлттар Ұйымының *2030 жылға дейінгі Орнықты даму мақсаттарына қол жеткізу*, оның ішінде жалпыға бірдей қамту және әділ сапалы білім беруді қамтамасыз ету және барлық адамдар үшін өмір бойы оқу мүмкіндігін көтермелеу бойынша міндеттемелерді өзіне алды. Оған қол жеткізу үшін әлемде білім беруді дамытудың негізгі бағыттары анықталды: мектепалды даярлықты қамтамасыз ету, 12 жылдық мектептегі білім беру моделі, білім алушылардың 21- ғасыр дағдыларын дамыту, қымбат емес және сапалы ТжКБ мен жоғары білімге тең қол жеткізу. Аталған бағыттар қазақстандық білім беру жүйесі үшін де басым бағыт болып табылады. Тиісті мақсаттар 2020-2025 жылдарға арналған БҒДМЖ белгіленген.

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БІЛІМ
МЕН ҒЫЛЫМНЫҢ
ЖАҒАНДЫҚ БӘСЕКЕГЕ
ҚАБІЛЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ

ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ
ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ
ТҰЛҒАНЫ ОҚЫТУ ЖӘНЕ
ТӘРБИЕЛЕУ

ЕЛДІҢ ӨЛЕУМЕТТІК-
ЭКОНОМИКАЛЫҚ
ДАМУЫНА ҒЫЛЫМНЫҢ
ҮЛЕСІН ҰЛҒАЙТУ

КАДРЛАРДЫҢ ӨЛЕУЕТІН АРТТЫРУ

БАРЛЫҚ ДЕҢГЕЙДЕГІ БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН
ЖАҒЫРТУ

ИНФРАҚҰРЫЛЫМДЫ ДАМУ ЖӘНЕ ЦИФРЛАНДЫРУ

БАСҚАРУ ЖӘНЕ ҚАРЖЫЛАНДЫРУ ЖҮЙЕСІНІҢ
ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ

ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫН ЖАҒЫРТУ

Осы бағыттар бойынша мақсаттарды іске асыру үшін мынадай міндеттер анықталды:

1. Педагог мамандығының жоғары мәртебесін қамтамасыз ету, педагогикалық білімді жаңғырту;
2. Қалалық және ауылдық мектептер, өңірлер, оқу орындары, білім алушылар арасындағы білім беру сапасының ашықтығын қысқарту;
3. Білім берудің қауіпсіз және жайлы ортасын қамтамасыз ету;
4. Үздік практикалар негізінде білім алушылардың, педагогтердің және білім беру ұйымдарының сапасын бағалаудың жаңартылған жүйесін енгізу;
5. Экономиканың қажеттіліктері мен өңірлік ерекшеліктеріне сәйкес оқытудың, кәсіптік даярлаудың сабақтастығы мен үздіксіздігін қамтамасыз ету;
6. Білім алушылардың зияткерлік, рухани-адамгершілік және физикалық дамуын қамтамасыз ету;
7. Білім беру ұйымдарын цифрлық инфрақұрылыммен және қазіргі заманғы материалдық-техникалық базамен жарақтандыру;
8. Білім беруді тікелей басқару және қаржыландыру жүйесін енгізу.

2020-2021 оқу жылында 11-сынып білім берудің жаңартылған мазмұнына ауысады, елімізде орта білім беру жүйесінің мазмұнын жаңартуға көшу аяқталуда. Орта білім беру жүйесін одан әрі жаңғырту мақсатында 2020-2025 жылдарға арналған БҒДМБ-да орта білім беру жүйесін жетілдіру бойынша мынадай негізгі ұстанымдар белгіленген:

- ❖ білім берудің жаңартылған мазмұнына көшуді аяқтау;
- ❖ оқулықтарды әзірлеу, сараптау, шығарудың жаңа жүйесін енгізу;
- ❖ критериялды бағалау жүйесін жетілдіру;
- ❖ 12 жылдық білім беруге көшу;

❖ қашықтан білім беру технологияларын қолдану арқылы оқыту процесін ұйымдастыру.

Қазіргі заманғы білім берудің негізгі үрдісі білім беру сапасын арттыруды қамтамасыз ету және оқытуда жаңа технологияларды пайдалану үшін қосымша ресурс ретінде оқыту процесінде қашықтан оқыту технологияларын пайдалану болып табылады.

Қашықтан білім беру технологиялары бойынша білім алу «Білім туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 5-бабының 5-1) тармақшасына сәйкес бекітілген Орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарына сәйкес жүзеге асырылады.

Орта білім беру ұйымдарында оқу процесін нормативтік құқықтық қамтамасыз ету мақсатында 2020-2021 оқу жылында қашықтан оқыту нысанында «Қашықтан білім беру технологиялары бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы (бұдан әрі-ҚБТ)» ҚР БҒМ 2015 жылғы 20 наурыздағы №137 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізілді (2020 жылғы 28 тамыздағы өзгерістер).

ҚБТ мыналарға:

1) білім берудің барлық деңгейлерінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар, оның ішінде мүгедек балалар, бала кезінен мүгедектер, I және II топтағы мүгедектер болып табылатын тұлғаларға;

2) денсаулық мүмкіндіктері уақытша шектелген және білім беру ұйымдарына тұрақты баруға мүмкіндігі жоқ тұлғаларға;

3) мекемеде тиісті техникалық жағдайлар болған кезде қылмыстық-атқару жүйесі мекемелерінде ұсталатын және бас бостандығынан айыруға байланысты емес жазаларға сотталғандарға жүргізіледі.

2020-2021 оқу жылында тиісті мемлекеттік органдардың шектеу шаралары, оның ішінде карантин, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар жағдайында қосымша білім беру, орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру бағдарламалары бойынша білім алушылар қашықтан білім алууда.

Орта мектепте қашықтан оқытуды ұйымдастыру бойынша халықаралық тәжірибе

Барлық дерлік елдер үшін қашықтан оқыту нысанына көшу пандемия жағдайында қажет болды. Қытайдың, Францияның, Ұлыбританияның, Латвияның, Эстонияның, Әзірбайжанның орта мектептері мұғалімдерінің сұхбаттарын талдау қашықтан оқытуды ұйымдастырудың ерекше ерекшеліктері мен жалпы сәттерді бөліп көрсетуге мүмкіндік берді.

Францияда мектеп бағдарламалары мұғалімдерге сыныптағы оқытуды қашықтан ұйымдастыру формасына көшіруге мүмкіндік берді, өйткені оқу, жазу, жобалау көлеміне қойылатын талаптар әрқашан оқушының дербестігін, бастамашылдығын және шығармашылық жұмысын болжады. Бұл елдегі бастауыш білім берудің негізгі бағыттары - математика, табысты қарым-

қатынас, француз тілінде дұрыс сөйлеу және жазу және эстетикалық тәрбие. Сондықтан пандемия жағдайында бастауыш мектепте қашықтан оқыту көптеген жобалар мен шығармашылық жұмыстарды көздеді. Барлық лицейлердің қашықтан оқытуға өз көзқарастары болды, сондықтан қашықтан оқытудың форматы, режимі мен формалары да әртүрлі сипатқа ие болды. Алайда, барлық оқыту дербес ұйымдастыру дағдыларын дамытуға бағытталған.

Қытайда сабақтарды бейнежазбаға түсіруге қатаң тыйым салынып бақыланды, оқушының күн тәртібіне ерекше назар аударылды. Күн сайынғы кестесінде таңғы ас пен үзілістер болды. Сондай-ақ, Қытайда әрбір мектептің өз оқу күнтізбесі бар және кейбір мектептерде оқу жылы шілде айының ортасына дейін созылады.

Латвияда мектептер қашықтан оқытуды ұйымдастыру бостандығына ие болды.

Эстонияда бірнеше жыл бойы бір күн қашықтан оқыту тәжірибесі сыналған, яғни барлық мектептер аптасына бір рет қашықтан оқу мүмкіндігіне ие болды. Сәйкесінше, бұл елде қашықтан оқытуға көшу жеңіл және едәуір икемді өтті.

Әртүрлі елдер мектептерінің зерделенген тәжірибесін жинақтай отырып, қашықтан оқыту форматы пандемия жағдайында халықтың өмір сүру қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі нақты шараларға байланысты екенін ескертеміз.

Қашықтан оқыту кезеңінде пәндер бойынша арнайы ұйымдастырылған телевизиялық сабақтар болған жоқ, тек қолда бар бейне ресурстарды толықтыру ретінде ғана жүзеге асырылды. Сонымен бірге, Қазақстандағыдай, көптеген елдерде мұғалімдерге күн тәртібін ұйымдастыру, сабақты жоспарлау, бағалау, тапсырмаларды таңдау және сабақ уақытын реттеу бойынша ұсыныстар берілді.

Мектеп сабақтарын ұйымдастыру және жоспарлау мәселелерінде, оқыту мен бағалау процесін жүзеге асыруда көп еркіндік берілді. Айырмашылықтар мектептің оқу бағдарламасын таңдауымен байланысты болды. Қашықтан оқыту пәндік міндеттерді жеңілдетуге бағытталған. Педагогтерге шығармашылық тапсырмаларды жоспарлау және өздігінен оқу, жазу дағдыларын дамыту, ақпарат көздерімен және рефлексия материалдарымен жұмыс жасау ұсынылды. Оқушыларға мұражайлардың виртуалды көрмелеріне, ғылыми зертханаларға, спектакльдерге, фильмдерге бару ұсынылды. Осылайша, нақты өмірмен байланысты жүзеге асырды.

Жоғарыда аталған елдердің педагогтері де танымал цифрлық платформалар арқылы оқушылармен байланыс орнатуға талпыныс жасады. Сонымен бірге педагогтердің пәндер бойынша сандық ресурстарды пайдалану құқығы болды.

Сонымен қатар, келесі ортақ мәселелер көрініс тапты: оқу бағдарламасын қашықтан игертуді жүзеге асыру, кері байланысты ұйымдастыру, бағалау, балалардың ынтасының болмауы және өзіндік жұмыс. Көптеген орта мектептерде интернет пен цифрлық платформалар бойынша қиындықтар туындады. Бұл мәселе техникалық қамтамасыз ету тұрғысынан да,

оқушылардың компьютерлік сауаттылығы тұрғысынан да, педагогтердің үйреншікті оқытуын ауыстырудан да көрініс тапты.

2019-2020 оқу жылының 4-ші тоқсанындағы қашықтан оқыту қорытындысы

Қашықтан оқытуды ұйымдастыру үшін *нормативтік-құқықтық құжаттар* қабылданды. Нақты:

1) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің «Қашықтан білім беру технологиялары бойынша оқу процесін ұйымдастыру ережесін бекіту туралы» 2015 жылғы 20 наурыздағы № 137 бұйрығы;

2) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің «COVID-19 коронавирустық инфекция пандемиясы кезеңінде оқу процесін қашықтан білім беру технологияларына көшіру кезінде білім сапасын қамтамасыз ету жөніндегі қосымша шаралар туралы» 2002 жылғы 08 сәуірдегі N 135 бұйрығы;

3) «Білім беру ұйымдарында, пандемия кезеңінде COVID-19 коронавирустық инфекциясының таралуына жол бермеу жөніндегі шараларды күшейту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2002 жылғы 1 сәуірдегі № 123 бұйрығы» (13.04.2020 ж. *толықтыруларымен*);

4) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2002 жылғы «30» сәуірдегі №168 бұйрығына қосымшада, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2002 жылғы 8 сәуірдегі № 135 «Қашықтан оқыту жағдайында жиынтық жұмыстарды жүргізу жөніндегі әдістемелік ұсынымдар» бұйрығына 2-қосымша.

Қашықтан оқыту аясында төмендегідей әдістемелік ұсыныстар әзірленді:

1. ТВ-сабақ тұжырымдамасы;

2. Үлгілік оқу бағдарламаларына сәйкес пәндер тізбесі, оқу жүктемесінің көлемі, оқу материалының мазмұны және ТВ-сабақтар мен бейне-сабақтарды әзірлеу бойынша ұсынымдар;

3. Байқау сабақтарын өткізу бойынша ұсыныстар;

4. Қашықтықтан ата-аналар жиналысы мен сынып сағаттарын өткізу бойынша ұсыныстар;

5. Қашықтан технологияларды қолдану арқылы бағалау жүргізу бойынша ұсыныстар;

6. ҚББ бойынша білім алушылар мен ата-аналарға арналған психологтың ұсыныстары;

7. Қашықтан оқытуды ұйымдастыру үшін сандық платформалар мен ресурстар тізімі және олармен жұмыс істеу бойынша нұсқаулықтар.

Қашықтан білім беру технологияларын (бұдан әрі – ҚБТ) пайдалана отырып, оқу процесін ұйымдастыру білім алушылардың МЖМБС-ға сәйкес оқу бағдарламаларын меңгеруі үшін жүзеге асырылады.

Қашықтан оқыту жүзеге асырылды:

– «EL ARNA», «Balapan» телеарналарындағы телесабақтар арқылы;

– әртүрлі интернет-платформаларын қолдану арқылы;

– тапсырмаларды Қазпошта арқылы немесе қолма-қол қағаз тасығышта беру арқылы.

Қашықтан білім беру технологияларын қолдана отырып, оқу процесін жоспарлау және ұйымдастыру кезінде оқыту жұмысының түрлері бойынша уақыт нормаларын білім беру ұйымы дербес икемдеп, жеке кесте құрды.

1. Телесабақтар «EL ARNA» («Радио Классик» арнасында қосымша аудиосабақтар), «Balapan» («Қазақ радиосы» арнасында қосымша аудиосабақтар) телеарналарында аптасына 5 күн 10 минуттан 1-11 (12) сыныптардың оқу пәндері бойынша өткізілді.

Телесабақ форматын пайдаланған кезде кері байланыс «Kundelik.kz» электронды журналы, «Bilimal.kz», «Mekter.edu.kz» жүйелері арқылы жүзеге асырылды, электронды журнал болмаған жағдайда – педагогтің қалауы бойынша байланыстың қолжетімді түрлері арқылы жүргізілді (кері байланысты ұсыну мерзімділігін мұғалім өздігінен анықтайды).

2. Сабақтар интернет-платформа арқылы өткізілді. Сабақты жоспарлау кезінде педагог білім алушыларға өздігінен оқуға тапсырмалар/ оқулықтан оқу материалын орындау үшін ұсынды. Сонымен қатар, интернет-платформаларда орналастырылған сабақтар ұсынылды, қолжетімді сандық білім беру ресурстары қолданылды.

Сонымен қатар, өздігінен орындауға арналған оқу тапсырмасы электронды журналдар жүйесінде, интернет-платформалар, электрондық пошта, WhatsApp, Aitu-чат және басқа мессенджерлер арқылы ұсынылды.

Кері байланыс Kundelik.kz, Bilimal.kz, Mekter.edu.kz журналдары арқылы, электронды журналдар болмаған жағдайда - мұғалімнің қалауы бойынша байланыстың қолжетімді түрлері арқылы (кері байланысты ұсыну мерзімділігін мұғалім өздігінен анықтайды) жүзеге асырылды.

3. Байланыс, интернет болмаған жағдайда оқу материалдары Қазпошта арқылы жіберілді және штаттық режимде оқыды. Алыс оқшауланған елді мекендерде орналасқан 5-тен 80-ге дейінгі балалар саны бар мектептерде санитарлық қауіпсіздіктің қатаң шараларын сақтай отырып (кварцтау, желдету, ауысымдылық және т.б.) штаттық режимде оқыту жүргізілді.

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы республикада қашықтан оқыту бойынша зерттеу жүргізді. Зерттеу қорытындысын талдау мынаны көрсетті.

1. Білім алушылардың қашықтықтан оқытудың әртүрлі құралдарын пайдалануы:

– орыс тілінде оқытатын мектептердің мұғалімдері сандық оқу материалдарын көбірек пайдаланды;

– Респонденттердің 22,2%-ы өз мұғалімінің сабағы арқылы видеобайланыс, телесабақтар режимінде қашықтан оқытындарын айтқан;

– оқушылардың 49% - дан астамы қашықтан оқыту кезінде дербес оқуға төселді.

2. Зерттеу қорытындысы бойынша қашықтан оқыту түрінің артықшылықтары:

- тұрғылықты жеріне қарамастан қол жетімді, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытуға мүмкіндік береді;
- жеке білім беру траекторияларын құруға мүмкіндік береді. Мысалы, үлгерімі нашар оқушылар, педагогтердің пікірінше, оқу тапсырмаларын орындауға қызығушылықпен және жауапкершілікпен қарады;
- білім алушыларды өзіндік жұмысқа ынталандырады;
- елдің географиялық ерекшеліктерін және ауыл мектептері үшін қашықтан оқытудың қолжетімділігін ескере отырып, оқытудың осындай нысанын қолдану өзекті болып табылады.

2. Зерттеу қорытындысы бойынша қашықтан оқыту нысанының қиындықтары:

- жаңартылған бағдарламалар бойынша педагогтердің пәндік білімдері мен жұмыс дағдыларының жеткіліксіздігі;
- мұғалімдердің қашықтан жұмыс істеуге дайын болмауы. Білім беру платформаларында жұмыс тәжірибесінің, желіде жұмыс істеу дағдыларының болмауы;
- жүйелі түрде интернет пен сандық платформалармен қиындықтар туындады.

Дәстүрлі емес жағдайларда оқытудың жаңа және өзекті ақпараттық-коммуникациялық технологияларын белсенді меңгерген, өзінің кәсіби қызметі үшін жағдайларды түбегейлі өзгертуге дайын болған педагогтердің басым көпшілігінің жақсы бейімделу қабілеті қалыптасқаны байқалды.

Субъективті және объективті сипаттағы қиындықтар қашықтан оқыту технологиясына техникалық және әдістемелік қолдауды күшейту; қашықтан білім беру процесін ұйымдастыру бойынша педагогтердің жүйелі курстық дайындығын қамтамасыз ету қажеттілігіне себепші болды.

Оқу бағдарламасы мазмұнының көлемін оңтайландыру, тақырыпты барынша ашу үшін тапсырмалар түрлерін таңдау, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар контекстінде қолда бар электрондық цифрлық ресурстарды бағалау мен қолдануды ұйымдастыру мәселелері біліктілікті арттыру курстарының мазмұнында өз орнын табуы тиіс.

Қиындықтар мен проблемаларға қарамастан, қашықтан оқыту оқытудың үздіксіздігін қамтамасыз ете отырып және білім беру мазмұнының тұтастығын сақтай отырып, жалпы білім беретін мектептерде білім беру процесін жалғастыруға мүмкіндік берді.

2020-2021 оқу жылының бірінші тоқсанында қашықтықтан оқыту технологияларын қолдану арқылы оқуға көшуге байланысты «Коронавирустық инфекцияның таралуына байланысты шектеу шаралары кезеңінде орта білім беру ұйымдарында оқу процесін іске асыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдар» әзірленді (ҚР БҒМ 13.08.20ж №345 бұйрығымен бекітілген)

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

❖ Жалпы орта білім беретін мектептердің мектепалды даярлық, 1-4 сынып оқушыларына әр сыныпқа 15 балаға дейін кезекшілік сыныптар ашуға рұқсат етіледі. Мектептерде тиісті жағдайлар болған жағдайда, ата-аналардың немесе балалардың заңды өкілдерінің өтініші бойынша білім алушылар қабылданады.

❖ 5-тен 180 адамға дейін контингенті бар шалғайдағы ауыл мектептерінде, санитариялық қауіпсіздік шараларын қатаң сақтай отырып, сыныптарда балалар саны 15 адамға дейін штаттық режимде оқыту жүзеге асырылады. Егер ата-ана/заңды өкіл баланың оқуын қашықтықтан жалғастырғысы келсе, бұл жағдайда білім беру ұйымы қашықтықтан оқыту үшін жағдай жасайды.

❖ Халықтың сырқаттанушылық деңгейінің тұрақты төмендеуіне байланысты санитарлық талаптарды сақтай отырып, мектептердің аралас және штаттық оқыту форматтарына біртіндеп көшуі жүзеге асырылады.

❖ Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларға арналған арнайы мектеп-интернаттарда (оның ішінде ата-анасының қамқорлығынсыз қалған жетім балаларға) ата-аналардың өтініштері негізінде, тиісті жағдайлар болған жағдайда, қатаң санитарлық-эпидемиологиялық талаптарды сақтай отырып, барлық сыртқы байланыстарды шектей отырып, жабық режимде жұмыс ұйымдастырылатын болады.

❖ Мектеп қашықтан оқытудан штаттық режимге ауысқан кезде білім алушылар ата-аналарының қалауы бойынша қашықтан оқытуды жалғастыруы мүмкін. Ол үшін ата-аналар *1-қосымшада* ұсынылған үлгі бойынша өтініш беруі керек.

❖ 2021 жылдың 1 қаңтарына дейін мектептерде мәдени-бұқаралық және спорттық-бұқаралық іс-шаралар толығымен тоқтатылады.

Коронавирустық инфекцияның таралуына байланысты шектеу шаралары кезеңінде орта білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдар мынадай тарауларды қамтиды:

1. Жалпы ережелер

2. Жалпы орта білім беру ұйымдарындағы оқу процесін қашықтан ұйымдастыру

2.1 5-тен 180 балаға дейін контингенті бар мектептерде штаттық режимде оқытуды ұйымдастыру

2.2 Елде карантиндік шаралардың қолданылу кезеңінде кезекші сыныпта оқытуды ұйымдастыру

2.3 Штаттық форматта 1-4 сыныптарды оқытуды ұйымдастыру

2.4 Санитариялық-эпидемиологиялық шараларды сақтай отырып, толық штаттық форматта оқытуды ұйымдастыру

3. Ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар, оның ішінде ата-анасының қамқорлығынсыз қалған жетім балаларға арналған арнайы мектеп-интернаттарда оқу процесін ұйымдастыру

4. Білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау

5-тарау. Қашықтан оқыту кезінде білім алушылардың оқу тапсырмаларының көлемін оңтайландыру

6-тарау. Қашықтан оқыту технологияларын пайдаланумен бейне сабақтар мен сабақтар

Әдістемелік ұсынымдардың қосымшасында (ҚР БҒМ 13.08.20ж №345 бұйрығына қосымша): ата-аналардың өтініш беру үлгілері (1-қосымша); сыныптар және пәндер бойынша бірінші тоқсандағы БЖБ және ТЖБ саны (2-қосымша).

Әдістемелік ұсынымдарға сілтеме www.nao.kz.

3. БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ПЕДАГОГ

Педагог мәртебесін Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 293-VI Заңы айқындайды және педагогтің құқықтарын, әлеуметтік кепілдіктерін, шектеулерін, міндеттері мен жауапкершілігін белгілейді.

Білім беру саласында кәсіптік қызметін жүзеге асырған және Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен тиісті ұйыммен еңбек қатынастарында болған кезеңде адам педагог мәртебесіне ие болады.

Педагог кәсіби қызметті жүзеге асыру кезінде Қазақстан Республикасының заңдарын сақтауға, білім беру саласындағы нормативтік құқықтық актілерді басшылыққа алуға міндетті.

«Педагог» кәсіби стандартын бекіту туралы» «Атамекен» Қазақстан Республикасының Ұлттық кәсіпкерлер палатасы Басқармасының төрағасының 2017 жылғы 8 маусымдағы № 133 бұйрығына сәйкес, педагог бес еңбек қызметін жүзеге асырады: :

Оқытушылық: оқу ақпаратын таратады, өз бетімен оқуды үйретеді

Тәрбиелік: білім алушыларды әлеуметтік құндылықтар жүйесіне тартады

Әдістемелік: білім үдерісін әдістемелік қамтамасыз етуді жүзеге асырады

Зерттеушілік: білім мазмұнын меңгеру деңгейін зерделейді, білім ортасын зерттейді

Әлеуметтік - коммуникативтік: кәсіби қоғамдастықпен және білімнің барлық мүдделі тараптарымен өзара әрекеттесуді жүзеге асырады

Дескрипторлар дербестік пен жауапкершілікті және педагогтің атқаратын еңбек қызметінің күрделілігін ескереді:

1) «іскерлік пен дағдылар» көрсеткішінде **дербестік дәрежесі** көрсетілген;

2) «тұлғалық және кәсіби құзыреттілік» көрсеткішінде **жауапкершілік дәрежесі** көрсетілген;

3) «білім» көрсеткішінде педагог мамандығының күрделілік дәрежесі көрсетілген

Тұлғалық және кәсіби құзыреттілік:

- білім алушының тұлғасына құрмет білдіреді және білім алушының білім жетістігіне өзінің оң үлесін қосады;
- оқыту үдерісінде әріптестерімен тілектестік қарым-қатынастың маңыздылығын түсінеді;
- мектептің педагогикалық қоғамдастық жағдайында жұмыс жасай алады;
- өз тәжірибесі бойынша кері байланыс жасай алады және өзгерістер енгізе алады;
- сындарлы пікірге және ұсынымдарға сай әрекет етеді;
- өзінің кәсіптік даму аспектілері бойынша түсінігі және үнемі жетілуге ұмтылысы бар;
- мектеп тәжірибесін зерттейді және бағалайды, өз және әріптестерінің тәжірибесін жетілдіру үшін зерттеу нәтижелерін және басқа да дәлелдік дереккөздерді қолданады;
- педагогикалық зерттеудің әдіснамасын біледі;
- өз тәжірибесін талдай алады;
- тиімді мектеп тәжірибесіне жету мақсатында жоспарлау үдерісінің жауапкершілігін сезінеді;
- кәсіптік даму мақсатында әріптестерімен бірге қызмет жасайды;
- командада жұмыс жасауға қабілетті, тұлғалық және мәдениет айырмашылықтарын толеранттылықпен қабылдайды;
- мемлекеттік және де басқа да тілдерде табысты және оң іскерлік қарым-қатынас жасауға қабілет танытады.

Біліктілік санаттарына қойылатын талаптар

Педагогтерді аттестаттаудан өткізу ҚР Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 27 қаңтардағы №83 бұйрығына сәйкес жүзеге асырылады (14.05.2020 ж. №202 өзгерістермен және толықтырулармен).

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беретін оқу бағдарламаларын, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, қосымша, мамандандырылған және арнайы білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарында лауазымдарды атқаратын педагогтерді және білім және ғылым саласындағы өзге де азаматтық қызметшілерді аттестаттаудан өткізу Қағидалары мен шарттары Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2020 жылғы 14 сәуірдегі №202 бұйрығының қосымшасына сәйкес жаңа редакцияда жазылған.

4. ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫ

Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына сәйкес оқу-тәрбие жүйесі білім берудің барлық деңгейлерінде бірыңғай идеологиялық және құндылықтар тәсілдеріне құрылады. Тәрбие жұмыстары барлық ынталы тараптар: отбасы, білім беру ұйымдары, қоғамның кең ауқымда қатысуымен кешенді түрде жүргізілуі тиіс.

Тәрбие жұмыстарын ұйымдастырудың нормативті-құқықтық базасы келесідей құжаттарға сәйкес жүргізіледі:

- 1) «Бала құқығы туралы» БҰҰ Конвенциясы;
- 2) Қазақстан Республикасының Конституциясы;
- 3) «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының Кодексі. 26 желтоқсан 2011жыл;
- 4) «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы Заңы;
- 5) «Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы» Қазақстан Республикасының 2009 жылғы 4 желтоқсандағы № 214-IV Заңы;
- 6) «Балаларды денсаулығы мен дамуына зардабын тигізетін ақпараттан қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 2018 жылғы 02 шілдедегі №169-VI Заңы;
- 7) «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі Заңы;
- 8) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №988 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы;
- 9) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2019 жылғы 15 сәуірдегі №145 бұйрығымен бекітілген «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру жағдайындағы Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері.
- 10) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 1 қазандағы № 525 бұйрығымен бекітілген Қазақстан Республикасында өлкетануды дамытудың тұжырымдамалық негіздері.

2020-2021 оқу жылында еліміздің жалпы білім беретін мектептерінде тәрбие жұмысы негізгі бағыттар аясында жүзеге асырылады:

- 1) *Жаңа қазақстандық патриотизм мен азаматтыққа тәрбиелеу, құқықтық тәрбие.*
- 2) *Рухани-танымдық тәрбие.*
- 3) *Ұлттық тәрбие.*
- 4) *Отбасылық тәрбие.*
- 5) *Еңбек, экономикалық және экологиялық тәрбие.*
- 6) *Көпмәдениетті және көркем-эстетикалық тәрбие.*
- 7) *Зияткерлік тәрбие, ақпараттық мәдениетті тәрбиелеу.*
- 8) *Дене тәрбиесі, салауатты өмір салтын қалыптастыру.*

Тәрбие жұмысының негізін жалпыадамзаттық құндылықтар (сенім, ақиқат, әсемдік, бостандық, қайырымдылық, жақсылық, махаббат, және т. б.) және ұлттық құндылықтар – (тәуелсіздік, патриотизм, толеранттылық, ана тілі, заңға бағынушылық, этникалық мәдениет, салт-дәстүр) құрайды.

1) *Тәрбие жүйесінің бірінші бағыты білім алушылардың бойында патриотизм сезімін, құқықтық және азаматтық сана-сезім; тұлғалық еркіндік құндылығын; адамаралық және топаралық төзімділік құндылығын; зорлық-зомбылық пен агрессияға жол бермеу; меншік пен материалдық молшылық құндылығын; еңбекті құрметтеу; өмірге деген құрмет сезімін; түрлі кемсітушілікке жол бермеу, адамдардың теңдік құқығы идеясының принципін қалыптастырады.*

2020-2021 оқу жылында тәрбие жұмысының бұл бағытын орындау аясында «Туған елге тағзым» жалпыреспубликалық экспедициясын, «Тарих тағылымы» және «Қазақ мәдениетінің антологиясы» әлеуметтік жобаларын, «Қазақстанның киелі орындары – Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы» жобасын қамтитын «Ұлы дала мұрагерлері» жобасын жүзеге асыруды жалғастыру қажет.

Білім алушылар арасында өлкетанулық білімді насихаттау мен тарату келесі материалдарда көрсетілген:

– *Қазақстан Республикасында өлкетануды дамытудың Тұжырымдамалық негіздері;*

– *«Рухани жаңғыру» бағдарламасын жүзеге асыру аясында жалпы білім беретін ұйымдарда өлкетанулық жұмыстарды жетілдіру бойынша әдістемелік ұсынымдар;*

– *«Айналага қара» («Ауыл өмірі», «Қала өмірі»): «Әлеуметтік –тарихи тәжірибе» бағытын ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдамалар;*

– *«Өлкетану»: мәдени-генетикалық кодтың негізі (мәдени мекемелердегі өлкетану сабақтары) (5-7 сыныптар) пәнін жүргізу бойынша әдістемелік ұсынымдамалар;*

– *«Қазақстанның киелі орындары - Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы» жобасы бойынша тәрбие жұмысының құрылымдық жүйесін ұйымдастырудың әдістемелік ұсынымдар;*

– *білім беру ұйымдарында «Туған жер» бағдарламасы арқылы білім алушылардың қазақстандық патриотизмін қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар. (<https://www.nao.kz>)*

Білім алушылардың бойында патриотизм мен азаматтық жауапкершілікті қалыптастыру мен дамыту мақсатында «Жас қыран» (1-4 сыныптар), «Жасұлан» (5-10 сыныптар), «Жас сарбаз» әскери-патриоттық клубтарының, балалар мен жасөспірімдер қозғалысының қызметін қйымдастыру бойынша жұмысты күшейту қажет. Жалпы орта білім беретін мектептерде өзін-өзі басқару органдарының рөліне маңыздық беру және жұмысты «Жас Ұлан» бірыңғай балалар мен жасөспірімдер ұйымы мектеп комитетінің жұмысы үлгісінде құру ұсынылады («Жас Ұлан» бірыңғай балалар мен жасөспірімдер

ұйымы» республикалық қоғамдық бірлестігі қызметін ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдамалар, <https://www.nao.kz>.)

Балалар мен жасөспірімдер қозғалысын дамытуға жауапты аға тәлімгерлердің біліктілігін арттыру үшін сайтта орналастырылған аға тәлімгерлердің қызметін ұйымдастыру бойынша авторлық әдістемелік материалдар мен кұралдар ұсынылады www.zhasulan.kz. «Аға тәлімгердің қоржыны» бөлімінде <https://www.zhasulan.kz/kz/project/view?id=14>.

Тәрбиенің бір түрі - құқықтық тәрбие. Білім алушылардың санасы мен құқықтық мәдениетін қалыптастыру критерийлері болып негізгі заңдарды білу, оларды түсіну және міндетті түрде мүлтіксіз орындау; құқыққа, заңдылыққа құрмет көрсету; алған білімдерін күнделікті өмірде практикада өз бетінше, өз орнына қолдана білу; нормаларға қайшы келмейтін мінез-құлық әдетін қалыптастыру болып табылады.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы № 858 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасына сәйкес, білім беру ұйымдарында қолданыстағы заңнаманы зерделеу және құқықтық сана-сезім мен құқықтық мәдениет қалыптастыру мақсатында құқықтық жаппай оқыту жүзеге асырылуы тиіс.

Білім алушыларға құқықтық білім берудің негізгі формалары сынып сағаттары, лекциялар; экскурсиялар; әңгімелер; кино, теледидар; кештер; пікірталастар, фильмдер мен кітаптарды, мақалаларды талқылау; көрнекі үгіт-насихаттар болуы керек. Жоғарғы сыныпта оқушыларды құқық қорғау органдарының қызметімен таныстыру, заңсыз мінез-құлық үшін жауапкершілік туралы түсіндіру қажет. Білім алушылар «Бала құқығы туралы» БҰҰ Конвенциясының негізгі ережелерін, «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» ҚР Кодексін, «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» және «Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы» ҚР Заңдарын білулері тиіс. Жасөспірімдердің репродуктивтік денсаулығы мен қауіпсіздігін қорғау бойынша зерттеу мәселесіне айрықша назар аудару маңызды.

Карантин және шектеу шаралары жағдайында тәрбие жұмысын ұйымдастырудың өз ерекшеліктері бар.

Мектеп пен ата-аналар балалардың қоғамға қайшы әрекеттерден бас тарту мәдениетін тәрбиелеі тиіс.

Инклюзивті мәдениет инклюзивті білім берудің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады және өзінің құрамына түрлілікке және ерекшеліктерге шыдамдылық құрметі құндылықтарын қабылдауды қамтиды. Форумдар, арнайы семинарлар, міндетті түрде әр түрлі көрнекіліктер, сонымен қатар ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар (бұдан әрі – ЕББК) табысты адамдар туралы презентациялар көрсете отырып («Қазақстанның 100 жаңа есімі» жобасының жеңімпаздары – Серік Есматов, Шахан Жолдасбаев, Зулфия Раухатовна, сонымен қатар Пабло Пинед, Ника Вуйчиче, Стивен Хокинг және басқалар) ұйымдастыру білім алушылардың, ата-аналардың, педагогтердің

бойында және жалпы қоғамда инклюзивті мәдениет қалыптастыру бойынша жұмыстардың неғұрлым тиімді түрлері болып табылады.

Директордың тәрбие ісі жөнінен орынбасарына жұмыстың іс-шаралар жоспарына Дүниежүзілік диабетпен күрес күні, Дүниежүзілік мүгедектер күні, Халықаралық сирек кездесетін аурулар күні, Дүниежүзілік Даун синдромы бар адамдар күні, Дүниежүзілік аутизмі бар адамдар күні және т.б. «ерекше даталар» күнтізбесі әзірлемесін кіргізу ұсынылады. Білім алушылар өздіктерінен әр датаға қажетті тақырыптық материалдарды (атаулы датаның тарихы, оның белгісі, осы күн туралы статистикалық деректер мен қызықты фактілер, бұзылыстардың сипаттамасы және олардың пайда болу себептері, «ерекше» адамдардың өмірбаяны және олардың жетістіктері, осы ауруға байланысты ғылыми-көпшілік және әдістемелік әдебиеттер тізімі, Интернет-ресурстар, көркем фильмдер, кітаптар, денсаулық мүмкіндігі шектеулі адамдармен қарым-қатынас жасау бойынша ұсыныстар және басқалар) іріктейді.

Инклюзивті мәдениетті инклюзивті білім беруді табысты іске асыру факторы ретінде ғана емес, сонымен қатар негізінен ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар тұлғалардың әлеуметтенуіне және жалпы қоғамның тұтастай өзгеруінің негізі ретінде қарау керек.

Бұл бағытта тәрбие жұмысын оңтайлы ұйымдастыру үшін Академия *білім беру ұйымдарында инклюзивті мәдениетті қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар әзірледі, бұл материалдар <https://www.nao.kz> сайтында орналастырылған.*

Білім алушылардың психикалық денсаулығы мен өмірлік дағдыларын қалыптастыруға, мектептердегі зорлық-зомбылыққа жол бермеу, сондай-ақ кәмелетке толмағандар арасындағы суицидтің алдын алуға ерекше назар аудару қажет.

Ұсынылған материалдардың құндылығы олардың қазіргі жастар мен білім алушы жастардың арасында жиі кездесетін мәселелерді көрсетеді және түбегейлі шешуді қажет ететіндігінде. Бұл жасөспірімдер арасындағы «буллинг», «кибербуллинг», психикалық денсаулықтың, репродуктивті денсаулықтың, ментальды денсаулықтың және т.б. бұзылуы. Бейнежазбалардың мазмұны, форматы мен ұзақтығы, қазақ және орыс тілдерінде қолжетімділігі, шынайы өмірдегі жағдаяттық мысалдар, көпәспектiлiгi бейнематериалдардың тартымды жақтары болып табылады. Бейнежазбалар білім беру процесінің барлық қатысушыларына: ұстаздарға, білім алушыларға және ата-аналарға, сонымен қатар білім беру ұйымдарының психологиялық қызметтері мен мектептердің татуластыру қызметтеріне әдістемелік және практикалық көмек көрсетеді. Бұл бейнематериалдар 2020-2025 жылдарға арналған БҒДМБ мазмұнында өзекті болып табылады. Мұнда *буллингтің жолын кесу, «тәуекел тобына» кіретін балаларды анықтау және оларға дер кезінде көмек көрсету мақсатында психологиялық қызмет күшейтіле түседі.*

Девиантты мінез-құлық пен суицидке бейім, сонымен қатар зорлыққа ұшыраған балалармен жұмыс жасауға арналған («Ерекше білім беруге

қажеттілігі бар балаларды оқыту, тәрбиелеу, дамыту және әлеуметтік бейімдеуді педагогикалық қолдау моделі (оралмандар – балалары; мигранттар-балалары; өмірдің қиын жағдайын көрген балалар) әдістемелік ұсынымдамасы Б. Алтынсарин атындағы ҰБА сайтында орналастырылған <https://www.nao.kz>.

2) **Рухани-танымдық тәрбие:** адамгершілік бейне, адамгершілік сана-сезім; құндылықты сезімдер мен ізгілік қасиеттер, ар-ұят, намыс, парыз, сенім, жауапкершілік, жолдастық, мейірімділік, ұят, табандылық, қайырымдылық, ынтымақтастық, ұлттық келісім құндылығы, өзге халықтардың мәдениетін, салт-дәстүрін және тілін құрметтеу және дәріптеу құндылығы; өмірге деген этикалық жауапкершілік көзқарас қалыптастырады.

Білім алушылардың әлеуметтік тәжірибесін дамыту және адамгершілікке тәрбиелеудің едәуір тиімді де мақсатқа сай құралының бірі волонтерлік болып табылады. Қазақстан Республикасының Президенті Қ. Тоқаевтың Жарлығымен 2020 жыл Қазақстанда «Волонтерлер жылы» болып жарияланды.

Орта білім беру ұйымдарында «Қоғамға қызмет» волонтерлық әлеуметтік жобасын - «Мектепке жол», «Қамқорлық», «Мектепке жиналуға көмектес», «Адамдарға қуаныш сыйла» акцияларын және т.б. жүзеге асруға **білім алушыларды кең көлемде тарту керек.** Сонымен қатар, мектептер экологиялық, спорттық, мәдени, азаматтық-құқықтық волонтерлықтың өмірге енуіне бастамашы болуы тиіс. Білім беру ұйымдарында волонтерлік қызметті ұйымдастыру туралы жеткілікті ақпарат Астана, Б. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2019 ж. «Білім беру саласындағы волонтерлік пен қайырымдылық және олардың қазіргі жағдайда білім беру жүйесін жаңғыртудағы рөлі» әдістемелік ұсынымдамасында берілген. <https://www.nao.kz>.

Рухани-адамгершілік тәрбиені қалыптастыруда кездесу-кештері, «Қазақстанның ұлы ақындары мен жазушылары», «Адамзаттың ұлы ұстаздары», «Қазақстанның ұлы ойшылдары мен философтары» әдеби кештері, «Сұлулық әлемді құтқарады» поэзиялық кештері, «Мейірбандық – адамның барлық адамгершілігіне түрткі болатын негіз» әдеби-музыкалық композициясы, «Махаббат – адам өмірінің негізі», «Қайырымдылық жасампаз күш» адамгершілік-рухани мазмұндағы сынақтар және әңгімелер айтарлықтай маңызға ие болады.

Жаңа оқу жылында Ұлы қазақ ақыны, ағартушы Абай Құнанбайұлының туғанына 175 жыл толуына орай өткізетін бұқаралық іс-шараларды жалғастыру ұсынылады.

Рухани-танымдық құндылықтар жүйесін қалыптастыру кітап оқу барысында жүзеге асады. **2020-2021 оқу жылында кітаптың пайдасын арттыру мен кітап оқуды қолдау мақсатында («Кітап оқу сәні») оқушылар арасындағы кітап оқу сағаттары сақталады.**

Кітап алмасу үшін арнайы орындар – буккросинг, білім аулшылар мен ересектердің (кітапханашы, мұғалім, ата-аналар мен білім алушылар) кітапқа деген жалпы қызығушылығы негізінде, кітап көрмелері мен кітап өнімдеріне қоғамдық шолу жасау үшін арнайы орындар ұйымдастыру; «Оқымысты мектеп» конкурстары, кітапханаларға кітаптарды өз еркімен тапсыруға

арналған қайырымдылық акциясы; білім алушылардың кітапхана қызметкерлерімен кездесулері, сонымен қатар отбасылық оқуға арналған кітаптардың тізімін жасау, ата-аналармен қосылып кітап оқу және талқылау, альбомдар, буклеттер, кино және бейне материалдар дайындау және т.б. маңызды.

Мектеп кітапханасы «Жазғы оқылым», «Кітап бәйгесі», «Отбасымен қосылып оқу» және т.б. сияқты бағдарламаларды белсенді түрде дамытуы керек, мұнда бірінші күн «Оқу және жазу мәдениеті күні» деп аталады.

Мектептің сайтында ең жақсы балалар мен мектеп әдебиеттеріне арналған түрлі қызметтер, балалар мен жасөспірімдердің оқуын белсендіру үшін ресурстар (Интернет-викториналар, ұсыныс қызметтері, кітап клубтары туралы ақпарат және т.б.) ұсынылуы керек.

Кітаптарды электронды форматта оқу мүмкіндіктерін, соның ішінде мобильді құрылғыларды пайдалану арқылы балаларға әдебиет ағынын жақсы басқаруға көмектесетін және өзге балаларды кітап оқуға тартуға мүмкіндік беретін жаңа электрондық ресурстарды дамыту қажет.

3) Ұлттық тәрбие аясында құндылықтар жүйесін қалыптастыру қазақ тілін білу, Қазақстан Республикасының мемлекеттік атрибуттары мен мемлекеттік рәміздері туралы жарыстар мен олимпиадалар өткізу; әрбір мектепте музейлер ашу; атақты спортшылар, ғалымдар, көрнекті тұлғалар, «Қазақстанның 100 жаңа есімі» жоба жеңімпаздарымен кездесулер; сонымен қатар, өлкенің тарихи-мәдени мұраларына жататын объектілерінде мектеп оқушыларына өлкетану бойынша тақырыптық сабақтар өткізу арқылы жүзеге асырылады. Аталған бағыт шеңберінде: «Менің Отаным – Қазақстан» балалар мен жасөспірімдер туризмі және өлкетануды дамыту, экспедициялар, жорықтар, экскурсиялар ұйымдастыру, «Тарих мұрасы», «Өз жерінді таны» (өлкетанулық білімін және мектеп туризмін, тарихи-археологиялық қозғалысты арттыру, туған өлкенің тарихын, мәдениетін және дәстүрлерін терең зерттеу) «Табиғат бесігі» (туған жерге жауапкершілікпен және аялап қарау) жобаларын жүзеге асыру ұсынылады.

Мұғалімдер әдістемелік көмек ретінде Академияда әзірленген «100 жаңа есім» жобасының қаһармандары – «ұлттың «алтын» қоры», «Қазақстанның киелі орындары - Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы» жобасы бойынша тәрбие жұмысының құрылымдық жүйесін ұйымдастырудың модельдері» ұсынымдамаларын пайдалана алады. <https://www.nao.kz>.

4) Мектептегі отбасылық тәрбиенің мақсаты келесі құндылықтарды қалыптастыру болып табылады: неке құндылығы және отбасы мүшелерін құрметтеу; толыққанды отбасын құру үшін денсаулық құндылығы; рухани байлық; туыстары мен жақындарына деген адалдық сезімі; отбасылық дәстүрлер; мұралар мен салт-дәстүрлерді ұқыпты қарау; ана қасиеті; махаббат, адалдық, достық – сезімдері құндылығы.

2020-2025 жылдарға арналған БҒДМБ сәйкес білім беру ұйымдарының оқу процесінде отбасылық құндылықтар мен отбасы институтының маңыздылығы басым болады. Мектептерде «Ата мектебі», «Әже мектебі», «Әке мектебі», «Ана мектебі», «Аға мектебі», «Жеңге мектебі» құру қажет. Бұл

мектептерді құрудың мақсаты бала тәрбиесіндегі отбасы ролін көтеру болып табылады.

Мұғалімдердің отбасымен өзара әрекеттесу сипаты негізінен мектепке әртүрлі көзқараспен қарайтын, мектепте және сыныпта тәрбие жұмысын ұйымдастырудағы ролін көретін, балаларын отбасында басқаша өсіретін және әртүрлі интеллектуалдық деңгейге ие ата-аналардың ұстанымына байланысты. Сондықтан **жаңа форматта ата-аналарға арналған дәрістер мен ата-аналардың қатысуымен бірлескен іс-шаралар өткізу ұсынылады.**

Отбасымен және ата-аналармен жұмысты дифференцияланған түрде құру керек, бәріне бірдей қарым-қатынас орнатпай, бірақ ата-аналардың қажеттіліктеріне, сұраныстарына, әсіресе отбасы мен отбасылық тәрбиеге назар аударып, оларды мектеп, сынып және баланың болмысына табандылықпен енгізе алады. Бұл үшін ата-аналармен және балалармен жеке әңгіме жүргізу үшін *педагогикалық және ата-аналар консилиумдарын* құру маңызды, оның нәтижесінде баламен жүргізілетін педагогикалық іс-әрекеттердің нақты бағдарламасы мен жүйесі үйлестіріледі. Атап айтқанда, баланың үй жағдайымен танысу үшін отбасына бару, отбасылық мәселелер және бала тәрбиелеу мәселелері бойынша кеңестер өткізуді қамтиды.

Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА әзірлеген отбасылық құндылықтарды қалыптастыру бойынша ұсынымдамалар орта білім беру ұйымдарының оқу-тәрбие жұмыстарында отбасылық құндылықтарды жүзеге асырудағы жетекші құрал болып табылады (<https://www.nao.kz>).

5) Еңбек, экономикалық және экологиялық тәрбие білім алушылардың бойында: еңбек ең жоғары құндылық ретінде; шығармашылық еңбек; еңбек мәдениеті; экономикалық сана-сезім; мамандық; мансап; функционалдық сауаттылық; компьютерлік сауаттылық; жаһандық экологиялық сана-сезім; экомәдениет құндылығы, экологиялық мәдениет; табиғатқа ерекше құндылық ретіндегі сүйіспеншілік сезімі; туған жерге және кіші Отанға деген сүйіспеншілік сезімі тәрізді құндылықтар қалыптастыруға көмектеседі.

Мектептегі еңбек тәрбиесі – бұл балаларды әртүрлі педагогикалық ұйымдастырылған қоғамдық пайдалы жұмыс түрлеріне тарту процесі. Ол практикалық тәжірибе, еңбек дағдылары, шығармашылық ойлау және еңбексүйгіштік қабілеттерін дамыту мақсатында болады. Білім алушылардың еңбек тәрбиесіне түрлі іс-шараларды: қолөнер көрмесі, сыныпты тазалау, гуманитарлық көмек, көгалдандыру және мектепті абаттандыру, қолөнершілер турнирі, қайырымдылық істер апталығы, көңілді шеберлер қаласы, мектепті косметикалық жөндеу, еріктілер акциясы, шефтік көмек, қамқорлық алаңдары, еңбек десанты, мектептің жөндеу бригадасы.

Білім беру ұйымдарында білім алушыларды мамандыққа бағдарлау жұмысы мектеп түлектерінің болашақ мамандығын таңдауға арналған тиімді шаралардың бірі болып табылады. Мектептерде бұл іс-шара білім алушылармен оқу-тәрбие процесінде, сабақтан тыс және мектептен тыс жұмыстар арқылы жүргізіледі. Бұл жұмыс үлкен өмірге қадам басқалы отырған адамға көмек беретін жүйелі іс-шараларды қамтиды, ғылыми негізге сүйеніп кәсіптік таңдау жасау немесе мамандыққа бағыттауға арналған тәрбие

жұмыстарының жүйесін дамыту мақсатында, білім алушының өз бетінше мамандық таңдау кезеңінде көмек көрсетуге бағытталуы тиіс.

Кәсіптік бағдар беру жұмыстарын дұрыс ұйымдастыру мақсатында:

- ҚР Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 15 сәуірдегі № 150 бұйрығымен бекітілген, Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарындағы білім алушыларды кәсіптік бағдарлауды диагностикалау және анықтауды жүргізу бойынша әдістемелік ұсынымдамалар;

- орта мектептердегі 7-11 класс білім алушыларына кәсіби диагностика жүргізудің құралдарын қолдану бойынша әдістемелік ұсынымдар;

- ЕБҚ бар балалардың мамандық таңдауында отбасы, мектеп және жұмыспен қамту мекемелерінің өзара іс-әрекеті бойынша әдістемелік ұсынымдарды пайдалануға болады. (<https://www.nao.kz>)

Мектеп оқушыларының экономикалық тәрбиесі олардың жеке мүмкіндіктерін ашуға бағытталған, атап айтқанда: үнемшілдік, іскерлік, қоршаған ортаға құрмет «Көркем еңбек», география, математика, физика, биология және химия, «Бизнес және кәсіпкерлік негіздері» сияқты оқу пәндерін оқу арқылы жүзеге асырылады.

Экономикалық тәрбиенің арқасында мектеп оқушылары экономика туралы, экономикалық қатынастардың дамуы туралы, нарықтық жағдайда бағыт-бағдар таба білуге және өз қызметін экономикалық тұрғыдан жүзеге асыру қабілетіне ие болады. Сыныптан тыс сабақтарда экономикалық сананы көтерудің негізгі құралдары мен формаларына тақырыптық сынып сағаттары, экскурсиялар, пікірталастар, рөлдік ойындар және т.б. жатады. Мысалы бұған «Іскерлік қарым-қатынас этикасы», «Жарнама жасау өнері» сынып сағаттары, кәсіпорындарға экскурсиялар, «XXI ғасыр менеджері», «Жаңа басшы нені білуі және не істей алуы керек?» тақырыбындағы пікірталастар; «Кәсіпорындардағы даулы жағдайларды шешу» рөлдік ойыны және т.б. жатады.

Экономикалық тәрбие экономикалық ойлаудың дамуын, экономикалық қызметте қалыптасатын адамгершілік және іскерлік қасиеттердің қалыптасуын, яғни: қоғамдық белсенділік, шешімталдық, бастамашылдық; қоғам игілігіне қамқорлық, адалдық; технологиялық процестер мен жабдықтарды жаңарту, жоғары сапа, жеке табыс және әл-ауқатты қамтамасыз етуі керек.

Экологиялық тәрбие беру, қоршаған ортаны құрметтеу кешенді тәрбие іс-шараларының жиынтығы арқылы жүзеге асырылуы керек. «Менің Эко-мектебім» жобасының аясында өсімдік түрлерінің әр түрлілігін және декоративті-өсетін өсімдіктерді (биоәртүрлілікті) көбейту; үйде және оқу орындарында энергияны тұтынудың құрылымы және оны азайту жолдары (энергияны үнемдеу); мектепте және үйде суды үнемдеп пайдалану мүмкіндіктері (суды үнемдеу); қоқыстардың пайда болу көздері, оны азайту жолдарын анықтау, қоқыстарды бөлшектеп жинауды енгізу (қалдықтармен жұмыс) әдістерін зерттеу ұсынылады.

Сыныптан тыс жұмыстарда келесі ақпараттық-экологиялық, әлеуметтік маңызы бар іс-шараларды жандандыру маңызды, олар: іс-шаралар, көрмелер, мектеп пен айналаны көркейту, экологиялық бастамалар, жергілікті тұрғындарға экологиялық білім беру. Білім алушыларға экологиялық білім

берудің ең тиімді нысаны – Эко-фестиваль өткізу: ғылыми жобалар, эко-ізденістер, көркемдік нысандарды қоқыстардан қорғау бойынша семинарлар, қоршаған ортаның өзекті мәселелері бойынша ғылыми жобаларды қорғау, театрландырылған қойылымдар, эко-материалдардан, мүмкін қайта өңделген материалдарды қолдану арқылы өнімдер шығару.

Экологиялық тәрбие негізіне білім алушылармен білім беру ұйымдары, аудан, қала аумағындағы жасыл алаңдарды көгалдандыру және абаттандыру бойынша сенбіліктер ұйымдастырудың; «Жасыл ел» қозғалысы аясында жас көшеттер отырғызу; табиғат аясын қоқыстан тазарту сияқты волонтерлік қозғалысқа қатысудың маңызы зор. *Жалпы білім беру ұйымдарының іс-шараларына «Экочелендж», «Экоқалқан», «Эко-десант», «Гүлді калейдоскоп», «Ең жасыл кабинет», «Жасыл» алтын», Плоггинг «Экожүгіру» және т.б. осы тәрізді жобаларды ауқымды түрде енгізу ұсынылады.*

1-11 сыныптарға экология сынып сағаттарын өткізу үшін ұсыныстар әзірленді. Экология бойынша сынып сағаттары айына бір рет өткізіледі.

б) Көпмәдениетті және көркем-эстетикалық тәрбие: эстетикалық сана-сезім; эстетикалық талғам мен сезім; қазақ халқының, Қазақстандағы басқа да этностар мен этникалық топтардың ұлттық мәдениет құндылықтарын көркемдік-эстетикалық қабылдау.

Көпмәдениетті және көркем-эстетикалық тәрбие мектепте өзге мәдениеттердің, ұлттардың, діндердің өкілдерімен толерантты қарым-қатынас орнатуға бағытталуы тиіс. Осы бағытты іске асырудың негізгі тетіктері Қазақстан халқы Ассамблеясымен және этномәдени орталықтармен ынтымақтастық; балалар мен жастар жұмыстарының көрмесін, халықтар достығы фестивальдарын, тілдік және шығармашылық клубтарды, конкурстарды ұйымдастыру; кездесулер: белгілі адамдармен, өнер қайраткерлерімен. Жыл сайын тәрбие жұмысының жоспарына білім алушыларды көпмәдениетті және көркем-эстетикалық тәрбиелеу шараларын енгізу ұсынылады (төзімділік сабақтары, Жер күніне арналған акциялар, Халықаралық бейбітшілік күніне арналған бір сағаттық ақпарат және т.б.).

Көркем-эстетикалық тәрбие аясында орта білім беру ұйымдарында отандық мәдениет жетістіктерін – кітаптар, пьесалар, мүсіндер, суреттер, музыкалық әуендер, халық ауыз әдебиетіндегі Ұлы Дала мұрагерлерінің үздік мұралары – ертегілерді, аңыздарды, оқиғаларды, өсиеттерді, эпостарды меңгеру және жетілдіру жатады. Тұрақты тақырыптық кітап көрмелерін ұйымдастыру ұсынылады.

Театр өнері арқылы адамгершілік-эстетикалық тәрбие балаларға адамның іс-әрекеттерін қалыптастыратын әрекеттерді қабылдау, түсіну және түсіндіру шеберлігін қалыптастыруға негіз болатын, оның көркем тілімен танысуға көмектеседі. Өскелең ұрпақты театр өнері әлеміне тарту мақсатында әр мектепте **«Балалар мен театр» ағартушылық жобасын** жүзеге асырудың маңызы зор.

7) Зияткерлік тәрбие білімнің құндылығын; зияткерлік позицияның құндылығын; әр тұлғаның көшбасшылық қасиеттері мен дарындылығы

құндылығын; ал ақпараттылық мәдениеті - кибермәдениетті және кибергигиенаны қалыптастырады.

Зияткерлік тәрбие лингвистикалық, музыкалық, логикалық-математикалық, кеңістіктік, дене-кинестетикалық, тұлғааралық, ішкі жан-дүние интеллектісін дамытуға бағытталуы керек.

Сонымен қатар, зияткерлік тәрбие түйіні *білім алушының эмоциялық зияткерлігін қалыптастырушы* болуы қажет. «Жасөспірімдердің денсаулығы мен өмірлік дағдыларын қалыптастыру және де суицидтің алдын алу» бағдарламасы аясында әзірленген мұғалімдерге арналған әдістемелік құралы әдістемелік ұсыным ретінде ұсынылады (3 модуль. Эмоциональды интеллект және тұлғааралық қарым-қатынас) «Bilim Foundation», 2017.

Білім алушылардың зияткерлік қабілеттерін, әр тұлғаның көшбасшылық қасиеттері мен дарындылығын, сонымен қатар ақпараттық мәдениетін дамытуды қамтамасыз ететін мотивациялық кеңістікті қалыптастыру мектепте тәрбие жұмысының маңызды компоненті болып табылады.

«Ұшқыр ой алаңы» атты дебаттық қозғалысы» жалпыұлттық мәдени-білім беру жобасын іске асыру білім алушыларды ой толғауға, талдауға және сыни тұрғыдан ойлауға, топпен жұмыс жасау дағдыларын дамытуға, қарама-қарсы пікірге құрметпен қарауға, өз көзқарастары мен пікірлерін белсенді қорғауға үйретеді. Пікірсайыс жоғары сыныптарда интеллектуалды сайыс ретінде сабақ және сабақтан тыс шараларды өткізуге өте қолайлы. Қазіргі әлемде пікірталастар саясат, бизнес, қоғамдық қызмет, білім, психология және т.б. әр түрлі салаларда танымал бола түсуде және табылуда.

Білім алушыларға интернет кеңістігіндегі мінез-құлық мәдениетін; қарым-қатынас мәдениетін, өз ойларын білдіру, сұхбаттасушының пікірін құрметтеу және этикалық нормаларды сақтауды дарыту маңызды. Оқушылардың өзін-өзі басқару аясында балалар мен жасөспірімдердің интернеттегі мінез-құлығы және қарым-қатынасын қарастыруды тәжірибе жүзінде қолдану маңызды. Отбасы мен мектептің өзара әрекеті **«Балаларды денсаулығы мен дамуына зардабын тигізетін ақпараттан қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 02 шілде 2018 жылғы №169-VI Заңы** аясында балалардың зорлық-зомбылық пен суицидті насихаттайтын кейбір Интернет-сайттарға кіруін бақылауды қамтамасыз етуге бағытталуы тиіс.

Білім беру ұйымдарының тәрбие жұмысы жоспарларына кибермәдениет пен кибергигиена бойынша іс-шаралар, оның ішінде киберқауіпсіздік және білім алушылардың ақпараттық қауіпсіздігі туралы іс-шараларды енгізу қажет.

Мектеп партасынан бастап халықаралық тәжірибені ескере отырып, балаларды киберқауіпсіздікке оқыту керек, мұнда олар хакерлердің желілік шабуылдарынан қауіпсіздікті қамтамасыз ететін дағдыларды үйренеді. Білім алушыларға киберқауіпсіздік, кибер гигиена және кибермәдениет бойынша оқу семинарларын ұйымдастыруға арналған материалдарды келесі сайттардан табуға болады:

1. <https://cybersecuritymonth.eu/press-campaign-toolbox/ecsm-material/cybersecurity-spaces-workshops-on-cybersecurity-for-high-school-students>

(осы сайттың «Ресурстар» бөлімінде пайдалы болатын құжаттар бар);

2. <https://www.mcafee.com/blogs/consumer/importance-cybersecurity-lessons-schools/>;

3. <https://eu-acerforeducation.acer.com/education-trends/cybersecurity-how-to-teach-students-to-use-internet-responsibly/>;

4. <https://www.youtube.com/watch?v=ULGILG-ZhO0> (ағылшын тіліндегі бейнебаяндар барлық негізгі қағидаларды түсіндіреді);

5. <https://www.edb.gov.hk/en/edu-system/primary-secondary/ applicable-to-primary-secondary/it-in-edu/information-security.html> (Киберқауіпсіздік бойынша Гонгонтте әзірленген мектеп оқушыларға арналған PDF файлдар бар).

8) *Дене тәрбиесі* салауатты өмір салты, дене тәрбиесі мен спорт, физикалық жетілдіру, өз денсаулығына жауапкершілікпен қарау құндылығы қалыптастырады.

Жалпы білім беру ұйымдарында бұқаралық спорт түрлерінде (*футбол, волейбол, баскетбол, гандбол, футзал, ұлттық спорт түрлері: асық ату, тоғыз құмалақ, қазақ күресі*) мектеп спорт лигаларының желісін кеңейту және спорт түрлері бойынша арнайы мамандандырылған сыныптар және спорттық секциялар ашу маңызды. Ұлттық және бұқаралық спорт түрлері бойынша ұлттық спорт лигаларын дамыту қажет, мектеп оқушыларының қысқы және жазғы спорт түрлері бойынша спартакиадасын және мектеп оқушыларын жаппай спорт түрлерімен қамтуды арттыру.

Дене тәрбиесінің бірден бір міндеті республикалық көпдеңгейлі балалар мен жасөспірімдер турнирлеріне және халықаралық жарыстарға (қысқы және жазғы дүниежүзілік Гимназия) қатысуға білім алушыларды кеңірек тарту қажет.

Жасөспірімдердің репродуктивті денсаулығын сақтау, нашақорлық, алкогольизм, темекі шегудің алдын-алу және негізінен салауатты өмір салты бойынша семинар-тренингтер өткізу тәрбие жұмысының ажырамас бөлігі болып табылады.

Келесі материалдар жоғарыда аталған іс-шараларды өткізуге арналған әдістемелік база болып табылады:

1) *Білім алушылардың репродуктивті денсаулығы мен отбасылық тәрбие құндылықтарын оқу процесіне кіріктіру бойынша әдістемелік ұсынымдар.*

2) *Әдіскерлер мен мұғалімдерге арналған, қауіпсіз білім беру ортасын қалыптастыру мәселелері жөніндегі әдістемелік құралдар орналастырылған: «Қауіпсіз білім беру ортасының компоненттерін оқыту және тәрбиелеу процесіне кіріктіру бойынша әдістемелік ұсынымдамалар», «Мектептегі зорлық-зомбылықтың алдын алу және әрекет ету бойынша әдіскерлерге арналған нұсқаулық», қауіпсіз білім беру ортасының келесі компоненттері кіріктірілген бастауыш, негізгі орта буын оқу пәндерінен қысқа мерзімді сабақ жоспарларының үлгілері: «Мектептегі зорлық-зомбылықтың алдын алу», «Табиғи апаттардың қаупін азайту», «Киберқауіпсіздік», «Балалардың жарақат алуының алдын алу», «Экологиялық қауіпсіздік».*

Тәрбие жұмысын жоспарлау кезінде *мегапроект* ретінде, өзекті жоспарлау формасын пайдалану ұсынылады. Оның ішінде ортақ мақсат біріктірілген және оларды орындау уақыты бір-бірімен байланысты жобалар енгізілген. Жобалар шеңберіндегі іс-әрекеттің сәттілік шарттарының бірі – сынып жетекшісінің жүргізіліп жатқан барлық қайта құрудың маңыздылығын түсінуі, олардың оқу-тәрбие үрдісіндегі қызметіне өзіндік талдау жасай алуы.

Тәрбие жұмысының нәтижелерін бағалау кезінде үш деңгей ескерілуі тиіс. *Бірінші деңгей* – оқушының әлеуметтік білімге ие болуы және әлеуметтік шындық пен күнделікті өмір туралы алғашқы түсінік қалыптастыруы. *Екінші деңгей* – бұл қоғамның негізгі құндылықтарына (адам, отбасы, Отан, табиғат, бейбітшілік, білім, жұмыс, мәдениет) және жалпы алғанда әлеуметтік шындыққа құнды көзқараспен қарау және тәжірибе жинақтауы. *Үшінші деңгей* – білім алушының әлеуметтік әрекеттерді өз бетінше тәжірибе жинақтауы. Мына әдістемелік ұсынымда критериілері көрсетілген: «Тәрбиелік іс-шара»: алға қойылған мақсатқа жету деңгейінің өлшеу критерийлері (бәсекелік қабілет; прагматизм; ұлттық бірегейлікті сақтау; білімнің салтанат құруы; Қазақстанның революциялық емес эволюциялық дамуы; сананың ашықтығы») әдістемелік ұсыным Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2018. – 120 б.

Төтенше жағдай кезінде тәрбие жұмысын ON-LINE – форматта ұйымдастыру ұсынылады.

1-контент. Онлайн – көрмелер:

- «Оқуға кеңес береміз». Мектептің сайтында аудиокітаптар орналастыру, *Формасы* – талқылау нәтижесі бойынша кітаптың кез келген бетіне иллюстрация жасау, «бұл кітапты оқуға арналған 3 себеп» кеңесі және басқалар;

- «Әлемдік мұра нысандары» жас суретшілер көрмесі. *Формасы:* Қазақстанның үш нысанының суретін салу: Тамғалы петроглифтері, Х.А.Яссауи мавзолейі, Батыс Тянь-Шань табиғи нысаны. (Нысандар Қазақстанның 100 киелі жерлері тізімінен анықталады). Суреттерді мектептің инстаграм парақшасында жариялау.

2-контент. Виртуальнды экскурсиялар:

- *Әлемдік онлайн-музейлер/видеоспектакльдер/балеттер/опералар:* Эрмитаж, Ван Гогтың Амстердамдағы музейі, Өнер тарихы музейі, Уффици сандық мұрағаты, Лувр, мемлекеттік музей (Санкт-Петербург), Британ музейі, ресми YouTube каналындағы музей және экспозициялар бойынша виртуалды экскурсиялар, Прадо, 11 мыңнан астам шығармалардың суреттері, суретшілер бойынша ізденіс (алфавиттік көрсеткіштермен) және тақырыптық ізденіс, Метрополитен – музей, Нью-Йорк, Сальвадор Дали музейі, Metropolitan Opera, Вена операсы, Үлкен театр және басқалар. *Форма:* слайд-есеп, презентация және басқалар (**сайт <http://journal-shkolniku.ru/virtual-ekskursii.html>**);

- *Отанымыз Қазақстанның Символдары бойынша:* Маңғыстау қорымы - Сисем-Ата - батырлар пантеоны, Шопан-Ата жер асты мешіті, Бекет-ата мешіті, Ахмет Яссауи мавзолейі, Абайдың әдеби-мемориалдық мұражай үйі, Адай атаның қазақстандық мавзолейі және басқа да аймақтық қорықтар, тарихи жерлер, киелі жерлер және т.б. бойынша виртуалды турлар

(kazmuseum.com/ru/zaly.html,

<http://yqlasmuseum.kz/>

<http://www.gmirk.kz/>; <https://qazexpocongress.kz/>

3-контент. Салауатты өмір салты (СӨС) бойынша онлайн-ағарту:

- «Желілі қала», вайберде немесе басқа мессенджерде топ құру арқылы. СӨС насихаттау формалары – онлайн-викториналар, веб-квестер - «Флэшмоб» веб-квесті, Денсаулық күніне арналған веб-квест, «Денсаулық» қазынасын іздеу» квест-ойыны, «Дұрыс тамақтану» квест-ойыны және басқалар.

4-контент. Кино әуесқойларына арналған кинозал:

- бағдарлама әдеби шығармалардың келесідей фильмографиясын қамтуы мүмкін: «Біздің заманның батырлары», «Сергей Есенин», Одиссей «Язон және аргонавтар», Р.Стивенсон «Қазына аралы», Р. Стивенсон «Қара жебе», Жюль Верн «Он бес жасар капитан», А Линдгрен «Ленебергиден келген Эмиль», ағайынды Гриммдердің ертегілері бойынша түсірілген фильмдер және басқалар (сайт <https://gunfighterar.wixsite.com/mysite-1/blank-5>; <https://www.film.ru/articles/ot-moskvy-do-berlina?page=show>);

- қазақстандық режиссерлардың танымдық фильмдері (https://ru.wikipedia.org/wiki/Список_фильмов_студии_«Казахфильм»);

5-контент. «Сынып Қонағымен бір сағат» онлайн – платформасы:

- танымал спортшылармен, қоғам қайраткерлерімен, кәсіпкерлермен, әртістермен, волонтерлармен, журналистермен, стилистермен тікелей эфирдегі кездесулер.

6-контент. «VISION» өзін-өзі басқару онлайн аумағы:

- мектеп өміріндегі оқиғалар туралы – білім алушылардың өздері ұсынатын түрлі сайыстар, конкурстар, жобалар, фотофлешмобтар, акциялар.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА ғылыми қызметкерлері әзірлеген барлық әдістемелік материалдарды Академия сайтынан <https://www.nao.kz> «Білім беруді ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету. Әдістемелік құралдар» бөлімінен табуға болады.

Карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында балалардың қатысуымен мәдени - бұқаралық және спорттық-бұқаралық іс-шаралар тоқтатылады.

5. 2020-2021 ОҚУ ЖЫЛЫНДА БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

5.1 Мектепалды даярлық топтары сыныптары

Тәрбиелеу-білім беру процесінің негізгі міндеттері:

- мектеп жасына дейінгі балаларда коммуникативтік, танымдық, шығармашылық біліктер мен дағдыларды, әлеуметтендіруді қалыптастыру мен дамыту;
- тәрбиелеу-білім беру процесіне қауіпсіз білім беру ортасын құру;
- тәрбиеленушілердің мектепте оқуына табысты дайындығы үшін тең бастапқы мүмкіндіктерді құру;
- «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру аясында ұлттық дәстүрлер мен жалпыадамзаттық құндылықтарға негізделген рухани-адамгершілік дағдыларын қалыптастыру.

Назар аударыңыздар!

Мектепалды сыныптарда оқу жылының ұзақтығы 33 аптаны құрайды.

Мектепалды сыныптарда:

күзгі каникул – 10 күн *(2020 жылғы 5-14 қараша аралығында),*

қысқы – 11 күн *(2020 жылғы 31 желтоқсан мен 2021 жылғы 10 қаңтар аралығында),*

көктемгі – 12 күн *(2021 жылғы 20 наурыз – 31 наурыз қоса алғанда);*

қосымша каникулдар: 7 күн *(2021 жылғы 8 - 14 ақпанды қоса алғанда).*

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды нормативтік құқықтық қамтамасыз ету

Білім беру ұйымдары өз қызметінде мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесін реттейтін нормативтік құқықтық актілерді басшылыққа алады:

1. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III Заңы.

2. «Педагог мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 293-VI Заңы.

3. «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы N 345 II Заңы.

4. «Ойыншықтардың қауіпсіздігі туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 21 шілдедегі № 306 Заңы.

5. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 988 қаулысы).

6. Мемлекеттік білім беру ұйымдары қызметкерлерінің үлгі штаттарын және педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген адамдар лауазымдарының тізбесін бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2008 жылғы 30 қаңтардағы N 77 қаулысы.

7.«Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығы.

8.«Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 20 желтоқсандағы № 557 бұйрығы.

9. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің м.а. 2016 жылғы 12 тамыздағы № 499 бұйрығы.

10.«Оқулықтардың, оқу-әдістемелік кешендердің, құралдардың және басқа да қосымша әдебиеттердің, оның ішінде электрондық жеткізгіштегілерінің тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 17 мамырдағы № 217 бұйрығы.

11.«Тиісті үлгідегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 30 қазандағы № 595 бұйрығы.

12.«Мектепке дейінгі білім беру саласында мемлекеттік қызметтер көрсету қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 19 маусымдағы № 254 бұйрығы.

13.Еңбек нарығының қажеттіліктерін ескере отырып, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімі бар кадрларды даярлауға, жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының дайындық бөлімдеріне, сондай-ақ мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуға, орта білім беруге мемлекеттік білім беру тапсырысын орналастыру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 29 қаңтардағы № 122 бұйрығы.

14. «Мектепке дейінгі ұйымдар, орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім беру қызметтерін көрсетудің үлгілік шартының, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін кәсіптік практиканы өткізуге арналған үлгілік шарттың және дуальды оқыту туралы үлгілік шарттың нысандарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 28 қаңтардағы № 93 бұйрығы.

15. «Коронавирустық инфекцияның таралуына байланысты шектеу шаралары кезеңінде мектепке дейінгі ұйымдар мен мектепалды даярлық сыныптарында ұйымдстырылған оқу қызметтерін ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 13 тамыздағы № 345 бұйрығы.

16. «Педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғалардың лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 13 шілдедегі N 338 бұйрығы.

17.«Мектепке дейінгі, орта білім беру ұйымдарын, сондай-ақ арнайы білім беру ұйымдарын жабдықтармен және жиһазбен жарақтандыру нормаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 22 қаңтардағы № 70 бұйрығы.

18.«Білім беру ұйымдарында қамқоршылық кеңестің жұмысын ұйымдастыру және оны сайлау тәртібінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 355 бұйрығы.

19.«Педагогика кадрларының біліктілігін арттыру курстарын ұйымдастыру және жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 28 қаңтардағы № 95 бұйрығы.

20. «Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білімнің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдаудың үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 12 қазандағы № 564 бұйрығы.

21. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білімнің жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, қосымша білімнің білім беру бағдарламаларын және арнайы оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарында жұмыс істейтін педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғаларды және білім және ғылым саласындағы басқа да азаматтық қызметшілерді аттестаттаудан өткізу қағидалары мен шарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 27 қаңтардағы № 83 бұйрығы.

22.«Мектепке дейінгі және орта білім беру ұйымдарын бейнебақылау жүйелерімен жарақтауға стандарттарды және оларға қойылатын талаптарды бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2019 жылғы 23

қаңтардағы № 49 және Қазақстан Республикасы Білім беру және ғылым министрінің 2019 жылғы 23 қаңтардағы № 32 бірлескен бұйрығы.

23. «Мектепке дейінгі ұйымдарға және сәбилер үйлеріне қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар» санитариялық қағидалары ҚР Денсаулық сақтау министрінің 2017 жылғы 17 тамыздағы № 615 бұйрығы.

Мектепке дейінгі білім беру саласында мемлекеттік саясаттың негізгі басымдықтарының бірі балаларды патриоттық рухта, өз жеріне деген сүйіспеншілікке, өзінің кіші Отанына деген адалдыққа, табиғатқа, жануарларға ұқыпты қарауға тәрбиелеу болып табылады.

«Рухани жаңғыру» бағдарламасының міндеттерін іске асыру мақсатында мектеп жасына дейінгі балаларда ұлттық салт-дәстүрлер мен жалпыадамзаттық құндылықтарға негізделген рухани-адамгершілік бағдарларды қалыптастыру, «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласының жобаларын ескере отырып, ата-аналардың жауапкершілігін арттыру және тәрбие процесіне белсенді тарту бойынша жұмыс жалғастырылады.

Баланы жақсылық жасауға баулитын, рухани-адамгершілік қасиеттерге тәрбиелейтін негізгі орта-отбасы болып табылады. Педагогтердің міндеті - ата-аналарға отбасында, ең алдымен, ата-бабалар қалыптастырған адамгершілік және рухани әдет-ғұрыптар мен құндылықтардың сақталуы және берілуі ерек екенін, ата-аналар балаларды тәрбиелеуге жауапты және бала үшін отбасы-бұл тәрбие негізі, адамдарға, табиғатқа деген қарым-қатынас қаланатын әлем екенін түсінуге көмектесу.

Балалардың құрдастарына мейірімді қарым-қатынасын дамытуға, адамдарға деген құрмет сезімін, игі істер жасауға ұмтылысын тәрбиелеуге ерекше көңіл бөлу қажет.

Мектеп жасына дейінгі балаларда 4К моделі бойынша негізгі құзыреттерді қалыптастыру «Денсаулық», «Қатынас», «Таным», «Шығармашылық» және «Әлеумет» білім беру салаларында жүзеге асырылатын болады:

1) креативтілік-шығармашылыққа деген қабілеттілік, жаңаны ойлап шығару мүмкіндігі. Креативті ойлау дағдылары:

- қасиеттері мен белгілерін ауызша сипаттау бойынша затты табу;
- екі немесе одан да көп объектінің жалпы және әртүрлі белгілерін табу;
- объектінің сипаттамасы бойынша мүмкін болатын әрекеттерді тану;
- бір затқа қолданылатын әрекеттерді басқа затқа ауыстыру;
- шығармашылық әңгіме, ертегі, жұмбақ құрастыру.

Сыни ойлау технологиясын қолдану балаға тәрбиешінің сұрақтарына жауап беруге, өз сұрақтары мен мәселелерін ойлануға мүмкіндік береді.

Педагогтің сыни ойлау технологиясының тиімді тәсілдері мен әдістерін қолдануы балалардың пікірін білдіруін қалыптастырады, дербестігін, жауапкершілігін, әлеуметте бағдарлай білуін дамытады.

2) коммуникативтілік-қарым-қатынас жасау, байланыс орнату, тіл табысу, үйлесімділік орнату қабілеті (бірлесіп жұмыс істеуге қабілеттілік).

3) командада жұмыс істей білу - бұл бір-бірімен келісе білу, өзара пікір алмасуды қолдау, басқа адамдарды түсінуге тырысу, өзінің және өзге

адамдардың әрекеттерін бағалай білу. Командада жұмыс істеу дағдыларын үйрету балаларға кез келген әлеуметте (балабақша, құрдастары және т.б.) бейімделуге септігін тигізеді.

4) сыни ойлау- нәтижелі түрде пікір алмасу үшін қажетті қасиеттерді: төзімділікті, өз әрекеттеріне жауап беруді, тыңдау қабілетін дамытатын (жұппен және топтық жұмысты қолдану, пікірталас) әлеуметтік ойлау.

Сыни ойлауды дамыту мынадай міндеттерді шешуге мүмкіндік береді:

- баланың пікірін қалыптастырмас бұрын білім алуға деген ұмтылысын ояту;

- баланы тәрбиешінің сұрақтарына жауап беруге, өз сұрақтары мен мәселелерін ойлануға үйрету;

- баланы дайын білімді қолданбай, әрекет процесінде туындайтын білімін қолдануға деген ынтасын тәрбиелеу.

Тәрбиелеу-білім беру процесін ұйымдастыру

Тәрбиелеу-білім беру процесі Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының (бұдан әрі - Стандарт) талаптарына сәйкес іске асырылады және «Денсаулық», «Қатынас», «Таным», «Шығармашылық», «Әлеумет» бес білім беру салалары бойынша құзыреттерді қалыптастыруға бағытталады.

Стандартта мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мазмұнына, оқу жүктемесінің ең жоғары көлеміне, тәрбиеленушілердің дайындық деңгейіне және оқыту мерзіміне қойылатын талаптар анықталған.

Мектепке дейінгі ұйымдар қызметінің үлгілік қағидаларының талаптарына сәйкес (ҚР Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 30 қазандағы № 595 бұйрығы) мектепке дейінгі ұйымдарда:

-1 қыркүйектен 31 мамыр бойынша – барлық жас топтары үшін оқу жылы (Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы мазмұнына сәйкес жүзеге асырылады, меңгеру мерзімі-5 жыл;

-1 маусымнан 31 тамыз бойынша – жазғы сауықтыру кезеңі (ұйымдастырылған оқу қызметін (бұдан әрі-ҰОҚ), сауықтыру іс-шараларын ауа райына байланысты таза ауада өткізу ұсынылады).

Тәрбиелеу-білім беру процесі:

- білім беру ұйымының жылдық жоспарына;

- өтпелі тақырыптар негізінде перспективалық жоспарға;

- циклограммаға сәйкес іске асырылады.

Жоспарланатын өтпелі тақырыптар, олардың реті мен саны педагогикалық кеңесте қаралады және бекітіледі. Педагогтер перспективалық жоспарды бекітілген өтпелі тақырыптарға сәйкес құрады.

Білім беру процесінің тиімділігі, сондай - ақ баланың даму динамикасы туралы ақпарат алу үшін диагностика негізінде Үлгілік бағдарламаның мазмұнын меңгеру бойынша мониторинг жүргізіледі:

бастапқы- оқу жылының басында (қыркүйекте);

аралық-оқу жылының ортасында (қаңтарда);

қорытынды-оқу жылының аяғында (мамырда).

Педагогикалық диагностиканы тәрбиеші басқа да педагог қызметкерлермен тығыз байланыста жүргізеді. Диагностиканың нәтижелері негізінде тәрбиеші мен педагог-психолог тәрбиеленушінің жеке даму картасын құрастырады.

Коронавирустық инфекцияның таралуына жол бермеуге байланысты, шектеу шаралары кезеңінде мектеп жасына дейінгі балалармен тәрбиелеу-білім беру процесін ұйымдастыру бойынша ұсынымдар

Өңірлердегі санитарлық-эпидемиологиялық жағдайларға байланысты, мектеп жасына дейінгі балалармен сабақтар өткізу, ата-аналардың қалауын ескере келесідей форматта:

- 1) қашық форматта сабақтар (консультациялар) өткізу;
- 2) МДҰ кезекші топтармен сабақтар өткізу ұсынылады..

Мектеп жасына дейінгі балалар үшін қашықтан оқыту форматындағы сабақтар (консультациялар) – ата-аналардың жетекшілігімен балалар (көбінесе ересек, мектепалды жасындағы балалар) педагогтердің тапсырмаларын оқып, орындайтын үй жағдайында оқыту (консультация).

Тәрбиелеу-білім беру процесі Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының (бұдан әрі - Стандарт) талаптарына сәйкес іске асырылады және «Денсаулық», «Қатынас», «Таным», «Шығармашылық», «Әлеумет» білім беру салалары бойынша құзыреттерді қалыптастыруға бағытталады.

Стандартта мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мазмұнына, оқу жүктемесінің ең жоғары көлеміне, тәрбиеленушілердің дайындық деңгейіне және оқыту мерзіміне қойылатын талаптар анықталған.

Мектепке дейінгі ұйымдар қызметінің үлгілік қағидаларының талаптарына сәйкес (ҚР Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 30 қазандағы № 595 бұйрығы) мектепке дейінгі ұйымдарда:

-1 қыркүйектен 31 мамыр бойынша – барлық жас топтары үшін оқу жылы (Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы мазмұнына сәйкес жүзеге асырылады, меңгеру мерзімі-5 жыл);

-1 маусымнан 31 тамыз бойынша – жазғы сауықтыру кезеңі (ұйымдастырылған оқу қызметін (бұдан әрі-ҰОҚ), сауықтыру іс-шараларын ауа райына байланысты таза ауада өткізу ұсынылады).

Тәрбиелеу-білім беру процесі:

- білім беру ұйымының жылдық жоспарына;
- өтпелі тақырыптар негізінде перспективалық жоспарға;
- циклограммаға сәйкес іске асырылады.

Жоспарланатын өтпелі тақырыптар, олардың реті мен саны педагогикалық кеңесте қаралады және бекітіледі. Педагогтер перспективалық жоспарды бекітілген өтпелі тақырыптарға сәйкес құрады.

Білім беру процесінің тиімділігі, сондай - ақ баланың даму динамикасы туралы ақпарат алу үшін диагностика негізінде Үлгілік бағдарламаның мазмұнын меңгеру бойынша мониторинг жүргізіледі:

бастапқы- оқу жылының басында (қыркүйекте);

аралық-оқу жылының ортасында (қаңтарда);

қорытынды-оқу жылының аяғында (мамырда).

Педагогикалық диагностиканы тәрбиеші басқа да педагог қызметкерлермен тығыз байланыста жүргізеді. Диагностиканың нәтижелері негізінде тәрбиеші мен педагог-психолог тәрбиеленушінің жеке даму картасын құрастырады.

Қашықтан оқыту форматындағы сабақтарды (консультацияларды) ұйымдастыру тәртібі

Балалар ата-аналардың қалауы бойынша кезекші топтарға бара алады немесе қашықтан оқи алады.

Қашықтан оқыту форматында тәрбиеленушілерге бейнесабақтар өткізу ата-аналар қауымдастығының сұраныстарын және әлеуметтік тапсырысты орындауды, сондай-ақ қашықтан оқыту технологияларын қолдану арқылы тәрбиеленушілердің ата-аналарын консультациялық қолдауды қанағаттандыруға бағытталған.

Мектеп (шағын орталық болған жағдайда) және мектепке дейінгі ұйым басшылары ата-аналардың (балалардың заңды өкілдерінің) хабардар болуын қамтамасыз ету мақсатында және ересектер тобы, мектепалды тобы балаларына қашықтан оқытуды ұйымдастыру бойынша:

-қашықтан оқытудың барлық қатысушыларының (педагогтер, балалардың ата-аналары/заңды өкілдері) ересектер тобы, мектепалды тобы балаларын қашықтан оқытуды ұйымдастыру туралы сабақтың басталу күнін көрсете отырып хабардар болуы;

- қашықтан оқытуды өткізу үшін әр отбасында қолжетімді байланыс түрлерінің, ғаламтор-ресурстардың тізімін анықтау;

- «Сауат ашу негіздері», «Математика негіздері», «Қоршаған ортамен танысу» бойынша (күніне бір сабақ) қашықтан кіріктірілген сабақ кестесін құруы;

- педагогтердің демонстрациялық материалдарды, дидактикалық ойындарды және т.б. кеңінен қолдана отырып, қашықтан оқыту сабақтарының конспектілерін (бейнесабақтармен оқыту) әзірлеуі;

- ата-аналармен кері байланысты қамтамасыз ету;

- топтардың контингентін бекіту, сабақ кестесін, жұмыс кестесін, күн тәртібін жасау бойынша жұмыстарды ұйымдастырады.

Басшының орынбасарлары, әдіскерлер:

- Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасын ересек, мектепалды жастағы балалардың меңгеруіне бағытталған қашықтан оқытуды ұйымдастырады;

- педагогтермен бірге ересек, мектепалды жастағы балаларды қашықтан оқытуды қамтамасыз етеді;

-жұмысты ұйымдастыру туралы барлық қашықтан оқытуға қатысушылардың (педагогтер, балалардың ата-аналары/заңды тұлғалар) белсенді ақпараттандырылуына ықпал етеді;

- қажет болған жағдайда балаларды қашықтан оқыту нәтижелерімен бейне талқылау педагогтермен өткізеді;

- ҰБДҚ мәліметтерін, тәрбиеленушілердің ауысуы, педагогтерінің сапалық құрамы, материалдық база, техникалық персонал және т. б. туралы ақпарат базасын толтырады;

- сабақ кестесін құрады;

- педагогтердің қызметін ұйымдастырады;

- тәрбиеленушілердің ата-аналарына жеке консультация беруді жүзеге асырады;

- тәрбиеленушілердің ата-аналарын (заңды өкілдерін) білім беру платформасы, сабақ кестесі туралы хабардар етеді.

Педагогтер:

- әдіскерлермен және басқа да педагогтермен бірге жас топтарына перспективалық жоспар құрастырады;

- сабақтарды өткізу жоспарын құрады;

- демонстрациялық материалдар (слайдтар, бейне, аудио, көрсетуге арналған заттар (ойыншықтар, муляждар, тұрмыстық заттар және т. б.) дайындайды;

- бекітілген кестеге сәйкес қашық форматта сабақтар өткізеді;

- ата-аналармен кері байланыс орнатады;

- ата - аналар үшін топтық, жеке бейне және аудио консультациялар өткізеді.

Мектепке дейінгі ұйымдарда кезекші топтардың жұмысын ұйымдастыру

Кезекші топтардың жұмысы санитарлық талаптарды қатаң сақтаған жағдайда, оның ішінде осы тәртіпке сәйкес ата-аналардың (балалардың заңды өкілдерінің) өтініштері негізінде жүзеге асырылады. Өтініштер электрондық нысанда қолжетімді құралдар арқылы қабылданады.

Кезекші топқа баруға ниет білдірген жағдайда балалардың ата-аналары немесе заңды өкілдері мектепке дейінгі ұйым басшысының атына өз қалауы туралы өтініш жазады және оны қол жетімді байланыс құралдары арқылы тәрбиешіге жібереді.

Тәрбиеші өтінішті әкімшілікке береді.

Мектепке дейінгі ұйымның әкімшілігі берілген өтініштер негізінде 15 балаға дейінгі кезекші топтарды құрады.

Кезекші топтардың контингенті, кестесі, жұмыс кестесі, педагогикалық құрамы педагогикалық кеңестің отырысында бекітіледі, қажет болған жағдайда өзгерістер енгізіледі.

Кезекші топтардағы білім беру процесі мектепке дейінгі ұйымның

бекітілген жоспарына сәйкес жүзеге асырылады.

Басшының атына өтініш беру арқылы кезекші топтарға баруды таңдау құқығы балалардың ата-аналарына немесе заңды өкілдеріне тиесілі.

Балалардың ата-аналары немесе заңды өкілдері балаларын кезекші топтарға апара отырып, олардың қоғамдық ортада болатынына және коронавирустық инфекцияны жұқтыру қаупін болдырмау үшін барлық шараларды қолдануға келісімін береді және түсіністік танытады.

Тәрбиеші МДҰ бару мәселесі бойынша ата-аналармен түсіндіру жұмыстарын жүргізеді (жұмыс тәртібі, жас топтары, денсаулық жағдайы, тиісті киім, МДҰ күн тәртібін сақтау және т. б., баланы алдын ала алып келу, себебі балаларды қабылдау белгілі бір уақытты алуы мүмкін).

Кезекші топтардағы сабақтар перспективалық жоспар мен циклограммаға сәйкес кесте бойынша өткізіледі.

Тамақтану, ұйымдастырылған оқу қызметі, ұйқы, демалыс режимі сақталады.

Күн тәртібі аяқталғаннан кейін ата-аналар немесе заңды өкілдер балаларды алып кетеді, тәрбиеші баланы шыққанға дейін ертіп барады.

Ерте жастағы балаларды дамыту (туғаннан бастап 3 жасқа дейін)

Жас кезеңдері мен жас топтары (балалардың жасы-оқу жылының басындағы толық жасы) мынадай:

1) бөбек жасы – 0-3 жас:

нәрестелік жас-туғаннан бастап;

ерте жас- 1 жастан бастап (ерте жас тобы);

кіші жас – 2 жастан бастап (кіші топ);

Оқыту қазақ тілінде жүргізілетін балалар үшін Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу жоспарына сәйкес апталық оқу жүктемесінің көлемі:

1) ерте жас тобы (1 жастан бастап) – ұзақтығы 7-10 минуттан 7 сағатты;

2) кіші топ (2 жастан бастап) – ұзақтығы 10-15 минуттан 9 сағатты құрайды.

Оқыту орыс тілінде жүргізілетін балалар үшін Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу жоспарына сәйкес апталық оқу жүктемесінің көлемі мынадай:

1) ерте жас тобы (1 жастан бастап) – ұзақтығы 7-10 минуттан 7 сағат;

2) кіші топ (2 жастан бастап) – ұзақтығы 10-15 минуттан 9 сағат.

Осы жас кезеңінде баланың толыққанды, жан-жақты дамуы мынадай міндеттерінің табысты шешілуіне байланысты:

баланың денсаулығын нығайту, оны шынықтыру, жүйке жүйесінің жұмысқа қабілеттілігін арттыру;

негізгі қимыл түрлерін дамыту (жүру, жүгіру, лақтыру, қағып алу, секіру);

баланың қоршаған ортамен байланысын байыту, күнделікті өмірде және баламен арнайы ұйымдастырылған әрекетте ортаның құбылыстарын түсінуге

қызығушылықты дамыту, оларды ойын, бейнелеу, музыкалық және басқа да әрекетке ауыстыру;

түсінінетін сөздер қорын кеңейту және белсенді сөздік қорды байыту;

заттық әрекеттің алуан түрлілігі: жақын маңдағы заттармен, олардың қасиеттерімен, атқаратын қызметімен және олармен әрекет ету тәсілдерімен таныстыру, қасиеттері бойынша заттарды таңдауды және топтастыруды көрсету; өзіне-өзі қызмет көрсету бойынша қарапайым әрекеттерді орындауға (киіну, шешіну, ойыншықтарды жинау) жағымды эмоционалдық ынталандыру және қолдау, еңбек әрекеттеріне қызығушылықты тәрбиелеу, оларды өз бетінше орындау ниетін ынталандыру.

баланың тұлғасын дамытуға ықпал ету: әрекет түрлерінде оның дербестігін дамытуға, өзін – өзі құрметтеу және қадірлеу сезімін әрекетте және қарым-қатынаста табысты бағалау арқылы дамыту үшін жағдай жасау;

ұқыптылық пен тазалықты сақтау дағдыларына баулу;

баланы ересектермен және құрдастарымен мейірімді қарым-қатынасқа ынталандыру;

барлық тіршілік иелері (жануарлар, өсімдіктер) мен заттар әлеміне сүйіспеншілікке және ұқыпты қарауға тәрбиелеу.

Үлгілік оқу бағдарламаның мазмұны балалардың өзара әрекеті бойынша әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға, бейімделуіне, баланың тұлға ретінде қалыптасуына, қоршаған ортаға (отбасына, әлеуметке, табиғатқа), қауіпсіз мінез-құлық негіздеріне ізгілікті қарым-қатынасын қалыптастыруға бағытталған.

«Денсаулық», «Қатынас», «Таным», «Шығармашылық» және «Әлеумет» білім беру салаларына ерте жастағы балаларды тәрбиелеу мен оқытудың мазмұны енгізілген, ол білім беру салаларын кіріктіру және балалар әрекетінің түрлері (ойын, қимыл, дербес) арқылы іске асырылады.

«Әлеумет» білім беру саласында дербестікті тәрбиелеу, әлеуметтік-тұрмыстық және әлеуметтік-коммуникативтік біліктер мен дағдыларды дамыту, балаларды әлеуметтік-мәдени нормаларға, отбасы, қоғам мен мемлекет дәстүрлеріне баулу бойынша әлеуметтендірудің негізгі міндеттері көрсетілген.

Мектепке дейінгі ұйымға бейімделу кезеңінде балалардың өмірін дұрыс ұйымдастыру оларды тәрбиелеудің маңызды сәті болып табылады.

Ерте жастағы балаларды тәрбиелеу мен оқыту міндеттері:

1 жас-1 жас 6 ай:

- түсінетін сөздер қорын адамның және жануарлардың дене мүшелерін, заттар мен ойыншықтарды, жақын адамдарды білдіретін зат есімдердің есебінен кеңейту;

- белсенді сөйлеуді дамыту;

- заттарды көлемі, түсі, пішіні бойынша ажырата білу;

- заттармен әрекет ету үшін көмекші құралдарды қолдана білуді дамыту (тарту, домалату, қозғалу және т. б.);

- балаларды заттардың пішінімен және көлемімен таныстыру.

1 жас 6 ай-2 жас:

- қоршаған орта заттарын білдіретін зат есімдердің, заттардың жағдайын

және белгілерін, қимылдарын білдіретін етістіктердің, сын есімдердің есебінен пассивті сөздік қорды кеңейту;

- диалогтік сөйлеуді дамыту;

- заттар туралы жалпы түсінік қалыптастыру: заттарды тану үшін жағдай жасау, заттарды топтастыру, түсі, пішіні, көлемі және т. б. бойынша сәйкестендіру;

- төрт негізгі түсті ажырата білуді дамыту: қызыл, сары, жасыл, көк;

- қарапайым заттарды меңгеруге жаттықтыру, оларды күнделікті өмірде қолдану.

2 жастан 3 жасқа дейін:

- түсті, көлемді, пішінді, сапаны, әрекетті және т. б. білдіретін сын есімдермен, етістіктермен, үстеулермен байыта отырып, белсенді сөйлеуді дамыту;

- баланы заттар әлемімен таныстыру кезінде жарқын әсерлермен байытуды жалғастыру;

- әрекетте заттармен түрлі қимылдарды дамыту үшін жағдай жасау;

- түс туралы түсініктерді кеңейту (қызыл, сары, көк, қара, ақ);

Мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқыту (3 жастан және 4 жастан бастап)

Жас кезеңдері және жас топтары (балалардың жасы – оқу жылының басындағы толық жасы) мынадай:

мектепке дейінгі жас – 3-6 жас:

орта жас – 3 жастан бастап (ортаңғы топ);

ересек жас – 4 жастан бастап (ересек топ).

Оқыту қазақ тілінде жүргізілетін балалар үшін Үлгілік оқу жоспарына сәйкес апталық оқу жүктемесінің көлемі:

- ортаңғы топ (3 жастан бастап) – ұзақтығы 15-20 минуттан 11 сағатты;

- ересек топ (4 жастан бастап) – ұзақтығы 20-25 минуттан 12 сағатты құрайды

Оқыту орыс тілінде жүргізілетін балалар үшін Үлгілік оқу жоспарына сәйкес апталық оқу жүктемесінің көлемі мынадай:

- ортаңғы топ (3 жастан бастап) – ұзақтығы 15-20 минуттан 11,5 сағат;

- ересек топ (4 жастан бастап) – ұзақтығы 20-25 минуттан 12,5 сағат.

Үлгілік оқу жоспарының құрылымында инвариантты және вариативтік бөлім көрсетілген. Инвариантты бөлім Үлгілік оқу бағдарламасының міндетті бөлімін орындауды қамтамасыз етеді.

Вариативтік компонентті анықтауда балалардың жас және жеке ерекшеліктері, қызығушылықтары және мектепке дейінгі ұйым қызметінің бағыты ескеріледі.

Оқыту қазақ тілінде жүргізілетін топтарда вариативтік компоненттің апталық оқу жүктемесінің жалпы көлемі:

ортаңғы топ балалары үшін-1 сағатты;

ересек топ балалары үшін- 2 сағатты құрайды.

Оқыту орыс тілінде жүргізілетін топтарда вариативтік компоненттің апталық оқу жүктемесінің жалпы көлемі:

ортаңғы топ балалары үшін - 0,5 сағатты;

ересек топ балалары үшін - 1,5 сағатты құрайды.

Үлгілік оқу жоспарларына келесідей өзгерістер мен толықтырулар енгізілді:

«Қатынас» білім беру саласы:

- «Драма» ҰОҚ алынып тасталды, 0,5 апталық жүктемесі мен міндеттері «Көркем әдебиет» ҰОҚ-не енгізілді және аптасына 1 сағатты құрайды. «Драма» ұйымдастырылған оқу қызметінде көзделген міндеттер «Көркем әдебиет» ҰОҚ арқылы әдістемелік тәсілдердің көмегімен (рөлдерде ойнау, театрландыру, әңгімелеу, рөлдерді қайталау және т.) жүзеге асатын болады.

«Әлеумет», «Таным» білім беру салалары:

- «Экология негіздері» ҰОҚ алынып тасталды, 0,25 сағат апталық жүктемесі

«Қоршаған ортамен танысу» ҰОҚ енгізілді және апталық жүктемесі 0,5 сағатты құрайды. «Экология негіздері» ҰОҚ міндеттері «Жаратылыстану» ҰОҚ-де шешілетін болады.

Мектепалды жасындағы балаларды тәрбиелеу мен оқыту (5 жастан бастап)

Мектепалды даярлық 5 жастан бастап отбасында, мектепке дейінгі ұйымдарда, мектепалды даярлық сыныптарында жүзеге асырылады («Білім туралы» ҚР Заңы 30-бап) (бұдан әрі - Заң).

1-сыныпқа оқуға балалар алты жастан қабылданады (Заңның 31 бабы).

Мектепалды даярлықтың негізгі міндеттері:

- балалардың оқу қызметінің ұйымдастырылған мінез-құлқының дағдыларын қалыптастыру (танымдық белсенділік, шығармашылық);

- мектепке қолайлы бейімделуге қажетті болашақ бірінші сынып оқушысының жеке қасиеттерін қалыптастыру (жауапкершілік, зейінділік, дербестік, ынталық);

- ұжымдық қызметтегі бірлескен іс-әрекет дағдыларын тәрбиелеу (құрдастарына көмек көрсету, жұмыс нәтижелерін бағалау және т. б.);

- балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, мектепке дейінгі ұйымнан мектепке көшу кезінде сабақтастықты және табысты бейімделуді қамтамасыз ету;

- баланың мектепке деген эмоционалдық-жағымды қарым-қатынасын, оқуға деген ынтасын дамыту.

Білім беру процесі:

- өтпелі тақырыптар негізінде перспективалық жоспарға;

- апталық циклограммаға сәйкес өткізіледі;

- тәрбиеленушілердің жетістіктеріне мониторинг (бастапқы, аралық және қорытынды) жүргізіледі.

Үлгілік оқу жоспарына сәйкес апталық оқу жүктемесінің көлемі - 20 сағат және ҰОҚ ұзақтығы -25-30 мин.

Үлгілік оқу жоспарларына мынадай өзгерістер мен толықтырулар енгізілді:

«Қатынас» білім беру саласы:

- «Драма» ҰОҚ алынып тасталды, 0,5 апталық жүктемесі және міндеттері «Көркем әдебиет» ҰОҚ-не енгізілді, аптасына 1 сағатты құрайды. «Драма» ұйымдастырылған оқу қызметінде көзделген міндеттер «Көркем әдебиет» ҰОҚ арқылы әдістемелік тәсілдердің көмегімен (рөлдерде ойнау, театрландыру, әңгімелеу, рөлдерді қайталау және т.) жүзеге асатын болады.

- «Шет тілі» ҰОҚ алынып тасталды, 1 сағат апталық жүктемесі «Сауат ашу негіздері» ҰОҚ енгізілді және 2 сағатты құрайды.

«Әлеумет», «Таным» білім беру салалары:

- «Экология негіздері» ҰОҚ алынып тасталды, 0,25 сағат апталық жүктемесі «Қоршаған ортамен танысу» ҰОҚ енгізілді және апталық жүктемесі 0,5 сағатты құрайды. «Экология негіздері» ҰОҚ міндеттері «Жаратылыстану» ҰОҚ-де шешілетін болады.

Ұйымдастырылған оқу қызметін өткізуге қойылатын талаптар-ұйымдастырылған оқу қызметінің рұқсат етілген көлемін, ұзақтығын қамтамасыз ету және санитарлық-гигиеналық талаптарға сәйкес келуі.

Үлгілік оқу жоспарына сәйкес мектепалды даярлық үшін вариативтік компонент қарастырылған. Вариативтік компонентті анықтауда балалардың жас және жеке ерекшеліктері, қызығушылықтары және білім беру ұйымының қызметінің бағыты және т. б. ескеріледі.

Оқыту орыс тілінде жүргізілетін топтарда вариативтік компоненттің апталық оқу жүктемесінің көлемі-2 сағатты, ал қазақ тілінде оқитын балалар үшін вариативтік компоненттің апталық оқу жүктемесінің көлемі - 3 сағатты құрайды. Апталық жүктеменің жалпы көлемі-20 сағат.

Тәрбиелеу-білім беру қызметі Үлгілік оқу бағдарламасы негізінде жүзеге асырылады.

Мектепке дейінгі ұйым түлегінің дайындық деңгейіне қойылатын талаптар мектепке дейінгі білім берудің мақсаттарымен, міндеттерімен, мазмұнымен негізделген және «Стандартқа қосымшада «Туғаннан бастап 1-сыныпқа қабылданғанға дейінгі балалардың біліктері мен дағдыларының тізбесінде» көрсетілген тәрбиеленушінің дамуының күтілетін нәтижелерін қамтиды.

Баланың одан әрі дамуы үшін қажетті жетістіктер тізбесі баланың дамуының жалпы әлеуметтік маңызы бар болжамдары, 5 жастан асқан балалардың даму нормалары, белгіленген білім беру мақсатына қол жеткізуге бағытталған ересектер (педагог қызметкерлер, тәрбиеленушілердің заңды өкілдері) қызметіндегі бағыт-бағдарлар болып табылады.

Түрлі жас топтарындағы жұмыстың ерекшелігі

«Мектепке дейінгі ұйымдар қызметінің үлгілік қағидаларына» сәйкес (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 29 мамырдағы №206 бұйрығы) мектепке дейінгі білім берудің қол жетімділігін

және вариативтілігін қамтамасыз ету үшін, балаларды дамыту, тәрбиелеу және оқытуда қолайлы жағдайлар жасау үшін мектепке дейінгі ұйымдардың түрлері құрылады, оларда балалар жас ерекшелігі бір немесе жас ерекшелігі әртүрлі қағидасы бойынша жасақталады.

Түрлі жас тобы (1 жастан 3 жасқа дейінгі немесе 3 жастан 6 жасқа дейінгі балалар) қажетті материалдық-техникалық жағдайлармен және кадрлармен қамтамасыз етілген (бөлінген қаражат шегінде) жағдайда құрылады және санитарлық-гигиеналық талаптар мен өрт қауіпсіздігі ережелеріне сәйкес, қажетті ойын және спорттық құрал-жабдықтармен, оқу-көрнекілік құралдарымен және материалдарымен жабдықталған, балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес бөлмелерде ұйымдастырылады.

Мектепке дейінгі ұйымдардағы түрлі жас топтарының толымдылығы санитариялық қағидаларына сәйкес жүзеге асырылады.

Түрлі жас топтарында балаларды тәрбиелеу мен оқытуды ұйымдастырудың негізгі тәсілдері

Білім беру процесі мынадай тәсілдерді:

- саралау, балалардың жас мүмкіндіктерін ең жоғары көлемде есепке алу ұсынымына негізделген, жастары шамалас, аралас балаларды есепке ала отырып, топтарды шағын топтарға бөлуді қамтамасыз етуді;

- жеке, педагогтер, психологтар, ата-аналар яғни, тәрбиелеу мен оқыту процесіне барлық қатысушылардың баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыруына және оның қабілеттерін дамытуына бағытталуын;

- ойын, мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық қызығушылықтарын белсендіруге ықпал ететін ойын түрлерін оқыту әдісі ретінде қолдануды;

- денсаулық сақтау, балалардың денсаулығын сақтауды және нығайтуды;

- инновациялық, баланың біліктері мен дағдыларының даму деңгейін қадағалауға бағытталған;

- құзыреттілік, баланың дамуын және мектепке дейінгі ұйымның қызметін және т.б. қалыптастыруды қарастырады.

Түрлі жас топтарында түрлі жастағы балалар тәрбиеленетіндігіне байланысты педагог Үлгілік бағдарламадағы барлық жас топтарының мазмұнын білуі қажет, бағдарламалық талаптарды балалардың жас және жеке ерекшеліктерімен салыстыра білуі, зейінін дұрыс бөле білуі, әрбір баланы және барлық топты толықтай түсініп, көре білуі, балалардың дамуын олардың мүмкіндіктеріне сәйкес қамтамасыз етуі тиіс. Осындай сипатта, циклограмма құру кезінде балалардың жас ерекшеліктері ескеріледі.

Түрлі жас тобында педагогикалық процесті өткізуде мыналарды ескеру қажет:

- кіші жастағы балалар жұмысқа кештеу қосылады және (немесе) ерте аяқтайды;

- бір топта балалардың өз бетінше жұмысы, басқасында педагогпен бірлескен әрекеті бір уақытта ұйымдастырылады.

Тәрбиеші-педагогке алдын-ала оқу жылының басында әрбір аралас топта балалардың туылған мерзімі мен жасын көрсетіп, шағын топтар бойынша балалардың тізімін жасау қажет. Мұндай жұмыс топтағы балаларды шағын топтарға бөлуге мүмкіндік береді.

Балалардың жас ерекшеліктерін барынша ескеру мен білім беру процесін саралау қағидаларына негізделетін жақын, аралас жастарды ескеріп, топтарды жасақтау орынды.

Мысалы, егер бес жастағы бала сурет салу мен мүсіндеу техникасын жетік меңгермеген болса, онда оған біраз уақытқа дейін төрт жастағы балаларға өткізуге жоспарланған тапсырмаларды беруге болады немесе керісінше төрт жастағы бала сол немесе басқа әрекеттерде ерекше қабілеттерді көрсететін болса, онда оған тапсырманы күрделі етіп беру қажет. Ұйымдастырылған оқу қызметтері кезінде тәрбиеші барлық баланы ұйымдастырады, ересектің берген нұсқауларына сәйкес әрекет жасауды қалыптастырады, жаңа біліктер мен дағдыларға жоспарлы түрде сабақтастықта үйретеді, танымдық белсенділігін дамытады.

Педагог ұйымдастырылған оқу қызметін жалпы өтпелі тақырыптарға сәйкес өткізуі қажет, әртүрлі жас тобында бұл тәсіл барынша ыңғайлы және тиімді.

Жалпы өтпелі тақырыптар педагогке уақытты тапсырманы түсіндіру мен оны орындауға үнемдей отырып, сол уақытты тиімді қолдануға мүмкіндік береді. Тәрбиеші кіші шағын топпен жұмыста ересек балалардың тәжірибесін қолданады. Мысалы, «Сурет салу» ұйымдастырылған оқу қызметінде ортаңғы топтың балаларына жаңа тақырыпты түсіндіру барысында ересек топ балаларын, мектепалды жасындағы балаларды сурет салу әдістерін көрсетуге баулиды. Ал «Сөйлеуді дамыту» ұйымдастырылған оқу қызметінде бес жастағы балалар төрт жастағы балалардың заттардың атауларындағы сөздердегі дыбыстарды анықтаудағы тапсырманы орындағандарын тексереді.

«Сурет салу», «Мүсіндеу», «Құрастыру», «Жапсыру», «Математика негіздері», «Дене шынықтыру» ұйымдастырылған оқу қызметтерінде осындай оқыту жүйесі тақырыптарды жыл сайын күрделендіруге есептелген.

Мысалы, «Математика негіздері» ұйымдастырылған оқу қызметінде төрт жастағы балаларды сандармен көрсетілген заттардың екі тобын салыстыруға үйретеді; бес жастағы балаларды – нақты материалға сүйене отырып, сандарды салыстыруға үйретеді; бес- алты жастағы балаларды натурал қатардағы сандар арасындағы қатынасты орнатуға баулиды.

Үлгілік бағдарламаға сәйкес мәтінді мазмұндауға үйрету ортаңғы топтан басталады. Балаларды сурет сюжеті бойынша әңгіме құрастыруға үйрету. Барлық жас топтарында тәрбиеші әңгімелеу үлгісін негізгі тәсіл ретінде қолданады:

- 3 жастан бастап балалар әңгіменің бөлігін қайталап айтып береді, қажет болған жағдайда педагог сөйлемдердің арасында үзіліс қысқа болуы үшін сөйлемнің басын айтып отырады;

- 4 жастағы балалар жүйені сақтай отырып, үлгіні толық қайталап айтып береді;

-5 жастағы балалар әңгімені өз бетінше, логикалық жүйелілікпен, сюжетке өзінің көзқарасы мен оқиғаға қарым-қатынасын білдіре, толығымен қайталап айтып береді.

Мектеп жасына дейінгі балалар «Сурет салу» ұйымдастырылған оқу қызметінде бірдей суреттерді: алма, ағаш, үй, адамның сұлбасы және т.б. салады. 4 жастағы балалар заттардың бөліктерін көлемі бойынша салыстырады, бөліктерді салады, түстерін келтіріп береді; 5 жастағы балалар өздерінің суреттерінде барлық қолжетімді мәнерлілік құралдарын қолдана алады.

Мысалы, «Сурет салу», «Мүсіндеу», «Құрастыру», «Жапсыру» ұйымдастырылған оқу қызметтері барлық балаларға бірдей басталып, бірақ кіші топ балалары ерте аяқтап, тәрбиешінің көмекшісінің бақылауымен ойнайды.

«Дене шынықтыру» ұйымдастырылған оқу қызметінде төрт жасар балалар топтың периметрі бойынша орналасқан көру бағдарлары арасында өкшемен жүру дағдыларын қалыптастырады. Келесі жылы сапқа тұруға, ал келесі жас кезеңінде үш қатарға сапқа тұрып қатармен жүруге үйренеді.

Осыған байланысты тәрбиеші ересек жастағы топта барлық балалармен бір уақытта өткізудің қаншалықты орынды екенін ескеруі тиіс.

Ұйымдастырылған оқу қызметінің бір бөлігін тек үш және төрт жастағы балалармен, ал бір бөлігін тек бес және алты жастағы балалармен өткізуге болады.

Осылайша, бес жастағы балалармен «Сауат ашу негіздері» ұйымдастырылған оқу қызметі өткізіледі, онда балалар сөздің құрылымы туралы алғашқы түсінік алады, сөзге дыбыстық талдау жүргізеді, сөзде екпінді дұрыс қоюға үйренеді, штрихтау және т. б. орындайды.

Педагог қалған балалар оқып жатқан кезде алдын ала балалардың не істеу керектігін ойластыруы керек. Сонымен қатар балалар қажеттілігіне қарай сол бөлмеде қалады.

ҰОҚ басталмас бұрын оның тақырыбын, өткізу шарттарын, қызмет түрін ескере отырып, балаларды қалай ыңғайлы орналастыру қажеттігін ойластыру қажет. Педагог әрбір жас тобын назарда ұстауы тиіс. Бұл білім беру процесі саралау тәсілін, баламен жеке жұмысты қамтамасыз етеді. Ұйымдастырылған оқу қызметінің ортасында ұзақтығы 1,5 – 2 мин сергіту сәті өткізіледі.

Түрлі жас топтарындағы тәрбие мен оқыту түрлері мен құралдары

Түрлі жастағы топтарда білім беру процесін ұйымдастырудың кешенді, топтық және жеке түрлерін қолданады, олар педагогтің балалармен және балалардың арасында өзара қарым-қатынасты қалыптастыруға ықпал етеді.

Ең тиімдісі жұмыстың әр түрінің үйлесуі болып табылады (ұжымдық жұмыс, шағын топтармен жұмыс және жеке сабақтар).

Дамытушылық міндетті кешенді түрде, ал білімділік міндетті бір шағын топпен (жаңа материалды хабарлау, білімді бекіту, кеңейту және нақтылау) шешкен тиімді болады.

Мысалы, 3 жастағы балалар бар түрлі жас тобында:

1) кешенді форма:

- I кезеңде жұмысты 4 жастағы балалар бастайды: жаңа тақырып зерделенеді, жеке тапсырмалар орындалады. Содан кейін жұмысқа 3 жастағы балалар қатыстырылады. Олармен педагог, ал ересек балалар жұптасып жұмыс жасайды.

- II кезеңде жалпы барлық балалар үшін іс-әрекеттің басталуы: ойын жағдаяты, танымдық ізденушілік бағыттағы сұрақ, ұйымдастыру сәті. 3 жастағы балалар жалпы ұйымдастырылған оқу қызметіне 10-15 минут қатысады: белсенді қатысу, пассивті тыңдау, заттық әрекет, ересек балалармен бірлесе жұмыс істеу.

- III кезеңде үш жастағы балалар жұмысты аяқтайды. Егер мүмкіндік болса, балаларды жатын бөлмеге немесе оқшауланған шешінетін бөлмеге шығару керек, онда олар тәрбиеші көмекшісінің қарауында ойнайды. Егер мүмкіндік болмаса барлық балалар қорытынды әңгімеге қатысады. Сонымен қатар ортаңғы топ балаларының ұйымдастырылған оқу қызметінің жалпы ұзақтығы 15-20 минутты құрайтынын ұмытпаған жөн.

2) балалардың бір уақыттағы әрекеті:

Ұйымдастырылған оқу қызметінің бұл түрі Үлгілік бағдарламаның білім беру салаларының бірі бойынша шағын топтың бір уақыттағы жұмысын, бірақ әртүрлі бағдарламалық міндеттерін қарастырады.

Мысалы, тәрбиеші көмекшісінің қарауымен арнайы жасалған ортада кіші топ балаларына ойын әрекеттері ұйымдастырылады, ал тәрбиеші ортаңғы топтың балаларымен ұйымдастырылған оқу қызметін өткізеді.

Тапсырмаларды орындағаннан кейін шағын топтар орындарымен ауысады.

3) жастары бойынша балалардың жеке әрекеті.

Ұйымдастырылған оқу қызметін ұйымдастырудың бұл түріне түрлі білім беру салалары бойынша балаларды топпен ұйымдастыруға болады.

Ұйымдастырылған оқу қызметінің бұл түрін педагогтер немесе екі тәрбиеші жүргізген кезде жүзеге асырылуы мүмкін.

5.2 Бастауыш білім беру деңгейі

Бастауыш сыныптардағы сабақ форматы балаларды оқыту үдерісіне белсенді қатыстыруды, олардың өткен материалды талқылауға, талдауға және қорытуға қатысуын, зерттеу жүргізуді, бағалау пікірлерін айтуды, өзін-өзі

бағалауды, өзара бағалауды және т. б. қарастырады.

Сабақтың міндетті элементі мұғалімнің оқушыны қолдауға бағытталған әрекеттерін түзетуге мүмкіндік беретін және білім беру үдерісін жетілдіруге мүмкіндік беретін кері байланыс болуы тиіс. Формативті бағалау кезінде мұғалім білім алушылардың санын және кері байланысты ұсыну жиілігін дербес анықтайды. **2020-2021 оқу жылында 1-сынып оқушыларының білімі бағаланбайды, 2-4-сыныптарда білім алушылардың оқу жетістіктері 1-ден 10 балға дейін бағаланады (қалыптастырушы бағалау). Білім алушыларды қалыптастырушы бағалау нәтижелері электрондық / қағаз журналға қойылады. Мұғалімге балаларды күн сайын бағалау қажет емес. Мұғалім кері байланыс беру жиілігін және қалыптастырушы бағалауды балмен қоюды дербес анықтайды.**

Бастауыш білім беру деңгейінде **сыныпты екі топқа бөлу** қалалық жалпы білім беретін ұйымдарда сыныптарда білім алушылар саны 24 және одан артық, ауылдық жерлерде білім алушылар саны 20 және одан артық болғанда:

- 1) оқыту қазақ тілінде жүргізілмейтін сыныптарда қазақ тілі бойынша;
- 2) оқыту орыс тілінде жүргізілмейтін сыныптарда орыс тілі бойынша;
- 3) шетел тілі бойынша;
- 4) цифрлық сауаттылық бойынша;
- 5) өзін-өзі тану бойынша жүзеге асыруға болады.

Тиісті мемлекеттік органдар шектеу іс-шараларын жүзеге асырған, карантин, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар туындаған жағдайларда барлық оқу пәндері бойынша сыныпты топтарға бөлу бір сыныпта 15 білім алушыға дейінгі толымдылықпен жүргізіледі» (ҚР БҒМ 2020 жылғы 28 тамыздағы №372 бұйрығы).

«ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ» БІЛІМ САЛАСЫ

«Тіл және әдебиет» білім саласының мазмұны «Сауат ашу», «Обучение грамоте», «Қазақ тілі» (Т1), «Русский язык» (Я1), «Әдебиеттік оқу», «Литературное чтение», оқыту орыс тілінде емес сыныптарда «Орыс тілі» (Я2), оқыту қазақ тілінде емес сыныптарда «Қазақ тілі» (Т2), «Ағылшын тілі» оқу пәндері арқылы жүзеге асырылады.

Тілдік пәндерді оқытудың ерекшелігі коммуникативтік тәсілді жүзеге асыру болып табылады. Коммуникативтік дағдыларды ортақ тақырыптарды оқыту барысында қалыптастыру қажет. Коммуникативтік тәсіл білім алушылардың оқу сауаттылығын дамыту мақсатын көздейді, яғни мәтіндерді түсіну және оларға рефлексия жасау қабілетін дамытуға, олардың мазмұнын өз мақсаттарына қол жеткізу үшін пайдалануға, білімдерін және мүмкіндіктерін арттыруға, қоғам өміріне белсенді қатысуға бағытталған.

«Сауат ашу» оқу пәні (оқыту қазақ тілінде)

«Сауат ашу» пәнінің оқу бағдарламасы – тілдік және әдебиеттік білімге дайындықтың алдын-ала кезеңі, сондай-ақ одан кейінгі оқытудың негізі болып табылады.

Пәнді оқытудың ерекшелігі білім алушылардың тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым дағдыларын меңгеру процесінде функционалдық сауаттылығын қалыптастыру болып табылады, ол алған білім, білік, дағдыларын түрлі өмірлік жағдаяттарда пайдалануға мүмкіндік береді.

«Сауат ашу» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі аптасына 6 сағаттан, оқу жылына 198 сағатты құрайды.

Сауат ашу үш кезеңге бөлінеді: әліппеге дейінгі кезең, әліппе кезеңі, әліппеден кейінгі кезең. Дыбыс және әріппен таныстыруға бөлінетін сағат санын білім алушылардың оқу материалын, оқу мақсаттарын меңгеру деңгейіне және әр кезеңнің тапсырмаларын орындау деңгейіне байланысты мұғалімнің өзі реттей алады.

Бірінші жартыжылдықта оқу жылдамдығы тексерілмейді. Екінші жартыжылдықтың соңында оқу дағдысының қалыптасу нормасы минутына 25-30 және одан артық сөзді құрайды. Ескерту: шылау, одағай, еліктеу сөздер, қос сөздер жеке сөз ретінде саналады.

Бірінші сыныпта буынға бөліп оқудың қалыптасуы тексеріледі: бағдарлама талаптарына сәйкес келетін оқу қарқыны кезінде оқылатын мәтіннің жалпы мәнін түсінуі, жекелеген сөздер мен сөйлемдердің мағынасын түсінуі.

1-сынып білім алушылары:

- 1) 2-6 сөзден тұратын сөйлемдерді буындық тәсілмен тұтас оқу;
- 2) 4-8 сөйлемнен тұратын қысқаша мәтіндерді буындық тәсілмен тұтас оқу;
- 3) сөйлем, шағын мәтіндер (3-4 сөйлем) құрастырып жазу;
- 4) есту, есте сақтау арқылы сөздерді (3-7 сөз) жатқа жазу;
- 5) жай сөйлемдерді (1-2 сөйлем) жатқа жазу;
- 6) баспа әріптерімен берілген мәтінді (10-15 сөз) көшіріп жазу;
- 7) күрделі, айтылуы мен жазылуы әртүрлі сөздерді тыңдау арқылы жазу (8-10 сөз);
- 8) сөйлемдерді (3-4 сөзден тұратын), шағын мәтіндерді (10-15 сөз) тыңдау арқылы жазу;
- 9) белгілі бір тақырыпқа сөйлемдер құрастыру және жазу (2-4 сөйлем) жұмыстарын орындай алуы керек.

«Қазақ тілі» (Т1) оқу пәні (оқыту қазақ тілінде)

«Қазақ тіл» пәні бастауыш мектепте гуманитарлық білім берудің бастапқы өзегі болып табылады. Бастауыш мектепте «Қазақ тілі» пәнін оқытудың мақсаты – сөйлеу әрекетінің түрлерін: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылымды дамыту арқылы тіл туралы бастапқы білімді меңгерту және оны тілдік нормаларды сақтай отырып, оқу әрекеті мен күнделікті өмірде қолдану.

Пәнді оқытудың басты ерекшелігінің бірі білім алушылардың сауаттылығын арттыру және тілін дамыту мақсатында жазба жұмыстарын

жүргізіп отыру болып табылады.

Оқу жүктемесінің көлемі:

- 1) 2-сыныпта – аптасына 4 сағаттан, оқу жылында – 136 сағатты;
- 2) 3-сыныпта – аптасына 4 сағаттан, оқу жылында – 136 сағатты;
- 3) 4-сыныпта – аптасына 4 сағаттан, оқу жылында – 136 сағатты құрайды.

«Қазақ тілі» пәнін оқытуда педагогикалық тәсілдемелер мен технологияларды қолдануға болады:

1) оқытудың коммуникативтік (қарым-қатынастық) тәсілдемесі – әрекеттік тәсілдеме (сөйлеу әрекетінің түрлері бойынша дамыту);

2) дамыта оқыту технологиясы (білім алушылар оқу әрекетінің жүйесін игереді, өзінің іс-әрекетін жоспарлауды және оны басқаруды үйренеді);

3) зерттеушілік тәсілдеме (білім алушылар «нені білемін?, нені білгім келеді?, нені үйрендім?» тұрғысынан өз әрекетін талдауға үйренеді);

4) саралап оқыту технологиясы (білім алушыларды қабілетіне, мүмкіндігіне, ерекшелігіне қарай оқыту міндетін қою);

5) жүйелі-әрекеттік тәсілдеме (білім алушы білімді дайын күйінде алмай, оны өзі өндіруден, өз оқу әрекетінің мазмұны мен түрлерін ұғынудан, оның ережелер жүйесін түсіну мен қабылдаудан, жетілдіруге белсенді қатысудан тұрады).

Пәннің мазмұны мәтін түрлері, көркем шығармалар мен аутентті материалдар арқылы білім алушылардың сөздік қорын жаңа сөздермен толықтыруды, оқығаны бойынша пікір білдіруді және оны дәлелдеуді, белгілі бір тақырыпқа байланысты өз ойын толық, жүйелі, түсінікті етіп ауызша және жазбаша жеткізе білуге дағдыландыруды, мәтін бойынша сұрақтар құрастырып, мүмкін болатын жауаптарды болжап, өзін-өзі бағалауды, мәтін бөлімдері арасында мағыналық байланыс орнатуды, жоспар құруды, сөйлеу мәдениетін қалыптастыруды қамтиды.

Тілдің фонетикалық, лексикалық, грамматикалық және орфографиялық құбылыстары мен фактілері өзара байланыста оқытылады және олардың білім алушыларының сөйлеу практикасында қолдануына бағытталған.

Оқу мақсаты бір тоқсан ішінде сөйлеу әрекетінің түрлері бойынша үйлестіріледі. Сөйлеу әрекетінің түрлері бойынша (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) оқу мақсаттарын біріктіре алады. Бір сабақта әртүрлі негізгі дағдылардың 2-3 оқу мақсатын біріктіруге болады. Білім алушылардың оқу мақсатын меңгеру деңгейіне қарай мұғалім сағат санын өзі бөле алады.

Пән бойынша 2-4-сыныптардағы жазба жұмыстарының көлемі келесі кестеде көрсетілген (4-кесте).

4-кесте. «Қазақ тілі» пәні бойынша жазба жұмыстарының түрлері және көлемі

Жазба жұмыстарының түрлері	2-сынып	3-сынып	4-сынып
Сөздік диктант	5-7 сөз	9-12 сөз	12-15 сөз

Диктант	25-30 сөз	35-50 сөз	55-70 сөз
Көшіру	25-30 сөз	35-50 сөз	55-70 сөз
Мазмұндама	40-60 сөз	60-80 сөз	80-100 сөз
Шығарма	25-35 сөз	35-55 сөз	65-70 сөз

Оқыту сипатындағы шығармашылық жұмыстарды жүргізу мерзімділігі мен түрлерін мұғалім өзі анықтайды.

Мұғалім жазбаша жұмыстарды өткізуде дескрипторлары бар критерийлер құрастырады. Жазбаша жұмыстардың дескрипторлары анық және нақты болуы тиіс. Олар тапсырманы орындаудың қай кезеңінде білім алушы қиындыққа және оларды түзетуге тап болды дегенді анықтауға мүмкіндік береді. Бұл білім алушылар мен ата-аналарға конструктивті кері байланыс беруге мүмкіндік береді. Төменде критерийлермен жұмыс жасаудың үлгілері ұсыным сипатында берілген (5-кесте).

5-кесте. Жазба жұмыстарының критерийлері мен дескрипторлары

№	Жұмыс түрлері	Критерийлер/дескрипторлар
1.	<i>Диктант (грамматикалық тапсырмаларымен)</i>	<ul style="list-style-type: none"> - мәтінді бұрмалаусыз жазады: әріптерді қосу және ауыстыру, тастап кету; - әріптер мен дыбыстар арақатынасын белгілей біледі; - грамматикалық тапсырмаларды орындайды; - оқылған материал бойынша тыныс белгілерін қояды; - жазу кезінде сөздерді дұрыс жазады; - сөздерді жазу барысында орфографиялық нормаларды сақтай біледі.
2.	<i>Сөздік диктант</i>	<ul style="list-style-type: none"> - сөздерді қатесіз жазады; - ережеге бағынбайтын сөздерді дұрыс жаза алады.
3.	<i>Ескерту диктанты</i> – есту диктантының түрі. Мақсаты – мәтін, сөз жазғанға дейін орфограммаларды түсіндіру арқылы қателерді ескерту. Тақырыпты өтудің бастапқы кезеңдерінде қолданылады. Жазу алдында орфографиялық талдау жүргізіледі – білім алушылар сөздің қалай жазылғанын және неге екенін түсіндіреді.	<ul style="list-style-type: none"> - тексерілетін емлеге сай ережені біледі; - сөздерді жазу кезінде емле ережелерін қолданады; - өтілген материал аясында тыныс белгілерін дұрыс қоя алады; - ережеге бағынбайтын сөздерді дұрыс жаза алады.
4.	<i>Еркін диктант</i> мәтінді жазу барысында білім алушылар жекелеген сөздерді ауыстыра алады, сөйлемнің құрылымын өзгерте алады. Мәтін әуелі тұтас оқылады, сонан соң бөліктері бойынша (3-4 сөйлем); әрбір бөлігі қайталап оқығаннан кейін жазылады. Білім алушылар мәтіннің	<ul style="list-style-type: none"> - сөздерді мағынасы жағынан таңдай біледі/алмастыра алады; - мәтіннің бөлігі бойынша есте сақтай отырып, жаза біледі; - сөздерді жазу кезінде орфографиялық ережелерді қолданады; - оқылған материал бойынша тыныс белгілерін қоя біледі.

	әр бөлігін есте сақтау арқылы жазады. Бұл жұмыс түрі білім алушыларды мазмұндама жазуға дағдыландырады.	
5.	<i>Көру диктанты</i> Бұл диктант түрі білім алушылардың көру, есту, есте сақтау, затты тану сияқты қабілеттерін дамыту мақсатында жүргізіледі. Көру диктанты үшін әріп, буын, жеке сөздер, сондай-ақ жазылуы қиын сөздер мен сөз тіркестері және шағын мәтіндер, жұмбақтар, мақалдар, жаттауға берілген өлеңдерді алуға болады.	<ul style="list-style-type: none"> - есте сақтау арқылы мәтін жаза біледі; - емлені жазу кезінде ережелерді қолдана біледі; - оқылған материал бойынша тыныс белгілерін қояды; - жазылған мәтін үлгісі бойынша тексереді.
6.	<i>Суретті диктант</i> (дыбыссыз диктант) – мұғалімі үнсіз пәндік суретті көрсетеді, білім алушылар заттың атауын жазады.	<ul style="list-style-type: none"> - суреттегі бейнені сөздермен сәйкестендіре біледі; - бейнеленген суретті сөздермен жаза біледі; - емлені жазу барысында ережелерді қолдана біледі.
7.	<i>Іріктеу диктанты</i> – есту немесе көру диктантының түрі. Бүкіл мәтінді жазу емес, тек қана оқылған ережелер орфограммасы бар сөздерді, сөз тіркестерін, сөйлемдерді жазғызу. Қосымша тапсырма қоса жүруі мүмкін.	<ul style="list-style-type: none"> - оқылған орфограммалары бар сөздерді таңдай біледі; - сөзді жазу кезінде орфографиялық ережені қолдана біледі.
8.	<i>Шығармашылық диктант</i> — үйрету диктанттарының ішінде мазмұн, құрылым, әдіс-тәсіл жағынан ең күрделісі, білім алушылардың ойлау қабілетін, сөздік қорын, білім деңгейі мен өздігінен жұмыс істеудегі шеберліктерін арттыру көрсеткіші. Бұл диктанттың көп нүктенің орнына тиісті әріптерді қою, сөздерді дұрыс орналастыру арқылы сөйлем құрау, басы жазылған мәтінді аяқтау сияқты басқа диктанттарға ұқсамайтын өзгешеліктері болады.	<ul style="list-style-type: none"> - белгілі бір сөзді немесе грамматикалық нысанды таңдай біледі; - сөздерді жазу кезінде орфографиялық ережені қолдана алады.
9.	<i>Дұрыс құралмаған сөйлемдерден байланысқан мәтін құрау</i>	<ul style="list-style-type: none"> - дұрыс құралмаған сөйлемдерден мәтін құрай алады; - мәтін құрылымын сақтайды; - құралған мәтінді қатесіз көшіре алады.
10.	<i>Қысқартулармен көшіру</i>	<ul style="list-style-type: none"> - сөйлемнің жеңілдетілген түрін жаза алады; - сөзді жазу кезінде емле ережелерін қолданады.
11.	<i>Сөздерді қосу арқылы сөйлемдерді көшіру</i>	<ul style="list-style-type: none"> - сөздерді қосу арқылы сөйлемдерді жаза алады; - сөйлемдерді жазу кезінде емле ережелерін қолданады.
12.	<i>Мазмұндама</i>	<ul style="list-style-type: none"> - мазмұндау кезінде ойды өзгертпей сақтай біледі;

		- орфографиялық нормаларды сақтайды.
13.	<i>Шығарма</i>	- жоспар құра алады; - ой бірізділігін сақтай біледі; - орфографиялық нормаларды сақтай біледі.

Пән бойынша жиынтық бағалау тоқсандық жиынтық бағалауды (ТЖБ) және бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты санын жүргізуді көздейді. Төменде бөлім/ортақ тақырып үшін жиынтық бағалау саны көрсетілген (6-кесте).

6-кесте. «Қазақ тілі» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сыныптар	Бөлімдер/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау саны				ТЖБ балдары
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан	әр тоқсанда
2-сынып	2*	2*	2*	2*	14 балл
3-сынып	2*	2*	2*	2*	16 балл
4-сынып	2*	2*	2*	2*	18 балл

*Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалауда сөйлеу қызметінің екі түрі біріктіріледі (мысалы, тыңдалым және айтылым; оқылым және жазылым)

Карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) орыс тілі бойынша 1 БЖБ, 1 ТЖБ жүргізіледі.

«Әдебиеттік оқу» оқу пәні (оқыту қазақ тілінде)

«Әдебиеттік оқу» пәнінің мақсаты – бастауыш сынып білім алушыларының көркем шығарманы сезіммен қабылдауы, түсінуі, санасында қайта жаңғырта алуы және шығармадан қабылдағанын өзінің шығармашылық әрекетінде жүзеге асыруға ұмтылуы арқылы функционалдық сауаттылығын қалыптастыру.

Оқу бағдарламасында әдеби-шығармашылық қабілеттерін дамыту қарастырылған. Нақты шығармаларды оқып білу және қажетті шығармашылық тапсырмаларды орындау үшін мұғалім білім алушылардың даярлық деңгейіне байланысты сабақтар санын анықтайды.

Оқу жүктемесінің көлемі:

- 1) 2-сыныпта – аптасына 3 сағаттан, оқу жылында – 102 сағатты;
- 2) 3-сыныпта – аптасына 3 сағаттан, оқу жылында – 102 сағатты;
- 3) 4-сыныпта – аптасына 3 сағаттан, оқу жылында – 102 сағатты құрайды.

Оқу дағдысы негізгі оқу дағдысы болып табылады, сондықтан оны қалыптастырғанда, кезең-кезеңмен жұмыс істеу маңызды: дұрыс оқу (дыбыстар мен әріптерді сәйкестендіру, буындар құрауы); түсініп оқу (оқылған сөздің мағынасын түсіну және олардың мағынасын түсіндіру); шапшаң (тұтас сөздерді дұрыс және түсініп оқу); мәнерлеп (дұрыс, түсініп және шапшаң оқуға және

ақпараттың мазмұнына өзінің көзқарасын білдіру).

Білім алушылардың оқу дағдыларының қалыптасуын ескере отырып, мұғалім төмендегі міндеттерді қояды:

- *екінші сыныпта* сөз бен сөз тіркестерін тұтас оқуға біліктерінің қалыптасуын; оқу қарқыны бойынша оқылған мәтіннің мазмұны түсінуін, оқу кезінде кідіріс жасай білуін, тиісті тыныс белгілерін қоюын, интонациясын, кейіпкерлерінің ерекшеліктері тән қасиеттерді білуін тексереді;

- *үшінші сыныпта* негізгі құралдардың мәнерлілігін пайдалануда өлеңдер және шығармалар мәтінін оқу мәнерлілігін тексеру, дауыстап және іштей оқуда оқылған мәтіннің мәнін түсінуін, сонымен қатар, оқу техникасын тексерудің негізгі міндеттерін тұтас сөздермен оқи білуінің қалыптасуын тексереді;

- *төртінші сыныпта* оқу дағдысы: шығарманы іштей көз жүгіртіп, шолып, түртіп алып, сұрақтар қоя отырып, қажетті ақпаратты тауып, белгі қойып оқу, талдау жасап оқу, сын тұрғысынан бағалап оқу (10-кесте).

10-кесте. Оқу дағдыларының нормалары

Сыныптар	I жартыжылдық	II жартыжылдық
2-сынып	40-45 сөз	50-55 сөз
3-сынып	60-65 сөз	65-70 сөз
4-сынып	75-80 сөз	80-90 сөз

Ескерту: шылау, одағай, еліктеу сөздер, қос сөздер жеке сөз ретінде саналады. Білім алушылардың оқу техникасы оқу дағдысын қалыптастыру бойынша одан әрі оқыту алгоритмін құру үшін критерий болып табылатынын ескеру маңызды.

Оқу қарқыны (жылдамдығы) оқу тәсіліне, түсінуіне және мәнерлілігіне тікелей байланысты екенін және сол арқылы оқу дағдысының толыққанды қалыптасатынын есте ұстау қажет.

Білім алушылардың дайындық деңгейіне байланысты қажет болған жағдайда, мұғалім таңдауы бойынша басқа да әдеби шығармаларды оқуды тізбеге қосуға болады. Ол шығармалар білім алушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес болуы керек.

«Әдебиеттік оқу» пәні бойынша мұғалім әр түрлі қосымша жұмыстарды жүргізуі мүмкін және тапсырмалардың критерийлері мен дескрипторлары даалдын ала дайындалады. Мұғалім шығармашылық жұмыстарды өткізу кезеңі мен түрлерін өзі анықтайды. Төменде ұсыным сипатында критерийлермен жұмыс жасаудың шамамен түрлері берілген (11-кесте).

11-кесте. Пән бойынша жұмыс түрлерінің үлгісі

№	Оқудың түрлері	Критерийлер/дескрипторлар
1.	<i>Алгоритм бойынша әңгіме құрау</i>	- алгоритм бойынша әңгіме құрай алады; - әңгімедегі оқиғалардың дәйектілігін

		анықтайды; - әңгімені аяқтай алады; - құралған әңгімені жазады
2.	<i>Кейіпкердің атынан хат</i>	- сөйлемдерді нақты әрі анық құрайды; - дәйектілікті сақтайды; - кейіпкердің іс-әрекетін бағалай алады, қорытынды жасай алады
3.	<i>Кейіпкерге хат</i> Мұғалім шығарманы өз қалауы бойынша таңдайды. Ал білім алушылар хат жазатын кейіпкерін өз бетінше таңдайды.	- өз хатына ат қоя алады; - тірек сөздерді пайдалана отырып, ұсынылған тақырып бойынша хат жазады; - өз ойын қисынды және жүйелі түрде жеткізеді; - сөйлемнің ойын дәл жеткізеді; - кейіпкердің іс-әрекетін сипаттайды; - кейіпкердің іс-әрекетін бағалай алады, қорытынды жасай алады
4.	<i>Санамақ құрастыру</i> Санамақ – баланың есептеу, ойлау қабілетін дамытуға арналған тілдік құралы.	- санамақтарды мақал-мәтелдерден, жұмбақтардан, т.б. ажырата алады; - санамақ құрастырудың принципін түсінеді; - өзінің құрастырған санамағына таныстырылым жасайды
5.	<i>Диалог</i>	- диалог түрінде сөйлесе алады; - диалогтің басында, ортасында және соңында айтылатын сөйлемдерді дұрыс қолданады; - ойын түсінікті және дұрыс жеткізе алады; - сөздік қорын көрсете алады
6.	<i>Кітап жасау</i> Шығармашылық жобаның бұл түрін (жеке немесе топтық) әртүрлі техникада орындауға болады. Бұл өзі суреттерін салып, қолымен жазылған кітап болуы мүмкін. Кітапты аппликациямен әрлеуге болады. Кітап әртүрлі мазмұнда бола алады: «Бұл қандай аң?»; «Ақ» сөзімен тұрақты сөз тіркестері, иллюстрацияланған (суретті) сөздік.	- шығармашылық жобаның тақырыбын анықтайды; - кітаптың мазмұнын ойластырады (ресурстарды таңдайды); - суреттермен әрлейді; - суреттер мазмұнына сәйкес келеді
7.	<i>Берілген рифма бойынша өлең (буриме) шығару және басқа да өлең түріндегі шығармаларды ойлап табу; сондай-ақ бірінші жолдың екінші жолын ойлап табу және т.б.</i>	- екі немесе бірнеше сөздердің қосымшаларынан, соңғы буындарынан ұйқасым таба алады; - берілген рифмаға сәйкес сөздерді таңдай алады; - берілген тақырыпқа сәйкес өлеңді жалғастыра алады
8.	<i>Ертегілер елінде</i> Әртүрлі ертегілерден сюжеттерді және кейіпкерлерді таңдайды, оларды біріктіріп, ертегі ойластырады. Білім алушылар кейіпкерлерін алмастыра отырып, өздерінің сүйікті ертегілерін	- әртүрлі ертегілердің кейіпкерлерін бір сюжетке біріктіре алады; - ойластырған ертегісі түсінікті; - оқиғалардың дәйектілігін сақтайды

	ала алады.	
9.	<i>Аяқталмаған әңгіме</i>	<ul style="list-style-type: none"> - ұсынылған бастамасы бойынша әңгімені жалғастырады; - әңгімедегі оқиғалардың дәйектілігін анықтайды; - әңгімені аяқтай алады
10.	<i>Оқылған шығармаға диафильм салу</i>	<ul style="list-style-type: none"> - мәтінді мұқият тындап, сұрақтарға жауап береді; - мәтінді аяқталған мазмұндық бөліктерге бөле алады; - әр бөліктің негізгі ойын анықтай алады; - әр бөлікке ат қояды; - дәйекті жоспар құрады; - диафильм салады

Пән бойынша жиынтық бағалау тоқсандық жиынтық бағалауды (ТЖБ) және бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты санын жүргізуді көздейді. Төменде бөлім/ортақ тақырып үшін жиынтық бағалау саны көрсетілген (12-кесте).

12-кесте. «Әдебиеттік оқу» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сыныптар	Бөлімдер/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау саны				ТЖБ балдары
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан	әр тоқсанда
2-сынып	2*	2*	2*	2*	14 балл
3-сынып	2*	2*	2*	2*	16 балл
4-сынып	2*	2*	2*	2*	18 балл

* Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалауда сөйлеу қызметінің екі түрі біріктіріледі (мысалы, тыңдалым және айтылым; оқылым және жазылым)

Карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) пәннен 1 БЖБ, 1 ТЖБ жүргізіледі.

«Русский язык» оқыту пәні (Я2)

Цель обучения предмету «Русский язык» (Я2) – формирование навыков аудирования (слушания), говорения, чтения и письма в соответствии с правилами речевого этикета и нормами употребления языковых единиц в речевой деятельности, ориентированной на ситуацию общения.

Изучение предмета «Русский язык» способствует:

- развитию коммуникативных навыков в устной и письменной речи;
- развитию связной речи (монолог, диалог, беседа);
- развитию осознанного, правильного, беглого, выразительного чтения;
- развитию творческого воображения;
- формированию общечеловеческих ценностей.

По окончании 4-го класса обучающиеся должны владеть языком на уровне А1, А2 (начинающий уровень) согласно системе уровней Европейской рамки владения языками (CEFR).

Объем учебной нагрузки по предмету «Русский язык» (Я2) составляет:

- 1) в 1-м классе – 2 часа в неделю, 66 часов в учебном году;
- 2) во 2-м классе – 2 часа в неделю, 68 часов в учебном году;
- 3) в 3-м классе – 2 часа в неделю, 68 часов в учебном году;
- 4) в 4-м классе – 2 часа в неделю, 68 часов в учебном году.

Положительным в обучении второму языку является введение единого речетематического режима, позволяющего расширить словарный запас, отрабатывать коммуникативные навыки в рамках интегрированной речевой тематики.

Важным условием успешного овладения языком должен стать эмоциональный настрой, эмоциональный климат в школьном коллективе. При организации учебно-методической работы нужно учитывать разный уровень владения русским языком у обучающихся, формировать положительное мотивационное отношение к русскому языку через развитие познавательного интереса.

Формированию познавательного интереса способствуют:

- занимательные эмоциональные, творческие задания с новой информацией, требующие сочетания разных видов памяти;
- контроль речевой деятельности учащихся, знание ими своих результатов, своих успехов;
- новизна методов и приемов, преемственность, проблематичность в обучении;
- использование технических средств обучения, ресурсов интернета;
- создание речевых ситуаций, вызывающих желание высказаться;
- привитие потребностей в коммуникации, лучшем усвоении языка.

Ниже приведены примеры заданий по видам речевой деятельности, которые рекомендуется проводить на уроках русского языка (таблица 16).

Таблица 16. Примеры заданий по видам речевой деятельности

аудирование (слушание) и говорение	Чтение	письмо
артикуляционные разминки; звуковой анализ слов; восприятие звучащей речи, выделение из речевого потока языковых единиц (предложение, слово, слог, звук); выявление из прослушанного текста информации в соответствии с поставленной целью; составление диалога, принятие точки зрения	работа над лексическим значением слова; игры со словами (анаграммы, нахождение слова в слове); прогнозирование развития событий по началу текста или по заголовку; использование различных видов чтения (чтение по ролям, ознакомительное чтение, поисковое чтение, комментированное чтение,	освоение зрительно-двигательных образов письменных букв и видов их соединений в слогах, сочетаниях, словах; звукобуквенный анализ слов и анализ предложений с последующей записью; предоставление информации в форме рисунков и диаграмм; списывание слов, предложений, текстов с

<p>собеседника; постановка вопросов и формулирование ответов на основе прослушанного текста; составление высказываний на знакомые и интересные для учеников темы; составление рассказов по личным впечатлениям, картинкам, по аналогии с прочитанным; словесное рисование/описание; пересказ знакомых историй, сказок; чтение стихотворений наизусть; донесение информации до собеседника и слушателей; участие в речевой ситуации, понимание того, о чем говорит собеседник, уточнять, выяснять, перефразировать его речь; аргументирование своей точки зрения на основе аудиовизуального материала; определение основных моментов в аудиовизуальном материале</p>	<p>чтение для нахождения информации, чтение для высказывания точки зрения, чтение с остановками, чтение за диктором); игра «в прятки» (ведущий начинает читать текст с любого места, не с начала, ученикам необходимо найти место, которое читает ведущий, и следить за чтением); составление карты рассказа; формулирование оценочных вопросов по содержанию текста и о поступках героев произведения; умение находить и извлекать информацию из разных источников: словарей, справочников, энциклопедий, Интернет-ресурсов, инфографики</p>	<p>печатного образца; восстановление деформированного предложения, текста; письмо литературному герою; составление текста по опорным словам; письмо по памяти; запись нескольких предложений к серии картинок (подписывание картинок) как пересказ прочитанной истории; корректирование собственных текстов с помощью учителя; представление историй в виде комиксов (иллюстраций); умение на основе прослушанного/прочитанного/уиденного писать краткий текст с помощью учителя</p>
---	---	--

Суммативное оценивание по предмету предполагает проведение конкретного количества процедур суммативного оценивания (СОР) и за четверть (СОЧ). Суммативное оценивание по предмету в 1-м классе проводится с третьей четверти. Ниже представлено количество процедур суммативного оценивания за раздел/сквозную тему (таблица 17).

Таблица 17. Количество процедур суммативного оценивания по предмету «Русский язык»

Класс	Количество процедур суммативного оценивания за раздел/сквозную тему				Баллы СОЧ
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть	в каждой четверти
2 класс	2*	2*	2*	2*	14 баллов
3 класс	2*	2*	2*	2*	16 баллов
4 класс	2*	2*	2*	2*	18 баллов

* В суммативном оценивании за раздел/сквозную тему объединяются два вида речевой деятельности (например, слушание и говорение; чтение и письмо).

В случаях карантинных и ограничительных мероприятий во всех школах (в штатном режиме, в дистанционном формате, в дежурных классах) по предмету «Русский язык» проводится 1 СОР, 1СОЧ.

По предмету «Русский язык» (Я2) осуществляется деление класса на две группы. В рамках инклюзивного образования деление класса на группы осуществляется при уменьшении наполняемости класса общего количества обучающихся на три в расчете на каждого ребенка с особыми образовательными потребностями.

Требования к уровням языковых компетенций по видам речевой деятельности при изучении русского языка, как второго языка, приведены в таблице (таблица 18).

Таблица 18. Требования к уровням языковых компетенций. Русский язык (Я2)

Виды речевой деятельности	Требования к ним
<i>1 класс</i>	
Слушание	<p>понимает значение знакомых слов, имеющих отношение к повседневной и классно-урочной жизни;</p> <p>понимает на слух предложения, проговариваемые медленно и четко, и правильно реагирует на нее, используя мимику и жесты;</p> <p>отвечает на вопросы и подбирает соответствующую картину к прослушанному сообщению с помощью учителя;</p> <p>понимает, о ком/о чем говорится в прослушанном тексте;</p> <p>показывает понимание увиденного или услышанного через комментирование, вопросы или действия</p>
Говорение	<p>использует в речи слова, словосочетания для знакомства, сообщения о себе и описания предметов;</p> <p>создает высказывание из 2-3 предложений по картинке;</p> <p>понимает собеседника и отвечает ему;</p> <p>реагирует на услышанное, соблюдая речевые нормы;</p> <p>пересказывает короткие тексты/простые сюжеты; описывает увиденный/услышанный сюжет при помощи учителя</p>
<i>2 класс</i>	
Слушание	<p>понимает устную речь и лексическое значение слов в простых фразах;</p> <p>понимает значение простых предложений, составленных из знакомых слов, имеющих отношение к повседневной жизни;</p> <p>отвечает на вопросы и подбирает соответствующую иллюстрацию/картину к прослушанному материалу;</p> <p>определяет героев рассказов, сказок;</p> <p>определяет сюжетную последовательность событий;</p> <p>понимает и описывает происходящие события в аудиовизуальном материале при помощи учителя</p>
Говорение	<p>использует в речи слова и словосочетания для составления вопросительных предложений по материалу;</p> <p>создает высказывание на основе сюжетных картинок;</p> <p>участвует в речевой ситуации на определенную тему;</p> <p>понимает, о чем говорит собеседник;</p> <p>соблюдает речевые нормы;</p> <p>пересказывает тексты, используя знакомые слова при поддержке учителя,</p>

	<p>соблюдая последовательность событий; высказывает простое оценочное мнение</p>
Чтение	<p>читает выразительно текст; понимает значение простых фраз в тексте, содержащих знакомые слова; определяет жанры различных текстов (стихотворение, сказка, загадка, рассказ); составляет простые вопросы по тексту и отвечает на них; находит информацию в словарях и справочниках при поддержке учителя</p>
Письмо	<p>пишет связные предложения по иллюстрации/рисунку, используя слова-описания с помощью учителя; на основе прослушанного/прочитанного/увиденного записывает словосочетания; использует знаки препинания в конце простых предложений (с помощью учителя); соблюдает каллиграфические нормы</p>
3 класс	
Слушание	<p>понимает устную речь и аудиовизуальный материал; задает уточняющие вопросы для выяснения смысла конкретных высказываний; понимает лексическое значение слов в предложении и в тексте; отвечает на простые вопросы по содержанию прослушанного и подбирает иллюстрации по развитию сюжета; заполняет таблицу и определяет причинно-следственную связь в прослушанном тексте, в аудиовизуальном материале (идея, события, герои) при поддержке учителя</p>
Говорение	<p>создает высказывание на основе темы, предложенной учителем; участвует в речевой ситуации на определенную тему; использует в речи тематическую лексику в различных контекстах; понимает, о чем говорит собеседник; дополняет высказывания собеседника; пересказывает истории/рассказы, используя план/свои заметки при поддержке учителя; описывает сюжет из видео- и аудиоматериалов; высказывает оценочные суждения о прослушанном/прочитанном материале</p>
Чтение	<p>читает выразительно текст или его часть, используя различные виды чтения; понимает ключевые моменты в коротком тексте, содержащем знакомые слова и фразы; определяет жанры текстов (стихотворение, сказка, загадка, рассказ, пословицы); различает текст-повествование и текст-описание; задает уточняющие вопросы по содержанию текста и о поступках героев произведения; находит и извлекает информацию в словарях и справочниках при помощи учителя</p>
Письмо	<p>пишет связные предложения по данной теме и создает постер; на основе прослушанного/ прочитанного/увиденного делает короткие записи с помощью учителя; использует знаки препинания в конце простых предложений; соблюдает каллиграфические нормы</p>

4 класс	
Слушание	<p>понимает устную речь, аудиовизуальный материал; определяет значение незнакомых слов и словосочетаний по контексту; отвечает на вопросы и определяет ключевые моменты в прослушанном материале; определяет основную мысль прослушанного материала; определяет основные моменты в аудиовизуальном материале</p>
Говорение	<p>использует необходимые слова для поддержания разговора; создает высказывание по данному началу текста; участвует в речевой ситуации; понимает, о чем говорит собеседник, уточняет, выясняет, перефразирует его высказывания; пересказывает подробно истории/рассказы; высказывает оценочные суждения, выражая свою точку зрения</p>
Чтение	<p>читает текст или его часть, используя разные виды чтения; понимает ключевые моменты в коротком тексте, содержащем незнакомые слова; определяет жанры разных текстов; различает текст-рассуждение; формулирует оценочные вопросы по содержанию текста и о поступках героев произведения; находит и извлекает информацию из разных источников: словарей, справочников, энциклопедий, интернет-ресурсов, инфографики</p>
Письмо	<p>представляет истории в виде иллюстраций; на основе прослушанного/прочитанного/увиденного пишет короткий текст с помощью учителя; ставит самостоятельно необходимые знаки препинания в предложениях при составлении коротких текстов; совершенствует каллиграфические навыки</p>

«Шетел тілі» оқу пәні

Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен және бастауыш, негізгі және жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларында бекітілген МЖМБС-да «Ағылшын тілі» оқу пәні «Шетел тіліне» өзгертілді. Білім беру ұйымдарына шет тілін таңдау құқығы берілген. Тілді таңдауды жалпы білім беретін мектеп оқушылардың қажеттіліктері мен ата-аналардың пікірлерін ескере отырып жүзеге асырады.

Шетел тілі бойынша оқу жүктемесінің көлемі :

- 1) 1 – сыныпта-аптасына 2 сағат, оқу жылында 66 сағат;
- 2) 2 – сыныпта-аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат;
- 3) 3 – сыныпта-аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат;
- 4) 4 – сыныпта-аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат.

Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен бекітілген МЖМБС-да және бастауыш, негізгі және жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларында «Ағылшын тілі» пәні «Шетел тіліне» өзгертілді. Білім беру ұйымдарына шетел тілін таңдау құқығы берілген: «Ағылшын тілі», «Неміс тілі», «Француз тілі». Тілді таңдауды жалпы білім беретін мектеп оқушылардың қажеттіліктерін және ата-аналардың пікірін ескере отырып жүзеге асырады.

Жұмыс оқу жоспары мен журналда оқытылатын Шетел тілі көрсетіледі.

«Неміс тілі» және «Француз тілі» оқу пәндері бойынша үлгілік оқу бағдарламалары *ҚР БҒМ 2019 жылғы 26 шілдедегі № 334 бұйрығымен бекітілді (1-4 сыныптар).*

«Неміс тілі», «Француз тілі» оқу пәні оқытылатын мектептерге вариативті компонентте оқу үшін ағылшын тілін оқытуды қосу ұсынылады.

Мақсатты тілдерді оқытудың негізгі тәсілдері анықталды. Бұл жалпы білім беру жүйесінің барлық сатыларында оларды оқытудың біртұтастығын, сабақтастығын және үздіксіздігін қамтамасыз ететін шетел тілін оқыту CEFR («Common European Framework of Reference: Learning, Teaching, Assessment» - «Шетел тілін меңгерудің жалпыеуропалық құзыреттілігі: оқу, оқыту, бағалау») тілдерін оқытудың деңгейлік моделіне сәйкес жүзеге асырылатынын білдіреді. Деңгейлік оқыту сөйлеу әрекетінің төрт түрі бойынша: тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын дамытуға баса назар аударады. Шетел тілін оқыту CEFR сәйкес тілді меңгерудің жеткілікті деңгейін меңгеруге мүмкіндік береді (бір деңгейді меңгеруге 150-200 сағат) А1 – 1-4 сыныптар (272 сағат).

Бастауыш білім беру аяқталғаннан кейін білім алушылар шетел тілін меңгерудің жалпыеуропалық құзыреттеріне (Common European Framework of Reference, CEFR) сәйкес А1 тілдік деңгейіне жетуі тиіс.

Білім алушылар келесі тақырыптарға байланысты лексиканы меңгереді: Сандар, Түстер, Уақыт, Ауа-райы, Тамақ, Киім, Жануарлар, Өсімдіктер, Дене мүшелері, Жеке басына қатысты ақпарат, Отбасы, Мектеп, Достар, Ойын-сауық, Саяхат, Көлік, Спорт, Мерекелер, Дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар, Ғимараттар, Өнер, Музыка, Аңыздар, Зерттеушілер мен өнертапқыштар.

Шетел тілі бойынша оқу бағдарламалары сөйлеу қызметінің барлық түрлері (тыңдау, сөйлеу, оқу, жазу) бойынша дағдылар мен іскерлікті дамытуды көздейді. Бағдарламаның лексика-грамматикалық мазмұндалуы Қарапайым-күрделі. Бастауыш білім беру деңгейінің бағдарламалары білім алушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, олардың өзіне деген қызығушылығы мен сенімділігін арттыруға, сондай-ақ шетел тілін үйренуге оң көзқарасты қалыптастыруға бағытталған. Оқу бағдарламаларының мазмұны жалпы тақырыптарға қатынасудың қарапайым іскерліктерін қалыптастыру үшін базалық іскерліктер мен дағдыларды жасауды және дамытуды қамтамасыз етеді.

Деңгей бойынша күтілетін нәтижелер жаңартылған білім беру мазмұнындағы ағылшын тілінің оқу бағдарламасы бойынша ағылшын тілін білу мен меңгерудің талап етілетін деңгейі ағылшын тілін халықаралық меңгеру талаптарына сай келетінін растайды.

Шетел тілі бойынша оқу бағдарламасының құрылымында «Ағылшын тілі», «Неміс тілі» және «Француз тілі» пәндерінің базалық мазмұны маңызды аспект болып табылады. Оқу пәндері білім алушының өз халқының мәдениеттері мен рухани құндылықтары, ұлттық бірегейлігі, азаматтылығы, мораль және сөйлеу тәртібі нормалары туралы түсініктерін қалыптастыруға

ықпал етеді.

Шетел тілі бойынша оқу бағдарламалары білім алушылардың тілді меңгеру деңгейін алуға бағытталған:

- талдау, бағалау және шығармашылық ойлау дағдыларын дамытуға ықпал ететін әр түрлі тапсырмалар;

- ауызша және жазбаша көздердің кең спектрімен жұмыс жасау.

Бастауыш мектеп бағдарламасында тілдік дағдыларды дамыту өтпелі тақырыптарды үш тілде оқыту арқылы жүзеге асырылады: қазақ тілі (Т1, Т2), орыс тілі (Я1, Я2) және шетел тілі (L3).

Пәнаралық байланыс (Cross Curricular Links) бастауыш мектептің оқу жоспарларында (1-4 сыныптар) әр тақырыпқа ұсынылған.

24-кесте. Бастауыш мектептің оқу жоспарларындағы пәнаралық байланыс

«Ағылшын тілі» оқу пәні бойынша тақырыптар	«Француз тілі» оқу пәні бойынша тақырыптар	«Неміс тілі» оқу пәні бойынша тақырыптар
1-сынып		
All about me	Tout sur moi	Alles über mich
My school	Mon école	Meine Schule
My family and friends	Ma famille et mes amis	Meine Familie und meine Freunde
The world around us	L'environnement	Umgebung
Travel	Voyage	Reise
Tradition and folklore	Les fêtes et les traditions	Traditionen und Folklore
Food and drink	Repas	Essen und Getränke
Health and body	Un esprit sain dans un corps sain	Ein gesunder Geist in einem gesunden Körper!
2 –сынып		
All about me	Se présenter, parler de soi	Alles über mich
My family and friends	Ma famille et mes amis	Meine Familie und meine Freunde
My school	Mon école	Meine Schule
The world around us	L'environnement	Umweltbedingungen
Health and body	Un esprit sain dans un corps sain	Ein gesunder Geist in einem gesunden Körper!
Tradition and customs	Les traditions et les coutumes	Sitten und Bräuche
The natural environment	L'environnement. Les saisons	Umwelt
Travel	Vacances et voyage	Reisen
3-сынып		
Animals	Vive la nature!	Belebte Natur
Light & Dark	La ville	Licht und Schatten
Time	Ma journée de travail	Zeit
Buildings	Nous faisons des courses	Architektur
Art & Music	L'art	Kunst
Explorers & Inventors	Les Grands Hommes	Berühmte Persönlichkeiten
Water, water everywhere	Culture et repos	Wasser – Quelle vom Leben
Having fun	Bientôt les vacances!	Erholungskultur, Feier
4-сынып		
Kazakhstan in the World of	Sport	Sport in Kasachstan

Sport		
Values in Myths and Legends	La Francophonie	Werte in den Mythen und Legenden
Treasure and Heritage	Un ami étranger	Kulturerbe
Professions and ways of Communication	Le monde des métiers	Berufswelt und Kommunikationen
Hot and Cold	Phénomènes naturels	Naturerscheinungen
Healthy World	Un esprit sain dans un corps sain	Ein gesunder Geist in einem gesunden Körper!
Journey into Space	Mes loisirs	Weltraumreise
Machines	Les transports	Autos

«Шетел тілі» оқу пәні бойынша жиынтық бағалау»

Пән бойынша жиынтық бағалау әр тоқсанда 1 рет бөлім (БЖБ) үшін және тоқсан (ТЖБ) үшін жиынтық бағалау процедураларының белгілі бір санын жүргізуді көздейді. 1- сыныпта жиынтық бағалау жүргізілмейді.

БЖБ үшін формасы (бақылау, практикалық немесе шығармашылық жұмыс, жоба, ауызша сұрау, эссе), БЖБ өткізу сабағы және ТЖБ орындау уақыты регламенттелмейді.

1-4 сыныптарда БЖБ үшін ең жоғары балл кемінде **7 және 15 балдан** аспауы тиіс. Төменде бөлім/өтпелі тақырып үшін жиынтық бағалау процедураларының саны берілген (25-кесте).

25-кесте. «Шетел тілі» пәні бойынша жиынтық бағалау процедураларының саны

сыныбы	Жиынтық бағалау процедураларының саны бөлім/ортақ тақырып үшін				БЖБ балдары әр тоқсанда
	1 тоқсан	2 тоқсан	3 тоқсан	4 тоқсан	
2-сынып	2*	2*	2*	2*	14 баллов
3-сынып	2*	2*	2*	2*	16 баллов
4-сынып	2*	2*	2*	2*	18 баллов

* Жиынтық бағалауда бөлім / ортақ тақырыпқа сөйлеу қызметінің екі түрі біріктіріледі (мысалы, тыңдау және сөйлеу; оқу және жазу).

Карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) "Шет тілі" пәні бойынша 1 БЖБ, 1 ТЖБ жүргізіледі.

Шетел тілі бойынша сабақтарды жоспарлауда төмендегі ұсынымдар беріледі:

1) 1-4-сыныптарда оқу процесі оқылатын (ағылшын) тілде жүргізіледі, бірақ қажет болған жағдайда педагог жаңа сабақты немесе күрделі нұсқауларды түсіндіру кезінде ана тілін қолдана алады;

2) 1-сыныпта оқу және жазу дағдыларын дамыту қарастырылмайды, «Оқу» бөлімі бойынша оқыту мақсаттары таныс сөздер мен сөз тіркестерін

танып білуге ғана бағытталған;

3) сабақта ұсақ моториканы дамытуға бағытталған іс-әрекеттер, ойындар, әндер, санамақтар, ұйқастырмаларды қолдану;

4) оқу тапсырмаларын орындауда білім алушыларды жұмыстарын уәждемелеу, білім алушыларды ынталандыру және қолдаудың әртүрлі нысандарын қолдану арқылы білім алуға қолайлы және жайлы атмосфера жасау, жарыс сипатындағы тапсырмаларды қосу;

5) бастауыш сынып білім алушыларының психологиялық және жас ерекшеліктерін (жоғары эмоционалдылық, қозғалғыштық, сезімталдық, шаршағыштық) ескере отырып, оқытудың әдіс-тәсілдерін, формаларын ойластыру;

6) бастапқы кезеңде қателесу білім беру процесінің бір бөлігі болып табылатындықтан, білім алушылардың қателерін түзетпеу. Коммуникативті құзыреттілікті меңгерудің негізгі шартының бірі білім алушының білім беру процесіне белсенді қатысуы болып табылады;

7) сабақта білім алушыларға таныс ағылшын тіліндегі сөздерді, фразаларды және нұсқауларды жиі қолдану қажет, бұл білім алушыларға сөздер мен фразаларды тиімді есте сақтауға және тапсырмаларды орындау барысында оларды тануына мүмкіндік береді;

8) мұғалімнің өз сөзін модельдеуі, тиісті интонацияны, дауысты, айтылуын және ым-ишараларды пайдалана отырып, сөздер мен фразаларды баяу және анық айту;

9) мимиканы, эмоцияны, ым-ишараны, түрлі-түсті көрнекі құралдарды (суреттер, ойыншықтар, постерлер) белсенді пайдалану, бұл білім алушылардың назарын неғұрлым тиімді шоғырландыруға және оларды жаңа сөздерді меңгеру процесіне тартуға ықпал етеді;

10) білім алушылардың қызығушылығын ынталандыру, жұмыс нәтижелерін көрсету, өткен материалды бекіту мақсатында сыныптағы арнайы бөлінген орындарда («сөйлейтін қабырғалар», көрмелер және т. б.) оқушылардың жұмыстарын орналастыру және оларды жаңартып отыру;

11) іздестіру, өңдеу, тазарту, ақпарат жасау және ұсыну, ақпарат және идея алмасу сияқты АКТ-ға негізделген дағдыларды қолдануға ықпал ету;

12) әр сабақта қысқа аудио және бейне материалдарды, логикалық ойлауды дамытуға арналған тапсырмаларды және флэш карталар мен басқа да көрнекі құралдарды қолдана отырып, өткен тақырыптар бойынша қысқаша театрландырылған көрсетілімдерді үнемі қолдану.

1-сынып оқушыларына арналған ағылшын тілінің оқу бағдарламасы ***A1 деңгейі бағытындағы жұмысты*** ғана көздейді (Common European Framework of Reference, CEFR), ал осы деңгейді толығымен білім алушылар ***білім берудің бастапқы деңгейін аяқталғаннан кейін*** ғана меңгеруі тиіс.

Шетел тілі пәні тілді (ағылшын тілі, неміс тілі, француз тілі) жеткілікті деңгейде меңгеруге мүмкіндік береді, ол CEFR-ға сәйкес келеді (бір деңгейді меңгеруге 150-200 сағат қажет): ***A1 тілдік деңгейі – 1-4-сыныптар (272 сағат).***

26-кесте. Сыныптар бойынша көрсетілген жаңартылған білім беру мазмұнының «Шетел тілі» пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасының деңгейлер шкаласы

Тілдің Еуропалық деңгейлер шкаласы (CEFR)	Сыныптар бойынша көрсетілген жаңартылған білім беру мазмұнының «Шетел тілі» пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасының деңгейлер шкаласы	
A1 Бастапқы деңгей (Breakthrough)	1-сынып	A1 working towards (A1 деңгейі бағытындағы ижұмыс)
	2-сынып	A1 low (төмен)
	3-сынып	A1 mid (орташа)
	4-сынып	A1 high (жоғары)

Бастауыш білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушылар тілді A1 (жоғары) деңгейінде меңгеруі тиіс.

Негізгі орта білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушылар тілді B1 (жоғары) деңгейінде меңгеруі тиіс.

Орта білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушылар тілді B2 (жоғары) деңгейінде меңгеруі тиіс.

Төменде оқылым, тыңдалым, айтылым және жазба жұмыстары кезінде білім алушылардың бойында болуы керек білімдер мен іскерліктер жазылған деңгей сипаттамалары беріледі.

27-кесте. Жаңартылған білім мазмұнының «Шетел тілі» оқу пәні бағдарламасындағы әрбір деңгей бойынша күтілетін нәтижелер

Деңгей	Тілдің Еуропалық деңгейлер шкаласының сипаттамасы (CEFR)	Жаңартылған білім мазмұнының «Шетел тілі» оқу пәні бағдарламасындағы әрбір деңгей бойынша күтілетін нәтижелер
A1	Нақты міндеттерді орындау үшін қажетті таныс фразалар мен сөз тіркестерін түсінемін және қолдана аламын. Өзімді/өзгелерді таныстыра аламын, тұрғылықты жері, таныстары, мүлкі туралы сұрақ қоя аламын/жауап бере аламын. Әңгімелесуші баяу және анық сөйлесе және қиналған кезде көмек көрсетуге дайын болса, күрделі емес әңгімеге қатыса аламын.	1-сынып Білім алушы: - негізгі сұрақтарды, жалпы жеке сұрақтарды, жалпы аттарды және орын атауларын біледі және түсінеді; - адамдар мен объектілер туралы сөйлесудің қарапайым дағдыларына ие
		2-сынып Білім алушы: - түсі мен саны, қысқаша негізгі сұрақтар мен әңгімелер сияқты қысқа, баяу сөйлесулердің негізгі сәттерін таниды; - жеке ақпаратқа, адамдар мен объектілерге қатысты негізгі ұсыныстарды айта алады, негізгі қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін сұрақтар қоя алады.
		3-сынып Білім алушы: - қысқа әңгімелердің мазмұнын, жеке ақпаратты

		<p>сұрайтын қысқа нұсқаулықтар мен сұрақтарды таниды;</p> <ul style="list-style-type: none"> - адамдар мен объектілер туралы қысқаша ақпарат береді; - өте қысқа қарапайым көркем және ғылыми-танымал мәтіндерді оқи бастайды
		<p>4 -сынып</p> <p>Білім алушы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - өзі және қоршаған орта жайлы әңгімелесуді түсінеді және қолдайды; - адамдар мен объектілерді қысқаша сипаттай алады; - сұрақтарға жауап береді және ұнататындығы мен ұнатпайтындығын білдіреді

Әрбір деңгей бойынша күтілетін нәтижелер жаңартылған білім беру мазмұнының шетел тілі оқу бағдарламасы бойынша тілді білу мен меңгеру талаптары шетел тілін меңгерудің халықаралық талаптарына сәйкес келетіндігін растайды.

«МАТЕМАТИКА ЖӘНЕ ИНФОРМАТИКА» БІЛІМ САЛАСЫ

«Математика және информатика» білім беру саласының мазмұны «Математика» және «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәндері арқылы жүзеге асырылады.

«Математика» оқу пәні

Математика бойынша бастапқы білім сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дамытады, зерттеу және қарым-қатынастың, математикалық білімді өмірде қолданудың алғашқы дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Бастауыш сынып білім алушылары математика курсы игере отырып, талдау, синтездеу, жіктеу, салыстыру, себеп-салдарлық қатынастар мен заңдылықтарды анықтауды үйренеді, түрлі заттар мен қоршаған орта құбылыстарын сипаттау үшін математикалық тілдің негіздерін игереді, білім мен іс-әрекет тәсілдерін меңгереді, мұның барлығы жинақтала келе оқи білуге негіз болады.

Математика» пәнін оқыту бейнелік және логикалық ойлауды дамытуға, математикалық тілді дамытуға, оқу-танымдық және практикалық міндеттерді шешуге, айтылған пікірді дәйектеу, дәлелдеу, негіздеу біліктерін дамытуға, басқалардың пікірлерін бағалау және қабылдауға бағытталған.

«Математика» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

- 1) 1-сынып – аптасына 4 сағат, оқу жылында – 132 сағат;
- 2) 2-сынып – аптасына 4 сағат, оқу жылында – 136 сағат;
- 3) 3-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағатты;
- 4) 4-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағатты құрайды.

4-сыныпта сабақтастық және тереңдету принципін сақтай отырып,

математиканы оқытудың бүкіл курсы бойынша білімдер және дағдыларды жүйелі дамыту және тереңдете түсу қамтамасыз етіледі.

«Математика» оқу пәнінің мазмұны білім берудің кейінгі деңгейлерінде жалғасын табатын бес бөлімнен тұрады:

1. Сандар және шамалар.
2. Алгебра элементтері.
3. Геометрия элементтері.
4. Жиындар. Логика элементтері.
5. Математикалық модельдеу.

Білім алушылардың математика курсы бойынша білімдерінің сабақтастығын қамтамасыз ету үшін пәннің оқу бағдарламасына 2013 жылғы бастауыш білім беру деңгейінің оқу бағдарламасында қарастырылмайтын «Комбинаторика», «Тізбектер», «Жиындар және олармен орындалатын амалдар» деп аталатын жаңа бөлімшелер енгізілді. Жаңа оқу бағдарламасында негізгі және жоғары мектептерде геометрияны табысты меңгерудің алғышарты болып табылатын «Геометриялық фигуралар» бөлімшесі кеңінен қарастырылған.

Бұл бөлімшелерді оқып-үйрену 4-сыныптың білім алушыларында логикалық ойлаудың, процестер мен құбылыстарды талдау, себеп-салдарлық байланыстарды табу, бұл құбылыстардың заңдылықтары мен тенденцияларын ашу дағдыларының дамуына ықпал етеді. Бұл сипаттағы тапсырмалар TIMSS халықаралық зерттеулерінде кездеседі.

«Математика» пәні бойынша мұғалім алдын ала дайындалған критерийлер мен дескрипторлар бойынша әр түрлі жұмыс түрлерін жүргізіп, оқу тапсырмаларын бере алады (31-кесте).

28-кесте – Жұмыс түрлерінің критерийлері мен дескрипторлары

№	Жұмыс түрлері	Критерийлер/дескрипторлар
1	<i>Берілген мәліметтері жетіспейтін есептерді шешу</i> Білім алушылар сандары, шарты мен сұрағы бар есептердің шығару жолдарын жақсы түсіну үшін оларға жетіспейтін мәліметтері бар есептерді ұсынуға болады.	- мәліметтері толық емес есептерді ажырата біледі; - есепті жетіспейтін мәліметпен толықтыра алады; - жазбаны нақты мәліметтермен толықтыра алады
2	<i>Артық мәліметтер берілген есептерді шешу</i> Білім алушылар сандары, шарты мен сұрағы бар есептердің шығару жолдарын жақсы түсіну үшін оларға артық мәліметтері бар есептерді ұсынуға болады.	- артық мәліметтері бар есептерді ажырата алады; - есептің шартын өзгерте және дәлелдей алады; - бақылай, салыстыра және қорытынды шығара алады
3	<i>Графикалық модельдеу</i> Графикалық модель – сюжеттік есептің сызбасы, ол білім алушыларға есеп шартында берілген абстрактілі	- есеп мәтінін сызбамен келтіре алады; - есеп мәтінін және оған сай келетін сызбаны сәйкестендіре алады; - есептің берілгендерімен модельді

	қатынастарды нақты кеңістіктік формада түсінуіне көмектеседі.	толтыра алады; - сызба бойынша есеп құрастыра алады
4	<i>Заңдылықтарды табу және өзінің заңдылықтарын жасауға арналған шығармашылық тапсырмалар.</i> Математикалық заңдылық – бұл белгілі бір ереже. Осы ереже бойынша элементтердің сандық, пішіндік немесе басқа да қатарында белгілі бір сәйкес тәртіппен элементтердің немесе олардың қасиеттерінің қайталануы немесе өзгеруі болып табылады.	- заңдылық – бұл белгілі бір ереже, іздеу екенін біледі; - элементтері/заттар белгілі бір ереже бойынша орналасқанын түсінеді; - топтастыра және қорытынды жасай алады.

Пән бойынша жиынтық бағалау тоқсандық жиынтық бағалауды (ТЖБ) және бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты санын жүргізуді көздейді. **1-сыныпта пән бойынша жиынтық бағалау жүргізілмейді.** Төменде бөлім/ортақ тақырып үшін жиынтық бағалау саны көрсетілген (32-кесте).

29-кесте – «Математика» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сыныптар	Бөлім/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау саны				ТЖБ балдары
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан	әр тоқсанда
2-сынып	3	3	3	3	14 балл
3-сынып	3	3	3	3	16 балл
4-сынып	3	2	2	3	18 балл

Карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) «Математика» пәні бойынша 1 БЖБ, 1 ТЖБ жүргізіледі.

«Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» оқу пәні

Бастауыш сыныптарда «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәнін оқытудың мақсаты – білім алушыларды компьютер құрылғысы, ақпаратты ұсыну және өңдеу, Интернет желісінде жұмыс істеу, есептік ойлау, робототехника мәселелері бойынша заманауи ақпараттық технологияларды тәжірибеде пайдалану үшін базалық біліммен, іскерлікпен және дағдылармен қамтамасыз ету болып табылады.

2020-2021 оқу жылында Республиканың жалпы білім беретін мектептерінің 3 және 4-сыныптарында «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәнін оқыту Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына (188-2к қосымша) (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 26 шілдедегі № 334 бұйрығына 4-қосымша) сәйкес жүргізілетін болады.

3-сыныптағы «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәнінің базалық мазмұны:

1) «Компьютер» компьютер құрылғылары: енгізу және шығару құрылғылары; бағдарламалық қамтамасыз ету: компьютерлік бағдарламалардың (өткізгіш, бейнелерді көруге арналған бағдарлама), бағдарламалар мәзірі, мәзір командаларын пайдалану, файлдар мен папкалар, компьютерде файлдарды ашу және сақтау; қауіпсіздік техникасы: Қауіпсіздік техникасы ережелері;

2) «Ақпаратты ұсыну және өңдеу»: мәтіндер: мәтіндік редактордың мақсаты, Бағдарлама мәзірі, мәтінді теру және редакциялау, символдар мен абзацтарды пішімдеу, мәтін фрагментімен операциялар жасау, символдарды қою; графика: графикалық редактордың мақсаты, суреттерді ашу және сақтау, редактор құралдарын пайдалана отырып, бейнелерді жасау, түстер палитрасы, суретті редакциялау, сурет өлшемін кесу, бұрау және өзгерту, суреттің фрагментін көшіру; презентациялар: презентациялар жасау бағдарламасының мақсаты, Бағдарлама мәзірі, презентацияларды ашу және сақтау, слайдтағы мәтін мен бейнелерді орналастыру, слайдтар арасында ауысу, презентация дизайны, дыбысты қою; мультимедиа: дыбыстық ақпаратты енгізу және шығару құрылғылары, дыбыстық редактордың мақсаты, дыбыстарды жазу, өңдеу және жаңғырту, дыбыстық әсерлерді қолдану;

3) «Интернет желісіндегі жұмыс»: ақпаратты іздеу: веб-беттерді қарау бағдарламасының мақсаты, іздеу жүйелері, кілт сөз бойынша ақпаратты іздеу; ақпарат алмасу: ақпарат алмасу тәсілдері, бөлінген мәтін мен бейнені құжатқа көшіру; Интернет желісіндегі қауіпсіздік: Интернет желісіндегі жұмыс кезіндегі қауіпсіздік ережелері.

4-сыныптағы «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәнінің базалық мазмұны:

1) «Компьютер»: компьютер құрылғылары: компьютерлік және мобильді технологиялардың ескіруі ғылыми-техникалық прогреспен байланысты екенін түсіндіру.

Қауіпсіздік: сенімді пароль критерийлері;

2) «Ақпаратты ұсыну және өңдеу».

Мәтін: мәтіндегі кестелер.

Презентациялар: слайдтың макеті; объектілердің анимациясы; бейне мен аудионы орналастыру.

Мультимедиа: бейнеролик жасау.

3) «Интернет желісіндегі жұмыс»: ақпарат іздеу: компьютерде файл мен бумаларды іздеу; ақпарат алмасу : браузерді реттеу (бетбелгі, журнал мен жүктеу); электрондық пошта: хабарлама қабылдау және жіберу, файлдары қоса берілген хабарлама.

4) «Есептей білу»: алгоритмдер: енгізілген циклдер, логикалық операторлар, салыстыру операторлары.

Программалау: программалау ойын алаңында айнымалыларды қолдану; жеке сценарийі бойынша ойын әзірлеу.

5) «Робототехника»: түс датчигі; ультрадыбыс датчигі.

«Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәні бойынша оқу жүктемесінің жоғары шектік көлемі:

- 1) 3-сыныпта аптасына 1 сағаттан, оқу жылы бойынша 34 сағат;
- 2) 4-сыныпта аптасына 1 сағаттан, оқу жылында 34 сағат.

Оқыту процесінде белсенді оқыту стратегияларын қолдану (тапсырмаларды орындау арқылы практикалық дағдыларды іске асыру); кері байланыс алу (оқушылар арасында немесе мұғалім мен оқушы арасында); оқуға ынталандыруға ықпал ету (оқушыға сенімділік беру); оқыту сапасын жетілдіру (сараланған тапсырмалар) ұсынылады.

Бастауыш мектепте «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәнін оқыту негізгі мектептегі информатиканың базалық курсы менгеруге дайындықты қамтамасыз етеді.

«Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәнін оқытудың әдістемелік ерекшелігі бастауыш мектепте білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, оқытудың белсенді формалары мен әдістерін оқу процесіне кіріктіру болып табылады. Ұғымдарды жақсы түсіну үшін өмірде жиі кездесетін нақты мысалдармен байланыстыра және оқыту формаларының, әдістерінің, тәсілдерінің әр түрлерін пайдалана отырып көрсету ұсынылады.

2-сыныпта «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәнін оқыту 2021 жылғы 1 қыркүйектен енгізіледі.

Бастауыш сыныптарда «Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» пәнінің бөлімдері бойынша және тоқсан бойынша жиынтық бағалаулар жүргізілмейді. ««Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар»» пәні бойынша жартыжылдық соңында «есептелді» («есептелмеді») қойылады. Білімалушы оқу жылында сабаққа қатысумен бірге оқыту мақсаттары бойынша практикалық тапсырмаларды орындаған жағдайда «есептелді» қойылады.

«ЖАРАТЫЛЫСТАНУ» БІЛІМ САЛАСЫ

«Жаратылыстану» білім саласының мазмұнында «Жаратылыстану» пәні ұсынылады.

«Жаратылыстану» оқу пәні

«Жаратылыстану» пәнінің мазмұны «Адам – Табиғат» жүйесі аясындағы ғылыми білімдердің қарапайым деңгейін қамтамасыз етеді.

Оқу пәні қоршаған әлемнің күрделілігі мен көпқырлылығын, сондай-ақ табиғи құбылыстар мен процестердің өзара байланысын; жанды және жансыз табиғатта болып жатқан кейбір табиғи құбылыстар мен процестердің себептерін; жаратылыстану-ғылыми білімнің адамның көптеген іс-әрекет түрлері үшін маңыздылығын; алуан түрлі практикалық және зерттеу әрекеттері арқылы алынған білімнің күнделікті өмірмен байланысын түсіндіруге бағытталған.

«Жаратылыстану» оқу пәні негізгі мектепте «Биология», «Физика», «География» және «Химия» пәндерінен білім берудің негізі және пропедевтикалық курсы болып табылады. Бастауыш мектепте білім алушылар

негізгі мектептің барлық жаратылыстану-ғылыми пәндері курстарынан алғашқы түсініктер алады.

«Жаратылыстану» пәнінің бастауыш мектептегі мазмұны зерттеу, ойлау, коммуникативтік дағдылар мен біліктер негіздерінің қалыптасуына бағытталған:

1) гипотеза құру және оларды тексерудің жолдарын ұсыну, эксперименталды берілулер негізінде қорытынды жасау;

2) мәселені анықтау, сұрақтарды дұрыс құру, зерттеу жұмысының жоспарын құру, бақылау, эксперимент жүргізу, зерттеу жұмысының нәтижесін бағалау және сипаттау, пайымдау, қорытынды шығару;

3) БАҚ хабарламалары мазмұнындағы, Интернет ресурстарындағы, ғылыми-көпшілік әдебиеттердегі жаратылыстану ғылымындағы ақпараттармен жұмыс: іздеу әдістерін игеру, ақпараттың мағыналық негізін айрықшалау және ақпараттың растығын бағалау;

4) өлі және тірі табиғаттағы үрдістердің сипатын, экожүйе компоненттерінің өзара байланысын, адам әрекетінің қоршаған ортаға қалай ықпал ететінін ашуға көмектесетін қарапайым эксперименттер мен бақылаулар жүргізу;

5) өзіндік қарапайым зерттеулердің қорытындыларын түрлі формада ұсыну;

6) жаратылыстану ғылымы саласындағы маңызды жетістіктердің қолданбалы мәнін түсіндіру.

«Жаратылыстану» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі: 1-сыныпта – аптасына 1 сағаттан, оқу жылында – 33 сағатты, 2-сыныпта – аптасына 1 сағаттан, оқу жылында – 34 сағатты, 3-сыныпта – аптасына 2 сағаттан, оқу жылында – 68 сағатты, 4-сыныпта – аптасына 2 сағаттан, оқу жылында – 68 сағатты құрайды.

Ұзақ мерзімді жоспардың «Жанды табиғат», «Заттар және олардың қасиеттері», «Жер және ғарыш», «Табиғат физикасы» бөлімдерінің әрқайсысының оқу мақсаттары «Мен – зерттеушімін» бөлімінің оқу мақсаттарымен кіріктірілген, ол білім алушылардың зерттеушілік білік және дағдыларын қалыптастыруға және дамытуға бағытталған.

Пән бойынша жиынтық бағалау тоқсандық жиынтық бағалауды (ТЖБ) және бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты санын жүргізуді көздейді. 1-сыныпта пән бойынша жиынтық бағалау жүргізілмейді. Төменде бөлім/ортақ тақырып үшін жиынтық бағалау саны көрсетілген (30-кесте).

30-кесте – «Жаратылыстану» пәні бөлім бойынша жиынтық бағалау саны

Сыныптар	Бөлім/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау саны				ТЖБ балдары
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан	әр тоқсанда
2-сынып	1	1	1	1	-
3-сынып	1	1	1	1	16 балл

4-сынып	1	1	1	1	18 балл
---------	---	---	---	---	---------

2020-2021 оқу жылының I тоқсанында ҚР БҒМ 2020 жылғы 13 тамыздағы №345 бұйрығына сәйкес аптасына 1 сағат жүргізілетін пәндер бойынша БЖБ өткізілмейді.

«АДАМ ЖӘНЕ ҚОҒАМ» БІЛІМ САЛАСЫ

«Адам және қоғам» білім беру саласының мазмұны «Дүниетану» және «Өзін-өзі тану» пәндері арқылы беріледі.

«Дүниетану» оқу пәні

«Дүниетану» оқу пәнінің мазмұны адам, табиғат және қоғам, оның ішінде отбасы, мәдениет, денсаулық, қарым-қатынас, ұлт, қауымдастық, мемлекет, қоршаған табиғи орта сияқты оқыту нысандарына тоғыстырылған.

Бұл оқу пәні негізгі және жоғары мектепте қоғамдық-гуманитарлық ғылымдар циклі пәндерінің негізін қалай отырып, олардың өзара байланысы мен тәуелділігі жөніндегі білім жүйесін құрайтын кіріктірілген пропедевтикалық пән. Ол Қазақстан тұрғындарының әлеуметтік, моральдық, шығармашылық және коммуникативтік өмірінің жалпы бейнесін көрсетеді, өзі, үйі, отбасы мәселелері негізінде білім алушылардың қоршаған орта туралы түсініктерін дамытуға ықпал етеді.

«Дүниетану» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі: 1-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 34 сағат; 2-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 34 сағат; 3-сыныпта – аптасына –1 сағат, оқу жылында – 34 сағатты; 4-сыныпта – аптасына – 1 сағат, оқу жылында – 34 сағатты құрайды.

Мұғалім дүниетану сабақтарында оқытудың түрлерін қолдана алады (31-кесте).

31-кесте – «Дүниетану» оқу пәнін оқыту бойынша «стратегия» үлгілері

№	Жұмыс түрлері	Критерийлер/Дескрипторлар
1	«Өсімдікті таны» Білім алушылар өсімдіктер туралы сипаттау мәтінін оқиды немесе тыңдайды. - Мына өсімдікті атаңыз. - Адамдар оны қалай пайдаланады?	- өсімдіктің атауын сипаты бойынша анықтайды; - бұл өсімдіктің не үшін қолданылатынын біледі
2	«Жедел жәрдем» ойыны. Мысалы, - Жараларды емдеу үшін қандай өсімдіктер пайдаланылады? (алоэ, түймедақ, жолжелкен, орамжапырақ...) - Қызуды басу үшін қандай өсімдіктер пайдаланылады?(таңқурай, лимон) - Жүрек ұстамасы кезінде қандай өсімдік пайдаланылады? (валериан) - Қандай шөптің көмегімен қалай күн соққысынан	- жараларды емдеу үшін қандай өсімдіктердің қолданылатынын біледі; - қызуды басатын дәрі ретінде қандай өсімдіктер пайдаланылатынын біледі; - жүрек ұстамасы кезінде қандай өсімдікті қолданатынын біледі;

	<p>құтылуға болады? (басқа түйежапырақты қою керек)</p> <p>- Көруді жақсарту үшін қандай жемістерді адамдар тұтыну керек? (сәбіз, қаражидек)</p> <p>- Қай гүлдің тұнбасына шаш жуғанда сары түс береді? Оларды атаңыз. (гүл, түймедақ)</p>	<p>- қандай шөптің көмегімен күн соққысынан сақтануға болатынын біледі;</p> <p>- адамдар көруді жақсарту үшін қандай жемістерді тұтынатынын біледі;</p> <p>- қандай шөптің тұнбасына жуылған шаштың түсі сары түсті болатынын біледі</p>
3	<p>«Орман тыңшылары» ойыны</p> <p>Балалар орманда болған төтенше оқиғаларды, табиғаттағы кез келген өзгерісті (ағаштардың кесілуі, сүйікті алаңындағы көп гүлдердің жұлынуы, бұлақтың ластануы) зерттеп, тексеру жүргізеді.</p>	<p>- оқиғалар тізбегін құра алады;</p> <p>- өз тұжырымдарын жасай алады;</p> <p>- табиғатты қорғау туралы біледі</p>
4	<p>«Құстар асханасы»</p> <p>Жобаның мақсаты – мектеп немесе үйдің ауласындақұстардың тұрақты «асханасын» жасау және ұйымдастыру. Жобаның бірінші кезеңі – құстарғаарналған үйшіктерді дайындау бойынша әдебиеттерді зерделеу, тәжірибе алмасу, жем жинау. Жобаның екінші кезеңі – дайындалған үйшіктердің көрмесі. Жобаның үшінші кезеңі – «асхананың» салтанатты ашылуы (презентация)</p>	<p>- құстардың үйшігітуралы ақпаратпен жұмыс жасай алады;</p> <p>- үйшікті жасайалады;</p> <p>- үйшікті таныстыра біледі</p>
5	<p>Экологиялық жағдаят</p> <p>Жерге тасталынған банан қабығы біздің климатта шамамен 2 жылда ыдырайды. Пластикалық пакет шамамен 96 жылға ұзағырақ уақытта ыдырайды. Пакеттің ыдырауына, шіруіне неше жыл қажет?</p>	<p>- пакеттіңшіруіне неше жыл қажет екенін біледі;</p> <p>- табиғатты қорғау жөніндебіледі</p>
6	<p>«Мен өзенді қорғаймын» экологиялық міндеті</p> <p>Төменгі жағын үнемі су шайып жататын жарды немесе жағалауды қалай бекітуге болатыны туралы ұсыныстарыңызды айтып көріңіз.</p>	<p>- өзенді құтқару үшін өсімдіктер тамырының пайдаланылатынын біледі;</p> <p>- өсімдіктің белгілі бір түрін (тамыры мықты өсімдіктер) пайдалану керектігін дәлелдей алады;</p> <p>- қандай өсімдіктің сол жерде жақсы жерсінетінін біледі;</p> <p>- өз жауабын түсіндіре біледі</p>
7	<p>«Жасыл досқа» хат</p> <p>Мұғалім білім алушыларды белгілі бір жағдаятпен таныстырады. Балаларға хат жазуды, мысалы, ағашқа хат жазуды ұсынады. Жұмыс шағын шығарма түрінде (ойын элементтерінің болғаны жақсы) жүргізілуі мүмкін: конвертке хат салынып, суреттермен толтырылады, мекенжайы толтырылады.</p>	<p>- қандай да бір жағдаятқа ене алады;</p> <p>- хат жаза біледі</p>
8	<p>«Экологиялық мамандық» коллажы</p> <p>Жобаның бірінші кезеңі – экологиялық мамандықтар деп санауға болатын мамандық түрлері (орман шаруашылығының, қорықтардың қызметкерлері, экологиялық қызмет, көгалдандыру қызметкерлері,</p>	<p>- экологиялық мамандықтар туралы ақпарат жинай алады;</p> <p>- осы мамандықтың таныстырылымын жасай біледі</p>

	хайуанаттар бағының қызметкерлері, дәрігер, жүргізуші, ғарышкер, аула тазалаушы, бағбан, зертханашы және т.б.) туралы білу. Балалар осы мамандықтар туралы материал жинайды. Жобаның екінші кезеңі мамандықты қорғау болып табылады. Бұл кезде білім алушыларосы мамандықтар туралы әңгімелейді, фактілер келтіреді, суреттер, плакаттар, фотосуреттер көрсетеді, сюжеттерді ойнап көрсетеді.	
9	<i>Табиғаттың «Шағым кітабы».</i> Білімалушылар «Шағым кітабына» туған өлкесінің аумағында өсетін өсімдіктер мен тіршілік ететін жануарлардан келіп түсетіншағымдарды жазады. Жобаның бірінші кезеңі – қоршаған ортаның (жануарлар, өсімдіктер)жағдайын бақылау мақсатында экскурсия жасау, қосымша ғылыми әдебиеттерді зерделеу. Жобаның екінші кезеңі – өсімдіктер мен жануарлар атынан шағымдарды сипаттау әңгімесін жазу. Түскен шағымдарды талқылау және оларға жауап беру. Үшінші кезең – материалдарды безендіру, балалардың шығармашылық жұмыстары мен суреттері орналастырылған кітап жасау.	<ul style="list-style-type: none"> - экскурсияда көргендерін салыстыра біледі; - қосымша әдебиеттермен жұмыс жасай алады; - өсімдіктер мен жануарлар атынан әңгіме жаза алады; - өзінің шағын кітапшасын жасай алады

Пән бойынша жиынтық бағалау бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің жүргізуді көздейді. 1-сыныпта пән бойынша жиынтық бағалау жүргізілмейді. Төменде бөлім бойынша жиынтық бағалау саны көрсетілген (32-кесте).

32-кесте – «Дүниетану» оқу пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Жиынтық бағалау рәсімдері				ТЖБ
	I тоқсандағы ЖБ саны	II тоқсандағы ЖБ саны	III тоқсандағы ЖБ саны	IV тоқсандағы ЖБ саны	
2-сынып	1	1	1	1	-
3-сынып	1	1	1	1	-
4-сынып	1	1	1	1	-

2020-2021 оқу жылының I тоқсанында ҚР БҒМ 2020 жылғы 13 тамыздағы №345 бұйрығына сәйкес аптасына 1 сағат жүргізілетін пәндер бойынша БЖБ өткізілмейді.

«Өзін-өзі тану» оқу пәні

«Өзін-өзі тану» пәні бойынша оқу үдерісінің басты міндеті: әрбір адамның табиғатына салынған жалпыадамзаттық құндылықтарды жарыққа шығару; қоғамға қызмет етуге бағытталған мәселелерді шығармашылықпен шешудің іс жүзіндегі дағдыларын, тұлғаның құндылықтар жүйесін қалыптастыру; білім алушылардың әлеуметтік мәнді бағдарларын, яғни

адамның өзіне, қоршаған әлемге, жалпы адамзатқа қатысына себепші болатын адамгершілік тәртіп негіздерін қалыптастыру.

Бастауыш мектеп білім алушыларының жас ерекшеліктерін ескере отырып пәннің негізгі базалық мазмұны төмендегі тарауларға сәйкес келеді: «Ғасырлар даналығы», «БІнтымақты отбасы», «Адам болам десеніз...», «Әсемдік әлемінде!» **4-сыныпта** 25-26 сабақтардың тақырыбы **«Табиғаттың жандандыратын күші»**, 27-28 сабақтардың тақырыбы **«Жанды су»**.

Оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі: аптасына 1 сағат, бір жылға 1-сыныпта 33 сағат, 2-4 сыныптарда – 34 сағат.

«ТЕХНОЛОГИЯ ЖӘНЕ ӨНЕР» БІЛІМ САЛАСЫ

«Технология және өнер» білім саласының мазмұнына «Көркем еңбек» және «Музыка» пәндері енгізіледі.

«Музыка» оқу пәні

«Музыка» пәнін оқытудың мақсаты – білім алушылардың музыка бойынша негізгі білімі мен біліктерін, музыкалық іс-әрекеттерде шығармашылықпен өз ойын жеткізу және қарым-қатынас жасау тәсілдерін меңгеру, ұлттық және жалпыадамзаттық мәдениеттің адамгершілік-эстетикалық құндылықтары туралы түсініктерін қалыптастыру, музыкалық және шығармашылық қабілеттерін дамыту болып табылады.

«Музыка» пәні бойынша *оқу жүктемесінің көлемі:* 1-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 33 сағат; 2-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 34 сағат; 3-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 34 сағат, 4-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 34 сағатты құрайды.

«Көркем еңбек» оқу пәні

«Көркем еңбек» – «Бейнелеу өнері» және «Еңбекке баулу» оқу пәндерін біріктіретін кіріктірілген пән.

«Көркем еңбек» кіріктірілген оқу пәні әртүрлі шығармашылық әрекеттің түрлері барысында көркем-технологиялық білім, білік және дағдыларды қалыптастыруға бағытталған.

Оқу пәні түрлі шығармашылық іс-әрекеттегі кеңістіктік-бейнелікойлауын, шығармашылық ойлауын, рухани-адамгершілік мәдениетін, елесін, қиялын және аңғарымпаздығын, жеке тұлғаның қалыптасуын және өз ойын білдіруін дамытуға бағытталған.

«Көркем еңбек» пәні бойынша *оқу жүктемесінің көлемі:*

- 1) 1-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 33 сағат;
- 2) 2-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 34 сағат;
- 3) 3-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 34 сағатты;
- 4) 4-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 34 сағатты құрайды.

Түрлі материалдармен жұмыс істеу білім алушылардың технологиялық ойлауын, көркем-эстетикалық талғамын, шығармашылық, есте сақтау қабілеттерін, кеңістіктік қиялын, қиялы мен қол моторикасын дамытуға, көзбен

нақты мөлшерлеу қабілетін жетілдіреді.

Оқу мақсаттары білім алушыларда белгілі бір дағды қалыптастыру үшін әрекет түрін, орындау техникасын, шығармашылық жұмысты жасаудың материалын мұғалімнің өзі таңдайтындай етіп тұжырымдалған.

«Көркем еңбек» пәні бойынша оқыту процесінде білім алушылардың АКТ құралдарын қолдану дағдыларын дамыту қажет. Ең алдымен, бұл көркем жұмыстарды жасау кезінде цифрлық компьютерлік технологияларды пайдалану, слайдтық презентацияларды жасау дағдыларын дамыту, шығармашылық жұмысты жасау үшін басқа білім алушылармен ынтымақтастық, қарым-қатынас жасау мен ақпарат алмасу жәнет.б.

«Көркем еңбек» сабақтарындамұғалімнің өзі анықтайтын әртүрлі көркемдік-шығармашылық әрекеттер қарастырылады. Бұл ретте көркемдік-шығармашылық әрекеттің негізгі үш түрі:

- құрылымдау;
- бейнелеу;
- сәндеу әрекеттері міндетті түрде іске асырылуы қажет.

Мұғалім және білім алушылар әртүрлі жұмыс түрлерін орындау барысында еңбек гигиенасының және қауіпсіздік техникасының ережелерін сақтаулары қажет.

«ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ» БІЛІМ САЛАСЫ

«Дене шынықтыру» білім саласының мазмұнына «Дене шынықтыру» пәні енгізілген.

«Дене шынықтыру» оқу пәні

Дене шынықтыруды оқытудың мақсаты денені салауатты шынықтыруға, спорттық-спецификалық қозғалу дағдылары мен дене бітімі қабілеттерін меңгеруге бағытталған дене шынықтырудың негіздерін қалыптастыру болып табылады.

«Дене шынықтыру» пәнін оқытудың міндеттері: дене шынықтыру және спорт саласындағы теориялық білімдері мен тәжірибелік дағдыларын дамыту; өзінің дене және психикалық денсаулығын нығайту үшін ұмтылуға ынталандыру; білім алушылардың төзімділікке, ширақтыққа, күштілікке, ептілікке және икемділікке ықпал ететін қозғалыс дағдыларын дамыту; Отанға деген патриоттық сезімін, құрметтеуге, жауапкершілік пен өзара түсіністікке тәрбиелеу; білім алушылардың өз өмірлерінде салауатты өмір салтын ұстануға және үйренген дене-қимыл дағдыларын алдағы уақытта қолдануға ынталандыру; жалпы адамзат мәдениетінің бөлігі ретінде дене шынықтыру туралы түсініктерін қалыптастыру.

Пән бойынша оқу жүктемесінің көлемі аптасына:

- 1) 1-сыныпта 3 сағаттан, оқу жылында 99 сағатты;
- 2) 2-сыныпта – аптасына 3 сағаттан, оқу жылында 102 сағатты;
- 3) 3-сыныпта – аптасына 3 сағаттан, оқу жылында 102 сағатты;
- 4) 4-сыныпта – аптасына 3 сағаттан, оқу жылында 102 сағатты құрайды.

Дене шынықтыру мұғалімдері білім алушы организмнің анатомиялық-физиологиялық ерекшеліктеріне (жетілуіне) сәйкес өздерінің педагогикалық тәсілдерін бақылауы және өзгертуі тиіс.

«Дене шынықтыру» пәнінің сыныптар бойынша мазмұны:

- 1-2-сыныптар үшін: денсаулық туралы білу; қауіпсіздік ережесі; дене тәрбиесі дегеніміз не; күн тәртібі; жүру және жүгіру; секіру және лақтыру; ойын арқылы қарым-қатынас дағдыларын дамыту; сюжеттік-рөлдік қозғалмалы ойындар; бірқатар гимнастикалық фигураларды үйрену; қазақ ұлттық қозғалыс ойындары; доппен және секіртпемен орындалатын ойындар мен тапсырмалар; ойын арқылы қарым-қатынас пен әлеуметтік дағдылар; қауіпсіздік ережесі; ойын арқылы шығармашылық қабілеттерін дамыту; ойын арқылы коммуникативті дағдыларын дамыту ойындары; ойынға шығармашылық идеялар; жеке қозғалыс белсенділігі; салауатты өмір салтын қалыптастыру; ашық ауада физикалық қозғалыс; жылдамдық, күш пен ептілік; секіруді дамыту үшін тапсырмалар; эстафета және қозғалмалы ойындар;

- 3-сыныпқа арналған базалық мазмұны: жеңіл атлетика арқылы қозғалыс әрекеттер; қауіпсіздік ережесі; эстафета элементтері бар жеңіл атлетика; қозғалыс және спорт ойындары; шапшаңдыққа бағытталған қозғалмалы ойындар; ұжымда жұмыс атқару; акробатика негіздерінде гимнастика; қауіпсіздік ережесі; тепе-теңдікті дамытуға арналған ойындар; қазақтың ұлттық ойындарына баулу; дене жаттығулары кезінде өзін-өзі басқару; топтық ойындар элементтері; дәлдік пен мергендікті дамытатын ойындар; дамытатын ойындар; топтағы шығармашылықты дамытуға бағытталған ойындар; баскетбол элементтері бар эстафета; ойын арқылы әлеуметтік дағдылар; жарыс элементтері бар ойындар; жігерлендіру және қозғалыс қасиеттерін дамыту; жеңіл атлетика арқылы салауатты өмір салты; жүгіру ойындарына қатысу; ұзындыққа және биіктікке секіру; лақтыру тәжірибелері;

- 4-сыныпқа арналған базалық мазмұны: жүгіру, секіру және лақтыру; қауіпсіздік ережесі; қысқа қашықтыққа жүгіру; ұзындыққа секіру негіздері; лақтырудың түрлері мен тәжірибелер; жеңілдетілген спорттық ойындар; волейбол доптарымен ойындар; спорттық ойындар; техникасы жеңіл тапсырмалар; топтағы негізгі жұмыстар; гимнастиканың негізгі элементтері; қауіпсіздік ережесі; жалпы дамытуға арналған жаттығулар; гимнастикалық құралдарға бағытталған тапсырмалар; қазақ ұлттық ойындары; қазақтың қозғалыс ойындары; ұлттық зияткерлік ойындар; шаңғы/кросс/коньки даярлық негіздері; қауіпсіздік ережесі; тапсырма арқылы дене шынықтыру компоненттерін дамыту; қашықтықтан өту тапсырмалары; ойындардағы қиялды дамыту; баскетбол элементтері бар ойындар; допты игеру дағдыларын дамыту; доппен жасалатын жаттығуларды құрастыру; ойындардағы топтық іс-әрекеттер; доппен түрлендірілген ойындар; денсаулық туралы білу; жүгіру дағдылары мен денсаулықты нығайту; денсаулықты нығайтуға арналған ойындар мен эстафеталар. Пән бойынша бағдарламаның әрбір үшінші сағаты білім алушылардың қозғалыс белсенділігін (спорттық және қозғалыс ойындарының санын арттыру есебінен) және сауықтыру процесін арттыруға бағытталған.

Оқу бағдарламасында қарастырылған шаңғы/коньки/кросс дайындығы сабақтары өңірлердің климаттық жағдайларына сәйкес өзара алмастырылады.

Мұғалімнің әр сабақ сайын жүргізетін бақылау жұмыстары жүйелі түрде іске асырылады және білім алушының тапсырмаларды қаншалықты дұрыс орындап жатқандарын түсінуге, олардың білім алу траекторияларына түзетулер енгізуге мүмкіндік береді.

1-сыныпта бағалау жүргізілмейді.

2-4-сыныптарда «есептелінді» және «есептелінген жоқ» деген сынақ қойған кезде критериалды бағалау қағидасына сүйену керек. Яғни, білім алушы «есептелінді» деген сынақ алу үшін сабаққа қатысып қана қоймай, дене дамуы бойынша білім мен біліктілік негіздерін игеруі керек.

«Дене шынықтыру» пәні бойынша тоқсан соңында және оқу жылының соңында «есептелінді»/«есептелінген жоқ» бағасы сынып журналына қойылады.

Бастауыш мектептегі білім беру процесі ҚР білім беру саласындағы қолданыстағы нормативтік құқықтық базасына сәйкес жүзеге асырылады.

Бастауыш сыныптардағы сабақ форматы балаларды оқыту процесіне белсенді түрде тартуды, олардың өткен материалды талқылауға, талдауға және қорытуға қатысуын, зерттеу жүргізуді, бағалауда өз пікірлерін айтуды, өзін-өзі бағалауды, өзара бағалауды ұйымдастыруды және т. б. көздейді.

Сабақтың міндетті элементі мұғалімнің білім алушыны сүйемелдеуіне бағытталған, білім беру процесін жетілдіруге мүмкіндік беретін кері байланыс негізінде ол өз іс-әрекетіне түзетулер енгізеді. Қалыптастырушы бағалау кезінде мұғалім білім алушылардың санын және кері байланысты ұсыну жиілігін өз бетінше анықтайды.

Назар аударыңыз!

Денсаулық жағдайына байланысты ұзақ уақыт бойы орта білім беру ұйымдарына бара алмайтын білім алушылар үшін үйде жеке тегін оқыту ұйымдастырылады.

2018 жылы Қазақ және орыс тілдерінде үйде оқыту үшін бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім берудің жанартылған мазмұнының үлгілік оқу жоспарлары әзірленді және ҚР Білім және ғылым министрінің «Бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 4 қыркүйектегі № 441 бұйрығымен бекітілген (73-80 қосымша).

Жаңа оқу жылында Үлгілік оқу жоспарларына қосымша 2 сағат көлемінде вариативті компонент енгізілген.

Осылайша, үйде оқытындар үшін типтік оқу жоспары бойынша жалпы сағат саны 2020-2021 оқу жылында 2 сағатқа көбейеді.

Оқу қорытындысы бойынша осы тұйықтарға сәйкес үйде оқитын бітіруші колледждер мен жоғары оқу орындарына түсуге құқылы.

Үйде оқытуды тиімді және сапалы ұйымдастыру үшін ұсынылады:

1. мектептің ішкі актілерімен оқу процесін сүйемелдеу:

- үйде оқытудың жеке жұмыс оқу жоспары;

- жеке жұмыс оқу бағдарламалары;

- жеке оқыту кестесі;

- Жеке оқу үлгерімі журналы.

2. мұғалімнің, психологтің, мектеп директорының орынбасарының функцияларын нақты анықтау.

3. мектеп директорының орынбасары жанында айына 1 рет үйде оқитын оқушылардың оқу жетістіктерін тыңдау және қол жеткізілген нәтижелер мен жіберілген олқылықтарды ескере отырып, олардың жеке оқыту бағдарламасын түзету.

4. үйде оқитын оқушылардың мектептің білім беру ресурстарына: кітапханаларға, мерзімді басылымдарға, оқу құрал-жабдықтарына, ЦБР-ге қол жеткізуін қамтамасыз ету.

5. қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (бұдан әрі – АКТ) мүмкіндіктерін пайдалану)

Үйде білім алушы өзін сынып және мектеп ұжымының бір бөлігі ретінде сезінуі үшін үйде оқитын баланы сыныптан тыс, үйірме жұмыстарына және мектептің басқа да тәрбие іс-шараларына тарту маңызды.

Үйде оқытуды ұйымдастыру жөніндегі қосымша ақпаратты «Жалпы білім беретін мектептің оқу бағдарламалары бойынша балаларды үйде оқыту жөніндегі әдістемелік ұсынымдардан» табуға болады (www.nao.kz сайты).

Бастауыш сыныптарда инклюзивті білім беру

Педагог алдында сыныптағы барлық білім алушыларды олардың жеке мүмкіндіктері мен ерекше білім берілуіне қажеттіліктерін ескере отырып қамту міндеті заманауи мектепте инклюзивті білім беру жағдайында оқыту әдістемесі мәселесінде назар аударуды қажет етеді.

Осыған байланысты, жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламалары оқыту процесінде саралау және дараландыру принциптерін іске асыру үшін кең мүмкіндіктер беретіндіктен, қолайлы фактіні атап өту қажет.

Бастауыш білім берудің үлгілік оқу бағдарламалары баланың тұлғасын қалыптастыруға, оның жеке қабілеттерін, оқу іс-әрекетінде жағымды мотивациясы мен іскерлігін: негізгі мектептің білім беру бағдарламаларын кезекті меңгеру үшін оқудың, жазудың, есептеудің, тілдік қарым-қатынас тәжірибесінің, шығармашылық өзін-өзі іске асыруының, мінез-құлық мәдениетінің берік дағдыларын дамытуға бағытталған.

Білім беру процесін мұғалімнің кез келген ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар білім алушы, соның ішінде жоғары интеллектуалды білім

алушы өз әлеуеттерін тиісті деңгейде және толық көлемде жүзеге асыра алатындай етіп құруы маңызды.

Бастауыш сынып мұғалімі психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының командасымен бірге:

- мектепке қабылданатын балалардың оқуға дайындығын, қолдау қажеттілігін анықтау мақсатында кешенді зерттеу жүргізеді;

- физикалық, интеллектуалдық және эмоциялық дамуында қажеттіліктері бар, оқу мен мектепке бейімделуде қиындықтарға ұшыраған білім алушыларды уақытылы анықтауға, қажет болған жағдайда ПМПК-ға консультацияға жіберуге қатысады;

- ПМПК қорытындысы бар білім алушылардың танымдық іс-әрекетінің даму деңгейі мен ерекшеліктерін (сөйлеу, есте сақтау, зейін, жұмыс қабілеттілігі және басқа да психикалық функциялар) анықтайды, оқудағы табыстылықты қамтамасыз ететін алдын алу, түзету психологиялық-педагогикалық және әлеуметтік іс-шараларын анықтау үшін олардың эмоциялық-ерік және тұлғалық дамуын зерттейді;

- жалпы білім беретін сынып жағдайында ЕБҚ бар білім алушыларға жеке және сараланған тәсілдемені қамтамасыз етеді;

- физикалық, интеллектуалдық және эмоциялық жүктемелер мен кедергілердің алдын алуды қамтамасыз етеді.

Оқытуда қиындықтары бар балалар үшін мұғалімдер жалпы білім беретін мектептің оқу жоспарларымен қиылысатын тақырыптар бойынша арнайы мектеп бағдарламасының мазмұнын негізге ала отырып, әрбір сабақтың жеке мақсаттары мен міндеттерін жазады.

Жеке тәсілдеме – әр баланың жеке даму ерекшеліктеріне сәйкес білім беру процесін реттейтін психодиагностикалық принцип. Жеке тәсілдеме баламен адамгершілік қарым-қатынастан, оның құқықтарын жоғары құндылық ретінде қабылдаудан көрініс табады. Бұл тұрғыда әрбір бала білім беру процесінің белсенді қатысушысы болуы тиіс. Әр бала өзіндік ерекшеліктерге ие және оқыту мен дамытудың кешенді процесіне ол өзінің тәжірибесін, оқу стилін, әлеуметтік моделін, өзара іс-әрекетін, жеке ритмін, тәсілдемесін енгізеді.

Жеке тәсілдеме инклюзивті білім берудің квинтэссенциясы болып табылады және білім беру ұйымдары мен мектеп қоғамдастығы деңгейінде инклюзивті практика базасында іске асырылады.

ЕБҚ бар балаларға жеке тәсілдеменің заманауи тенденциялары қалыптасқан дәстүрлі тәсілдемелерден ерекшеленеді. Олар баланы жалпы оқу ортасына қосуды, қосымша білім беру құрылымдары мен қолдау қызметтерін құруды, білім беру процесінің икемділігі, дидактикалық тәсілдер мен әдістерді бейімдеу арқылы мектеп бағдарламаларына қол жеткізуді қамтамасыз етуді көздейді.

Мұғалім мен баланың өзара әрекеттесуінде кіші жастағы балаларға жағымды эмоционалдық қолдауды қамтамасыз етудегі педагогтің әлеуеті мен тәжірибесі бастауыш мектептегі табыстылықтың күшті факторы болып табылады. Балалар өзара қарым-қатынас арқылы дамиды. Мейірімді мұғалім

жағымсыз өмірлік жағдаяттардан қорғайды және кездесетін қиындықтармен баланың күресе алуына ықпал етеді.

Кіші мектеп жасындағы балалардың барлығында дамуында ерекшеліктер болады. Олар өз назарын бір дағдыларды игеруге жұмсайды да және осы уақыт ішінде дамудың басқа салаларында үлгермеуі мүмкін. Бұл ретте барлық балалардың салыстырмалы түрде «мықты жақтары», жеке қабілеттері мен қызығушылықтары, сондай-ақ «әлсіз жақтары» болады. Оқытудың жеке стратегиялары педагогтерге әр балаға бағдар бере отырып, білім беру іс-шараларын тиімді шоғырландыруға көмектеседі.

33-кесте. Оқытудың жеке стратегиялары

Оқытудағы қиындықтарға мысалдар	Мұғалім стратегиясы
Визуалдар (сонымен бірге есту қабілеті бұзылған білім алушылар)	Заттар мен суреттер (фотосуреттер, нақты сызықтар мен абстракті визуалды көріністердің суреттері); ақпаратты түспен кодтау; визуалды органайзерлер.
Аудиалдар (сонымен бірге көру қабілеті бұзылған білім алушылар)	Талқылаулар негізіндегі дәрістер немесе семинарлар, қатарластарымен өзара іс-шаралар; аудиокітаптар, мәтінді сөзге айналдыруға арналған бағдарламалық құралдар.
Оқуда немесе назар аударуда қиындықтары бар балалар	Ақпараттың шағын бөліктері, жиі қайталаулар, мәтіндік материалдардың әртүрлі деңгейлері, бірнеше мысалдар, оқытудың нақты тәжірибесі.
Кинестетиктер немесе белсенді балалар	Практикалық оқыту, заттарды ұстау, тактильді графика, жиі қозғалыста болу, жобалар негізінде оқыту.
Әртүрлі мәдени ерекшеліктері бар білім алушылар	Мәдени ерекшеліктерге байланысты материалдар мен әдістемелік тәсілдеме.
Тақырыптар бойынша әртүрлі аялық білімдері бар балалар	Аялық білімдерді алдын ала таныстыру немесе талдау қажет болуы мүмкін.

Арнайы мектептерде/сыныптарда оқушыларды оқыту дамуының бұзылым түрлері бойынша ұйымдастырылады:

- есту қабілетінің бұзылымдары бар балаларға арналған;
- көру қабілетінің бұзылымдары бар балаларға арналған;
- ауыр тілдік бұзылымдары бар балаларға арналған;
- тірек-қозғалыс аппаратының бұзылымдары бар балаларға арналған;
- психикалық дамуының тежелісі бар балаларға арналған;
- зияттық бұзылымдары (жеңіл және орташа ақыл-ой кемістігі) бар

балаларға арналған.

Арнайы мектептердегі/сыныптардағы бастапқы деңгейде оқу-тәрбие процесі келесідей нормативтік-құқықтық құжаттармен реттеледі:

- Қазақстан Республикасы Білім және ғылым Министрінің 2018 жылғы 30 қазандағы «Тиісті түрдегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік ережесін бекіту туралы» № 595 бұйрығы;

- Қазақстан Республикасы Білім және ғылым Министрінің 2017 жылғы 14 ақпандағы «Арнайы білім беру ұйымдарының түрлері

қызметінің Үлгілік ережесін бекіту туралы» № 66 бұйрығы;

- Қазақстан Республикасы Білім және ғылым Министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы «Қазақстан Республикасының бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің Үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» № 500 бұйрығы;

- Ерекше білім беру қажеттігі бар оқушыларға арналған Үлгілік оқу бағдарламалары (ҚР БҒМ 05.02.2020 ж. № 51 бұйрығы).

1-ші сыныптардағы оқу жылының ұзақтығы -33 оқу апта, 2-4 сыныптарда -34 оқу апта. Есту, көру қабілетінің, тірек-қозғалыс аппаратының, ауыр тілдік бұзылымдары бар, психикалық дамуының тежелісі бар оқушыларға арналған Үлгілік оқу жоспарларының инварианттық бөлігінің жалпы білім беру пәндерінің тізбесі және олардың негізгі мазмұны Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының (бұдан әрі - МЖБС) талаптарына сәйкес келеді (ҚО БҒМ 31.10.2018 ж. № 604 бұйрығы). Оқыту оқушылардың психикалық-дене ерекшеліктері мен танымдық мүмкіндіктері ескеріліп, бастауыш орта білімнің оқу бағдарламасы негізінде әзірленген арнайы оқу бағдарламасы (бағдарламалар Академияның –www.nao.kz сайтында орналасқан) ретінде де, жалпы білім берудің оқу бағдарламасы ретінде де пайдалану арқылы іске асырылады. Оқу процесінде арнайы ОӘК, және де жалпы білім беретін мектептерге арналған ОӘК қолданылады. Көрмейтін балаларды оқыту жалпыға білім беретін мектептерге арналған Брайль қарпімен, ал нашар көретіндер үшін ірілендірілген қаріппен басылған оқулықтар бойынша жүзеге асырылады.

Зияттық бұзылымдары бар оқушыларға арналған Үлгілік оқу бағдарламалары бөлімдерінің және оқу пәндерінің тізбесі, сондай-ақ оқу бағдарламалары мен оқулықтарының мазмұны МЖБС талаптарына бағдарланбаған. Оқу процесі жеңіл және орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған Үлгілік оқу бағдарламаларына сәйкес арнайы оқулықтар мен оқыту әдістемесін пайдалану арқылы арнайы оқу бағдарламалары бойынша іске асырылады. Орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушылар саны жеткілікті болғанда осы оқушылар үшін арнайы сыныптары бар екінші бөлім ашылады. Орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларды оқыту орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған Үлгілік оқу бағдарламаларының негізінде жасалған Үлгілік оқу бағдарламаларына және жеке оқу бағдарламаларына сәйкес, және де сынып педагогы мен психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету мамандарының оқушыны кешенді психологиялық-педагогикалық зерттеулері негізінде жүзеге асырылады. Жеке оқу бағдарламасы жарты жылға жасалады, оқытудың жеке бағдарламасы жүзеге асырылғаннан кейін, әрбір оқушының жетістігіне талдау жүргізіледі және келесі жарты жылға жеке оқу бағдарламасы жасалады. Педагог әрбір оқушының жеке мүмкіндіктерін, білімдік және жеке жетістіктерінің мониторингі нәтижелерін ескере отырып, оқытудың мазмұнын, әдісін, нысанын, дидактикалық құралдарын дербес таңдайды. Екінші бөлімнің сыныптарында оқыту мазмұны мыналарды қалыптастыруға бағытталады: өзі туралы түсінік; өзіне қызмет көрсету және өмір сүруді қамтамасыз ету дағдылары; қоршаған орта туралы және ортада бағдарлану туралы қол жетімді

ұсынымдар; коммуникативтік біліктер; пәндік-практикалық және қолжетімді еңбек қызметі; практикалық бағытталған және тәрбиеленушілердің психикалық-дене мүмкіндіктеріне сәйкес келетін жалпы білім беру пәндері бойынша қолжетімді білімдер. Білім берудің бастапқы деңгейінде орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған сыныптарда оқу процесі пәнсіз оқыту негізінде ұйымдастырылады: барлық сабақтар біріктірілген сипатта және оқушылардың жалпы дамуына (коммуникативтік, қозғалыс, тілдік, сенсорлық) бағытталады. Жеке дамуда оқушылардың алға жылжу шамасына қарай пәндік оқуға өту іске асырылады.

Арнайы мектептер/сыныптардың педагогтары сынып құрамы мен оқушылардың жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, дидактикалық, толықтыру-дамыту материалдарын таңдауға құқықтары бар. Дамуы бұзылған балалар оқытылатын білім беру ұйымдары білім беру мазмұнының ерекшеліктері мен оқушылардың мүмкіндіктерін ескере отырып, оқушылардың үлгерімі мен аралық аттестаттауды, ағымдағы бақылау жүргізу нысанын, тәртібін және кезеңділігін дербес анықтайды. Үлгілік оқу бағдарлама негізінде ұйым, онда оқытылатын оқушылар құрамының ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, әрбір сынып үшін оқу жоспарын жасайды. Оқушылардың ерекше білім беру қажеттіліктеріне сәйкес, Үлгілік оқу бағдарлама бойынша оқу пәндері арасында (Үлгілік оқу бағдарламасының жалпы сағаттар саны шеңберінен шықпай) педагогикалық кеңестің шешімі бойынша сағаттарды қайта бөлуге рұқсат етіледі. Білім беру ұйымы оқушылардың ата-аналарымен немесе оларды ауыстыратын тұлғалармен бірлесіп, оқытылатын пәндер тізбесін анықтайды, үйде жеке оқытудың Үлгілік оқу жоспарының бөлінген сағаттарының шегінде сыныптар бойынша пәндер сағаттарын, олардың жеке мүмкіндіктеріне сәйкес бөледі.

Арнайы мектепте/сыныпта оқу-тәрбие процесі мектеп штатындағы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету мамандары (психолог, логопед, арнайы педагогтар: тифлопедагог, сурдопедагог, олигофренопедагог, сондай-ақ ЕДК нұсқаушысы, әлеуметтік педагог) жүргізген әрбір оқушының қажеттілігін психологиялық-педагогикалық бағалау мәліметтеріне негізделген, сарамалы және жеке тәсілдер пайдаланылады. Психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету педагогтары мен мамандарының жұмысы мектеп директоры бекітетін жергілікті нормативті актілермен реттеледі. Арнайы мектеп/сынып оқушылары психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету мамандары жүргізетін фронтальды, топ бөлімдеріндегі және жеке сабақтарда Үлгілік оқу жоспарының тиісті бөлімінде белгіленген сағаттар шеңберінде (түзету құрама бөліктері) арнайы психологиялық-педагогикалық көмегін алады. Психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету мамандарының барлық түрдегі арнайы мектептер мен арнайы сыныптарда сабақ өткізулері міндетті болып табылады. Сабақтардың негізгі міндеттері:

1) есту қабілетінің бұзылымдары (естімейтін, нашар еститін) бар балалар үшін:

- жоғары психикалық функцияларды қалыптастыру, жалпы білім беру пәні бойынша білімді меңгеру базасы сияқты тұрмыстық ұғымды игеру үшін

тілді меңгеру;

- электр акустикалық аппаратурасын пайдаланып, естіп қабылдауды қарқынды дамыту жағдайында қозғалыс пен тілді дамыту;

- оқушының коммуникативтік қызметін қамтамасыз ету, сөйлесу-күнделікті сөздік қорын дамыту.

- ауызша тілді қалыптастыру және қалған сөйлеу естілімін дамыту;

- есту арқылы қабылдауды, айтуды, еріннен оқуды оқушылардың ауызша тілін қалыптастырудың және жетілдірудің есту-көру негізі ретінде дамыту.

Республика мектептерінде естімейтіндерді оқыту процесі есту-көру негізінде іске асырылады, ымдау тілі оқыту процесінде бағдарламалық материалды аса терең түсіну үшін көмекші құрал ретінде пайдаланылады;

2) көру қабілетінің бұзылымдары (көрмейтін, нашар көретін) бар оқушылар үшін:

- көздің қалған көруін және көру арқылы қабылдауды дамыту;

- элеуметтік-тұрмыстық бағдар (ӨТБ);

- кеңістікте бағдарлау;

- бет қимылы мен пантомимиканы дамыту;

- тіл дамуының және қозғалыс кемшіліктерін еңсеру;

3) тірек-қозғалыс аппаратының бұзылымдары бар оқушылар үшін:

- қозғалу саласын қалыптастыру және жетілдіру;

- танымдық қызметті дамыту;

- тіл дамуының кемшіліктерін еңсеру;

4) ауыр тілдік бұзылымдары бар оқушылар үшін:

- тіл дамуындағы ауытқуларды меңгеру;

- моторлық, тілдік моторлық, тілдік ойлау қызметін дамыту;

5) психикалық дамуының тежелісі бар оқушылар үшін:

- білімін және қоршаған нақтылық туралы түсінігін байыту, дамудың алдыңғы сатысындағы олқылықтың орнын толтыру;

- жалпы қозғалыс пен қозғалысты үйлестіруді дамытудағы ауытқуларды еңсеру;

- тіл дамуындағы кемшіліктерді еңсеру;

- танымдық қызметін және эмоционалдық-жеке саланы дамыту;

- оқу қызметін қалыптастыру;

- оқу бағдарламаларын игерудегі олқылықтарды толтыру.

б) зияттық бұзылымдары (жеңіл және орташа ақыл-ой кемістігі) бар оқушылар үшін:

- қоршаған орта туралы түсінікті қалыптастыру және тіл дамыту;

- қозғалу саласын (жалпы және ұсақ қозғалыс) жетілдіру;

- эмоционалдық саланы, коммуникативтік дағдыларды, элеуметтік қонымды мінез-құлық нормаларын дамыту;

- танымдық қызметті дамыту;

- оқу қызметін дамыту.

Түзеу циклінің сабақтары топта, қосымша топтарда күннің бірінші және екінші жартысында жеке өткізіледі.

Түзеудің құрама бөліктерінің пәндерін оқу жоспарының инварианттық

құрама бөліктерінің пәндерімен ауыстыруға, сондай-ақ бұл сағаттар санын қысқартуға рұқсат етілмейді. Оқу-тәрбие жұмысы ұзартылған күн режимінде іске асырылады, бұзылған функцияларды еңсеру және қалпына келтіру, қажетті денсаулық сақтау педагогикалық режимін қамтамасыз ету, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру үшін қажетті жағдай жасайды. Оқу күнінің тәртібі оқушылардың жоғары шаршағыштығы ескеріліп белгіленеді: бірінші ауысымда оқыту және үзілістерде демалуға уақыттың жеткілікті болуы. Екінші (қазақ немесе орыс) және үшінші (ағылшын) тілдерін оқыту оқушылардың тілдік даму деңгейі ескеріліп іске асырылады, оқыту әдістерін бейімдеу және жетістіктерді бағалау қарастырылған. Оқытудың толықтыру-дамыту бағыттанылуы жалпы білім беру циклінің, түзеу пәндерінің шеңберінде, сондай-ақ қосымша білім беру жүйесінде жүзеге асырылады.

Осы бұйрыққа сәйкес **1-4-сыныптарды** қазақ және орыс тілдерінде оқытатын білім беру ұйымдарынан тыс уақытша білім алушылар үшін ең жоғары оқу жүктемесінің көлемі: 1-сынып-17 сағат; 2 - сынып-19 сағат; 3 - сынып-19 сағат; 4 - сынып-19 сағат.

Сонымен қатар білім беру ұйымынан тыс жеке сабақ үшін жеке үлгілік оқу жоспарлары әзірленді, оған сәйкес бастауыш сыныптардағы ең жоғары оқу жүктемесі: 1-сынып-5,5 сағат; 2 – сынып-5,5 сағат; 3 – сынып - 7; 4 – сынып - 7 сағатты құрайды.

Білген маңызды!

1. Оқу және түзету сабақтары денсаулық сақтау мекемелерінде емдеу курсынан өтіп жатқан және білім беру ұйымдарынан тыс білім алушылар үшін жалпы білім беретін және арнайы мектепке дейінгі және мектеп білім беру ұйымдарының бағдарламалары көлемінде екі тілде: қазақ және орыс тілдерінде ұйымдастырылады.

2. Сабақтар емдеуші дәрігердің қорытындысына сәйкес осы медициналық ұйымда 15 күннен астам емдеуден/оңалтудан өтуі тиіс білім алушылармен жүргізіледі.

3. Оқу сабақтары балалар стационарға түскен сәттен бастап және баланың денсаулық жағдайына байланысты басталады.

4. Сабақтың ұзақтығы барлығы үшін - 35 минут, бірінші сыныпта - 25 минут (бірінші жартыжылдықта). Аурудың ауырлығына қарай ауру балалар болатын медициналық режимдердің әрқайсысына олармен жұмысты жоспарлау кезінде белгілі педагогикалық бағыттылық сәйкес келеді.

5. Сабақтың басталуы мен науқас балаларды оқытуды ұйымдастыру нысанын медициналық ұйымның бөлімше меңгерушісі баланың денсаулық жағдайына байланысты емдеуші дәрігермен бірлесіп анықтайды, ол туралы стационарлық науқастың медициналық картасына тиісті жазба жасайды.

6. Педагогикалық ұжым оқу-тәрбие жұмысын кесте бойынша, балалардың денсаулық жағдайы туралы мәліметтерді ескере отырып және мекеме басшысының келісімі бойынша ұйымдастырады. Бір оқушыға күнделікті оқу жүктемесі 3-4,5 оқу сағатынан аспауы тиіс.

7. Білім алушылармен оқу жұмысын ұйымдастырудың топтық немесе жеке нысаны белгіленеді.

8. Сынып жиынтықтылығы бір сыныпта 4 және одан да көп бала санынан басталады. Бір сыныпта 3-ке дейінгі балалар саны кезінде сыныптар біріктірілуі мүмкін: 1-2-сыныптар, 3-4-сыныптар.

9. Медициналық ұйымның психо-неврологиялық бөлімшелерінде бастапқы және қайталама бұзылуларды жеңуге, психикалық функцияларды дамытуға, балалар мен жасөспірімдердің қоғамға бейімделуіне, әлеуметтік-еңбекке бейімделуіне және кірігуіне ықпал ететін компенсаторлық дағдыларды қалыптастыруға бағытталған түзету-дамыту оқытуы жүзеге асырылады. Егер социумға кірігу үшін бөлімшелерде жеке түзету-дамыту сабақтары жүргізілсе, кейбір пәндер қысқартылуы мүмкін.

10. Оқу жоспарларында бастауыш, негізгі және орта мектептің жалпы білім берудің базалық компонентін 80% сақтау, сондай-ақ қаржыландыру шеңберінен шықпай, емдеу мекемесінің ерекшелігін ескере отырып, оқу жоспарын 20% сағатқа дейін қайта бөлу көзделуге тиіс.

11. Үлгілік оқу бағдарламаларында көзделген сағаттар саны сараланған тәсілді ескере отырып алынуы және инклюзивті білім беру талаптарына сәйкес келуі тиіс. Пәндер арасында сағаттарды қайта бөлуге және мектепте жекелеген сабақтарға баруға жол беріледі.

12. Бөлімшелерде емдік дене шынықтыру (емдік дене шынықтыру) және музыкатотерапия сабақтары өткізілетін жағдайларда мектепте музыка және дене шынықтыру сабақтары жүргізілмейді.

13. Еңбекке және кәсіптік оқыту білім алушылардың денсаулық жағдайына қарай айқындалады және мынадай: ағаш, тігін бағыты, шаштараз өнері, сәндік-қолданбалы өнер профильдердің негізінде жүзеге асырылады.

14. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, көркем еңбек және технология бойынша сағат саны артады. Бұл пәндерді қосымша зерделеу қажеттілігі болашақта кәсіптік бағдар беру мақсатында ақпараттық технологиялар мен еңбек дағдыларын игеруге ерекше мұқтаж балалардың қажеттілігімен байланысты. Бейнелеу өнері пәні кеңірек, пластикалық массалармен, басқа да көркем жұмыстар түрлерімен жүргізіледі, өйткені бұл іс-әрекет қолдың ұсақ моторикасын дамытады, назарын бекітеді, балаларды шығармашылыққа үйретеді.

15. Қажет болған жағдайда түзету көмегі психологиялық-педагогикалық түзету кабинетінде (оңалту орталығында) белгіленген тәртіппен көрсетіледі. Қазақ және орыс тілдері мен әдебиеті үшін бөлінген сағаттар 1 сағатқа қысқартылуы және басқа оқу пәнінің сағаттарын жүргізу үшін қайта бөлінуі мүмкін, сөйлеу тілін дамыту мен түзету клиникалық бөлімшелерде логопедия сабағын толықтырады.

5.3 Негізгі орта білім беру деңгейі

5-9 СЫНЫПТАРДА БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Негізгі орта білім берудің мақсаты - тұлғаның жалпы мәдениетін қалыптастыру, тұлғаны қоғам өміріне бейімдеу, кәсіпті, мамандықты, оның ішінде білім алушылардың ерекше білім алу қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, саналы таңдау және меңгеру үшін негіз құру.

Негізгі орта білім берудің негізгі міндеттері білім алушылардың қалыптасуы мен дамуы болып табылады:

1. рухани-адамгершілік қасиеттер;
2. ғылым негіздері бойынша базалық білім жүйесі;
3. дербес оқыту және жеке тұлғалық өзін-өзі дамыту дағдылары;
4. оқу, жобалау, зерттеу қызметін жүзеге асыру;
5. сыни және шығармашылық ойлау;
6. өзін-өзі жетілдіру және әлеуметтанудағы өзара іс-қимыл

Негізгі орта білім берудің мазмұны мынадай бағдарларды ескере отырып айқындалады:

1. қазіргі қоғамның динамикалық сұраныстарына сәйкестігі;
2. сыни, шығармашылық және позитивті ойлауды дамыту қажеттілігі;
3. оқу пәндерінің мазмұнын интеграциялауды күшейтудің орындылығы;
4. бастауыш білім беру мен негізгі орта білім беру деңгейлері арасында білім беру мазмұнының үздіксіздігі мен сабақтастығы қағидатының сақталуын қамтамасыз ету;
5. білім беру мазмұнының академиялық және практикалық бағыты арасындағы теңгерімді сақтау;
6. оқыту, тәрбиелеу және дамыту бірлігін қамтамасыз ету.

Негізгі орта білім беру деңгейінде оқу процесін ұйымдастыру оқыту мен тәрбиелеудің біртұтастығы қағидатын іске асыруға, оның ішінде білім алушылардың ерекше білім алу қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктерін ескере отырып бағытталған. Оқытуды ұйымдастыру кезінде білім алушылардың жетекші қызметі ретінде білім алуға басым рөл беріледі.

Білім алушылардың оқу жүктемесінің ең жоғары көлеміне қойылатын талаптар:

Негізгі орта білім беру деңгейінде білім алушылардың апталық оқу жүктемесінің ең жоғары көлемі: 5 – сыныпта – 32 сағаттан, 6 – сыныпта – 33 сағаттан, 7-сыныпта-34 сағаттан, 8-сыныпта-36 сағаттан аспайды.

Инвариантты және вариативті компоненттерді құрайтын білім алушылардың оқу жүктемесінің жалпы көлемі, сондай-ақ сыныптар бойынша апталық және жылдық оқу жүктемесі ҮОЖ-мен белгіленеді.

Білу маңызды!

✚ *Негізгі орта білім берудің типтік оқу бағдарламалары білім алушылардың ғылым жүйесінің базистік негіздерін меңгеруіне, оларда тұлғааралық және этносаралық қарым-қатынастың жоғары мәдениетін қалыптастыруға, тұлғаның өзін-өзі анықтауы мен кәсіби бағдарлануына бағытталған.*

✚ *Негізгі орта білім беру білім алушылардың ғылымның базистік негіздерін меңгеруін, олардың бойында жоғары рухани-адамгершілік мәдениет пен тұлғааралық және этносаралық қарым-қатынас мәдениетін дарытуды, жеке тұлғаның өзін-өзі анықтауы мен өзін-өзі тануын, функционалдық сауаттылықты қалыптастыруды, бейіналды дайындықты іске асыруды қамтамасыз етеді.*

✚ *5-8-сыныптарда «Жол жүру ережелері» оқу курсы сынып сағаттарының есебінен және сыныптан тыс уақытта сынып журналының жеке бетінде сабақ тақырыбы мен күні көрсетіле отырып, әр сыныпта 10 сағаттан жүргізіледі.*

«ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ» БІЛІМ САЛАСЫ АЯСЫНДА КЕЛЕСІ ПӘНДЕР ОҚЫТЫЛАДЫ:

«Қазақ тілі», «Русский язык», «Қазақ әдебиеті», «Русская литература», «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Русский язык и литература», «Родной язык», «Ұйғыр/Өзбек/Тәжік әдебиеті», «Шетел тілі».

Қазақ тілі (оқыту қазақ тілінде)

«Қазақ тілі» және «Қазақ әдебиеті» оқу пәндерін оқытуда оқу процесін ұйымдастырудағы ерекшеліктер

Жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы ұлттық және халықаралық тәжірибелердің ең үздік үлгілерін басшылыққа алып жасалған.

Дәл бүгінгі таңда жаһандану дәуірінің ұлттық құндылықтарға төндіріп тұрған қауіпі үнемі қаперде болуы ескеріліп, бүкіл ұлттық құндылықтардың ұйытқысы қазақ тілін оқытуда басшылыққа алынған тенденциялар, оларды жүзеге асыру жолдары мен тірек қағидалары мыналар:

- 1) қазақ тілін оқытуды мемлекеттің даму стратегиясымен бірлікте қарау;
- 2) тілді оқытуды белгілі бір пәндік дағдыларға емес, білім алушының тұлғалық қабілеттерін дамытуға бағыттау;
- 3) тілдік білім мен біліктерді ХХІ ғасыр адамының бойында сөйлеу мәдениетін, ойлау мәдениетін және адамгершілік мәдениетті қатар дамытуға, қарым-қатынас мәдениетін бейімдеп, құзіреттіліктер қалыптастыруға бұру;
- 4) тілді ұлт болашағының мәдени иммунитетін қалыптастырудың тетігі ретінде оқыту. Тілге деген жауапкершілік пен патриотизмді тәрбиелеуге жана прагматикалық көзқарас тұрғысынан келу, тілді оқытудың құндылықтық бағдарын сабақ барысында күшейту.

«Қазақ тілі» пәнінің оқу бағдарламасы функционалды-коммуникативтік бағытқа негізделіп құрастырылды. Ол оқушылардың тіл туралы түсініктерін тереңдетіп, ұлттық мәдениет пен әлемдік мәдениеттің маңыздылығы туралы түсініктерін кеңейтеді.

Негізгі орта білім беру деңгейінің жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламалары Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының ([https://www.nao.kz/Білім_беруді_оқу-әдістемелік_камтамасыз_ету/ Оқу_бағдарламалары/](https://www.nao.kz/Білім_беруді_оқу-әдістемелік_камтамасыз_ету/Оқу_бағдарламалары/) сайтынан алуға болады. Негізгі орта білім беру деңгейінің жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламалары).

Білім мазмұнын ұйымдастырудағы ерекшеліктер:

5-9-сыныптарда оқу процесі «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР Білім және ғылым министрі міндетін атқарушысының 2017 жылғы 25 қазандағы № 545 бұйрығымен (ҚР Әділет министрлігінде 2017 жылы 13 қарашада № 15982 тіркелген) бекітілген «Негізгі орта білім беру деңгейінің «Қазақ тілі» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасымен жүзеге асырылады.

Ұзақ мерзімді жоспар оқу бағдарламасының құрамына енгізілді және ұзақ мерзімді жоспарда әр сынып бойынша оқылатын шығармалар, тілдік дағдылар бойынша күтілетін нәтижелер оқу мақсаттары түрінде нақты көрсетілді.

«Қазақ тілі» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

- 1) 5-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат;
- 2) 6-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат;
- 3) 7-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат;
- 4) 8-сынып – аптасына 2 сағат, оқу жылында – 68 сағат;
- 5) 9-сынып – аптасына 2 сағат, оқу жылында – 68 сағат.

«Қазақ тілі» пәнін оқыту мақсаты – жалпы білім беретін негізгі мектептерде ана тілін қадірлейтін, қоғамдық мәнін түсінетін тұлға қалыптастыру және қазақ әдеби тілі нормаларын сақтап, дұрыс қолдана білуге, еркін сөйлесуге және сауатты жазуға үйрету.

«Қазақ тілі» пәні бойынша жаңартылған мазмұндағы бағдарламаның қолданыстағы бағдарламадан ерекшелігі қазақ тілін функционалды-коммуникативтік тұрғыдан оқытуға назар аударылып, төрт дағдыға

негізделген:

- 1) тыңдалым және айтылым;
- 2) оқылым;
- 3) жазылым;
- 4) әдеби тіл нормаларын сақтау.

«Тыңдалым және айтылым» бөлімі оқушылардың төмендегі дағдыларды үйренуіне мүмкіндік береді:

- берілген ақпаратты түсіну;
- негізгі идеяны және түрлі жағдайлар тұрғысынан мәтіндегі көптеген

көзқарастарды анықтау;

- тыңдалған материалға жауап беру;
- жасырын мәтінді анықтау, болжау;
- қоғамдық және іскерлік жағдайлардағы тіл мәдениетін түсіну және іске

асыру;

- тыңдаушылардың назарын аудару үшін әдеби тәсілдерді пайдалану;
- тыңдалған материалды бағамдау;
- мультимедиа ресурстарын пайдалана отырып, сөйлеу және тыңдау.

«Оқылым» бойынша:

- жазбаша ақпаратты түсіну;
- мәтіннің негізгі идеясы мен құрылымын анықтау;
- мәтіндегі лексиканың ерекшеліктерін түсіну;
- сұрақтарды тұжырымдау және бағамдау;
- мәтіннің түрлері мен стилін анықтау;
- әртүрлі оқылым стратегияларын пайдалану;
- түрлі ақпарат көздерінен қажетті ақпаратты алу;
- мәтіндерге салыстырмалы талдау жасау.

«Жазылым» бойынша:

- өз көзқарасын білдіре отырып мәтін жазу;
- тиісті стильді пайдалана отырып, алуан түрлі тақырып бойынша мәтін

жазу;

- жоспар құру;
- өзіндік стильде мәтін құру;
- тыңдалым, оқылым және аудиовизуалды материалдар негізінде шығармашылық жұмыс жазу;

- түрлі жанрда мәтін құру;
- мәтіндерді салыстыру;
- мәтіндерді түзету және түрлендіру;
- оқырманның қызығушылығын оятып, сендіріп жазу;
- эссе жазу.

«Әдеби тіл нормаларын сақтау» бөлімі аясындағы бөлімшелер оқушылардың төмендегі дағдыларды үйренуіне мүмкіндік береді:

- орфографиялық норма;
- орфоэпиялық норма;
- лексикалық норма;
- грамматикалық норма;

- пунктуациялық норма.

Оқыту мақсаттары мұғалім мен білім алушыларға болашақ қадамдары туралы өзара ой бөлісуге, оларды жоспарлау мен бағалауға мүмкіндік беретін бірізділік пен сабақтастықты көрсететін 4 бөлімнен тұрады және олардың жүйесі бірізді, оңайдан қиынға қарай, шиыршық принципі сақталып жасалған.

Оқу мақсаттарымен жұмыс жүргізу жолдары:

- оқу жоспарында көрсетілген оқыту мақсаттары оқушыларды, тыңдалым және айтылым, оқылым, жазылым әрекеттерін қамти отырып, коммуникативтік дағдыларын сенімді қалыптастыруға, сол негізде сыныпты аяқтағанда күтілетін нәтижеге қол жеткізуге бағытталған;

- мұғалім сабақ жоспарын құруда лексикалық тақырыпты басшылыққа ала отырып, сынып деңгейіне, тақырып қажеттілігіне қарай бір академиялық сағатта бір немесе екі коммуникативтік әрекетті негіз етіп алады, ал басқа коммуникативтік әрекеттер жанама түрде қолданыла береді. (Мысалы, тыңдалым/ айтылым, оқылым/ жазылым);

- әрбір әрекет бірнеше оқу мақсаттары арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. Сабақ жоспарын құру барысында коммуникативтік әрекеттің барлық түрін бір деңгейде қатар алмаған дұрыс. Олардың бірі не екеуі негізгі болса, қалған екеуі жанама түрде дамытыла береді. Мұғалім орта мерзімді жоспарда ұсынылған лексикалық тақырыпқа бөлінген оқу мақсаттарының орын тәртібін сабақ түрі мен әдістерінің қажеттілігіне қарай өзгерте алады.

Бағдарлама оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға, сыни тұрғыдан ойлау дағдысын дамытуға ықпал етеді.

«Қазақ тілі» пәнінің оқу бағдарламасында оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай қызықты болатын, өмірмен байланысты лексикалық тақырыптар ұсынылды. Мысалы, «*Ғарышты игеру*», «*Қызыл кітапқа енген жануарлар*», «*Энергия ресурстары*», «*Туризм. Экотуризм*», «*Театр*», «*Заң*» бөлімдеріне қатысты лексикалық тақырыптар оқушының белсенді сөздік қорын байытуға, алған білімін күнделікті өмірде қолдана алуға, өз ойын ашық, еркін жеткізе білуге мүмкіндік береді.

Бағдарламада әртүрлі оқыту сатыларында өмірлік маңызды міндеттерді шешу үшін қажетті дағды мен қабілеттерді бірізді және кезеңдік дамыту жүреді.

Ақпаратты талдау, жалпылау, жіктеу, сондай-ақ әртүрлі жанрда және стильдерде мәтіндер жазу, жеке, іскерлік хат жазысуды жүргізу, түйіндеме, мақала, аннотация, тезис құрастыру, берілген тақырып бойынша эссе жазу дағдылары мен қабілеттерін жетілдіру тілді оқуды ынталандыруға септігін тигізеді.

Бағдарлама мазмұнына түрлі санаттағы мәтіндермен жұмыс істеу түрлері енгізілді. Мысалы, оқылымның «*Мәтіннің стильдік ерекшелігін тану*» оқу мақсатын жүзеге асыру үшін 5-сынып оқушылары ауызекі сөйлеу және жазба стильдегі мәтіндердің айырмашылықтарын таныса, одан жоғары сыныптарда әртүрлі стильдегі мәтіндердің тілдік құралдарын анықтайды. Оқу мақсаттарын жүйелі түрде жүзеге асырудың нәтижесінде оқушылардың мәтінді талдау дағдысы қалыптасады. Білім алушы табиғат пен қоршаған ортаны тануда,

күнделікті тұрмыс-тіршілікте кездесіп қалатын табиғи құбылыстардың сырын ашуда, ой бөлісуде, пікір алмасуда тілді құрал ретінде пайдаланып, грамматикалық заңдылықтар мен формаларды дұрыс қолдана білуге үйренеді. Білім алушылар грамматиканы дәстүрлі «жаттанды» әдіспен емес, өмірмен байланысты мәнмәтінде меңгереді. Ол оқу бағдарламасында сөйлеу әрекеті түрлері бөлімінен бөлек «Әдеби тіл нормалары» бөлімінде көрініс табады.

Грамматика бөлек қарастырылмай, лексикалық тақырыптар аясында әдеби тілдік норма арқылы функционалдық-коммуникативтік мәнмәтінде оқытуға бағытталған. Грамматикалық бірліктердің мәтінді құруға қатысуда қандай функционалдық мағыналық қызмет атқарғанын таныту міндеті жүктеледі.

Мәтінді оқыту кезеңдері:

Мәтіналды (тыңдалым, оқылымалды) тапсырма:

мәтін тақырыбын ашуға бағытталған тапсырмалар, ой шақыру, сөздерді алдын-ала үйрету, мәтін мазмұнын болжауға байланысты сұрақтар қою, т.б.

Мәтінмен жұмыс тапсырмалары:

әртүрлі оқылым/тыңдалым дағдыларын дамытуға арналған тапсырмалар (сұрақтар). Алғашқы тапсырмалар жалпы мазмұнын түсінуге бағытталса, кейінгі жаттығулар нақты ақпаратты табуға арналуы тиіс.

Мәтіннен кейінгі тапсырма:

мәтінде көтерілген мәселеге, ақпараттарға байланысты талқылау сұрақтары. Мұндағы сұрақтар олар үйренген жаңа сөздерді, мәтінде кездестірген сөздерді қолдана отырып, жауап бере алатындай ұйымдастырылуы қажет. Сонымен қатар сұрақтар оқушылардың өмірлік тәжірибесімен де байланысып, өз көзқарастарын білдіруге мүмкіндік бере алатындай жасалуы керек.

Оқу нормативтері бойынша ұсынымдамалар

5-9-сыныптардағы оқу жылдамдығы

Оқу жылдамдығы – оқушы тұлғасының қалыптасуына әсер ететін маңызды факторлардың бірі болып табылады. Оқытудың екінші негізгі кезеңінде де оқушылардың оқу жылдамдығын қалыптастыру жалғасады: алайда 5-9-сыныптарда түсініп оқуға емес шапшаң оқу мен мәнерлеп оқуға басты назар аударылады.

5-сыныпта бастауыш сыныптардағыдай оқу жылдамдығын тексеруді бақылап отыру қажет. Бақылау мақсаты тез, жылдам оқу емес түсініп оқу болатынын ескерген жөн.

5-9-сыныптардағы оқу жылдамдығына қойылатын талаптар

Мәнерлеп оқу, логикалық екпінді ең маңызды сөздерге қойып оқу. Оқу барысында сөз бұзылмай, автордың айтатын ойы дұрыс жеткізіледі.

34-кесте. 5-9-сыныптардағы оқу жылдамдығының нормасы

Сыныптар	Міндетті деңгей	Мүмкіндік деңгейі
5-сынып	105 – 115 сөз	110 – 120 сөз
6-сынып	115 – 125 сөз	120 – 130 сөз

7-сынып	125 – 135 сөз	130 – 140 сөз
8-сынып	135 – 145 сөз	150 – 160 сөз
9-сынып	145 – 155 сөз	170 – 180 сөз

Жаңартылған білім мазмұнына орай оқу дағдыларына қойылатын талаптар біршама өзгерді:

35-кесте. Оқу дағдыларына қойылатын талаптар

Сынып тар	Тыңдалым		Оқылым	Жазылым	Айтылым	
	тыңдалым ұзақтығы	мәтіндегі сөз саны			диалог	монолог
5	3-5 минут	200-300 сөз	300-400 сөз	150-200 сөз	6-8 сөйлем	8-10 сөйлем
6	3-7 минут	300-500 сөз	300-500 сөз	200-250 сөз	8-10 сөйлем	10-12 сөйлем
7	5-9 минут	300-700 сөз	500-700 сөз	250-300 сөз	10-12 сөйлем	12-14 сөйлем
8	5-11 минут	500-900 сөз	500-800 сөз	300-350 сөз	12-14 сөйлем	14-16 сөйлем
9	5-13 минут	500-1000 сөз	500-900 сөз	350-400 сөз	12-14 сөйлем	14-16 сөйлем

«Қазақ тілі» пәнінің жаңартылған оқу бағдарламасы оқушысына қазақ тілін ана тілі ретінде тілдік қатынас және таным құралы ретінде оқытуды, сөз, сөз тіркесі, сөйлемнің мәтін түзімдік қызметін танытуды, тілдік бірліктердің табиғатына сай мәтін құратуды, мәтін құратудағы заңдылықтарды үйретуді, тілдік жағдаяттарда ауызша және жазбаша сөйлеудің нормаларын меңгертуді, әсерлі сөйлеудің лексика-грамматикалық тәсілдерін меңгертуді көздейді.

Күнделікті сабақ жоспарын құруда назар аударатын мәселелер:

1) ұзақ мерзімді жоспарда көрсетілген оқу мақсаттары арқылы оқушылардың тілдік дағдылары дамытылып, жетілдіріліп отырады және тарау аяқталған соң сол дағдылар бойынша бағаланады;

2) мұғалім сынып ерекшелігін ескере отырып, бір тарау барысында оқу мақсаттарының ретін, оларға ұсынылатын сағат санын өзі таңдап жоспарлай алады және мектеп журналына белгілі бір тарау бойынша ұсынылған тақырыпшаларды жазған дұрыс;

3) бір сабаққа таңдалатын оқу мақсатының саны 1-3 аралығында болуы қажет, үштен артық мақсат таңдалса оқушыға қиын тиеді және оны жүзеге асыру мүмкін болмайды;

4) қалыптастырушы және жиынтық бағалау оқу мақсаттарында көрсетілген дағдылар бойынша жүзеге асады;

5) күрделі деп танылған оқу мақсаттарын мұғалім сабақ мақсатына қарай бейімдейді және бірнеше бөлікке бөліп, бірнеше сабаққа жоспарлай алады;

6) бір сабақта сөйлеу әрекетінің бір немесе екі түрі ғана таңдалады. Егер сөйлеу әрекетінің екі түрін таңдаған кезде рецептивті (тыңдалым, оқылым)

продуктивті дағдыға шығып отыруы қажет. Яғни оқушы тыңдаған не оқыған материал негізінде ауызша/жазбаша тапсырмалар орындауы қажет;

7) тыңдалым және оқылым дағдыларын қалыптастыру барысында мәтін кезеңдерін (мәтіналды кезең, мәтінмен жұмыс кезеңі, мәтінсоңы кезеңі) қатаң сақтау қажет;

8) жазылым және айтылым дағдыларын қалыптастыру барысында оқушыларға тақырып бойынша үлгі мәтіндер берілуі керек;

9) айтылым (диалог, монолог, полемика), жазылым (хат, хабарлама, мақала, т.б.);

10) грамматика коммуникативтік контексте оқытылады, яғни грамматика теориясынан гөрі оның функционалдығына, оқушылардың тілдік бірліктерді ауызша және жазбаша түрде орынды қолдана білуіне аса мән беріледі;

11) лексикалық тақырыптар бойынша материал таңдау барысында қазақ тілі пәні мұғалімінің басты міндеті оқушының сол тақырып бойынша тілдік қорын байыту, тақырып бойынша ақпараттар бере отырып, шынайы өмірмен байланыс орнату, пәнаралық байланысты жүзеге асыру барысында оқушылардың академиялық сөздерді орынды қолдана білуіне ықпал ету.

Сабақ жоспарын құрастыру барысында оқушылардың деңгейі мен қажеттілігіне сай әдеби тіл нормаларын қалыптастыруға назар аударған дұрыс. Тілдік бірліктер мен құрылымдарды, яғни грамматиканы оқыту коммуникативтік контекст негізінде жүзеге асырылуы керек. Яғни мұғалім тіл туралы білім қалыптастырудан гөрі тілдік қолданыс, грамматиканың функционалдығына назар аударуы тиіс.

«Қазақ тілі» пәні бойынша жиынтық бағалау рәсімдерінің саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімінің нақты санын және әр тоқсан сайын 1 рет тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

2020-2021 оқу жылындағы бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдері және тоқсандық жиынтық бағалаудың (ТЖБ) балл сандары туралы ақпарат келесі кестеде берілген.

36-кесте. Негізгі орта мектеп деңгейіндегі жиынтық бағалау туралы ақпарат

№	Пәні	Сын ыбы	БЖБ саны				ТЖБ балдары			
			1- тоқса н	2- тоқса н	3- тоқса н	4- тоқса н	1- тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан четверть	4- тоқса н четве рть

5-сынып										
1.	Қазақ тілі	5	2	2	2	2	30	30	30	30
6-сынып										
2.	Қазақ тілі	6	2	2	2	2	30	30	30	30
7-сынып										
3.	Қазақ тілі	7	2	2	2	2	30	30	30	30
8-сынып										
4.	Қазақ тілі	8	2	2	2	2	30	30	30	30
9-сынып										
5.	Қазақ тілі	9	2	2	2	2	30	30	30	30

Ескертпе: Тілдік пәндерде бөлім бойынша жиынтық бағалауда сөйлеу қызметінің екі түрі біріктіріледі (мысалы, тыңдалым және айтылым; оқылым және жазылым)

«Қазақ әдебиеті» (оқыту қазақ тілінде)

Негізгі орта білім беру деңгейінің жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламалары Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының сайтында орналастырылған ([https://www.nao.kz/Білім беруді оқу-әдістемелік қамтамасыз ету/Оқу бағдарламалары/Негізгі орта білім беру деңгейінің жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламалары. Қазақ әдебиеті](https://www.nao.kz/Білім_беруді_оқу-әдістемелік_қамтамасыз_ету/Оқу_бағдарламалары/Негізгі_орта_білім_беру_деңгейінің_жаңартылған_мазмұндағы_оқу_бағдарламалары_Қазақ_әдебиеті)).

Білім мазмұнын ұйымдастырудағы ерекшеліктер:

5-9-сыныптарда оқу процесі «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР Білім және ғылым министрі м.а. 2017 жылғы 25 қазандағы № 545 бұйрығымен (ҚР Әділет министрлігінде 2017 жылы 13 қарашада № 15982 тіркелген) бекітілген «Негізгі орта білім беру деңгейінің «Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасымен» жүзеге асырылады.

Назар аударыңыз!

«ҚР Білім және ғылым министрінің кейбір бұйрықтарына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 26 шілдедегі № 334 бұйрығы бойынша 9-сыныпқа арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінің үлгілік оқу бағдарламасында К.Гамсунның «Аштық» романының орнына Қажығали Мұхамбетқалиевтің «Тар кезең» романы енгізілді.

«Қазақ әдебиеті» пәні бойынша оқу бағдарламасының мақсаты –

оқушыларды шығармашылық ойлауға бағыттау, олардың өз ойларын ауызша еркін жеткізуіне және жаза білуіне қолдау көрсету, дәлелдер келтіру, салыстыру және талдау, бағалау дағдыларын қалыптастыру.

Жалпы білім беретін мектептерде әдебиетті оқытуда қазақ әдебиетінің мазмұнын, стилін, идеяларын және жанрын бағалай білуге, талдау жасауға, шығармашылық ойлау дағдыларын дамытуға баса назар аударылады.

Пәннің оқу бағдарламасы «шиыршық» қағидаты негізінде әзірленген, яғни оқу мақсаттары мен тақырыптардың басым көпшілігі белгілі бір оқу кезеңінен кейін (оқу жылы барысында немесе келесі сыныптарда) білім мен дағдының көлемі көбірек, тереңірек, күрделірек деңгейде қайта қарастырылады.

Әр сынып бойынша дағдыларды қалыптастырып, дамыту үшін оқу мақсаттарының жүйесі берілген.

Ұзақ мерзімді жоспар оқу бағдарламасының құрамына енгізілді және ұзақ мерзімді жоспарда әр сынып бойынша қамтылатын шығармалар, сағат саны, оқу мақсаттары нақты көрсетілді.

«Қазақ әдебиеті» пәнін оқытудың мақсаты – оқушылардың бойында гуманистік, адамгершілік-эстетикалық, ұлттық құндылықтарды тәрбиелеу; ұлттық әдеби туындылармен қатар әлем әдебиеті туындыларымен таныстыру; көркем шығарманы тануда қажетті біліммен қаруландыра отырып, шығарманы мазмұн мен түр бірлігінде көркемдік тұтастық пен көркемдік бейнені талдау, жинақтай білу, шығарма идеясын, жазушы ұстанымын бағалай білу дағдыларын қалыптастыру.

«Қазақ әдебиеті» пәні әдебиетті өнердің басқа салаларымен (кескін, театр, кино, музыка) салыстыра қарастырып, өз ойын еркін, дәлелді, сараптай, салыстыра отырып жеткізе білетін тұлғаның қалыптасуына үлес қосады. Сонымен қатар әдебиетті «Қазақ тілі», «Тарих», «Орыс әдебиеті», «География» пәндері, мәдени, қоғамдық және тәрбиелік шаралармен байланыстыра отырып, жүзеге асыру көзделеді.

Негізгі орта білім берудің (жаңартылған мазмұнның) үлгілік оқу жоспарына сәйкес *оқу жүктемесінің көлемі:*

- 1) 5-сынып – аптасына 2 сағат, оқу жылында – 68 сағат;
- 2) 6-сынып – аптасына 2 сағат, оқу жылында – 68 сағат;
- 3) 7-сынып – аптасына 2 сағат, оқу жылында – 68сағат;
- 4) 8-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат;
- 5) 9-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат.

«Қазақ әдебиеті» пәнінің оқу бағдарламасы үш негізгі дағдыны басшылыққа алады:

- 1) түсіну және жауап беру;
- 2) анализ және интерпретация;
- 3) бағалау және салыстыру.

«Түсіну және жауап беру» бөлімі аясындағы бөлімшелер білім алушылардың төмендегі дағдыларды үйренуіне мүмкіндік береді:

- көркем шығарманың мазмұны мен пішінін анықтау және талдау;
- әдеби шығарманың тұжырымдамасын айқындай білу;

- көркем шығармадағы образды ашу және сипаттау;
- шығарма үзінділерімен жұмыс істеу дағдыларын дамыту.

«Анализ және интерпретация» бойынша:

- әдеби шығарманың композициясын, композициялық амал-тәсілдерді талдау;
- шығармадағы автор бейнесін анықтау, оның рөлін талдау;
- көркем шығарманың тілін, көркемдегіш құралдардың қолданысын талдау;
- көркемдегіш құралдарды пайдалана отырып, шығармашылық жұмыс жазу.

«Бағалау және салыстыру» бойынша:

- шығарманың тарихи және көркемдік құндылығына баға беру;
- әдеби шығармаларды заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға беру;
- шығарманың құндылығын талдап, әдеби эссе жазу;
- әдеби шығармаларды талдап, салыстыра отырып, сыни шолу және сыни мақала жазу дағдыларын дамыту.

Қазақ әдебиеті туындылары жасөспірімдердің рухани қажеттіліктері мен даму мүмкіндіктеріне сәйкестендіріле, қазақша ойлау және сөйлеу, жазу, тындағанын түсіну, монолог, диалог, пікірталас жасау дағдыларын қалыптастырып, талдап, тану негізіне сәйкес құрылған.

Үлгілік бағдарламада көркем шығарма санының аз болуы ұлттық құндылықтарымыздың оқушы бойына сіңірілуіне еш кедергі келтірмейтінін, ғылыми таным мен түсінік, салт-дәстүр мен ұлттық сана әдеби туындыларды талдап, зерделеп және бағалап, зерттей оқу арқылы ғана көңілге тоқылатынын ескеру керек.

Қазақ әдебиетінің әр кезеңінде жазылып, өзінің көркем құндылығын жоғалтпай келе жатқан туындылармен танысу арқылы оқушы әдеби талдау, сыни ойлау қабілеттеріне ие болып, шығармашылдық ізденіске қадам басады. Оқу мақсаттары белгілі бір тарау бойынша ұзақ мерзімді жоспарда көрсетілген тізімге сай жүзеге асады.

«Қазақ әдебиеті» пәні бойынша оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімінің нақты санын және әр тоқсан сайын 1 рет тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

38-кесте. «Қазақ әдебиеті» пәні бойынша жиынтық бағалау рәсімдерінің нақты саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау рәсімдерінің саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5-сынып	2	2	2	2
6-сынып	2	2	2	2
7-сынып	2	2	2	2
8-сынып	2	2	2	2

9-сынып	2	2	2	2
---------	---	---	---	---

Негізгі орта білім беру деңгейінің 6 және 7-сыныптарында «Қазақ әдебиеті» пәнінің базалық мазмұнына «**Өлкетану**» материалдары кіріктірілген.

Өлкетану – бұл туған өлкенің тарихы, табиғаты мен экологиясы, экономикалық, әлеуметтік-құқықтық дамуы, рухани шыққан тегі, әдебиеті және көркемөнері. Өлкетану өзінің туған жерінді аялауды, сүюді ғана үйретіп қоймайды, сондай-ақ ол туралы білуінді, тарихқа, өнерге, әдебиетке қызығушылық танытуға, мәдениет деңгейін көтеруге үйретеді.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласы аясында әзірленген «**Өлкетану**» материалдарын оқыту:

- білім алушылардың ежелгі дәуірден бастап қазіргі уақытқа дейінгі туған жер аумағында болып жатқан тарихи процестердің негізгі кезеңдері мен ерекшеліктері туралы білім қалыптастыру;

- туған өлкенің табиғи байлықтары, тарихи ескерткіштері және мәдени нысандары туралы білімдерін кеңейту;

- туған өлкенің дәстүрлі қолөнері, мәдени және әдеби мұралары мен өңір мақтанышына айналған адамдар туралы білімдерін кеңейту;

- туған өлкенің бірегей табиғаты, тарихы мен мәдениетіне деген құрмет сезімдеріне тәрбиелеу; оларды қорғауға жауапкершіліктерін арттыруға бағытталған.

Өлкетану материалдары 6, 7-сыныптарда 2 сағаттан 4 сағат көлемінде оқытылады. Өлкетану материалдары оқу бағдарламасының базалық білім мазмұны мен ұзақ мерзімді жоспардың 3 және 4-тоқсандарына енгізілді. Оқу бағдарламасы бойынша тоқсандағы бөлімдер мен бөлім ішіндегі тақырыптар бойынша сағат сандарын бөлу мұғалімнің еркінде болғандықтан «**Өлкетану**» материалдарын кіріктіріп оқыту ұсынылады.

Өлкетану материалдарын оқытудың ерекшеліктері:

Өлкетану мәдени және ұлттық сәйкестікті дамыту мен сақтаудың маңызды міндетін орындайды. Өлкетанулық білім жаңа буынды аймақтың мәдени құндылықтарымен қамтамасыз етіп отыратын әлеуметтік-мәдени ақпарат көзінің бірі. Бұл жеке тұлғаның мәдениетін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

6-сыныпта «Менің туған өлкем өлеңдер мен прозада», «Өлкені сипаттау өнері» тақырыптарын оқытуда білім алушыларды туған өлкенің табиғаты және тарихы сипатталатын поэтикалық және прозалық шығармаларды, туған өлкенің ақындары мен жазушыларының шығармашылығын білуге, олардың шығармашылығы туралы деректер жинауға және мәтіннің ақпараттылық, оның көркемдік, тілдік ерекшеліктері негізінен өлкетану сипаттамаларын талдауға үйрету ұсынылады.

7-сыныпта «Туған өлке публицистика беттерінде», «Менің туған өлкем» электрондық энциклопедиясы» тақырыптарын оқытуда өңірде шығатын газет-журналдарды білуге, туған өлке туралы, шындық көзқарас тұрғысынан адамдар туралы мақалалар мен очерктерді ақпараттылығы, мазмұнының тереңдігі, эмоционалдық әсері тұрғысынан талдауға, энциклопедия ұғымын түсінуге,

энциклопедияға қажетті материалдарды іріктей білуге, электрондық энциклопедия құрастырудың ұжымдық жұмысына қатысуға баулу ұсынылады.

Әдістемелік бірлестік отырыстарында қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің кәсіби біліктілігін жетілдіру үшін (әдістемелік бірлестік, жас мамандар мектебі, педагогикалық шеберлігін жетілдіру мектебі, шығармашылық топ және т.б.) пәнді оқыту әдістемесі мен теориясының келесі мәселелерін қарау ұсынылады:

1. Жаңартылған білім беру бағдарламасы негізінде сабақты жоспарлау мен критериялды бағалау;
2. Тиімді сабақ. Жоспарлау. Бақылау.
3. Рефлексия – мұғалімнің кәсіби дамуының негізі;
4. Оқу мақсаттарынан сабақ мақсаттарына шығу жолдары;
5. Қалыптастырушы бағалау – бағалаудың тиімді тәсілі;
6. Тыңдалым дағдысын қалыптастыруда кездесетін қиындықтар және оны шешу жолдары;
7. Тыңдалым дағдысын қалыптастыратын белсенді әдістер;
8. ҚМЖ құрудың тиімділігі мен артықшылығы;
9. Lesson Study жүргізу жолдары және күтілетін нәтижелер;
10. Тыңдалым материалдарын пайдаланудың тиімді жолдары;
11. Грамматикалық тақырыптарды лексикалық тақырыптармен сабақтастырудағы шеберлік;
12. Сабақта саралап оқытуды жүзеге асыру;
13. «Эссе жазу стратегиясы туралы»;
14. Білім беруде қолданылатын сандық технологиялардың тиімділігі.

Негізгі білім беру деңгейіне арналған «Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті» пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары бойынша құрылған жаңа білім мазмұны мұғалімді де, оқушыны да оқу әрекетіне белсенді қатысуға, өз пікірін айтуға, өзінің сөйлеген сөзіне дәлел келтіруге, кейіпкерлер арқылы өмірлік ситуацияларды шешу жолдарын ізденуге, ең бастысы жаңаша ойлайтын тұлғаны қалыптастыруға мүмкіндік береді.

«Қазақ әдебиеті» пәні бойынша сыныптан тыс жұмыстар мен тәрбиелік іс-шараларды жоспарлау және ұйымдастыру кезінде 2020-2021 оқу жылында аталып өтілетін мерейтойлық күнтізбелік күндерге назар аударуды ұсынамыз:

Әлемге әйгілі ойшыл, философ Әбу Насыр әл-Фарабидің туғанына – 1150 жыл;

Ақын, ойшыл, ғалым, мемлекет қайраткері Жүсіп Баласағұнның туғанына – 1000 жыл;

Қазтуған жырау Сүйінішұлының туғанына – 600 жыл;

Қазақ ақыны Жұбан Молдағалиевтің туғанына – 100 жыл;

Ұлы Отан соғысындағы Жеңіске – 75 жыл;

Ақын, жазушы, қоғам қайраткері Міржақып Дулатовтың туғанына – 135 жыл;

Жазушы Ілияс Есенберлиннің туғанына – 105 жыл;

Ақын, Қазақстанның халық жазушысы Қадыр Мырза Әлінің туғанына –

85 жыл;

Қазақстанның халық жазушысы Мұхтар Мағауиннің туғанына – 80 жыл.

Мектепте сыныптан тыс жұмыстар төмендегі шаралар арқылы жүзеге асады:

- базалық кәсіпорындарда, табиғат аясында, мәдени мекемелерде, мұражайларда;

- таңдауы бойынша еркін сабақтар, оқу пәндері бойынша сайыстар мен олимпиадалар жүргізу;

- оқу бағдарламаларына сай қосымша арнаулы сабақтар өткізу;

- кіріктірілген және пәнаралық оқу сабақтарын жүргізу және т.б.

Сыныптан тыс жұмыстар білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, алған білімдерін тереңдетіп, өздігінен іздене білуге үйретеді. Сонымен қатар теориялық білімін кеңейтіп толықтырады және білім алушылардың жеке қабілетін дамыта түседі.

«Қазақ әдебиеті» пәнінен оқушыларды кітап оқуға баулу, сөйлеу тілін дамыту мақсатында жазғы демалыс кезінде оқитын оқу бағдарламасына қосымша көркем шығармалардың тізімі ұсынылды.

Көркем шығармалардың тізімі оқушылардың жас ерекшелігі мен келесі сыныпта оқылатын және оқулықта үзіндісі ғана берілетін шығармалар ескеріліп жасалды. Жаңа оқу жылының басында жазда оқыған шығармалары бойынша «Оқушы күнделігі», «Мен оқыған кітап» және т.б. тақырыптарда көрме өткізуге болады. Көрмеге әр оқушы өзі оқыған туынды бойынша шығармашылық жұмысын ұсынады. Жұмыс фотоколлаж, эссе, жарнама, сурет т.с.с. түрде жасалуы мүмкін. Оқушылардың жұмысын арнайы сарапшылар талдап, қорытындысын шығарады.

«Оқырман күнделігі» тақырыбындағы іс-шарада оқушы оқыған шығарманың мазмұнын:

- сұрақ қою;
- тірек сөздерді жазу;
- оқығаның түйінін жазу;
- оқығаны суретке түсіру түрінде дәптерге түсіреді.

✚ Назар аударыңыз!

Балалар үшін оқуға арналған шығармалар тізімі Әдістемелік нұсқау хаттың қосымшасында берілген.

«Русский язык и литература» оқу пәні (оқыту орыс тілінде емес)

Важность учебного предмета «Русский язык и литература» для школ с нерусским языком обучения определена приоритетным статусом русского языка как средства межнационального общения в Республике Казахстан и его значимостью в создании полиязычного пространства.

Изучение учебного предмета «Русский язык и литература» способствует развитию коммуникативных навыков в устной и письменной речи.

Учебный предмет «Русский язык и литература» способствует становлению мировоззрения учащегося, дает возможность пользоваться информацией различных сфер: социально-бытовой, социально-культурной,

научно-технической, учебно-профессиональной; помогает ориентироваться в общемировом образовательном пространстве.

Овладение русским языком поможет учащимся адаптироваться к условиям современного мира, успешно регулировать речевое поведение в соответствии с коммуникативной ситуацией; научит пользоваться различными источниками информации и современными информационными технологиями для выражения и обоснования собственного мнения.

Целью учебной программы по учебному предмету «Русский язык и литература» является формирование коммуникативных навыков, основанных на владении системой разноуровневых языковых средств, соблюдении правил и норм русского литературного языка, правил речевого этикета, употреблении языковых единиц в речевой деятельности, ориентированной на ситуацию общения, что способствует развитию функциональной грамотности учащихся. Учебная программа направлена на развитие всех видов речевой деятельности: слушания, говорения, чтения и письма.

Обновленное содержание обучения предполагает реализацию комплексного подхода в развитии языковой, речевой (в том числе этнокультурной), коммуникативной компетенции на основе функциональной грамотности и в общем направлении воспитания языковой личности; актуализацию самостоятельной работы учащихся по лингво-коммуникативному развитию и совершенствованию.

Вся методическая система обновленного содержания обучения русскому языку строится на основе учета теории обучения второму языку, при котором соблюдается главное условие – коммуникативная направленность презентации всего языкового материала. Так же, как и в 5,6,7 и 8 классах, в 9 классе изучаемый курс представлен как интегрированный курс русского языка и литературы. Программа предусматривает планирование такого урока, в котором сочетается материал по чтению и грамматике. Это определяет его структуру: каждое занятие должно содержать работу над текстовым материалом и работу над языковым материалом (орфографические, грамматические правила, определения, упражнения по развитию устной и письменной речи). Реализация основной цели обучения русскому языку как неродному – формирование навыков речевой деятельности – обеспечивается охватом таких сторон в изучении языка, как расширение словарного запаса, приобретение навыков самостоятельной передачи мыслей на русском языке.

Учебный материал должен подаваться с учетом ведущих принципов современной русской лингводидактики, среди которых имеется в виду рациональный отбор лексики; взаимосвязанное изучение лексики и грамматики, целесообразная дозировка теоретических сведений и практических заданий, направленных на активизацию всех видов речевой деятельности; ярко выраженная коммуникативная направленность языкового материала.

Межпредметные связи устанавливаются через дидактические тексты, обладающие информационной насыщенностью. Тексты и послетекстовые задания и упражнения должны быть направлены не просто на конструирование

высказываний, но и должны предполагать совершение речевого поступка, проявление речевого поведения.

Методика подачи фактического материала должна отвечать требованиям научности, одновременного развития видов речемыслительной деятельности, наглядности и коммуникативности в обучении неродному языку. В этой связи текстовый материал должен презентовать не только историю, культуру, мировидение русского народа, но и, что отвечает языковой политике РК, особенности современного функционирования русского языка в Казахстане как неотъемлемой части общего социокультурного пространства.

Содержание учебного материала рекомендуется представлять в трех основных видах: текстовый материал, содержащий достаточное количество изучаемых грамматических форм и лексических единиц, теоретический материал – определения и орфографические правила и практический – лексико-грамматические упражнения.

Необходимо строить обучение русскому языку на основе практических методов и приёмов. Языковые упражнения должны быть представлены в минимальном объеме, должны преобладать речевые (коммуникативные) упражнения, построенные на основе текстов.

Рекомендуются следующие педагогические подходы в обучении русскому языку как второму:

1. Использование заданий с учетом индивидуальных возможностей ученика и изучение их ошибок не для классификации, а с целью организации работы по их устранению.

2. Создание атмосферы доверия между учителем и учащимися, а также среди самих учащихся.

3. Дифференциация заданий согласно индивидуальным способностям учащихся.

4. Создание условий для работы в группах (каждый учащийся может исполнять различную роль при работе в группе, например, роль лидера, «следовать за лидером» и др.).

5. Предоставление пространства для самостоятельного решения, выбора, обсуждения и выражения собственных мыслей.

6. Использование заданий, связанных с реальной жизнью, где учитель только направляет, а обучающиеся добывают знания самостоятельно.

7. Использование различных целей обучения развивает критическое мышление, учит учащихся работать самостоятельно при постановке целей, исследовании проблем, поиске ответов, обсуждении проблем и выражении своего собственного мнения во время внимательного слушания мнений других учащихся.

8. Использование интерактивных методов обучения помогает учащимся развивать личную точку зрения и принимать во внимание мнения других.

9. Использование совместных методов обучения заключается в формировании у учащихся навыков, при выполнении командной работы, при обсуждении и сотрудничестве для достижения соглашения, принятии на себя ответственности за члена команды, в процессе самоуправления и управления. В

обучении русскому языку как второму рекомендуется использовать методы активного чтения и письма, что в дальнейшем сформирует эффективные навыки говорения и аудирования.

При использовании различных заданий необходимо учитывать следующее:

- не рекомендуется использовать множество различных заданий в рамках одного урока. На одном уроке необходимо применять четыре- пять различных заданий. Отводимое на выполнение время 10-15 минут.

- обращать внимание на последовательность заданий, постоянно напоминать учащимся о главных учебных целях. Задания могут варьироваться. Например, задание выполняется в устной форме, затем в письменной форме. Это помогает учащимся понять задачу, приводит к плавному переходу, укрепляет предыдущее обучение и позволяет учащимся практиковать более одного навыка;

- включать индивидуальные, парные, групповые задания в деятельность всего класса.

Оценка устных ответов учащихся

- Устный опрос на уроках русского языка и литературы является одним из основных способов учета знаний учащихся. Развернутый ответ учащегося должен представлять собой связное, логически последовательное сообщение на заданную тему, показывать его умения применять определение, правила в конкретных случаях.

При оценке ответов учащегося необходимо руководствоваться следующими критериями:

- полнота и правильность ответа;
- степень осознанности, понимания изученного;
- языковое оформление ответа.

В течение учебного года на заседаниях методических объединений учителей русского языка и литературы (методическое объединение, школа молодого учителя, школа совершенствования педагогического мастерства, творческие группы и др.) рекомендуется рассмотреть актуальные вопросы теории и методики обучения русскому языку и литературе с учетом имеющегося эффективного педагогического опыта педагогов:

1. Актуальные проблемы преподавания русского языка и литературы в условиях обновления содержания образования.

2. Коммуникативная культура учителя.

3. Развитие речемыслительной деятельности учащихся.

4. Организация образовательного процесса на уроках русского языка и литературы в условиях обновленного содержания образования.

5. Формирование универсальных учебных действий на уроках русского языка и литературы в условиях реализации ГОСО.

6. Содержание уроков русского языка и литературы, как средство развития познавательных интересов учащихся.

7. Формы и методы развития способностей учащихся в рамках обновленного содержания образования.

8. Эффективные приемы формирования и развития читательской грамотности учащихся в процессе обучения русскому языку и литературе.

9. Использование потенциала библиотек для развития читательской грамотности учащихся.

10. Совершенствование педагогического мастерства педагогов.

11. Актуальные вопросы научно-исследовательской работы в области литературы в школе.

Объем учебной нагрузки по учебному предмету «Русский язык и литература» составляет:

1) в 5-м классе – 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году;

2) в 6-м классе – 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году;

3) в 7-м классе – 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году;

4) в 8-м классе – 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году;

5) в 9-м классе – 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году.

При оценке языковых компетенций необходимо учитывать следующее:

1. Языковые ошибки учащихся следует отмечать и обращать их внимание на совершенные ошибки, однако ошибки не могут повлиять на оценку, если ученик может доступно продемонстрировать свои знания. Главная задача ученика передать свое сообщение, грамматика при этом может страдать. Постепенно самовыражение становится более точным и корректным.

2. Ученики, отвечая на вопросы, могут использовать и первый язык. Так как ограниченный словарный запас и знание целевого языка могут стать препятствием при высказываниях и ответах, то на первой стадии обучения это (частично) разрешается. При этом следует договориться, в какой момент все ученики перейдут на ответы на неродном (целевом) языке и, начиная с этого момента, применение первого языка становится скорее исключением.

3. Как правило, в устной речи учитель исправляет возникшую ошибку с помощью перефразирования, повторения правильной формы от ученика не требуется, потому что это может прервать выражаемую мысль, а также ученик может потерять уверенность в выражении мыслей на неродном языке.

4. Если одна и та же ошибка повторяется вновь, в конце объяснения соответствующей темы учитель приводит примеры правильных форм и при необходимости уделяет внимание грамматике. Помимо этого, либо педагог, либо класс в целом, в виде совместной деятельности, могут привести некоторые соответствующие теме примеры выражений, имеющие то же самое лингвистическое содержание.

5. При проверке письменных работ языковые ошибки также не учитываются (если выраженная мысль или текст понятны), но педагог отмечает их в своих комментариях.

6. На встрече учителя-предметника с учителем языка передается проблемный языковой материал, чтобы учитель языка мог повторить тему на следующем уроке.

Суммативное оценивание по предмету предполагает проведение суммативного оценивания за раздел (СОР) и за четверть (СОЧ). Ниже

представлено количество процедур суммативного оценивания за раздел/сквозную тему (таблица 41).

Таблица 41. Количество суммативных оцениваний по предмету «Русский язык и литература»

Класс	Количество суммативного оценивания за раздел/сквозную тему			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
5 класс	2	2	2	2
6 класс	2	2	2	2
7 класс	2	2	2	2
8 класс	2	2	2	2
9 класс	2	2	2	2

Примечание: По языковым предметам в суммативном оценивании за раздел объединяются два вида речевой деятельности (например, аудирование и говорение, чтение и письмо)

В случаях карантинных и ограничительных мероприятий во всех школах (в штатном режиме, в дистанционном формате, в дежурных классах) по предмету «Иностранный язык» проводится 1 СОР, 1 СОЧ.

Таблица 42. Требования к уровням языковых компетенций. Русский язык (Я2)

5 класс	
Слушание	<p>понимает общее содержание текста продолжительностью не более 2-3 минут, определяет тему текста;</p> <p>понимает значение слов бытовой и духовно-нравственной тематики;</p> <p>понимает основное содержание фольклорных произведений и произведений письменной литературы;</p> <p>определяет основную мысль текста на основе вопросов;</p> <p>составляет вопросы по содержанию текста</p>
Говорение	<p>владеет словарным запасом, включающим синонимы, антонимы, омонимы;</p> <p>пересказывает основное содержание близко к тексту;</p> <p>соблюдает орфоэпические нормы;</p> <p>создает высказывание (описание, повествование) на основе иллюстраций;</p> <p>участвует в диалоге, правильно понимая реплики и предоставляя обратную связь;</p> <p>оценивает высказывание с точки зрения соответствия предложенной теме</p>
Чтение	<p>понимает общее содержание текста, определяет ключевые слова и словосочетания;</p> <p>определяет стилистические особенности текстов разговорного стиля (письма, дневники), художественного стиля (стихотворение, сказка);</p> <p>формулирует вопросы по содержанию текста и отвечает на них;</p> <p>владеет видами чтения (ознакомительное, комментированное), читает по ролям;</p> <p>составляет план по опорным словам;</p> <p>анализирует содержание небольших фольклорных произведений и произведений письменной литературы, определяет тему и основную идею;</p> <p>извлекает необходимую информацию из различных источников по предложенной теме;</p> <p>сравнивает содержание и тему текстов</p>

Письмо	<p>умеет создавать тексты (письмо, дневник, стихотворение, сказка), используя элементы разговорного и художественного стилей;</p> <p>излагает основное содержание текста на основе прослушанного, прочитанного и/или аудиовизуального материала;</p> <p>представляет информацию в виде рисунков;</p> <p>пишет творческие работы на литературные темы, выражая свое отношение к героям художественных произведений или их поступкам;</p> <p>пишет эссе по данному началу/концу, учитывая особенности текста повествования или описания;</p> <p>правильно пишет безударные падежные окончания;</p> <p>применяет знаки препинания в простых предложениях с обращениями и однородными членами</p>
<i>6 класс</i>	
Слушание	<p>понимает основную информацию сообщения продолжительностью до 2-4 минут, определяет ключевые слова;</p> <p>понимает значение слов социально-культурной тематики;</p> <p>понимает содержание рассказов, поэтических произведений;</p> <p>определяет тему и основную мысль, характеризует и оценивает поступки персонажей, героев лирического произведения;</p> <p>определяет основную мысль текста на основе ключевых слов и словосочетаний;</p> <p>прогнозирует содержание текста по ключевым словам</p>
Говорение	<p>умеет вести беседу по изучаемой и изученной теме;</p> <p>выявляет информацию в определенной ситуации;</p> <p>владеет словарным запасом, включающим фразеологические единицы, паронимы, заимствованные слова;</p> <p>пересказывает подробно, выборочно содержание текста;</p> <p>соблюдает лексические нормы, связанные с выбором соответствующих слов;</p> <p>создает высказывание (описание, повествование, рассуждение) с опорой на ключевые слова или план;</p> <p>оценивает высказывание, составленное с опорой на ключевые слова</p>
Чтение	<p>понимает основную информацию, определяет тему, цель или назначение прочитанного текста;</p> <p>определяет особенности текстов художественного стиля (рассказ, басня), официально-делового стиля (объяснительная записка, расписка, поздравление, объявление, реклама);</p> <p>определяет принадлежность текста к типу описания на основе характерных признаков;</p> <p>формулирует вопросы и отвечает на вопросы, выражая свое мнение по теме и/или поднимаемой проблеме;</p> <p>использует разные виды чтения, включая выборочное чтение;</p> <p>составляет простой план прочитанного текста;</p> <p>анализирует содержание художественных произведений небольшого объема, определяя особенности изображения главных и второстепенных персонажей-героев;</p> <p>извлекает необходимую информацию по предложенной теме из различных источников;</p> <p>сравнивает содержание текстов</p>
Письмо	<p>умеет создавать тексты (письмо, дневник, стихотворение, сказка), используя элементы разговорного и художественного стилей;</p>

	<p>излагает подробно содержание текста на основе прослушанного, прочитанного и/или аудиовизуального материала;</p> <p>представляет информацию в виде иллюстраций, сюжетных рисунков, в том числе с использованием ИКТ;</p> <p>пишет творческие работы (в том числе на литературные темы) от лица героя с использованием эпитетов, сравнений и фразеологизмов;</p> <p>пишет эссе по картине/теме, учитывая особенности текста повествования, рассуждения, описания;</p> <p>правильно пишет безударные глагольные окончания;</p> <p>применяет знаки препинания в предложениях с прямой и косвенной речью</p>
<i>7 класс</i>	
Слушание	<p>понимает текст продолжительностью 3-5 минут, извлекая необходимую информацию и/или определяя последовательность событий;</p> <p>понимает значение слов учебно-образовательной тематики;</p> <p>понимает содержание небольших прозаических и поэтических произведений;</p> <p>определяет сюжетную линию стихотворения;</p> <p>определяет основную мысль текста, опираясь на содержание текста;</p> <p>прогнозирует содержание по заголовку или началу текста</p>
Говорение	<p>пересказывает содержание, используя различные приемы сжатия текста;</p> <p>соблюдает морфологические нормы использования форм разных частей речи;</p> <p>создает аргументированное высказывание (рассуждение с элементами описания и/или повествования) на основе личных впечатлений и наблюдений;</p> <p>участвует в диалоге, обмениваясь мнениями по предложенной теме;</p> <p>составляет высказывание, основанное на личных впечатлениях/наблюдениях</p>
Чтение	<p>понимает главную и второстепенную информацию сплошных и несплошных текстов, связывая информацию с повседневными знаниями;</p> <p>определяет стилистические особенности текстов публицистического стиля (репортаж о событии, заметка, отзыв), официально-делового стиля (доверенность, заявление, договор, официальное поздравление, деловое письмо);</p> <p>формулирует проблемные вопросы по тексту, связывает информацию текста с другими фактами из реальной жизни;</p> <p>использует разные виды чтения, включая поисковое;</p> <p>составляет сложный план;</p> <p>анализирует содержание художественных произведений (поэтических, прозаических);</p> <p>извлекает необходимую дополнительную информацию из прочитанного материала;</p> <p>сравнивает содержание текстов</p>
Письмо	<p>умеет создавать тексты публицистического стиля (репортаж о событии, заметка, отзыв) и официально-делового стиля (доверенность, заявление, официальное поздравление, деловое письмо);</p> <p>излагает сжато содержание текста на основе прослушанного, прочитанного и/или аудиовизуального материала;</p> <p>представляет информацию в виде таблицы, схемы, диаграммы, графика;</p> <p>пишет творческие работы (в том числе на литературные темы);</p> <p>пишет эссе на основе цитат, пословиц, поговорок, крылатых выражений;</p> <p>правильно пишет гласные и согласные в разных частях слова, слова через</p>

	дефис; применяет знаки препинания в предложениях с вводными словами и конструкциями
8 класс	
Слушание	понимает основную, второстепенную и детальную информацию сообщения продолжительностью 4-6 минут; понимает значение слов историко-культурной тематики; понимает содержание прозаических, драматических и поэтических произведений; определяет ключевые моменты развития сюжета или конфликта прозаических, драматических и поэтических произведений; определяет основную мысль текста, выявляя авторскую позицию; прогнозирует содержание по отрывку прослушанного текста
Говорение	сообщает информацию (сведения) о себе в устной и письменной формы, используя активный и пассивный словарный запас; пересказывает содержание текста с творческими дополнениями; соблюдает синтаксические нормы, включающие правила согласования и управления, употребления причастных и деепричастных оборотов; создает аргументированное высказывание (рассуждение с элементами описания и/или повествования) в виде таблиц, схем, диаграмм, графиков; участвует в диалоге по общественно-значимым проблемам, аргументируя свою точку зрения; оценивает высказывание, составленное на основе таблиц, схем, диаграмм, графиков
Чтение	понимает главную, второстепенную и детальную информацию сплошных и несплошных текстов; определяет особенности текстов публицистического стиля (статья, интервью, очерк, послание), официально-делового стиля (характеристика, автобиография, резюме); формулирует проблемные вопросы по тексту, позволяющие выдвигать идеи, интерпретации, предположения и отвечает на разные типы вопросов; использует разные виды чтения, включая аналитическое чтение; составляет цитатный план; анализирует содержание художественных произведений (поэтических, прозаических, драматических); извлекает необходимую информацию из различных источников, определяя ее актуальность, достоверность, полезность и ценность; сравнивает содержание, языковые особенности прочитанного текста
Письмо	умеет создавать тексты публицистического стиля (статья, интервью, очерк, послание) и официально-делового стиля (характеристика, автобиография, резюме); излагает выборочно (по заданной проблеме) содержание текста на основе прослушанного, прочитанного и/или аудиовизуального материала; пишет творческие работы (в том числе на литературные темы), эссе; правильно выбирает слитное или раздельное написание НЕ с разными словами; применяет знаки препинания в предложениях с обособленными членами предложения
9 класс	
Слушание	понимает текст продолжительностью до 5-8 минут; определяет подтекст, цель высказывания и отношение говорящего к событиям и героям, делая выводы;

	<p>понимает значение слов общественно-политической тематики; понимает содержание прозаических, драматических, поэтических произведений, определяет слова, с помощью которых автор выражает эмоционально-оценочное отношение к героям, событиям; определяет основную мысль текста, учитывая структуру текста; прогнозирует содержание текста на основе утверждений</p>
Говорение	<p>владеет объемом словарного запаса, достаточным для эффективного общения по широкому кругу тем; пересказывает содержание текста, демонстрируя собственное понимание проблематики, оценивая позицию автора; соблюдает речевые нормы, включая в высказывания лексические и синтаксические единицы, соответствующие стилю; создает высказывания-рассуждения, высказывания-убеждения; участвует в дискуссии по предложенной проблеме; оценивает высказывания-рассуждения, высказывания-убеждения</p>
Чтение	<p>понимает главную, второстепенную и скрытую (подтекст) информацию сплошных и несплошных текстов; определяет стилистические особенности текстов публицистического стиля (проблемная статья), научного стиля (аннотация, тезисы, статья), официально-делового стиля (инструкция, правило, отчет, закон); определяет принадлежность текста к различным типам на основе характерных признаков; формулирует вопросы, перефразируя информацию текста, и отвечает на них; использует разные виды чтения, владеет техниками критического мышления при чтении; составляет тезисный план; анализирует содержание художественных произведений, выявляя авторскую позицию и оценивая содержание произведения; извлекает и синтезирует информацию, делает выводы на основе полученных сведений, выражая собственное мнение; сравнивает тексты, анализируя содержание и определяя авторскую позицию</p>
Письмо	<p>умеет создавать тексты публицистического стиля (проблемная статья), научного стиля (аннотация, статья, тезисы) и официально-делового стиля (правило, отчет, инструкция); излагает информацию прослушанного, прочитанного и/или аудиовизуального текста; представляет информацию в виде отчета статьи, справки на основе таблиц, схем, диаграмм, графиков и наоборот; пишет творческие работы (в том числе на литературные темы), эссе; правильно пишет союзы, предлоги, частицы; правильно применяет знаки препинания в сложных предложениях</p>

«Абайтану» факультатив курсы

ҚР Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі №115 бұйрығымен бекітілген оқу бағдарламасы арқылы оқыту жүзеге асырылады.

Курстың білім мазмұны ұлы ақын шығармаларын терең де, жан-жақты таныту арқылы елжанды, халқымыздың әдебиетін, өнерін, салт-дәстүрін, мәдениетін, тілін ұлттық құндылық ретінде бағалайтын, эстетикалық талғамы жоғары, білім, білік, дағдылармен қаруланған, түйген ойларын іс жүзінде өз

кәдесіне жарата білетін, ұлттық сана-сезімі қалыптасқан, өркениетті қоғамда өмір сүруге лайықты, терең ойлайтын дара тұлға қалыптастыруға бағытталған.

Курсты қазақ тілі мен әдебиеті немесе біліктілікті арттыру және қайта даярлау бойынша арнайы курстардан өткен пән мұғалімдері жүргізеді. Мұғалімдерге көмек ретінде «Абайтану» курсы бағдарламасының мазмұнын жобалау мен өткізу бойынша әдістемелік құралдар әзірленіп, Академия сайтына (www.nao.kz) орналастырылды.

Жалпы білім беретін мектептердің 9-сыныбына арналған «Абайтану» курсы ҚР БҒМ 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығымен бекітілген негізгі орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларының вариативтік компоненті есебінен жүргізу ұсынылады.

Курс жүктемесінің көлемі:

9-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 34 сағатты құрайды.

Курс бойынша білім алушылардың оқу жетістігін ағымдық бағалау, сондай-ақ емтихан жүргізілмейді.

«Шетел тілі» оқу пәні

Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9 сыныптарына арналған «Ағылшын тілі», «Француз тілі» және «Неміс тілі» оқу пәндерінің бағдарламасында көрсетілген тілдік деңгейлер шетел тілін меңгерудегі құзырлықтың жалпыеуропалық жүйесіне (Common European Framework of Reference, CEFR) сәйкес келеді.

Ағылшын, неміс және француз тілдері бойынша аптасына сағат жүктемесі:

5-9-сыныптарда – әр сыныпта аптасына 3 сағат, оқу жылында 102 сағатты құрайды.

Үлгілік оқу бағдарламалары ҚР БҒМ бұйрығымен бекітілген және Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының сайтында орналастырылған. <https://nao.kz/>.

2020-2021 оқу жылында 5-9-сыныптар жаңартылған білім беру мазмұнының келесі үлгілік оқу бағдарламалары бойынша оқитын болады:

- Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған жаңартылған мазмұндағы «Ағылшын тілі» оқу пәні бойынша Үлгілік оқу бағдарламасы;

- Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған жаңартылған мазмұндағы «Неміс тілі» және «Француз тілі» оқу пәндері бойынша Үлгілік оқу бағдарламалары **ҚР БҒМ 2019 жылғы 26 шілдедегі № 334 бұйрығымен бекітілген (5-9-сыныптар)**.

Негізгі орта білім беру деңгейінде шетел тілін оқытудың мақсаты – талдау, бағалау және шығармашылық ойлауын дамытуға ықпал ететін әр түрлі тапсырмалар арқылы білім алушылардың тілдік дағдыларын дамыту. Сонымен қатар, оқу бағдарламасы ауызша және жазбаша дереккөздердің кең спектрімен жұмыс жасауды көздейді.

Оқу бағдарламасының ерекшеліктері:

- тақырыптан тақырыпқа, сыныптан сыныпқа өткенде білімді және білікті

біртіндеп арттыруды болжайтын, тереңдігі, көлемі және күрделілігі бойынша біртіндеп кеңейетін білім мен дағдыларды қоса алғанда, белгілі бір уақыт аралығында (оқу жылында немесе келесі сыныптарда) мақсаттарды және тақырыптарды қайта зерделеуді көздейтін спиральдік (шиыршық) принципіне негізделуі;

- білім алушылардың ойлау дағдыларын қарапайымнан (білу, түсіну, қолдану) жоғары деңгейге дейін (талдау, синтез, бағалау) қалыптастыруға негізделген оқыту мақсаттарына басты назар аударылуы. Сөйлеу қызметінің дағдылары бойынша мақсаттарға жету ойлау қызметінің дамуы прогрессияда «біледі, түсінеді» «ажыратады, салыстырадыға» өтуін жобалайды. Білім, білік және дағды ең қарапайым ойлау дағдылары арқылы жоғары тәртіпті ойлау дағдыларына дейін (Блум таксономиясы бойынша) қалыптасады және дамиды;

- оқу процесін барынша тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік беретін бастауыш білім беру деңгейінде «ортақ тақырыптардың», негізгі және жалпы орта білім беру деңгейлерінде пәнаралық байланысты қамтамасыз ететін тақырыптардың болуы.

Оқу бағдарламалары ұзақ мерзімді жоспарға сәйкес жүзеге асырылады, онда бөлімдер оқу жылы ішінде оқытылады және мұғалім оқу сағаттарын және оқу мақсаттарының кезектілігін тоқсан ішінде еркін бөледі.

5-9-сыныптардың оқу бағдарламалары оқу процесінің оқу пәнінің әдістемелік әлеуетін кеңейтуге бағытталған. Бұл пәндік білім мен дағдыларды саналы меңгеруді қамтамасыз етеді және әлеуметтік және мәдени білім мен оқытудың әртүрлі әдістерін, жобалық және зерттеу іс-әрекетінің дағдыларын меңгеру арқылы өзіндік мінез-құлықты көтермелейді.

5-9-сыныптарға арналған оқу бағдарламалары дәстүрлі нормативтік білім беру құжаттары мен бірқатар инновациялық әдіснамалық стратегиялар функцияларының үйлесімді үйлесімін қамтиды. Бағдарламалар әртүрлі аудиториялармен тиімді қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді. Білім алушылар бұл мақсатқа мектеп ортасындағы құрдастарымен, мұғалімдермен және келушілермен бейресми және ресми ауызша және жазбаша презентацияларды қамтитын интерактивті тапсырмалар арқылы қарым-қатынас жасау мүмкіндіктерінің арқасында қол жеткізеді. Сонымен қатар онлайн режимінде білім алушылармен сыныптан тыс қарым-қатынас жасауға және шетел тілін тасымалдаушылармен бетпе-бет қарым-қатынас жасауға көп көңіл бөлінеді.

Жаңартылған бағдарламалар оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған. Оқыту жағдайлары өмірмен байланысты және оларға түсінікті және таныс шындықты көрсетеді. Жаңартылған бағдарламалар неміс және француз тілін оқытуды тек лексикалық жиынтық, құрылымдық талаптар шегінде және тілді пайдаланудың коммуникативтік конвенцияларының қандай да бір дәрежеде шектемейді. Прагматикалық аспект контекстке, қарым-қатынас жағдайына және коммуникацияға қатысушылар арасындағы қалыптасқан немесе қалыптасқан өзара қарым-қатынас ережелеріне баса назар аудара отырып, тілдің барлық мүмкіндіктері мен бояуларын ашады. Лексикалық және грамматикалық

материалды оқу білім алушының қандай да бір жағдайға өз көзқарасын зерттеу контексінде жатыр. Белсенді оқыту тиімді және мақсатқа сай қолданылады, ол Техника мен тәсілдер арқылы ойлау процестерін белсендіруді көздейді. Бағдарламаның әдебиеттер тізімімен шектелмейді, білім алушылардың жасына және мүдделеріне сәйкес келетін әртүрлі ресурстарды пайдалануға ұсынатынын атап өткен жөн.

Шетел тілі бойынша білім беру процесін ұйымдастыру коммуникативтік технологияларды (жобалар, сұхбаттар, рөлдік ойындар, пікірталастар, пікірталастар, конференциялар, байқаулар, драматургиялар және т.б.) жан-жақты пайдалануды көздейді. Сондай-ақ, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және сабақтан тыс қызметтің кең мүмкіндіктерін белсенді пайдаланған жөн, бұл шетел тілін үйренуге ынталандыруды арттыру, білім алушылардың танымдық қызметін жандандыру, олардың тілдік өзара іс-қимыл белсенділігін арттыру, олардың шығармашылық әлеуетін дамыту үшін жағдай жасауға ықпал ететін болады.

Сабақта оқу уақытын ауызша сөйлеу дағдысы мен іскерлігін дамыту және жетілдіру үшін пайдалану керек. Коммуникативтік жағдайларда жана лексикалық және грамматикалық материалды енгізу және бекіту, жұппен, топтармен жұмысты ұйымдастыру есебінен әрбір білім алушының сөйлеу белсенділігі уақытын сабақта ұлғайту; мәтінмен жұмыс кезеңдерін міндетті түрде сақтай отырып, оқуға және тыңдалуға үйрету ұсынылады.

Шетел тілі бойынша сабақтан тыс жұмыс үлкен білімдік, тәрбиелік, дамытушылық мәнге ие. Бұл жұмыс шетел тілі бойынша оқушылардың білімдерін тереңдетіп қоймай, сондай-ақ оны кеңейтуге, мәдениеттанушылық ой-өрісін дамытуға, олардың шығармашылық белсенділігін, эстетикалық талғамын және соның нәтижесі ретінде тілге және елдің мәдениетіне деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді. Бұл, міндетті курспен бірге оқытудың практикалық, тәрбиелік, білім беру және дамыту мақсаттарын неғұрлым толық жүзеге асыру үшін жағдай жасайды.

Шетел тілін оқытуда сабақтан тыс қызметті моделдеудің негізгі тәсілдерін атап өтуге болады:

- тақырыптық ойын кештері;
- елтану үйірмелері;
- шетел тілдері апталығы;
- видеоклубтар, тілдік батыру орталықтары;
- шетел тіліндегі театр қойылымдары және т.б.

Тілдік құзыреттілікті бағалауда ескерілетін жағдайлар:

1. Білім алушылардың тілдік қателерін атап өту керек және олардың назарын жіберген қателеріне қарапайым тәсілмен аудару қажет, алайда білім алушы өз білімін түсінікті етіп көрсете алған болса, қателердің бағалауға әсері болмауы керек. Білім алушының ең басты мақсаты – өз ойын қарапайым сөзбен жеткізе білуі, бұл жағдайда грамматикалық талаптар дұрыс сақталмауы мүмкін. Уақыт өте келе оның сөйлеу дағдысы нақтыланады және дұрысталады.

2. Ауызша сөйлеуде кеткен қателерді басқа сөзді қолдану немесе сөйлем құрылымын өзгерту (перифраз) арқылы дұрыстау керек, бірақ білім алушыға дұрыс түрін қайталату міндетті емес, себебі ол айтқалы жатқан ойын үзіп алуы және мақсатты тілде өз ойын сенімді жеткізе алмай қалуы мүмкін.

3. Егер бір рет жіберілген қате тағы да қайталанса, дұрыс үлгідегі сөздерге мысалдар келтіреді және қажет болған жағдайда оның грамматикасына баса назар аударады. Бұдан өзге, сынып білім алушылары немесе мұғалім барлығы ынтымақтасқан іс-әрекет негізінде кейбір тақырыптарға байланысты лингвистикалық мазмұндағы сөйлемдерге мысалдар келтіре алады.

4. Жазба жұмыстарын тексеру барысында тілдік қателер ескерілмейді (егер білдіретін ойы мен мәтіні түсінікті болса), бірақ педагог оны өзінің түсініктемесінде көрсетеді.

«Шетел тілі» пәні бойынша жиынтық бағалау

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімінің нақты санын және 1 рет тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу көзделген. БЖБ үшін максималды балл 5-9 сыныптарда кемінде 7 және 20 балдан артық болмауы керек. *БЖБ үшін максималды бал, БЖБ өткізу нысаны (бақылау, практикалық немесе шығармашылық жұмыс, жоба, ауызша сұрау, эссе) мен сабағы және БЖБ орындау уақыты регламенттелмейді.* Төменде бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген (49-кесте).

45-кесте. Жиынтық бағалау рәсімдерінің саны

Сынып	Бөлім бойынша жиынтық бағалау рәсімдерінің саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5-сынып	2*	2*	2*	2*
6-сынып	2*	2*	2*	2*
7-сынып	2*	2*	2*	2*
8-сынып	2*	2*	2*	2*
9-сынып	2*	2*	2*	2*

* Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалауда сөйлеу қызметінің екі түрі біріктіріледі (мысалы, тыңдалым және айтылым; оқылым және жазылым)

Карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) "Шет тілі" пәні бойынша 1 COP, 1 Соч жүргізіледі.

Тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) тілдік қызметтің барлық түрлерін тексеруді көздейді: тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым. «Ағылшын тілі» оқу пәнінен жиынтық бағалау ерекшеліктері (спецификация) <https://smk.edu.kz/> сайтында орналастырылған. *Бөлім бойынша және тоқсандық жиынтық бағалау тапсырмаларын педагог өзі дайындайды.*

ТЖБ ұзақтығы – 40 минут. «Айтылым» бөлек тексеріледі. ТЖБ балл саны:

5-сыныпта – 20;

6-сыныпта – 22;

7-сыныпта – 24;

8-сыныпта – 24;

9-сыныпта – 24.

БЖБ және ТЖБ-ға қорытынды балды қою кезінде қолмен жөнделген жер, сондай-ақ оқу тапсырмалары мен есептер шарттарын ресімдеу сапасы есептелмейді.

Карантин жағдайларында, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайларда тоқсанда бір БЖБ, тоқсанның соңында ТЖБ өткізіледі.

«Шетел тілі» оқу пәні бойынша қорытынды аттестаттау

Қорытынды аттестаттау білім беру стандарты мен оқу бағдарламасында белгіленген талаптар шегінде білім алушылардың оқылатын шетел тілін практикалық меңгеру деңгейін бағалауға арналған. Білім алушыларды қорытынды аттестаттау объектісі коммуникативтік құзыреттілікті меңгеру болып табылады. Қорытынды аттестаттаудың мақсаты білім алушылардың негізгі орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес пән бойынша оқу бағдарламасының көлемін меңгеру дәрежесін анықтау болып табылады.

Қорытынды аттестаттау *«Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы №125 Бұйрығымен* бекітілген Бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білімнің білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарындағы білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылаудың, оларды аралық және қорытынды аттестаттау жүргізудің үлгі қағидаларына, сонымен қатар қорытынды аттестаттауды ұйымдастыру мен өткізу бойынша Нұсқаулыққа сәйкес өткізіледі.

«Ағылшын тілі» оқу пәні бойынша 9-сынып білім алушыларына қорытынды аттестаттау жазбаша емтихан түрінде өткізіледі. 9-сынып білім алушылары үшін *емтихан жұмыстарының материалдарын* (тапсырмалар мен балдарды қою схемасы) *облыстардың, Нұр-Сұлтан, Алматы және Шымкент қалаларының білім басқармалары*, республикалық мектептердің 9-сынып білім алушылары үшін емтихан жұмыстарының материалдарын Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі дайындайды. Қорытынды аттестаттаудың мазмұнын анықтайтын талаптар және күтілетін нәтижелер әр пән мен оқыту тілі бөлінісінде ерекшелікпен регламенттеледі.

«Ағылшын тілі» оқу пәні бойынша қорытынды аттестаттау ерекшеліктеріне сәйкес емтихан жұмысының құрылымы 270-320 сөзден тұратын **мәтінмен жұмыс жасауды** көздейді. Ең жоғары балл саны – 20. Оқылған мәтіннен кейін білім алушылар келесі тапсырмалар түрлерін орындайды:

- **лексикалық іріктеуге арналған 5 тапсырма** (тапсырма 5 сұрақтан тұрады, білім алушылар мәнмәтіндегі белгілі бір сөздердің / фразалардың мағынасын және олардың қолданылуын түсінуі тиіс);

- **сөйлемнің мағынасын сақтап, құрылымын ғана өзгертуге (перифраз) 10 тапсырма** (тапсырма 10 сұрақтан тұрады, білім алушылар берілген сөздерді / фразаларды пайдалана отырып, сөйлемдерді қайта құруы тиіс);

- **қысқа және толық жауаптарды талап ететін 3 тапсырма** (тапсырма 3 сұрақтан тұрады, олардың біреуі жабық, ал екеуі ашық жауапты қажет етеді, онда білім алушылар оқылғанды түсінгендігін көрсетуі тиіс).

Тапсырмалардың ерекшеліктері мен үлгілері ҚР БҒМ Ұлттық тестілеу орталығының сайтында орналастырылған (<http://www.testcenter.kz/ru/>).

Әдістемелік жұмысты ұйымдастыру:

Әдіскерлер ағылшын тілі мұғалімдерімен әдістемелік жұмысты жоспарлау кезінде мұғалімдердің мүдделері мен қажеттіліктерін, олардың кәсіби дағдылары мен дағдыларын ескеруі керек.

Оқу жылы ішінде шет тілі мұғалімдерінің әдістемелік бірлестіктерінің отырыстарында:

- ағылшын тілі бойынша білім беру үдерісін ұйымдастырудың заманауи тәсілдерін іске асыру;

- қалыптастырушы бағалауды өткізу;

- жиынтық бағалау жүргізу;

- ағылшын тілі бойынша бітіруші сынып оқушыларын қорытынды аттестаттауға дайындау.

Оқу үрдісін ұйымдастыру бойынша ұсынымдар:

1) коммуникативтік технологияларды (жобалар, сұхбат, рөлдік ойындар, пікірталас, дебат, конференциялар, конкурстар, сахналандыру және т.б.) жан-жақты қолдану;

2) білім алушылардың шетел тілін оқуға ынтасын арттыруға, танымдық әрекеттерін белсендендіруге, олардың өзара тілдік қарым-қатынастарының белсенділігін арттыруға, шығармашылық әлеуетін дамытуға жағдай жасауға ықпал ететін ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың және сабақтан тыс іс-әрекеттердің мүмкіншіліктерін белсенді қолдану;

3) мәдениетаралық қарым-қатынас құбылыстарын интерпретациялауда білім алушылардың дербестігінің барынша ықтимал деңгейін қамтамасыз ететін, шетел тіліндегі қарым-қатынас жағдайын модельдеуге мүмкіндік беретін оқыту технологияларын үнемі қолдану;

4) сабақ уақытын барынша сөйлеу дағдылары мен біліктерін дамыту және жетілдіру үшін қолдану; жаңа лексикалық және грамматикалық материалды коммуникативтік жағдайларда енгізу және бекіту;

5) сабақта жұппен, топпен жұмысты ұйымдастыру арқылы әрбір білім алушының сөйлеу белсенділігін арттыру;

6) мәтін алдындағы, мәтіндік және мәтіннен кейінгі жұмыс кезеңдерін міндетті түрде сақтай отырып, оқуға және тыңдалымға үйрету;

7) ауызша, жазбаша, міндетті, таңдау бойынша, жалпы, сараланған, жеке, аралас, шығармашылық – әр түрлі тапсырмаларды кезектестіру және үйлестіру. Шығармашылық сипаттағы тапсырмалардың алдында сабақта дайындық жұмысы жүргізіледі.

Ауызша және жазбаша сөйлеу мәдениетін қалыптастыру мақсатында:

- оқытудың аутентті материалдарын пайдалану (аудио -, бейнежазбалар, фильмдер, әндер, ғылыми және ойын-сауық журналдарының мақалаларын);

- шетел тілінде сырт келбетін сипаттау, мінез-құлқын сипаттау, салыстыру, талдау, диалог, пікірталас, қажетті дәлелдер келтіру, шешім шығару және қорытынды жасау біліктерін қалыптастыру үшін БАҚ материалдарымен жұмыс істеу;

- анықтамалық және энциклопедиялық әдебиеттермен, электрондық ресурстармен өзіндік жұмыс жасау дағдыларын қалыптастыру;

- білім алушыларда қауіпсіз мінез-құлық мәдениетін қалыптастыру мақсатында қауіп жағдайында және әр түрлі жағдайларда қауіпсіз мінез-құлық туралы мәтіндерді пайдалану ұсынылады.

Білім алушылардың зерттеу дағдыларын және оқу дағдыларын дамытуға бағытталған *«Independent project»* және *«Reading for pleasure»* бөлімдеріне назар аудару ұсынылады. Жоба жұмысы арқылы педагог мақсаттар мен сөйлеу дағдыларының түрлеріне бағытталған қалыптастырушы бағалауды жүргізе алады. Жоба жұмысының нысаны мен мазмұны (тақырыптық мазмұны, іс-әрекет түрлері және нысандары, күтілетін нәтижесі, бағалау түрлері және т.б.) мектеп ішіндегі әдістемелік бірлестіктерде талқыланады.

Көркем және көркем емес әдебиетімен жұмыс жасау ағылшын тіліне оқытудың міндетті элементі болып табылады және білім алушыларға тиісті дағдыларды дамытуға және бекітуге мүмкіндік береді.

Жазылым дағдыларын дамытатын оқыту мақсаттарына ерекше назар аудару керек. Жазбаша тапсырмалардың көп санын орындау кезінде сабақтың коммуникативтік сипаты бұзылады, негізгі оқу міндеттерін шешу сапасы төмендейді. Білім алушылардың оқу жетістіктерінің нәтижелерін тексеру кезінде педагог бақылаудың ауызша нысандарына басымдылық беруі тиіс.

Оқушылардың шамадан тыс жүктелуінің алдын алу мақсатында педагогқа *үй тапсырмасының көлемін реттеп отыру* ұсынылады.

Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейлері үшін «Ағылшын тілі» оқу пәнінің бағдарламасы ағылшын тілін меңгерудің әлемдік стандарттарына сәйкес жаңартылған білім беру мазмұны аясында жасалған. Белгілі бір кезенді (сыныпты) бітіргенде ағылшын тілін меңгеру деңгейі ағылшын тілді елдердің стандарттарына сәйкес келеді (салыстыру үшін шетел тілін меңгеру деңгейлерінің жалпыеуропалық жүйесі алынған (Common European Framework of References, CEFR)).

Негізгі орта білім беруді аяқтағаннан кейін білім алушылар «Ағылшын тілі» оқу пәні бойынша B1 деңгейіне, «Француз тілі» және «Неміс тілі» оқу пәндері бойынша A2+ деңгейіне жетуі тиіс.

46-кесте. «Шетел тілі» пәнінен әр сынып бойынша күтілетін тілдік деңгей

шкаласы

Тілдің Еуропалық деңгейлер шкаласы (CEFR)	Жаңартылған білім беру мазмұнындағы «Шетел тілі» пәнінің үлгілік оқу бағдарламаларында әр сынып бойынша көрсетілген тілдік деңгей шкаласы	
Неміс тілі Француз тілі		
A1	5-6 сыныптар	A1 high (жоғары)
A2	7-9 сыныптар	A2 mid-high (ортадан жоғары)
Ағылшын тілі		
A2 Қарапайым деңгей (Waystage)	5 класс	A2 low –mid (ортадан төмен)
	6 класс	A2 mid-high (ортадан жоғары)
B1 Орта деңгей (Threshold)	7 класс	B1 low (төмен)
	8 класс	B1 mid (орта)
	9 класс	B1 high (жоғары)

Төменде оқылым, тыңдалым, айтылым және жазылым кезінде білім алушылардың бойында болуы тиіс білім және біліктер сипатталған деңгейлер берілген.

47-кесте. Жаңартылған білім мазмұнының «Ағылшын тілі» оқу пәні бағдарламасында әрбір деңгей бойынша күтілетін нәтижелер

Деңгей	Тілдің Еуропалық деңгейлер шкаласының сипаттамасы (CEFR)	Жаңартылған білім мазмұнының «Ағылшын тілі» оқу пәні бағдарламасында әрбір деңгей бойынша күтілетін нәтижелер
A2	Өмірдің негізгі салаларымен байланысты жекелеген ұсыныстар мен жиі кездесетін сөздерді түсінемін (мысалы, өзім және отбасы мүшелері, сатып алу, жұмысқа орналастыру және т.б. туралы негізгі мәліметтер). Таныс немесе тұрмыстық тақырыптарда қарапайым ақпарат алмасуға байланысты міндеттерді	5-сынып Білім алушылар: - жеке ақпаратты сұрайтын негізгі мәселелерді, қолдау көрсетілетін әңгімедің негізгі сәттерін түсінеді; - өзі және басқалары туралы негізгі ақпаратты, ұсыныс деңгейіндегі пікірді айта алады, қарапайым сұрақтар қоя алады; - жоспарлайды, жазады және мәтіндік деңгейде редакциялай алады. Адамдар, орындар мен нысандарды сипаттайтын мәтін деңгейінде нақты сипаттама жасай алады.
		6-сынып

	орындай аламын. Қарапайым сөйлемде өзім, туыстар және жақындарым туралы айтып, күнделікті өмірдің негізгі аспектілерін сипаттай аламын.	Білім алушылар: - жеке ақпаратты қажет ететін күрделі сұрақтарға жауап береді, кеңейтілген әңгіменің негізгі сәттерін түсінеді; - өзі және басқалар туралы негізгі ақпаратты, әңгімелерді және оқиғаларды баяндайды; - хатта жеке сезімдер мен пікірлерді бейнелейді.
В1	Әртүрлі тақырыптарға әдеби тілде жасалған, жұмыста, оқуда, бос уақыттарда және т.б. кездесетін нақты хабарламалардың негізгі идеяларын түсінемін. Маған белгілі немесе аса қызықтырған тақырыптарға байланыс жасай аламын. Алған әсерімді, оқиғаларды, үмітімді, ұмтылысымды сипаттап бере аламын, өз пікірім мен болашаққа деген жоспарымды негіздеп айтып бере аламын.	7-сынып Білім алушылар: - негізгі сәттерді, нақты ақпаратты және кеңейтілген әңгімедегі дәлелдердің көп бөлігін түсінеді; - пікір айтады және пікірталасқа қатысады; - келіссөздер жүргізу үшін құрдастарымен өзара іс-қимыл жасайды; - жазбаша жұмыстарда мәтін деңгейінде сауаттылық пен пунктуацияны сақтайды, мысалдарға сәйкес жазбаша дәлелдер келтіреді
		8-сынып Білім алушылар: - кеңейтілген сөйлесулер мен мәтіндердегі болжамды мағынаның көп бөлігін түсінеді; - сыныптағы міндеттерді орындау бойынша жоспарлар мен басымдықтарды келісу және ұйымдастыру үшін құрдастарымен өзара іс-қимыл жасайды. - кейбір кеңейтілген оқиғалар мен оқиғаларды сипаттайды және қайта жазады;
		9-сынып Білім алушылар: - кеңейтілген сөйлесулер мен мәтіндердегі негізгі сәттерді, нақты ақпаратты түсінеді; - кешенді сұрақтар қоя алады, өз көзқарасын түсіндіреді және негіздей алады; - әртүрлі үлгіні пайдалана отырып, мәтіндік деңгейде сәйкес (когерентті) хат жаза алады

Әрбір деңгей бойынша күтілетін нәтижелер жаңартылған білім беру мазмұнының ағылшын тілі оқу бағдарламасы бойынша тілді білу мен меңгеру талаптары ағылшын тілін меңгерудің халықаралық талаптарына сәйкес келетіндігін растайды.

Үш тілде білім беру

Мақсатты тілдер тілді деңгейлік оқытуға сәйкес оқытылады, яғни шетел тілдері мақсатты тілдер ретінде CEFR шетел тілін меңгерудің жалпыеуропалық құзыреттілігі бойынша Тілдерді оқытудың деңгейлік моделі негізінде оқытылады.

48-кесте. Тілдерді оқытудың деңгейлік моделі

№	Оқу пәндері	Сыныптар				
		5	6	7	8	9
1	Қазақ тілі (Т1)	Оқыту тілі				
2	Қазақ тілі мен әдебиеті (Т2)	B1-B2				
3	Орыс тілі (Я1)	Оқыту тілі				
4	Орыс тілі және әдебиеті (Я2)	B1-B2				
5	Ағылшын тілі (L3)	A2		B1		
6	Француз тілі (L3)	A1		A2		
7	Неміс тілі (L3)	A1		A2		

Тілдерді деңгейлік оқыту төрт қызмет түрі бойынша: тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын дамытуды көздейді.

Үш мақсатты тілді оқытудағы әдіснамалық көзқарас келесіге негізделген:

1. Коммуникативтік тәсіл грамматикалық ережелерді өзге тілде қарым-қатынасқа түсу барысында ғана қолдануға бағыттайды. Коммуникативтік құзыреттілік тілді әртүрлі мақсаттар мен функциялар үшін қолдана білу, әр түрлі типтегі және сипаттағы мәтіндерді оқи алу, түсіну және құрастыра білу, лексикалық және грамматикалық база шектеулі болса да қарым-қатынасқа түсіп, сөйлесе алу дегенді қамтиды.

Коммуникативтік тәсіл, ең алдымен, тілдік құрылымдардың дұрыстығына емес, диалогты дамытудың ықтимал нұсқаларын ұғыну, жалпы коммуникативтік мақсатқа жету, бейнелеп айту дағдысын дамыту сияқты параметрлерге негізделеді. Мұндай оқытуда мұғалім көмек беруші ретінде болады.

Осылайша, білім алушы тіл туралы білімді ғана емес, сонымен қатар қоғамда өзін ұстауды, оқытылатын тіл елінің мәдениетінің нормалары сияқты әлеуметтік-мәдени компонентті де меңгереді. Бұл оған тіл тасымалдаушыларымен сөйлесу барысында оларды дұрыс түсінуіне мүмкіндік береді.

2. Мәдениетаралық-коммуникативтік тәсіл. Тілдерді оқыту барысында тұлғаның мәдениетаралық қарым-қатынасқа қажетті қасиеттерін дамытуға көңіл бөлінеді. Бұл тәсіл бірнеше міндетті шешуге:

– оқытылатын тіл елінің өзіндік ерекшелігі, мәдениеті, дәстүрлері туралы түсінік қалыптастыруға;

– білім алушының когнитивті тәжірибесін кеңейтіп, құндылықтық бағдар жүйесін қалыптастыру үшін қажетті, өз еліне, туған өлкесіне деген сүйіспеншілікті, ұлттық мәдениетке, тілге деген құрметті тірбиелеуге;

– оқытылатын тілде өз өлкесінің мәдениеті, дәстүрі, тарихы туралы ақпаратты тарату үшін жағдай жасауға;

– мәдени-білім беру кеңістігінде өзін-өзі тұлға ретінде көрсету мүмкіндігін қамтамасыз етуге жағдай жасайды.

! Білім алушылардың коммуникативті дағдыларын тиімді қалыптастыру үшін педагогтерге төмендегідей ұсынымдар беріледі:

1. **Интерактивті оқу ортасын қалыптастыру қажет.** Әрбір мұғалім білім алушылармен, сондай-ақ білім алушылардың өзара қарым-қатынастарында олардың коммуникативтік қабілеттерін дпмыта түсу үшін өзінің педагогикалық құралдарын, оқытуды ұйымдастырудың әдістері мен нысандарын қайта қарап шыққаны абзал.

2. Интенцияларды пайдалану.

Интѐнция (лат. intentio «ниет, ынта») – сананың бір затқа немесе ойға бағытталуы, сөйлеудің белгілі бір стилінде, монологтік немесе диалогтік формада сөйлеу құруға коммуникативті ниеті.

Оқытуды ұйымдастыру тұрғысынан бұл – **инновациялық әдіс**, яғни оқу процесінің технологиясын өзгерте алатын осындай әдістер мен дидактикалық құралдардың қолданылуы.
Мазмұны жағынан - бұл мағынадан формаға өту жолы.

Интенция – сөйлеудің бастапқы негізі: бір жағынан – пікірге алғышарт, екінші жағынан ол – пікір құрылатын база. Демек, оқытудың барлық кезеңдерінде интенция жетекші орын алады және үнемі мұғалімнің назарында болады.

Интенцияны пайдаланудың тиімді болу шарттары:

✚ жұмыс басталмас бұрын мұғалім:

- сұрақ қою арқылы (*Сен не мақсатпен сөйлейсің?*);

- нұсқау беру арқылы (*Сұхбаттасушыға оның уәдесі туралы есіне салу үшін әдепті түрде сұрақ қой*);

- кеңес беру арқылы (*Басқалардың іс-әрекеттерін жақсы бағала*) коммуникативті ниетті анықтап алады, яғни, кез келген формада, бірақ міндетті түрде алдымен интенция, содан кейін сөйлеу іс-әрекеті тіртібі сақталуы тиіс.

✚ белгілі бір ниетті (интенцияны) сөзбен жеткізе білу, яғни, білім алушылардың өз бетінше мәтінге де, иллюстрацияларға да, жағдайларға қатысты да сұрақтар қоюы.

✚ Ниет (интенция) әртүрлі жағдайларда жүзеге асырылады. Жаттығуларды орындау барысында көркем мәтін немесе дайындалмаған бала диалогі болса да, әртүрлі сөйлеу тіртібі негізінде бір ынта жатқанына білім алушылардың назарын аударып отырыңыз.

Педагог бір ғана емес, бірнеше дұрыс жауабы бар сұрақтарды қоюға тырысуы керек.

3. **Грамматикалық модельдерді пайдалану, бұл** өзінің коммуникативтік ниетін нақты сөйлеу әрекетіне ауыстыруға көмектеседі. Модельдің сөйлемдердің типтік мәндерін жеткізе алу қабілетіне ие болу мүмкіндігі – бұл қарым-қатынасты мағынадан формаға үйретудің ең қысқа жолы.

4. Мұғалімдердің **скаффолдинг стратегиясын қолдануға** тырысуы керек, яғни білім алушыны терең пәндік мазмұнмен, сондай-ақ ауызша және жазбаша сөйлеудің дамуына ықпал ететін мазмұнмен қамтамасыз ету керек. Академиялық тілді біртіндеп енгізіп, қосымша нұсқаулар мен тапсырмалар ұсынған жөн. Тапсырманы орындауды бастамас бұрын «ой қозғау» («миға шабуыл») тәсілін, «қабырғаға қарап оқу», тұжырымдамалық карталарды, сөздер жазылған кестелерді белсенді қолдануға болады. Ұсынылған жаңа білімді бұрын оқылған тақырыптармен және тілмен байланыстыру керек.

5. Білім алушылардың өзін-өзі бағалау құралы ретінде **иллюстративті дескрипторларды пайдалану.**

6. Пән мазмұны мен тілді оқыту үшін **түпнұсқа мәтіндерді, артефактілер мен материалдарды,** ал сөйлеу қызметінің негізгі түрлерін (сөйлеу, тындау, оқу және жазу) дамыту үшін сөйлеудің әртүрлі жазбаша және цифрлық көздерін **қолдануға болады.**

«МАТЕМАТИКА ЖӘНЕ ИНФОРМАТИКА» БІЛІМ САЛАСЫ

«Математика және информатика» білім саласы бойынша келесі пәндер оқытылады: «Математика» – 5, 6-сыныптар; «Алгебра» – 7-9-сыныптар; «Геометрия» – 7-9-сыныптар; «Информатика» – 5-9 сыныптар.

2020-2021 оқу жылында республиканың жалпы білім беретін мектептерінің 5, 6 және 9-сыныптарында «Информатика» оқу пәнін оқыту Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 26 шілдедегі № 334 бұйрығына сәйкес жаңартылған мазмұны бойынша 5-9-сыныптарға арналған «Информатика» оқу пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы бойынша жүзеге асырылады (№9 қосымша).

2020-2021 оқу жылында республиканың жалпы білім беретін мектептерінің 7 және 8-сыныптарында «Информатика» оқу пәнін оқыту Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 25 қазандағы № 545 (12-қосымша), 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 (200-қосымша) бұйрықтарына сәйкес оқу пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы бойынша жүзеге асырылады.

Осы оқу пәндері бойынша оқу жүктемесінің көлемі 49-кестеде көрсетілген.

49-кесте. Оқу жүктемесінің көлемі

Сынып	Оқу пәнінің атауы	Жалпы жүктеме, сағат	
		Апталық	Жылдық
5	Математика	5	170
5	Информатика	1	34
6	Математика	5	170
6	Информатика	1	34
7	Алгебра	3	102
7	Геометрия	2	68
7	Информатика	1	34
8	Алгебра	3	102
8	Геометрия	2	68
8	Информатика	1	34
9	Алгебра	3	102
9	Геометрия	2	68
9	Информатика	1	34

Негізгі орта білім беру деңгейінде «Математика», «Алгебра», «Геометрия» пәндерін оқытудың мақсаты - пән мазмұнын сапалы игеруді қамтамасыз ету, білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру, сыни тұрғыдан ойлауды дамыту, ғылыми-жаратылыстану пәндерін игеруге қажетті математикалық білім мен дағдылардың негіздерін игеру, оқу пәні материалдары негізінде білім алушылардың интеллектуалдық деңгейін дамыту.

Оқу пәнін оқытудың мақсатына сәйкес келесі міндеттер анықталған:

- «Сандар», «Алгебра», «Геометрия», «Статистика және ықтималдықтар теориясы», «Математикалық модельдеу және анализ» бөлімдері бойынша математикалық білім, білік және дағдыларын қалыптастыру мен дамытуға жағдай жасау;

- әртүрлі мәнмәтіндегі есептерді шешуде математикалық тілді және негізгі математикалық заңдарды қолдануға, сандық қатынастар мен кеңістіктік формаларды оқып білуге мүмкіндік беру;

- есептерді шешу мақсатында білім алушылардың білімдерін математикалық модельдерді құруға және шынайы процестерді сипаттайтын математикалық модельдерді түсіндіруге бағыттау;

- өздігінен оқуға және болашақ таңдаған мамандығы бойынша білімін жалғастыруға қажетті физика, химия, биология және басқа да теориялық облыстарда зерттеулер мен есептерді шешу үшін және практикалық іс-әрекеттерінде математикалық әдістерді қолданудың қарапайым дағдыларын қалыптастыру;

- практикалық есептерді шешуде, алынған нәтижелерді бағалау мен анықтылығын орнатуда лайықты математикалық әдістерді таңдап алу үшін логикалық және сыни тұрғыдан ойлауын, шығармашылық қабілеттерін дамыту;

- коммуникативтік дағдыларын, оның ішінде, ақпаратты дұрыс және сауатты түрде беру, сонымен қатар әртүрлі ақпарат көздерінен, басылымдар мен электрондық құралдардан алынған ақпаратты қолдану қабілетін дамыту;

- өздігінен және топта жұмыс істеуде қажетті тәуелсіздік, жауапкершілік, бастамашылдық, табандылық, шыдамдылық пен толеранттылық сияқты тұлғалық қасиеттерді дамыту;

- математиканың даму тарихымен, математикалық ұғымдардың пайда болу тарихымен таныстыру;

- математиканы оқыту процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану дағдыларын дамыту.

«Алгебра», «Геометрия» пәндерін оқыту барысында математикалық сауаттылықты қалыптастыру мақсатымен: білім алушыларға анықтамалықтарды қолдану, оқу, әдістемелік және анықтамалық әдебиеттерден анықтамаларды, формулалар және басқа да тұжырымдарды іздеу; математикалық формулаларды қолдану, дербес жағдайларды жалпылау негізінде шамалар арасындағы тәуелділіктің формулаларын өздігінен құрастыру; игерілген математикалық білім, білік, есептеу, өлшеу және графиктік дағдыларды пайдаланып практикаға бағытталған тапсырмаларды шешу; дәлелдемелі пайымдау жүргізу, талқылауға қатысу және логикалық негізделген қорытындылар жасау; математикалық мәтінмен жұмыс жасау (талдау, қажетті ақпаратты алу), математикалық терминология мен символдарды қолдана отырып, өз ойын ауызша және жазбаша түрде анық және нақты түсіндіру іскерліктерін үйрету ұсынылады.

«Информатика» оқу пәнін оқытудың мақсаты білім алушыларда заманауи ақпараттық технологияларды пайдалана отырып ақпараттармен тиімді жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру болып табылады. «Информатика» пәнінің оқу бағдарламасы компьютердің жұмыс істеу қағидаларын түсінуді, объектілер мен жүйелерді талдау қабілеттерін, алгоритмдер әзірлеу және бағдарламалауды, шешімдер мен программалық қосымшаларды модельдеу және жобалауды, сондай-ақ түпкілікті өнімді бағалауды білім алушылардың бойында қалыптастыруды көздейді.

Оқу мақсаттарына сәйкес келесі міндеттер анықталған:

- білім алушыларда ақпараттық процестердің қоғамдағы рөлін, адамзат қызметінің әртүрлі саласында ақпараттық технологияларды пайдаланудың техникалық мүмкіндіктері мен перспективаларын түсінуді қалыптастыру;

- ақпараттық технологияларды күнделікті өмірде, оқуда және келешек еңбек іс-әрекетінде тиімді қолдану дағдыларын дамыту;

- білім алушылардың жүйелерді талдауда, шешімдерді әзірлеуде, программалық қосымшаларды дайындауда және өз өнімдерін бағалауда компьютер жұмысының негізгі қағидаларын меңгеру;

- талдау, абстракция, модельдеу және программалау арқылы әр түрлі міндеттерді шеше білулерін дамыту;

- білім алушылардың тапсырмаларды құрамдас бөлікке ажырату мен ортақ заңдылықтарды бөлу, қойылған міндеттерді шешуде тиімді әрі оңтайлы тәсілдер табу мүмкіндіктерін қамтитын логикалық, алгоритмдік, есептеу сонымен қатар, жалпылау мен үйлестік, ойлауды дамыту;

- білім алушылардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыру – жалпы ережелерді ұстану және жеке тұлға мен бүкіл қазақстандық әлеуметтің

мүддесін көздеу;

- білім алушылардың ғылыми тілді меңгеруіне және пән бойынша ұғымдық аппаратты байытуына ықпал ету.

Білім алушылардың оқу-ақпараттық құзыреттілігін дамыту мақсатында жобалық жұмыс арқылы ғылыми - зерттеу қызметін жүргізуге ерекше назар аударылуы тиіс. Жобамен жұмыс істейтін оқушылар жеке немесе топта жұмысты жоспарлау, мақсат қою, қажетті ақпаратты іздеу, гипотезаны ұсыну және дәлелдеу, эксперимент жүргізу, атқарылған жұмыс туралы нәтижелерді ұсыну, талдау және бағалау жұмыстарын орындау, сондай-ақ өз жобасын шебер қорғау керек.

Сонымен қатар, білім алушылар Интернет - қол жетімді ақпарат көздерінің бірі болып табылатынын, оларға қол жеткізе және әр түрлі көздерден деректер жинай алатынын, сондай-ақ интернет-кеңістікте жұмыс істеу ережелерін, киберқауіпсіздік негіздерін, сондай-ақ жұмыс барысында этикалық нормаларды сақтау ережелерін ұстануы тиіс екенін біледі.

Білім алушыларда когнитивті қызығушылықты, интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттілікті, бағдарлама компоненттерін өз бетінше қолдану және оқу курсының мазмұны арқылы өз білімдерін толықтыру қабілетін дамытуға, проблемалы - бағытталған оқыту технологиясын пайдалануға, өнертапқыштық тапқырлық біліктерін дамытуға назар аудару қажет.

«Математика және информатика» білім саласының пәндерін оқыту процесінде білім сапасын жетілдіру мақсатында жеке тұлғаға бағытталған проблемалық оқыту, саралап оқыту тәсілдерін, сонымен қатар іс-әрекет түрлері мен тапсырмаларды ұқыпты іріктеу арқылы дамыта оқыту тәсілдерін қолдану ұсынылады.

Пәнге деген қызығушылықты арттыру мақсаттарының бірі білім алушылардың жобалық іс-әрекеттерін дамыту жұмыстарын жүргізу болып табылады. Жобалау технологияларын қолдану пән бойынша оқу сапасын көтеріп қана қоймайды, пәнаралық байланысты жүзеге асырады және оқу пәнін игерудің тиімділігін арттырады. Жобамен жұмыс істеу барысында білім алушылар топтасып немесе жеке жұмыстарын жоспарлауды, мақсат қоюды, қажетті ақпаратты іздеуді, гипотезаны ұсыну және дәлелдеуді, тәжірибелер жүргізуді, орындалған жұмыстың нәтижелерін көрсетуді, талдау мен бағалауды, сонымен қатар өз жобаларын қорғауды үйренеді.

Бұл білім саласы пәндерінің мазмұны бөлімдер бойынша берілген. Бөлімдер бөлімшелерге бөлініп, әр бөлімшені оқып игеру сыныптар бойынша күтілетін нәтижелер: дағдылар немесе біліктер, білім немесе түсініктер түрінде оқу мақсаттары жүйесінде көрсетілген.

Сонымен қатар, жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламаларында барлық пәндер бойынша ұзақ мерзімді жоспар берілген. Онда курс материалы тоқсандарға бөлініп көрсетілген.

Ұзақ мерзімді жоспарда тақырыптарды игеруге және бөлімшелерді игеруге жұмсалатын сағат сандары көрсетілмеген. Бөлімшелердің арасында сағат санын бөлу құқығы практик-мұғалімге берілген, бірақ материал көрсетілген тоқсанда толық оқытылып болуы тиіс.

1. *5-сынып, «Математика» оқу пәні.*

5-сыныпта «Математика» оқу пәнінің базалық мазмұны, шамалы өзгерістерді қоспағанда толығымен бұрынғыдай қалды. Атап айтқанда, қолданыстағы оқу бағдарламасымен салыстырғанда жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасында «Жиын» тарауы және «шиыршық» принципін сақтау мақсатында «Кеңістік фигураларының жазбалары» тарауы қосылған, оларды оқуға оқу жылына берілген 170 сағаттан сәйкесінше 5 сағат және 3 сағат бөлінеді.

Сонымен қатар базалық мазмұн тарауларын оқып игеруге бөлінген сағаттарда айырмашылық бар. «Натурал сандар және нөл саны» тарауын игеруге шамамен 15 сағат бөлінген. Қалған тарауларды игеруге бөлінген сағат сандары өзгеріссіз.

2. *6-сынып, «Математика» оқу пәні.*

6-сыныпта «Математика» оқу пәнінің базалық мазмұнына шамалы өзгерістер енгізілген. Атап айтқанда, қолданыстағы оқу бағдарламасы бойынша 6-сыныпта қарастырылатын «функция» ұғымына қатысты тарау 7-сыныпқа көшірілген. Осы тараудың орынан 6-сыныпта «Шамалар арасындағы тәуелділіктер» тарауы қарастырылады және келесі тақырыптардан тұрады: «Шамалар арасындағы тәуелділіктерді беру тәсілдері: аналитикалық (формула арқылы), кестелік, графиктік тәсіл», «Нақты процестердің графиктерін қолданып шамалар арасындағы тәуелділіктерді зерттеу», «Тура пропорционалдық және оның графигі». Осыған байланысты «Екі айнымалысы бар сызықтық теңдеулер мен олардың жүйелері» бөліміне өзгерістер енгізілген. Яғни осы тарауда екі айнымалысы бар сызықтық теңдеу және оның графигі, екі айнымалысы бар сызықтық теңдеулер жүйелері, екі айнымалысы бар сызықтық теңдеулер жүйесін қосу тәсілімен және алмастыру тәсілімен шешу, есептерді сызықтық теңдеулер жүйелері арқылы шығару материалдары ғана қарастырылады.

5-6-сыныптарда «Математикалық моделдеу және анализ» бөліміне баса назар аударылған. Әр бөлімді игерген кезде мәтінді есептерді шығару ұсынылады. Статистикалық мәліметтерді ұсынуға арналған тапсырмаларды орындауға көңіл бөлінген. Бұл практикаға бағытталған есептерді қарастыруға байланысты.

3. *7-сынып, «Алгебра» оқу пәні.*

Оқу пәнінің базалық мазмұнында қолданыстағы оқу бағдарламасымен салыстырғанда елеулі өзгерістер жоқ. Егер, қолданыстағы оқу бағдарламасында 5 тарау оқытылатын болса, жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасында 6 тарау оқытылады. Бұл, «функция» ұғымына қатысты материалдар жеке «*Функция. Функцияның графигі*» тарауы етіп берілген және бұл тарауға 6-сыныптан «*Функция ұғымы*», «*Функцияның графигі*», «*Сызықтық функция және оның графигі*», «*Сызықтық функциялардың графиктерінің өзара орналасуы*», «*Екі айнымалысы бар сызықтық теңдеулер жүйесін графиктік тәсілмен шешу*» тақырыптары көшірілген. Бұл тақырыптар 6-сынып білім алушыларының игеруіне қиындық туғызады деп есептеп, практик-мұғалімдердің ұсыныстары бойынша ауыстырылған.

Практикаға бағытталған, зерттеушілік және шығармашылық тапсырмаларды шешу қажеттілігіне баса назар аудару керек.

4. 8-сынып, «Алгебра» оқу пәні.

Оқу пәнінің базалық мазмұнында қолданыстағы оқу бағдарламасымен салыстырғанда елеулі өзгерістер жоқ. Курстың базалық мазмұнына «Статистика элементтері» тарауы (Жиілік. Жиіліктер кестесі. Интервалдық кесте. Гистограмма. Жинақталған жиілік. Орта мән. Дисперсия. Стандартты ауытқу. Алқап.) қосылған. Бұл тараудың кейбір материалдары қолданыстағы оқу бағдарламасы бойынша 9-сыныпта қарастырылған болатын.

5. 9-сынып, «Алгебра» оқу пәні.

9-сыныпта қолданыстағы оқу бағдарламасындағы тәрізді «Екі айнымалысы бар теңдеулер, теңсіздіктер және олардың жүйелері», «Тізбектер», «Тригонометрия» бөлімдері қарастырылады. Оқу бағдарламасының мазмұны комбинаторика мен ықтималдықтар теориясы бойынша материалдармен толықтырылған. Атап айтқанда «Комбинаторика элементтері» бөлімінде келесі тақырыптар берілген: *Комбинаториканың негізгі ұғымдары мен ережелері (қосу және көбейту ережелері). Санның факториалы. Қайталанбайтын «орналастыру», «алмастыру» және «теру» ұғымдары. Комбинаториканың негізгі формулалары. Комбинаторика формулаларын қолдану арқылы есептер шығару. Ньютон биномы және қасиеттері*, ал «Ықтималдықтар теориясының элементтері» бөліміне *Оқиға, кездейсоқ оқиға, ақиқат оқиға, мүмкін емес оқиға. Элементар оқиғалар. Қолайлы нәтижелер. Тең мүмкіндікті және қарама-қарсы оқиғалар. Ықтималдықтың классикалық анықтамасы. Статистикалық ықтималдық тақырыптары* енгізілген. Қолданыстағы оқу бағдарламасы бойынша бұл бөлім 10-сыныпта қарастырылған болатын

6. «Геометрия» оқу пәні, 7-сынып.

7-сыныпта білім алушылар «Геометрия» оқу пәнін оқуға енді ғана кіріседі, сондықтан қолданыстағы оқу бағдарламасымен салыстырғанда жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасында өзгерістер жоқ.

7. «Геометрия» оқу пәні, 8-сынып.

«Геометрия» оқу пәнінің базалық білім мазмұнында қолданыстағы оқу бағдарламасымен салыстырғанда өзгерістер жоқ.

8. «Геометрия» оқу пәні, 9-сынып.

«Геометрия» оқу пәнінің базалық білім мазмұнында қолданыстағы оқу бағдарламасымен салыстырғанда өзгерістер жоқ.

7-9-сыныптарда «Геометрия» пәнін оқытуда пәннің практикалық бағыттылығы күшейтіледі.

«Математика» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімінің нақты санын және әр тоқсан сайын 1 рет тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 50-кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

50-кесте. «Математика» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5-сынып	3	1	3	3
6-сынып	2	2	3	3

«Алгебра» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

«Математика» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (итаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

«Тізбектер», «Тригонометрия» бөлімдерінің көлемінің үлкендігіне қарай екінші және үшінші тоқсанда сәйкесінде 2 және 3 бөлім бойынша жиынтық бағалаулар ұсынылған.

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 51-кестеде оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

51-кесте. «Алгебра» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7-сынып	2	2	1	1
8-сынып	1	1	3	1
9-сынып	2	2	3	2

«Алгебра» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (итаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ҚБ өткізіледі)

«Геометрия» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 52-кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

52-кесте. «Геометрия» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7-сынып	1	1	1	1
8-сынып	1	1	1	1
9-сынып	1	1	1	1

«Геометрия» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

«Информатика» оқу пәні

7-8 сыныптарда «Информатика» пәнінің базалық мазмұны өткен оқу жылындағыдай, өзгеріссіз.

5-6, 9 сыныптарда «Информатика» пәні жаңа оқу бағдарламасы бойынша оқытылады.

5-сыныпқа арналған "Информатика" оқу пәнінің базалық білім мазмұны:

1) "Компьютердің құрылғылары". Ақпараттың цифрлық тасымалдаушылары;

2) "Компьютерлік желілер". Ортақ файлдармен жұмыс (орналастыру, редакциялау, жүктеу);

3) "Ақпаратты ұсыну және өлшеу". Ақпаратты әртүрлі нысандарда ұсыну. Байланыс арналары, ақпарат көздері және қабылдағыштары. Мәтіндік ақпаратты кодтау. Ақпараттың екілік көрінісі;

4) "Ақпараттық объектілерді құру және түрлендіру". Мәтіндік редактор: беттің параметрлері, алдын ала қарау. Компьютерлік графика: растрлық кескіндерді жасау және өңдеу, векторлық суреттер жасау және өңдеу, растрлық және векторлық графиканың артықшылықтары мен кемшіліктері;

5) "Программалау". Роботтың бұрыштық бейімділігін анықтау. Роботты көрсетілген градусқа бұру. Робот қозғалысын ұйымдастыруға арналған түс датчигі. Объектіні табу үшін ультрадыбыстық датчик;

6) "Робототехника". Роботты анықтау. Робот түрлерінің үлгілері және оларды қолдану салалары. Робототехника саласындағы адамзаттың техникалық жетістіктерінің мысалдары. Гироскопиялық датчик, жұмыс істеу принципі;

7) "Эргономика". Қауіпсіздік техникасының ережелері.

8) "Ақпараттық қауіпсіздік". Біреудің жұмысын көшірудің заңсыздығы. Құжаттарға арналған пароль.

6-сыныпқа арналған "Информатика" оқу пәнінің базалық білім мазмұны:

1) "Компьютердің құрылғылары". Есептеу техникасының даму тарихы. Компьютерлік негізгі құрылғылардың әрекеттестігі;

2) "Программалық қамтамасыз ету". Операциялық жүйелердің негізгі функциялары. IDE (ай ди и) (Integrated Development Environment (интегрейтед девелопмент энвайронмент)) интерфейсінің мүмкіндіктері;

3) "Компьютерлік желілер". Сымсыз байланыстың артықшылықтары;

4) "Ақпараттық объектілерді құру және түрлендіру". Мәтіндік құжаттардағы сілтемелерді ұйымдастыру. Сілтемелер. Гиперсілтемелер. Мазмұны. Реферат құру;

5) "Модельдеу". 3D-модельдер қолдану мысалдары. 3D-редактордың мүмкіндіктері. 3D-редакторының графикалық примитивтерді құруға арналған құралдары. Айналу денелерін құру және түрлендіру. 3D-редактордағы объектілердің модельдері. Басып шығару үшін 3D-үлгіні экспорттау. 3D-баспаны баптау;

6) "Алгоритмдер". Python (пайтон) тіліндегі сызықтық алгоритмдер.

7) "Программалау". Бағдарламалау тіліннің алфавиті және синтаксисі. Мәліметтер типтері;

8) "Эргономика". Эргономика міндеттері (барынша жайлылық пен тиімділік үшін);

9) "Ақпараттық қауіпсіздік". Интернетке тәуелділіктің проблемалары. "Авторлық құқық", "плагиат" ұғымдары. Авторға сілтеме жасайтын ақпаратты сақтау.

7-сыныпқа арналған "Информатика" оқу пәнінің базалық білім мазмұны:

1) "Ақпаратты өлшеу және компьютер жады". Ақпараттың өлшем бірліктерін атап өту, ақпаратты бір өлшем бірлігінен басқа өлшем бірліктеріне ауыстыру. Компьютердің жады түрлері (жедел сақтау құрылғысы, тұрақты сақтау құрылғысы, сыртқы сақтау құрылғысы, кэш – жады). Бірдей ақпарат сақталған әртүрлі пішімдегі файлдардың көлемін салыстыру. Ақпаратты сығу, мұрағаттау программалары. Мұрағаттарды құру және мұрағаттан шығару;

2) "Жүйелер және қауіпсіздік". Қызметі, компьютерлік желілердің жіктелуі (масштаб, топология, тиістілігіне қарай). Компьютерді зиянды программалардан қорғау;

3) "Тапсырмаларды электронды кестелердің көмегімен шешу". Мәтіндік процессорда кестелерді құру, өңдеу, пішімдеу. Электронды кестелер, электронды кестелердің негізгі ұғымдары. Мәліметтерді енгізу, өңдеу мен пішімдеу, толтыру маркері. Мәлімет типтері. Формулаларды енгізу. Шартты пішімдеу. Диаграммаларды құру;

4) "Шешімдерді программалау (C/C++, Python, Delphi, Lazarus тілдерінің бірінде)". Программалау жүйесі. Программалау тілдері. Мәлімет типтері. Жобаның интерфейсі. Сызықтық алгоритмдерді программалау. Тармақталу алгоритмдерін программалау. Кірістірілген және құрамды шарттарды программалау;

5) "Нысандар мен оқиғаларды модельдеу". Үшөлшемді нысандар, 3D – редакторлар. Редакторға кірістірілген нысандар. Нысандардың үшөлшемді модельдері. Оқиғалардың үшөлшемді модельдері.

8-сыныпқа арналған "Информатика" оқу пәнінің базалық білім мазмұны:

1) "Компьютер мен жүйелердің техникалық сипаттамалары". Ақпарат көлемін анықтауда алфавиттік (әліпби) тәсілін қолдану. Процессордың негізгі сипаттамалары. Желінің өткізу қабілеті;

2) "Денсаулық және қауіпсіздік". Адам ағзасына түрлі электронды құрылғылардың әсері, электронды құрылғылардың жағымсыз әсерінен қорғану тәсілдері. Желі қолданушыларының қауіпсіздігі: интернеттегі алаяқтық пен агрессия;

3) "Ақпаратты электронды кестелерде өңдеу". Электронды кестелердегі мәліметтердің пішімдері. Абсолютті және салыстырмалы сілтемелер. Берілген функция графигін құру. Кірістірілген функцияларды қолдану: математикалық (қосынды, көбейтінді, дәреже), статистикалық (егер, минималды, максималды, орташа мәні, есептеу), логикалық (егер);

4) "Программалар жасаудың кіріктірілген орталары (C/C++, Python, Delphi, Lazarus тілдерінің бірінде)". Программалық жасақтаманың міндетіне қарай жіктелуі. Программа құрудың кіріктірілген ортасының құрамдас бөліктері. Таңдау операторы. Цикл операторы (параметрлі цикл, алғы шартты цикл, соңғы шартты цикл). Алгоритмнің трассировкасын орындау;

5) "Программа құрудың кіріктірілген ортасында тапсырмаларды шешу". Қолданбалы есептерді программа құрудың кіріктірілген ортасында модельдеу.

9-сыныпқа арналған "Информатика" оқу пәнінің базалық білім мазмұны:

1) "Компьютердің құрылғылары". Мақсатына байланысты компьютердің аппараттық конфигурациясын таңдау;

2) "Программалық қамтамасыз ету". Пайдаланушының қажеттіліктеріне байланысты бағдарламалық қамтамасыз етуді таңдау;

3) "Компьютерлік желілер". Бұлтты технологияларды қолдану арқылы құжаттармен ортақ жұмыс істеу;

4) "Ақпаратты ұсыну және өлшеу". Ақпарат қасиеттері (өзектілігі, дәлдігі, анықтығы, құндылығы);

5) "Ақпараттық объектілерді құру және түрлендіру". Дерекқор, өріс, жазба. Электрондық кестеде деректер базасын құру. Деректерді іздеу, сұрыптау және сүзгілеу;

6) "Модельдеу". Процесс моделдерін (физикалық, биологиялық, экономикалық) электрондық кестеде зерттеу және құру;

7) "Программалау". Бір өлшемді массив. Екі өлшемді массив. Массивтерді өңдеудің негізгі алгоритмдері: массив элементтерін іздеу, сұрыптау, орнын ауыстыру, жою және қою. PyGame (пайгейм) кітапханасы. Ойынның артқы фоны. Ойынға арналған дайын кейіпкерлер. Кейіпкер қозғалысы. Дайын сценарий бойынша ойын программалау. Ойын нәтижелерін есептеу;

8) "Эргономика". Компьютерде ұзақ уақыт жұмыс істеу тәуекелін бағалау;

9) "Ақпараттық қауіпсіздік". Желіде жұмыс істеудің этикалық және құқықтық нормаларын бұзу салдарлары.

5-9-сыныптарда «Информатика» пәнін оқыту кезінде үштілділік саясатына ерекше көңіл бөлінуі керек. Пән үшін айрықша болып танылатын білім алушылардың академиялық тілін дамыту ұсынылады. Бұл процесс әрбір сабақ үшін білім алушылардың тілдік дағдыларын дамыту жолдарын анықтауды қамтиды. Мысалы: *«Білім алушылар әлеуметтік желіні пайдалану мен атрибуттарын ауызша талқылай алады».*

Бағдарламалау тілінің ағылшын тілі екенін атап өту маңызды, көптеген компьютерлік интерфейстер ағылшын тілінде ұсынылған. Пән мұғалімдері жоғары сыныптарда «Информатика» пәні білім алушылардың қалауы бойынша ағылшын тілінде оқылуы мүмкін екендігін үнемі есте сақтауы тиіс. Мұғалім білім алушылардың назарын информатика бойынша лексиконда сипатталғандай академиялық тілді пайдалануға аудару қажет (<http://tinyurl.com/NIS-CS-Lexicon> сондай-ақ информатика саласында жұмыс істеу үшін қажетті тілдік дағдыларға, мысалы, метафорлар мен аналогияларды

пайдалана отырып, күрделі жүйелерді түсіндіру.

Сонымен қатар, мұғалімдер білім алушыда бай академиялық тілді қалыптастыру мақсатында диалог/жазу үшін пайдалы сөздерді пайдалануды қамтитын ұйымдастырылған және жүйелі тілдік қолдауды жүзеге асыруы керек.

Мұғалімдерге көмек ретінде білім алушыларды TIMSS және PISA халықаралық зерттеулеріне дайындау бойынша есептер жинағы әзірленді (сайт www.nao.kz).

«Информатика» пәні бойынша жиынтық бағалау саны»

«Информатика» пәні бойынша жиынтық бағалау тек бөлім бойынша өткізіледі (БЖБ) және қорытынды баға жартыжылдық бойынша қойылады.

3 тоқсанда 6,7,8,9-сыныптарда бір ғана бөлім – «Phyton программалау тілінде программалау» бөлімі оқытылады. Аталған бөлім бойынша екі жиынтық бағалау өткізу ұсынылады.

Төменде 53-кестеде аталған ұсынысты ескере отырып оқу жылының тоқсандары бойынша жиынтық бағалау саны берілген.

53-Кесте. «Информатика» пәні бойынша жиынтық бағалау саны»

Сынып	Бөлім бойынша жиынтық бағалау саны			
	1 тоқсан	2 тоқсан	3 тоқсан	4 тоқсан
5 сынып	1	1	1	1
6 сынып	1	1	2	1
7 сынып	2	1	2	1
8 сынып	2	1	2	1
9 сынып	2	1	2	1

«Информатика» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (штаттық режимде, қашықтан оқыту форматында, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ өткізіледі). 2020-2021 оқу жылының I тоқсанында ҚР БҒМ 2020 жылғы 13 тамыздағы №345 бұйрығына сәйкес аптасына 1 сағат жүргізілетін пәндер бойынша БЖБ өткізілмейді.

«Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгерімін ағымдағы бақылау, аралық және қорытынды мемлекеттік аттестаттау жүргізудің үлгі ережесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» бұйрығына 14-4 пунктін енгізілген:

14-4. Оқу жүктемесі кезінде аптасына 1 сағат БЖБ бөлімдерді біріктіре отырып, төрттен екі реттен артық өткізілмейді, қорытынды баға жарты жылда қойылады.

Осылайша, «Информатика» оқу пәні бойынша 5-9 сыныптарда бөлім үшін ғана жиынтық бағалау жүргізіледі және олардың қорытындысы бойынша

жарты жылдық баға қойылады, ал тоқсан бойынша жиынтық бағалау жүргізілмейді.

«ЖАРАТЫЛЫСТАНУ» БІЛІМ САЛАСЫ

«Жаратылыстану» білім саласында келесі пәндер оқытылады: «Жаратылыстану» – 5, 6-сыныптар, «Физика» – 7-9-сыныптар, «Биология» – 7-9-сыныптар, «Химия» – 7-9-сыныптар, «География» – 7-9-сыныптар.

Жаратылыстану ғылымын оқыту білім алушылардың бойында табиғи құбылыстар мен заңдылықтар туралы түсініктерді қалыптастырып, табиғатты танудың ғылыми әдістерін ашып көрсетеді. Ол табиғаттың бір бөлігі ретінде адамға, табиғат әлемін ұғыну ғана емес, осы өзгергермелі әлемдегі өз орнын сезінуге бағытталған және жеке тұлғалық құндылық қасиеттер жүйесін тәрбиелеуге, жеке тұлғаның дүниетанымдық, мәдени, тәжірибеге бағдарланған қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған.

«Жаратылыстану» пәнін география, биология, физика және химияның кіріктірілген курсы ретінде география пәнінің мұғалімі сияқты биология пәнінің мұғалімі де, немесе физика немесе химия пәні мұғалімі жүргізе алады.

Негізгі орта білім деңгейінде «Жаратылыстану» білім саласы бойынша келесі пәндер оқытылады:

5, 6-сыныптарда – «Жаратылыстану»;

7, 8,9 -сыныптарда - «География», «Биология», «Химия», «Физика».

Негізгі орта білім берудің жаңартылған мазмұнына сәйкес 7-сыныптан бастап бір мезгілде «Физика», «Химия», «Биология», «География» пәндері оқытылады, мектептегі жаратылыстану ғылымдарын оқытудың үздіксіздігін және әлемнің біртұтас ғылыми көрінісін қалыптастыру қамтамасыз етіледі.

Бұл 5-сыныпта оқыған «Жаратылыстану» пәнінен кейінгі үзілістің болуын жояды, өйткені қолданыстағы оқу бағдарламалары бойынша «Физика» пәні 7-сыныптан, ал «Химия» пәні 8-сыныптан бастап оқытылатын.

«Физика», «Химия», «Биология», «География» пәндерінің синхронды оқытыла басталуы әр пәннің мазмұны басқа пәнде жалғасын табуға ықпал етеді, оған сәйкес осы төрт пән бойынша кейбір тақырыптар бір академиялық кезеңде зерделенеді.

«Жаратылыстану» оқу пәні

«Жаратылыстану» оқу пәні бастауыш мектепте оқытылған «Жаратылыстану» пәні бағдарламасының логикалық жалғасы болып табылады. 5-6 сыныптың білім алушыларына жаратылыстану бағытында білім беру, олардың жаратылыстану ғылымына деген қызығушылығының артуына, осы жастағылардың мүмкіндігіне қарай зерттеулер жүргізудің қарапайым дағдыларын, әлем туралы ой-өрістерін кеңейтуге, ғылымды ұғыну мен қоршаған әлемді тұтастай қабылдауларының дамуына, қоршаған әлемді бағалай және қорғай білу біліктіліктерінің дамуына көмектеседі.

5-6-сыныптарда «Жаратылыстану» курсының мақсаты білім алушылардың бойында жаратылыстану ғылымы білімін, табиғат пен қоғамның

өзара байланысы, табиғаттағы заңдылықтардың біртұтастығы туралы түсінігін қалыптастыру және күнделікті өмірде кездесетін табиғат құбылыстарының зардабы мен процесін сипаттау, болжау үшін қолдану біліктігін дамыту болып табылады. Пәннің мазмұнын меңгерудегі жүйелік-әрекеттік тәсіл зерттеу дағдыларын (іздеуді, іріктеуді, жүйелеуді, ақпаратты талдауды және бағалауды, зерттеу нәтижелерін ұсынуды қалыптастыру) дамытуға мүмкіндік береді.

Оқу пәнінің мазмұны 7 бөлімнен тұрады: «Ғылым әлемі», «Ғалам. Жер. Адам», «Заттар және материалдар», «Тірі және өлі табиғаттағы процестер», «Энергия және қозғалыс», «Экология және тұрақты даму», «Әлемді өзгертетін жаңалықтар». Бағдарлама білім алушыларға қоршаған әлемнің көптүрлілігін, табиғи құбылыстар мен процестердің өзара байланысын, тірі және өлі табиғатта болатын табиғи құбылыстар мен процестердің себептері мен салдарын, табиғаттағы нысандар мен процестердің көптүрлілігін жүйелеу принциптерін, адамның көптеген іс-әрекеті үшін ғылыми-жаратылыстану білімінің маңыздылығын түсінуге мүмкіндік беретіндей етіп құрылған.

Сабақ уақытында білім алушылардың байқау, ғылыми зерттеуді жоспарлау, деректерді алу және ұсыну, нәтижелерді түсіндіру тәрізді зерттеушілік, ойлау, сөйлеу және коммуникативтік дағдыларын қалыптастыруға ерекше назар аудару қажет. Мысалы, түрлі тақырыптарды зерделеу арқылы, білім алушы зерттеу жоспарын құрастыруды, бақылауды, эксперименттер жүргізуді, нәтижелерді ауызша және жазбаша сипаттауды және бағалауды, қорытынды және тұжырымдама жасауды үйренеді. Ол білім алушының үйде, мектепте, табиғатта бақыланған нысандар мен құбылыстарды түсінуі үшін, алынған білім мен дағдыларды күнделікті өмірде қолдану біліктерін дамытады.

«Жаратылыстану» сабақтарында жергілікті компонент деректерін тартуға ерекше назар аудару қажет.

Мысалы, ғылыми жобаларды әзірлеу үшін білім алушыларға күнделікті өмірде практикалық маңызы бар төмендегідей оқыту мақсаттарына назар аудару ұсынылады:

5.6.3.1 - Қазақстан Республикасының экологиялық проблемаларын атау;

5.6.3.2 - өз аймағының экологиялық мәселелерін зерттеу;

5.6.3.3 - Қазақстан Республикасының Қызыл кітабының маңыздылығын анықтау;

5.7.1.1 - әлемді өзгерткен ғылыми жаңалықтарға мысалдар келтіру;

5.7.1.2 – ғылымдағы болашақ зерттеулер үшін зерттеу идеяларын ұсыну;

6.3.3.3 - Қазақстандағы пайдалы қазбалардың орындарын және қолдану салаларын анықтау;

6.3.3.4 - Қазақстандағы пайдалы қазбаларды өндеудің ірі орталықтарын атау және көрсету;

6.3.3.5 - пайдалы қазбалардың өндірілуі мен өнделінуінің қоршаған ортаға әсерін түсіндіру;

6.4.2.4 - толыққанды тамақтану рационын құру;

6.4.2.5 - азық-түлік өнімдеріндегі органикалық заттардың болуын тестілеу;

6.5.1.4 - электр энергиясының құнын есептеу;

6.5.1.5 - энергияны алудың баламалы көздерін ұсыну;

6.6.3.1 - өзінің аймағындағы кейбір экологиялық мәселелердің себептерін талдау;

6.6.3.2 - экологиялық мәселелерді шешу жолдарын ұсыну

6.7.1.1 - әлемді өзгерткен жаңалықтардың маңызын талқылау;

6.7.1.2 - жаратылыстану ғылымдарын дамытуда қазақстандық ғалымдардың үлесін талқылау;

6.7.1.3 - ғылыми зерттеулер бағыттарының болашақтағы дамуына болжам жасау.

«Жаратылыстану» пәнінің мұғалімдері білім алушының бойында білуге құмарлықты, ой-өрісін, қоршаған әлемді ғылым тұрғысынан түсінуді, табиғи және техногендік байлықты бағалау және қорғауды қалыптастыру қажет.

Ол білім алушының қоршаған әлемнің түрлі нысандары мен құбылыстары туралы білім қорының жинақталуына, түрлі практикалық және зерттеушілік іс-әрекеттер арқылы алынған білімнің күнделікті өмірмен байланысы түсінігін қалыптастыруға ықпал етеді.

«Жаратылыстану» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

5-сыныпта – аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты;

6-сыныпта – аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты құрайды.

Жаратылыстану пәндері мұғалімдерінің тамыз отырысында қарастыруға төмендегідей тақырыптар ұсынылады:

1. Білім мазмұнын жаңарту аясында (7-9-сыныптарда) жаратылыстану пәндері оқу бағдарламасының ерекшеліктері.

2. STEM – білім беру – проблемасы және келешегі.

3. Жаратылыстану-ғылыми білім беру және CLIL - технологиялар.

Жаратылыстану мұғалімдерінің оқу жылы ішінде әдістемелік құрылымдарының (әдістемелік бірлестіктер, жас маман мектебі, педагогикалық шеберлікті жетілдіру мектебі, шығармашылық топтар және т.б.) отырыстарына ұсынылатын тақырыптар:

1. Жаратылыстану циклы пәндерін оқыту және STEM-білімінің артықшылығы

2. Қазақстанда өндірілетін жаңартылатын энергия көздері.

3. Жаратылыстану-ғылыми цикл пәндерін ағылшын тілінде кіріктіріп оқыту әдістемесі: ерекшеліктері, артықшылықтары, әдістері, жүзеге асыру тәсілдері.

«Жаратылыстану» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 54-кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

54-кесте. «Жаратылыстану» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5-сынып	2	1	2	2
6-сынып	2	1	2	2

«Жаратылыстану» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

«Физика» оқу пәні

«Физика» пәнін оқыту мақсаты – білім алушылардың ғылыми дүниетанымдық негіздерін, әлемнің жаратылыстану-ғылыми бейнесін тұтастай қабылдауын, өмірде маңызды практикалық мәселелерді шешуде табиғат құбылыстарын бақылау, жазу, талдау қабілеттерін қалыптастыру.

«Физика» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

7-9-сыныптарда аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты құрайды.

7-9-сыныптарда «Физика» оқу пәнінің мазмұны 8 бөлімді қамтиды: *Физикалық шамалар мен өлшеулер; Механика; Жылу физикасы; Электр және магнетизм; Геометриялық оптика; Кванттық физика элементтері; Астрономия негіздері; Әлемнің қазіргі физикалық бейнесі.*

7-сыныпта «Физика» оқу пәнінде табиғат құбылыстарын қарастырады, физиканың негізгі заңдарымен танысады және осы заңдарды техникада, күнделікті өмірде қолдану деңгейінде оқытылады. Физика мен оның заңдары барлық жаратылыстану саласының өзегі екендігіне басты назар аударылады.

7-сыныптың кіріспе бөлімінде «атом», «материя» және «физикалық термин», «гипотеза» және «эксперимент», «өлшем» және «өлшеу қателігі» «Халықаралық бірліктер жүйесі(SI)», «скаляр және векторлық шамалар» физиканы зерттеу үшін негіз болып табылады.

«Физика» пәнін оқыту бойынша тақырыптың оқу күрделілігі және тереңдігі деңгейіне назар аудару қажет:

- «7.1.1.7- күштерді берілген масштабта графикалық түрде көрсету. Білім алушыларға күрделі емес есептер ұсыну және әртүрлі денелердің қозғалысының нақты мысалында меңгеру үшін «вектор» бастапқы ұғымын енгізу ұсынылады;

- 7.2.2.8 күштерді берілген масштабта графикалық түрде көрсету;

- 7.2.2.9денеге әсер ететін және бір түзудің бойымен бағытталған күштердің тең әрекетті күшінің модулі мен бағытын анықтау.

Осы оқу мақсаттарына қол жеткізу үшін практикалық бөлігіне графикалық деректермен жұмыс істеудің әртүрлі нұсқалары берілген тапсырма карталарды енгізу ұсынылады.

7-сыныпта физиканы сапалы меңгеру 6-сыныпта математикадан, 7-сыныпта алгебра және геометриядан алған білімдеріне негізделетініне назар аудару қажет.

Физика және химия пәндерінде: атом, молекула, физикалық және химиялық құбылыстар, масса, дененің агрегаттық күйі тәрізді көптеген ортақ ұғымдар зерттеледі. Осы шамаларды және оларды қолдану мен түсіндіруде бірдей анықтаманы қолдану қажет.

Физика мен биологияның өзара байланысы ретінде жалпы және ішінара пайымдау, табиғаттың біртұтастығын түсіну қабілеті және физика заңдарының әсері туралы білім алушылардың биологиядан алған білімдерін кеңейтуіне көмектеседі. Ол биологияның әдістерін физикамен байланыстырып пайдалануды қарастыруға ықпал етеді.

Физика пәні сабақтарының басты ерекшеліктерінің бірі – физикалық шамаларды тәжірибе жүзінде анықтау, қолдағы құралдармен тәжірибе өткізу, көрсеткіштерді оқи білу және нәтижені талдау.

Физика пәнінің негізі физикалық шамаларды тәжірибе жүзінде анықтау, қолдағы құралдармен тәжірибе өткізу, көрсеткіштерді оқи білу және нәтижені талдау. Сондықтан білім алушылар тәжірибелерді жасап қана қоймай, мәліметтерді жинақтау, талдау, градиентті тәуелділігі мен табуға қатысты кестені құрастыру, тәжірибені өткізуге әсер ететін факторларды анықтау және оның нәтижесін көре білуі керек. Сондағана білім алушы зерттеу жолын жеке меңгереді және қандай да болмасын физика заңдылығына қатысты қорытынды жасай алады. «Орындалуға міндетті практикалық және зертханалық жұмыстар тізімі» білім алушыларға пән бойынша жаңа білім алып, зерттеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік беретіндей етіп іріктелген.

7-сыныпқа «Сырғанау үйкеліс күшін зерттеу», «Жазық фигураның массалар орталығын анықтау» атты екі зертханалық жұмыс қосылды. Барлығы 10 зертханалық жұмыс және 22 практикалық жұмыс қамтылған.

8-сыныпта үш бөлім яғни «Жылу физикасы», «Электр және магнетизм», «Геометриялық оптика» оқытылады.

9-сыныпта «Кинематика негіздері», «Астрономия негіздері», «Динамика негіздері», «Сақталу заңдары», «Тербелістер және толқындар», «Атом құрылысы. Атомдық құбылыстар», «Атом ядросы. Ядролық өзара әрекеттесу», «Әлемнің қазіргі физикалық бейнесі» бөлімдері оқытылады.

9-сыныпта 4 10 зертханалық жұмыс және 6 практикалық жұмыс қамтылған.

Қолданбалы материалды теориялық зерделеу кезінде оның мазмұны, негізінен, адамзат қоғамындағы жаратылыстану ғылымдарының рөлін көрсетуге, білім алушылардың ғылым жетістіктерін әртүрлі көзқарас тұрғысынан бағалай алуға, ғылыми-техникалық прогреске байланысты туындайтын экологиялық проблемаларды түсінуге бағытталатыны қарастырылады.

Физикалық заңдарды тұжырымдау мен оларды түсіндіруде математикалық аппаратты қолдануына назар аударылады. Математиканың физикамен байланысының айқын мысалының бірі – физикалық шамалар арасындағы функциялық тәуелділікті және функциялар графигін пайдалану. Физика мұғалімі білім алушылардың есептеу шеберліктері мен дағдыларын

ойдағыдай қалыптастыру мақсатында алдынала математика мұғалімдерімен бірігіп, ортақ әдістерді қолдануға болады.

«Физика» мен «Химия» ғылым ретінде бір-бірін өзара толықтырып отырады. Өйткені, бұл екі ғылым табиғаттағы құбылыстар мен процестерді өз тұрғыларынан қарастырады. Физика мен химия үшін өте маңызды ортақ ұғымдардың қатарына зат, масса, салмақ, энергия ұғымдары, сондай-ақ энергияның, электр зарядының, электр өрісінің сақталу және айналу заңы, молекулалық-кинетикалық және электрондық теория жатады.

Физика мен химияның пәнаралық аса маңызды теориялық байланыстары екеуінде бірдей: атом құрылысы теориясын оқып үйренуде айқын көрініс алады.

Сабақта жергілікті сипаттағы материалдарды (нысандар, кәсіпорындар, ақпарат көздері) пайдалануға бағытталған оқу-жобалау іс-әрекеттерін ұйымдастыру арқылы танымдық және әлеуметтік тұрғыдан білім алушының белсенділігін арттыру ұсынылады. Технология, медицина, ауыл шаруашылығы, өнеркәсіп пен энергетиканың әртүрлі саласындағы жетістіктер ғылыми идея мен ғылыми прогресс дамуының жарқын мысалдары болып табылады.

Мысалы оған төмендегідей мақсаттар берілген:

- техникада және тұрмыста жылу беру түрлерінің қолданылуына мысалдар келтіру;
- әртүрлі температураларда тірі ағзалардың бейімделуіне мысалдар келтіру;
- жылу қозғалтқыштарындағы энергияның түрленуін сипаттау;
  - жылу машиналарының қоршаған ортаның экологиясына әсерін бағалау;
  - Қазақстанда және дүниежүзінде электр энергиясын өндірудің мысалдарын келтіру.

Білім алушылардың базалық білімдерін практикада бекіту зертханалық және практикалық жұмыстарды орындау кезінде жүзеге асырылады.

8-сыныптың зертханалық жұмысында №3 «Ауаның ылғалдылығын анықтау» зертханалық жұмысы алынып тасталып, оның орнына № 6 «Өткізгіштерді тізбектей және параллель қосуды зерделеу» зертханалық жұмысы екіге бөлініп, №5 «Өткізгіштерді тізбектей қосуды зерделеу» зертханалық жұмысы және №6 «Өткізгіштерді параллель қосуды зерделеу» зертханалық жұмысы берілген. Барлығы 10 зертханалық жұмыс және 30 практикалық жұмыс қамтылған.

Физика пәнінің мұғалімдеріне ғылыми тілді қалыптастыру мақсатында білім алушылардың сөздік қорын байыту, үш тілдегі физикалық терминдермен таныстыру бойынша жүйелі жұмыстар жүргізу; физикалық процестерге диаграммалар, сызбалар, жалпылама және талдау кестелерін жасай білу дағдыларын, баяндау, сипаттау, салыстыру, графикті талдау, қорытынды жасау және жалпылама қорыту (жазбаша және ауызша) дағдыларын қалыптастыру; есептердің шешімін сауатты ресімдеуге назар аудару; жүргізілген практикалық және зертханалық жұмыстар бойынша кеңейтілген жазбаша

есептерді немесе ауызша баяндамаларды дайындай білуді дамыту; білім алушылардың ауызша және жазбаша сөйлеу мәдениетін, олардың пікірлерінің қисындылығы және дәлелдермен түйінделу дәрежесін арттыру ұсынылады. Ол үшін сабақты жоспарлау кезінде белгілі бір біліктілік, дағдыларды қалыптастырытын қолайлы тақырыптарды таңдау қажет.

Зертханалық және практикалық жұмыстың қажетті көлемін орындау үшін ақпараттық және компьютерлік технологияларды (виртуалды жұмыс) пайдалану ұсынылады.

Зертханалық және практикалық жұмыстарды әзірлеу кезінде эксперименттік деректер мен қортындыны жасауға басты назар аудару қажет.

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы мұғалімдерге көмек ретінде білім мазмұнын жаңарту аясында «Физика» (7-9-сыныптар) оқу пәнін оқыту бойынша әдістемелік ұсынымдамалар әзірледі. Әдістемелік ұсынымдамаларды Академияның сайтынан (www.nao.kz) алуға болады.

«Физика» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 55-кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

55-кесте. «Физика» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

№	Пәні	Тілі	сыныбы	Барлық БЖБ				ТЖБ балдары			
				1тоқ	2 тоқ	3 тоқ	4 тоқ	1 тоқ	2 тоқ	3 тоқ	4 тоқ
7-сынып											
	Физика	каз	7	3	2	2	3	20	20	20	20
	Физика	русск	7	3	2	2	3	20	20	20	20
8-сынып											
	Физика	каз	8	2	2	2	1	25	25	25	25
	Физика	русск	8	2	2	2	1	25	25	25	25
9-сынып											
	Физика	каз	9	2	1	2	3	30	30	30	30
	Физика	русск	9	2	1	2	3	30	30	30	30

«Физика» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

«География» оқу пәні

«География» пәнінің мазмұны келесі жүйелі-әрекеттік нәтижелерге қол жеткізуді қамтамасыз етуі тиіс:

- функционалдық білім мен білік, жоспарлау дағдылары, талдау мен өңдеу, түсіндіру, жүйелеу, алгоритм бойынша жұмыс істеудің қалыптасуы; зерттеушілік, тәжірибе-эксперименттік дағдыларды жетілдіру;

- бағалау мен қорытынды жасауды тиянақтау; әлемнің заманауи ғылыми-жаратылыстану бейнесінің негізін қалаушы түсініктерді, заңдылықтарды, теориялар мен принциптерді, табиғатты танудың ғылыми әдістері, табиғатты, экономиканы және қоғамды кешенді зерделеу негізінде адамзаттың жаһандық және жергілікті проблемаларын түсіну;

- экологиялық мәдениеттің, ғылыми, жобалық және кеңістіктік ойлаудың дамуы;

- патриоттық сезімді, қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарауды тәрбиелеу;

- білім алушылардың ғылыми-жаратылыстану бағыттары бойынша кәсіптік бағдарын жүзеге асыру.

«География» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

7-сыныпта – аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты;

8-сыныпта – аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты құрайды;

9-сыныпта – аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты құрайды.

Бағдарламаның шиыршықты құрылымына байланысты 8-сыныптағы пән мазмұны білім алушылардың өткен оқу жылында алған білімдері мен дағдыларын одан әрі тереңдетеді және дамытады.

«Географиялық зерттеу әдістері» бөлімінде географиялық ақпаратты визуалдау, өз зерттеулерінде далалық, картографиялық, теориялық әдістерді қолдану, сандық және сапалық деректерді өңдеу мен талдау, еліктемелік (иммитациялық), графиктік, мәтіндік, математикалық және басқа да модельдер құрастыру, жұмыс нәтижесін түрлі формада ұсыну дағдыларын одан әрі дамытуға көңіл аудару қажет.

«Картография және географиялық деректер базасы» бөлімінде білім алушыларды тақырыптық карталарды жіктеуді және оқуды, сонымен қатар оларды қосымша сипаттайтын профиль, диаграмма, график, кесте тәрізді элементтерін құрастыруды үйрету қажет. Географиялық номенклатура нысандарымен жұмыс істеу дағдалырын дамытуды жалғастыру ұсынылады. Білім алушылар тілдік дағдыларын дамытуларымен қатар, сәйкес түсініктемелер бере отырып географиялық нысандарды картадан батыл көрсетуді де үйренулері тиіс. Егер 7-сыныпта бұл бөлім бойынша географиялық деректердің кесте түріндегі қарапайым базасын жасау қарастырылған болса, 8-сыныпта тиісті оқыту мақсаттарына қолжеткізуде АКТ біртіндеп қолдану қарастырылған.

7-сыныпта «Литосфера» бөлімі бойынша жер қыртысының құрылысы, ірі геотектуралар оқытылады. 8-сыныпта тақырып жер бедері түрлерінің, тау жыныстары мен минералдардың, пайдалы қазбалардың таралу заңдылықтарын оқумен жалғастырылады. Бұл бөлімді жергілікті жер бедерінің тұрғындардың тіршілігі мен шаруашылығына тигізетін әсеріне баға берумен қорытындылау ұсынылады. Білім алушылардың өз ойларын дәлелді жеткізулеріне көңіл аудару қажет.

7-сыныпта «Атмосфера» бөлімінде метеорологиялық құбылыстар, ауа райы мен оның элементтері зерделенеді. 8-сыныпта жер шарының түрлі

бөліктеріндегі климаттың ерекшеліктерін қарастыру ұсынылады. Сонымен қатар, климатты, атмосфераның ғаламдық циркуляциясы оқытылады.

7-сыныпта «Гидросфера» бөліміндегі Дүниежүзілік мұхит және оның бөліктерін оқудан басталады да, құрлық суларын оқумен жалғастырылады. Бұл тақырыпты оқу барысында қазақстандық және жергілікті компонентті қосымша қамтуға баса назар аударылуы тиіс.

«Биосфера» бөлімі бойынша 7-сыныпта биосфераның, топырақтың құрамы мен құрылымы, ал 8-сыныпта табиғат зоналары мен Жердің биіктік белдеулері оқытылады. Сонымен қатар балалар өсімдік әлемі мен жануарлар дүниесін қорғаудың қажеттілігін дәлелдейді, қорғау жолдарын ұсынады.

«Табиғи-аумақтық кешендер» бөлімі бойынша өткен оқу жылында «Табиғи-аумақтық кешендер» ұғымы, олардың пайда болу шарттары мен мысалдары, кеңістіктік рангтары анықталған болатын. Биылғы оқу жылында білім алушылар географиялық қабықты планетарлық масштабтағы табиғи-аумақтық кешен ретінде және оның даму заңдылықтарымен танысады.

7-сыныпта «Халық географиясы» бөлімі бойынша адамзаттың нәсілдік және діни құрамы оқытылады. 8-сыныпта халық санының және құрылымының негізгі көрсеткіштерін есептеу арқылы дүниежүзіндегі, Қазақстан Республикасындағы және өлкедегі демографиялық жағдайды анықтау бойынша жүйелі әрекет басталады.

«Табиғи ресурстар» бөлімі бойынша 7-сыныпта «табиғи ресурс» ұғымы, оларды жіктеудің негізгі тәсілдері мен шоғырлану орындарына көңіл аударылады. 8-сыныпта білім алушылар табиғат ресурстарын экономикалық және экологиялық тұрғыдан бағалайды, дүниежүзінің жекелеген аймақтарының табиғи-ресурстық әлеуетін анықтайды.

«Әлеуметтік-экономикалық ресурстар» бөлімінде көлік және әлеуметтік инфрақұрылым туралы білім беріледі. 8-сыныпта сауда және қаржы инфрақұрылымы оқытылады.

«Дүниежүзілік шаруашылықтың салалық және аумақтық құрылымы» бөлімінде білім алушылар дүниежүзі шаруашылығын өнеркәсіп және ауыл шаруашылығына жіктеудің қарапайым түрімен танысады. 8-сыныпта дүниежүзілік шаруашылықты өндіруші, өңдеуші және қызмет көрсету салаларына жіктеуді, сонымен қатар аталған салалардың қызметін ұйымдастыру түрлеріне сипаттама беруді, түрлі салалардың өнеркәсіпті орналастыру факторларына талдау жасауды, дүниежүзі шаруашылығы салаларын жоспар бойынша сипаттауды үйренеді.

«Елтану және саяси география негіздері» бөлімінде 7-сынып білім алушылары дүниежүзі елдерінің географиялық және экономикалық-географиялық жағдайына баға беру ерекшеліктерін зерделейді. 8-сыныпта дүниежүзінің саяси картасын, оның негізгі нысандары мен олардың ерекшеліктерін, картадағы сандық және сапалық өзгерістерді, дүниежүзі елдерінің саяси ынтымақтастығының қажеттілігі мен ерекшеліктерін оқиды.

Пәннің үлгілік оқу бағдарламасында шиыршықты оқу мақсаттары қарастырылған. Бағдарламаның бірінші және екінші бөлімдеріндегі мақсаттар әр бөлімде қайталанып отырады. Оларды оқу және дамыту екі рет, яғни:

бірінші рет – бірінші тоқсанда дербес тақырыптар мен сабақтар ретінде, екінші рет – келесі бөлімдердің барлық тақырыптарын оқу барысында шиыршықты мақсаттар ретінде жүзеге асырылуы арқылы жүзеге асыруды қамтамасыз етеді.

Тапсырмалардың белгілі бір бөлігі оқу бағдарламасындағы «Географиялық зерттеу әдістері» мен «Картография және географиялық деректер базасы» бөлімдерінің шиыршықты мақсаттарын жүзеге асыруды қарастырады, сонымен қатар барлық бөлімдердің оқылатын тақырыбының мақсаттарын толықтырады. Бұл мақсаттар бойынша әр сабақтың тәжірибеге бағытталуын қамтамасыз ететін зерттеушілік және картографиялық дағдыларды қалыптастыруға арналған тапсырмаларды әзірлеуді қарастыру қажет.

8-сыныпта материктердің ерекшеліктері зерделенеді. Оқытудың стандарттық, ақпараттық тәсіліне қарағанда, жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы оқытудың белсенді мақсаттары арқылы планетаның материктерін әрекетті зерделеуді талап етеді. Бұл білім алушылардың әр түрлі ақпарат көздерін және салыстыру, талдау, бағалау және жинақтау тәрізді ойлау операцияларын қолдана отырып, әрбір материктің ерекшелігін анықтайды.

«Туған жер» бағдарламасын жүзеге асыру мақсатында үлгілік оқу жоспарында қазақстандық және өлкетанулық материалдарды қамту қарастырылған.

9-сыныпта Қазақстан географиясы оқытылады, бағдарламада Географиялық зерттеу әдістері. Зерттеу және зерттеушілер. Қазақстандық географтардың зерттеулері, Картография және географиялық деректер базасы, Физикалық география. Литосфера. Қазақстан аумағының геологиялық тарихы және тектоникалық құрылымы. Қазақстанның басты орографиялық нысандары. Қазақ оронимдері, Әлеуметтік география. Халық географиясы. Қазақстан халқының ұлттық және діни құрамы, Экономикалық география. Табиғи ресурстар. Қазақстанның табиғи-ресурстық әлеуеті, Елтану және саяси география негіздері. Дүниежүзі елдері. Елдердің экономикалық даму деңгейі бойынша топтастырылуы. Халықаралық ұйымдардың деңгейлері мен мақсаттары. Қазақстан Республикасының әлеуметтік, экономикалық, саяси-географиялық жағдайы. Қазақстандағы саяси-әкімшілік хоронимдер оқытылады.

Мұғалімнің білім алушылардың танымдық қызығушылық ерекшеліктеріне сәйкес келетін неғұрлым қызықты және шығармашылық тапсырмаларды таңдау мүмкіндігі бар.

Білім алушыларды әртүрлі географиялық ақпарат көздерімен, олардың ішінен қажетті ақпаратты табу, оны талдау және түсіндіру, бағалау және қойылған мақсатқа жету үшін қолдану тәрізді жұмыс түрлерін істеуге үйрету маңызды болып табылады.

Негізгі оқу материалы сабақта меңгерілуі тиіс екеніне көңіл аударамыз. Оқылмаған материалды, сонымен қатар географиялық номенклатура нысандарын үйде оқуға тапсыру мүмкін емес. Үй тапсырмасының басты қызметі – сабақта меңгерілген білім мен біліктерді бекіту болып табылады.

Назар аударыңыздар!

7-сыныпқа арналған «География» оқу пәнінің «Физикалық география» бөліміне өлкетану бойынша екі тақырып енгізілді: «Туған өлкенің флорасы мен фаунасы» және «Менің өлкемнің визит карточкасы: өлкетанулық деректер қорын дайындау». Аталған тақырыптарды оқыту кезінде өзінің туған өлкесіне тән өсімдіктер мен жануарларды зерттеу бойынша ұжымдық жұмыстарды, оларды қорғау жөнінде іс-шараларды ұйымдастыру, ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың көмегімен өлкенің деректер қорын жасау ұсынылады.

«География» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 56-кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

56-кесте. «География» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7-сынып	3	2	3	3
8-сынып	3	3	3	2
9-сынып	3	2	3	3

«География» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (итаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

«Биология» оқу пәні

Биологиялық ғылымдар тірі организмдердің құрылымы мен функцияларын, олардың дамуы мен тіршілік ортасымен өзара қарым-қатынасын зерттейді. Қазіргі заманғы көзқарастар бойынша өмір – бұл ірі органикалық молекулалардан тұратын және энергия мен қоршаған ортамен заттармен алмасу нәтижесінде өз өмірін сақтап қалуға және өзін-өзі қалпына келтіруге қабілетті күрделі биологиялық жүйелердің өмір сүру процесі.

«Биология» пәнінің мақсаты – білім алушылардың бойында органикалық дүниенің көптүрлілігі туралы, ондағы болып жатқан процестер мен заңдылықтар туралы білім жүйелерін қалыптастыру, сонымен қатар адам оның ажырамас бөлігі туралы саналы түсінік қалыптастыру.

Оқу пәнінің міндеттері:

1) жер бетіндегі барлық тірі ағзалардың құндылығын түсіну үшін өмірдің құрылымды-функционалды және генетикалық негіздері туралы, тірі табиғаттың

негізгі патшылықтары ағзаларының көбеюі мен дамуы, экожүйе, биоалуантүрлілік, эволюция туралы білім жүйесін қалыптастыру;

2) экологиялық этика нормалары мен ережелерін, табиғатқа жауапкершілікпен қарауын қалыптастыру;

3) генетикалық сауаттылықты қалыптастыру – салауатты өмір салты негіздері, психикалық, тән және моральдық денсаулық сақтау;

4) оқушылардың тұлғалық қасиеттерін дамыту, биологиялық білімдерін практикада қолдануға ұмтылу, медицина, ауыл шаруашылығы, биотехнология, экологиялық менеджмент және қоршаған ортаны қорғау саласындағы практикалық іс-шараларға қатысу.

«Биология» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

1) 7-сыныпта – аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты;

2) 8-сыныпта – аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты;

3) 9-сыныпта – аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты құрайды.

Оқу пәнінің мазмұны 4 бөлімді қамтиды:

1) тірі ағзалардың көптүрлілігі, құрылымы мен қызметтері;

2) көбею, тұқым қуалаушылық, өзгергіштік. Эволюциялық даму;

3) ағза мен қоршаған орта;

4) қолданбалы кіріктірілген ғылымдар

Жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасына жаңадан қосылған тақырыптар:

- Дихотомиялық әдіс. Дихотомиялық кілттерді қолдану;

- Аэробты және анаэробты тыныс алу

- Дүниежүзілік Тұқым қоры;

- Жасушалардың сызықтық ұлғаюын есептеу;

- Биотехнологиялық үдерістің жалпы сызбасы және биотехнологияда алынатын өнімдері;

Сонымен қатар жаңа бағдарламада терең меңгеруге арналған бірқатар тақырыптар берілген:

- Өкпедегі газ алмасу және ұлпалық тыныс алу механизмдері;

- Контрацепцияның маңызы;

- Ағзалардың тірі қалу стратегиялары;

- Түрлі жағдайлардың ферменттер белсенділігіне әсері.

Сабақтарды жоспарлау кезінде практикалық дағдыларды дамытуға бағытталған белсенді оқыту әдістерін қолданған дұрыс.

Мұғалімдер назарына!!!

Оқу бағдарламасы бойынша 7-9-сыныптарда қарастырылатын зертханалық жұмыстар мен модельдеу жұмыстары міндетті түрде жүргізілуі

тиіс.Себебі қарастырылатын зертханалық жұмыстар мен модельдеу жұмыстары білім алушының ізденіс қабілеттерін арттыруға мүмкіндік жасайды. Модельдеу жұмыстары білім алушының өзіндік ғылыми ізденіс жұмысына бағытталған болғандықтан тоқсанның басында беріледі, оны орындау үшін нақты уақыты айқындалады. Сонымен қатар берілген жұмыстар бағаланады. Оқу бағдарламасы бойынша қарастырылған демонстрациялық жұмыстар бағаланбайды. Демонстрациялық жұмысты орындау үшін мұғалім кез-келген ақпарат көзін пайдалана алады.

7-сыныпта 14 зертханалық жұмыс, 4 модельдеу қарастырылған. (57-кесте)

57-кесте. 7-сыныпта зертханалық жұмыстар саны.

	Зертханалық жұмыстар	Модельдеу	Демонстрация
1-тоқсан	3	1	-
2-тоқсан	4	1	-
3-тоқсан	2	-	-
4-тоқсан	5	2	-
Барлығы	14	4	-

8-сыныпта 14 зертханалық жұмыс, 2 модельдеу, 2 демонстративтік жұмыс қарастырылған, оның ішінде қолданыстағы бағдарламада 8-сыныптан – 3 жұмыс алынған. 11 зертханалық жұмыс жаңадан қосылған. 8-сыныпта өткізілген зертханалық жұмыстар саны төменде 58-кестеде көрсетілген.

58-кесте. 8-сыныпта өткізілген зертханалық жұмыстар саны.

	Зертханалық жұмыстар	Модельдеу	Демонстрация
1-тоқсан	5	1	1
2-тоқсан	3	-	-
3-тоқсан	6		1
4-тоқсан	-	1	
Барлығы	14	2	2

9- сыныпта 8 зертханалық жұмыс, 1 модельдеу, 7 демонстративтік жұмыс қарастырылған.

59-кесте. 9-сыныпта өткізілген зертханалық жұмыстар саны.

	Зертханалық жұмыстар	Модельдеу	Демонстрация
1-тоқсан	5	1	
2-тоқсан	1	2	
3-тоқсан	2	3	1
4-тоқсан	-	1	
Барлығы	8	7	

Білім саласы бойынша қолданбалы курстарға немесе таңдау курстарына ұсынылатын тақырыптар: *«Биологиялық модельдер және қолданбалы есептер»*,

«Әлемнің ғылыми-жаратылыстану эволюциялық бейнесі», «Биологиядағы математикалық модельдер және әдістер», «Тамақтану және денсаулық», «Экологиялық этика», «Биология және денсаулық», «Әлемнің заманауи ғылыми-жаратылыстану бейнесі», «Биологиялық белсенді қоспалар», «Бәрі біздің түп-тұқиямызда (генетика негіздері бойынша)», «Әлемнің інжу маржаны (7–9-сынып қыздарына арналған курс)», «Менің денсаулығым – менің қолымда», «Тірі жасуша жұмбақтары», (Тұқым қуалаушылықтың заңдылықтары», «Биологияның проблемалары», «Жасушалар және тері», «Үй іргесіндегі телім», «Биогеография проблемалары», «Тері – денсаулық айнасы», «Заманауи микробиология», «Нанотехнологияға кіріспе».

Мұғалімдердің өздігінен білімін жетілдіруіне және әдістемелік бірлестіктерге ұсынылатын тақырыптар: «Биология сабағында білім алушылардың танымдық белсенділігін арттыру», «Биология және химия сабақтарында кіріктіріп оқытуды қолдану», «Биологияны оқытуда пәнаралық байланыстарды жүзеге асыру», «Оқу еңбегінің дағдыларын қалыптастыру және ұйымдастырудағы рефлексияның рөлі», «Биология сабақтарында білім алушы тәрбиесіндегі экологиялық бағыт», «Сабақта білім алушылардың шығармашылық және зияткерлік қабілеттерін дамыту», «Ойлау әрекетін белсендендіру кұралы ретінде жаңа материалды зерделеудегі проблемалық тәсіл», «Білім алушының белсенді өздік жұмысы арқылы проблемалық жағдайларды жасау», «Білім алушылардың сабақта және сабақтан тыс уақыттағы ғылыми және жобалық жұмыстары», «Білім алушыларды олимпиадаға дайындау әдіс-тәсілдері», «Оқу процесін жаңғырту жағдайында сабақтарға ақпараттық технологияларды қолдану».

Тақырыптар мұғалімдердің мүмкіндіктері және жағдайларына байланысты өзгертілуі мүмкін.

«Биология» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 60-кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

60-кесте. «Биология» пәні бойынша жиынтық бағалау саны.

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7-сынып	3	3	3	3
8-сынып	3	2	3	3
9-сынып	3	3	3	3

«Биология» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

«Химия» пәні оқу

Химия – заттар, олардың қасиеттері, құрылымы және олардың бір-біріне айналуы туралы ғылым.

Химия органикалық және бейорганикалық заттардың құрамын, заттардың құрылымын, заттардың өзара әрекеттесу қабілетін зерттейді және химиялық энергияның жылу, электр, жарық тағы басқа энергияларға өту құбылыстарын зерттейді.

«Химия» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

- 1) 7-сыныпта – аптасына 1 сағаттан, оқу жылында 34 сағатты;
- 2) 8-сыныпта – аптасына 2 сағаттан, оқу жылында 68 сағатты құрайды;
- 3) 9-сыныпта – аптасына 2 сағаттан, оқу жылында 68 сағатты құрайды.

Оқу пәнінің мазмұны бес бөлімді қамтиды:

- 1) заттардың бөлшектері;
- 2) химиялық реакциялардың жүру заңдылықтары;
- 3) химиядағы энергетика;
- 4) химия және қоршаған орта;
- 5) химия және өмір.

7-сыныпта жаңартылған мазмұндағы бағдарламаға «Заттардың агрегаттық күйінің өзгеруі» тақырыбында заттардың агрегаттық күйлерінің өзгеруін бөлшектердің кинетикалық теориясы тұрғысынан оқыту тұңғыш рет енгізілді, бұл білім алушыларға заттардың құрылысы мен қасиеті арасында себеп-салдар байланыстарды жүргізуге мүмкіндік береді. Мұғалімдерге ескеретін жайт кесте, диаграмма, суреттер, графиктер түрінде берілген ақпаратты құруға көбірек көңіл бөлу керек, білім алушыларға физика мен математика сабақтарында қалыптасқан дағдыларды қолдана отырып, тәжірибе барысында температураны өлшеп және өздерінің бақылауларын жинақтап, тиісті қызу және салқындау үрдістерінің графиктерін салуды ұсынуға болады.

«Адам ағзасындағы химиялық элементтер» бөлімі химия пәні бағдарламасына жаңадан қосылып отыр, бөлімде қоректік заттар, адам ағзасындағы химиялық элементтер (О, С, Н, N, Са, Р, К), химиялық элементтердің тірі және өлі табиғаттағы таралуы, адам ағзасындағы микро-макроэлементтердің биологиялық рөлі, тыныс алу үдерісі, тамақтану теңгерімі ұғымдары берілген.

Сондай-ақ білім алушылардың зерттеушілік дағдыларын қалыптастыруға бағытталған зертханалық және практикалық жұмыстарды орындау қарастырылған:

- «Тағам құрамындағы қоректік заттарды анықтау» № 4 практикалық жұмысы;

- «Тыныс алу процесін зерттеу» № 11 зертханалық тәжірибе.

Бұл жаңа бөлімнің негізгі танымдық міндеттері – білім алушыларды шынайы өмірдегі кейбір маңызды биологиялық процестердің химиялық тараптарымен таныстыру. Биология курсынан алған білімді пайдаланып, білім алушылар адам ағзасының химиялық құрамын оқып біледі. Мұнда сондай-ақ адам ағзасына кері әсер ететін зиянды заттар туралы мәліметтер беріп, салауатты өмір салтын ұстануға бағыттауға көңіл бөлу қажет.

Жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасына «Тағам құрамынан қоректік заттарды анықтау» деп аталатын жаңа практикалық жұмыс енгізілген.

«Геологиялық химиялық қосылыстар» бөлімі де жаңадан енгізіліп отыр. Бұл жаңа бөлімде пайдалы геологиялық химиялық қосылыстар, табиғи ресурстар, кен орны, кен, кеннің құрамы, минералдар, табиғи ресурстарды өндіру, металдарды алу, Қазақстанның пайдалы қазбалары, минералдарды өндірудің экологиялық аспектілері ұғымдары оқытылады.

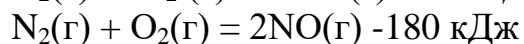
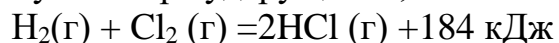
Қазақстанның байлығы болып табылатын жанар май қоры мен минералдық ресурстар туралы білім алушыларға «Жаратылыстану» және «География» пәндері курсынан өз білімдерін жинақтап қорытуға мүмкіндіктері бар. Жер қыртысының химиялық құрамы, кендерден металл өндіру негіздері мәселелері қарастырылады. Бұл тақырыпты зерделеу жансыз табиғатта өтіп жатқан процестер туралы білімдерін тереңдетуге, сондай-ақ патриоттық сезімдерін оятуға мүмкіндік береді.

8-сыныптың оқу бағдарламасында жаңадан қосылған «Химиялық реакциялардағы энергиямен танысу» бөліміндеті ісінше экзотермиялық және эндотермиялық реакциялар, термохимиялық реакциялар, отындардың жануы мен энергиясын бөлуі, кинетикалық бөлшектер теориясы тұрғысынан энергия өзгерту жаңа ұғымдар зерделенеді.

Жану – ол, жылу мен жарықты қоса бөле отырып оттегімен жоғары жылдамдықта өтетін реакция.

Жанатын бөліктің басты өнімі көміртек, ол көп мөлшерде жылу бөліп шығарады. Кейде көміртек қосылыстары шала жанған кезде өмірге қауіпті улы газ-иіс газы СО және күйе С түзіледі.

Термохимиялық теңдеулерді дұрыс жазуға көңіл бөлу маңызды. Термохимиялық теңдеулерді жазғанда заттардың агрегаттық күйлерін әріппен белгілеуге назар аудару қажет, мысалы:

Жаңартылған мазмұндағы бағдарламада практикалық іс-әрекеттер дағдыларын қалыптастыру әлдеқайда көп дәрежеде қарастырылған. Бұл арада практикалық және зертханалық жұмыстар ерекше рөл атқарады.

8-сыныпта жаңартылған бағдарлама бойынша 10 зертханалық тәжірибе берілген, оның ішінде 3-уі жаңа:

- «Әрекеттесуші заттар массасының арақатынасы» № 2 зертханалық тәжірибе;

- «Энергияның өзгеруімен жүретін химиялық реакциялар» № 4 зертханалық тәжірибе;

- «Судың кермектігін анықтау» № 10 зертханалық тәжірибе.

«Әрекеттесуші заттар массасының арақатынасы» зертханалық тәжірибесінде білім алушылар әрекеттесетін заттар қатынасын эксперименттік жолмен анықтайды.

«Энергияның өзгеруімен жүретін химиялық реакциялар» зертханалық тәжірибе 2-ші тоқсанда өткізіледі. Бұл зертханалық тәжірибеде білім алушылар экзотермиялық реакциялар жылуды бөле отырып, ал эндотермиялық

реакцияларжылуды өзіне сіңіре отырып өтетінін танып біледі.Тәжірибені оындаған кезде білім алушылардың қорғаныш көзілдірік кигендігін қадағалау керек.

№ 10 «Судың кермектігін анықтау» зертханалық тәжірибесі«Су» бөлімін өткенде өткізіледі. Білім алушылар судың «кермектігін» анықтайды және оны жою тәсілдерін түсіндіреді.

Жаңартылған мазмұндағы типтік оқу бағдарламасы бойынша қолданыстағы бағдарламамен салыстырғанда 7-8-сыныптар үшін зертханалық жұмыстар саны көбейді.

61-кесте. «Химия» оқу пәні бойынша зертханалық жұмыстар

Жұмыс түрлері	7-сынып	8-сынып	9-сынып
Демонстрациялар	-	4	16
Зертханалық тәжірибе	11	10	16
Практикалық жұмыстар	4	7	6

Оқу жылы ішінде химия пәні мұғалімдерінің әдістемелік бірлестіктеріне төмендегідей тақырыптар ұсыныс ретінде беріледі:

Химияны оқыту практикасында заманауи дидактикалық тәсілдерді жүзеге асыру. Оқытудағы жүйелік әрекет және тұлғаға бағытталған тәсілдер. Білім алушылардың оқу-танымдық және ғылыми-зерттеу құзыреттерін дамыту. Пәнішілік және пәнаралық байланысты жүзеге асыру. Белсенді және интербелсенді оқыту әдістерімен химия сабақтарында білім беру саласындағы ынтымақтастықты ұйымдастыру тәсілдері.

Білім мен дағдыларды түзету бойынша іс-шараларды ұйымдастыру, өзін-өзі бағалаудағдыларын дамыту бойынша іс-шаралар ұйымдастыру. Химия пәні бойынша оқу сабақтарында бақылау-бағалау процесінде білім алушылардың ұйымдастырушылық және білімділік қабілеттерін қалыптастыру. Білім алушылардың бірін-бірі бақылау,бірін-бірі бағалау, өзін-өзі бағалау,кері байланыс тәсілдерін тиімді пайдалану, пәнді оқытуда анықталған кемшіліктерді жою бойынша жүйелі жұмыстарды ұйымдастыру.

Жалпы орта білім беру ұйымдарындағы химия пәнін оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар.

Білім алушылардың ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігін дамыту және білім сапасын арттыру мақсатында химия сабақтарында және сабақтан тыс қызметте заманауи технологияларымен электронды білім беру оқыту құралдарын пайдалану. Медиа білім беру құзыреттілігін қалыптастыру: талдау, бағалау, ақпаратты пайдалану, оны түсіндіру және жаңа мәселелерді шешу үшін қолдану

дағдыларын. Компьютерлік технологияларды пайдалана отырып химиялық эксперименттерді модельдеу әдістері (виртуалды зертхана).

Академия мұғалімдерге білім берудің жаңартылған мазмұнына көшу жағдайына әдістемелік ұсынымдамалар дайындады. Ұсынымдамалар Академияның сайтына орналастырылған.

«Химия» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 62-кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

62-кесте. «Химия» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
7-сынып	-	2	2	2
8-сынып	3	3	3	3
9-сынып	3	3	2	3

«Химия» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі). 2020-2021 оқу жылының I тоқсанында ҚР БҒМ 2020 жылғы 13 тамыздағы №345 бұйрығына сәйкес аптасына 1 сағат жүргізілетін пәндер бойынша БЖБ өткізілмейді.

«АДАМ ЖӘНЕ ҚОҒАМ» БІЛІМ САЛАСЫ

«Адам және қоғам» білім беру саласының оқу пәндерінің мазмұны «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы», «Құқық негіздері» және «Өзін-өзі тану» оқу пәндерінде іске асырылады.

«Адам және қоғам» білім беру саласының мазмұны білім алушыларда «Адам – Қоғам» жүйесі шеңберінде қоғамдық-гуманитарлық ғылымдар бойынша білім негіздерін қалыптастыруға бағытталады.

«Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» оқу пәндері

Негізгі орта білім беру деңгейінде тарихты оқыту:

– білім алушыларда тарихи сананы, толеранттылық, өз елі және басқа елдердің тарихы мен мәдениетіне құрмет көрсетуді, ғасырлар бойы қалыптасқан жалпы адамзаттық, ұлттық және жалпыадами құндылықтарды қалыптастыруға, ойлау, коммуникативтік және зерттеу дағдыларын дамытуға;

– білім алушыларды ұлттық және әлемдік мәдениет жетістіктеріне тарту, қазақ халқының мәдени және тарихи мұрасының құндылығы мен ерекшелігін түсіну, мәдени әртүрлілікті бағалау қабілеттілігін қалыптастыруға бағытталған.

2020/2021 оқу жылында «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» оқу пәндері бойынша оқу процесін ұйымдастыруда келесі оқу бағдарламалары қолданылады:

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы «26» шілдедегі № 334 бұйрығымен бекітілген Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Қазақстан тарихы» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы «26» шілдедегі № 334 бұйрығымен бекітілген Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Дүниежүзі тарихы» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

«Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы» пәндері бойынша оқу бағдарламасының білім мазмұны хронологиялық реттілікпен берілген (көне дәуірден бүгінгі күнге дейін) және *әлеуметтік қатынастардың дамуы, мәдениеттің дамуы, мемлекеттің дамуы, экономикалық даму* бөлімдерін қамтиды.

Білім мазмұнын ұйымдастырудағы ерекшеліктер:

- тарихи пәндер мазмұнының көлемі тақырыптық бөлімдерді біріктіру арқылы ықшамдалған;

- тарихи пәндер арасындағы пәнаралық байланыс іске асырылған. Бұл оқу материалдарын қайталамауға және Қазақстан тарихын әлемдік тарихи процестер контекстінде қарастыруға мүмкіндік береді;

- тарихи ойлау дағдыларын (тарихи процестер мен құбылыстарды зерттеу, талдау, түсіну және түсіндіру) дамытуға бағытталған;

- білім алушыларда тарихи сана, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды дамытуға септігін тигізетін материалдарды зерделеуге ерекше көңіл бөлінген.

«Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы» пәндері бойынша оқу бағдарламасының басты мақсаттарының бірі – оқушылардың бойында тарихи ойлау дағдыларын қалыптастыру мен дамыту болып табылады. Сондықтан сабақта оқушылардың «тарихи ойлау» дағдысын қалыптастыруға мүмкіндік беретін түрлі әдіс- тәсілдерді (белсенді және проблемалық оқыту әдістері, зерттеу, жоба әдістері т.б.) қолдану ұсынылады. «Тарихи ойлау» өткен заманның кез-келген құбылысын сол заманның контекстінде, бұрын болған және кейінгі тарихи оқиғалармен өзара байланысында көру, анықтау, бағалау, талдау қабілетін білдіреді. Осы қабілетке ие болу арқылы оқушы өткен тарихқа қатысты білім мен түсінікке негізделген өзіндік дәлелді ұстанымды қалыптастыра алады. Тарихи ойлау дағдылары әрбір сабақта олардың біртіндеп кеңейі мен прогрессиясы негізінде дамытылуы тиіс.

Сондықтан, жаңартылған білім мазмұны бойынша «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы» пәндерін тарихи түсініктер негізінде оқыту ұсынылады:

Оқыту келесі түсініктердің негізінде құрылуы тиіс:

1) **өзгеріс және сабақтастық** (мысалы, белгілі тарихи кезеңде қоғам қаншалықты өзгеріске ұшырады)

2) **себеп-салдар** (мысалы, белгілі тарихи кезеңде қандай маңызды факторлар саяси үдерістерге әсер етті);

3) **дәйек** (белгілі тарихи кезеңнің өнері бізге құндылықтар, наным-сенімдер мен технологиялар туралы қандай мәлімет бере алады);

4) **ұқсастық пен айырмашылық** (мысалы, XIII-XV ғғ. Қазақстан территориясындағы мемлекеттердің саяси құрылысындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтар);

5) **маңыздылық** (мысалы, Қазақ хандығының құрылуының тарихи маңызы неде);

б) **интерпретация** (мысалы, белгілі бір тарихи оқиғаны түрлі зерттеушілер қалай сипаттайды).

Тарихи түсініктер негізінде оқыту тарихи оқиғалардың мағыналары мен маңыздылығын, үдерістер мен оқиғаларды «тез түсінуге» бағытталған, бұл пәннің мағынасын терең түсінуге көмектеседі.

Тарихи түсініктерге сүйене отырып, тарихи материалдарды талдауды жүзеге асыру ұсынылады. Нәтижесінде, білімалушылар тек қана пәндік материалды ғана емес, зерттеу процестері, дағдылар және біліктермен байланысты әдістерді игереді (материалдарды жинау мен реттеу әдістері, сұрақтарды құрастыру және дереккөздермен жұмыс жасау процесінде мәселені қоя білу білігі, сәйкестендіру әдістері мен дереккөздерді сыни бағалауы, зерттеу жоспарларын әзірлеу, материалдарды жинақтау және нәтижелерді тексеру).

Белгілі бір тарихи концептілерге негізделген оқыту нақты оқу материалының негізінде оқушылардың бойында тарихи ойлау дағдыларын қалыптастыруға және дамытуға мүмкіндік береді. Мұндай әдіс, зерттеуге негізделген оқытуды жүзеге асыруға мүмкіндік туғызады.

Сондықтан «Қазақстан тарихы» пәні бойынша әр тақырыптан кейін зерттеу сұрақтары қамтылған. «Дүниежүзі тарихы» пәні бойынша ұзақ мерзімді жоспардағы тақырыптар проблемалық сұрақтар түрінде құрастырылған. Оның басты себебі – кез-келген тақырып оқушыларды бірден ойландырады және оқушыларды сын тұрғысынан ойлауға, проблемалық сұрақ қоюға, өздігінен талдау жасау дағдыларын дамытуға жәрдемдеседі.

Білім алушылардың дайындығына қойылатын талаптар:

Күтілетін пәндік нәтижелер әр бөлімдер мен тақырыптар бойынша анықталған *оқу мақсаттары* түрінде берілген. Күтілетін нәтижелердің (оқу мақсаттарының) тақырыптық мазмұнға сәйкес нақыталануы білім алушыларда пәндік білім мен дағдыларды нақты оқу материалы негізінде қалыптастыруға мүмкіндік туғызады.

Негізгі орта білім беру мазмұнын жаңарту аясында «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» оқу пәндері мазмұнының жаңа құрылымы (сыныптар бойынша тарихи кезеңдерді бөлу) ұсынылады:

5- сынып – ежелгі заман (шамамен 2 млн жыл бұрын – V ғасыр)

6- сынып – ортағасырлар кезеңі (V - XVII ғасырлар);

7- сынып – жаңа заман кезеңі (XVIII -XIX ғасырлар);

8- сынып – қазіргі заман (XX ғасырдың бірінші жартысы);

9 - сынып – қазіргі заман (XX ғасырдың екінші жартысы – бүгінгі күнге дейін).

«Қазақстан тарихы» пәні бойынша жаңа оқу бағдарламасына сәйкес 2017-2018 оқу жылынан бастап 5- сыныпта «Қазақстан тарихынан аңгімелер» оқытылмайды. Бұл бастауыш мектептегі «Дүниетану» пәнінің жаңартылған оқу бағдарламасындағы білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, Қазақстан тарихының ежелгі дәуірден бүгінгі күнге дейінгі

маңызды тарихи оқиғаларын зерделеуге ерекше назар аударылғанымен байланысты. Сондықтан да 5-сыныптың жаңа оқу бағдарламасында отандық тарихтың барлық курсы емес, тек қана Қазақстанның ежелгі заман тарихы (дүниежүзі тарихымен қатар) оқытылады. Сонымен, Қазақстан тарихы және Дүниежүзі тарихы пәндерін жүйелі түрде оқу 5- сыныптан басталады.

Назар аударыңыз!

2020-2021 оқу жылында 5-9 сыныптар арасында «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы» оқу пәні мазмұнының сабақтастығын сақтау және хронологиялық кезеңділікті сақтау мақсатында:

8-сыныпта 8-сыныптың (қазіргі заман тарихы: XX ғасырдың бірінші жартысы) мазмұнын қамтитын жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасы енгізіледі.

9-сыныпта 8-9-сыныптардың (қазіргі заман тарихы) мазмұнын қамтитын жаңартылған мазмұндағы өтпелі кезең оқу бағдарламасы енгізіледі.

Назар аударыңыз!

2020-2021 оқу жылында «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» оқу пәндері бойынша келесі оқулықтар қолданылады:

1. 5-сынып – 5-сыныпқа арналған «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» пәндерінің оқулықтары (ежелгі заман: шамамен 2 млн жыл бұрын – V ғасыр);

2. 6-сынып – 7(6)-сыныпқа арналған «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» пәндерінің оқулықтары немесе 6-сыныпқа арналған «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» пәндерінің оқулықтары (ортағасырлар кезеңі: V - XVII ғасырлар);

3. 7-сынып – 8(7)-сыныпқа арналған «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» пәндерінің оқулықтары (жаңа заман кезеңі: XVIII -XIX ғасырлар);

4. 8-сынып – 8-сыныпқа арналған «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» пәндерінің оқулықтары (қазіргі заман тарихы кезеңі: XX ғасырдың бірінші жартысы)

5. 9-сынып – 8-9-сыныпқа арналған «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» пәндерінің оқулықтары (1-бөлім) және 8-9-сыныпқа арналған «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» пәндерінің оқулықтары (2-бөлім), (қазіргі заман тарихы кезеңі: XX ғасырдың бірінші жартысынан бүгінгі күнге дейін)

«Қазақстан тарихы» пәнін оқытудың ерекшеліктері

Қазақстан тарихы бойынша жаңартылған оқу бағдарламасы білім алушылардың бойында тарихи сана, қазақстандық патриотизм, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарды қалыптастыру, зерттеушілік, ойлау, коммуникативті дағдыларды дамытуға бағытталған.

«Қазақстан тарихы» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

- 1) 5- сыныпта аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат;
- 2) 6-сыныпта аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат;
- 3) 7-сыныпта аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат;
- 4) 8-сыныпта аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағатты;
- 5) 9-сыныпта аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағатты қамтиды.

Білім мазмұнын ұйымдастырудағы ерекшеліктер:

5-9-сыныптарда «Қазақстан тарихы» пәні бойынша Қазақстан қоғамының ежелгі дәуірден бүгінгі күнге дейінгі кезеңдегі әлеуметтік, мәдени, саяси, экономикалық салалардың негізгі даму кезеңдері оқытылады.

Білім мазмұнын жаңарту жағдайында тарихты оқыту – оқу мақсаттарын анықтау, оқыту мазмұнына сәйкес материалдарды саралау, оқытудың тиімді әдістерін анықтауды қажет етеді.

Негізгі орта білім беру деңгейінің 5,6,7-сыныптарында «Қазақстан тарихы» пәні мазмұнына «Өлкетану» материалдары кіріктіріліп оқытылады.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласы негізінде әзірленген «Өлкетану» материалдарын оқыту:

- білім алушыларда ежелгі дәуірден бастап қазіргі уақытқа дейінгі туған жер аумағында болып жатқан тарихи процестердің негізгі кезеңдері мен ерекшеліктері туралы білім қалыптастыруға;

- туған өлкенің табиғи байлықтары, тарихи ескерткіштері және мәдени нысандары туралы білімдерін кеңейту;

- туған өлкенің дәстүрлі қолөнері, мәдени және әдеби мұралары мен өңір мақтанышына айналған адамдар туралы білімдерін кеңейту;

- туған өлкенің бірегей табиғаты, тарихы мен мәдениетіне деген құрмет сезімдеріне тәрбиелеу; оларды қорғауға жауапкершіліктерін арттыруға бағытталған.

Өлкетану материалдары 5, 6, 7-сыныптарда, яғни әр сыныпта 4 сағаттан 12 сағат көлемінде оқытылады. Өлкетану материалдары оқу бағдарламасының базалық білім мазмұны мен ұзақ мерзімді жоспарына енгізілді. Оқу бағдарламасы бойынша тоқсандағы бөлімдер мен бөлім ішіндегі тақырыптар бойынша сағат сандарын бөлу мұғалімнің еркінде болғандықтан «Өлкетану» материалдарын әр сынып бойынша кіріктіріп оқыту ұсынылады.

Өлкетану материалдарын оқытудың ерекшеліктері:

Өлкетану мәдени және ұлттық сәйкестікті дамыту мен сақтаудың маңызды міндетін орындайды. Өлкетанулық білім жаңа буынды аймақтың мәдени құндылықтарымен қамтамасыз етіп отыратын әлеуметтік-мәдени ақпарат көзінің бірі. Бұл жеке тұлғаның мәдениетін қалыптастыруға мүмкіндік береді

5-сыныпта: «Өлкенің тарихи ескерткіштері», «Өңірдің тарихи тұлғалары: билер, батырлар, ақындар», «Туған өлкенің аңыз-ертегілері» тақырыптарын оқытуда білім алушыларды ата-бабалардың дәстүрін құрметтеуге, келешек ұрпақтардың тәжірибесін жалғастыруға, өнегелі жерлестерінің өмірін замандастарына үлгі етуге бағыттау ұсынылады.

5-сыныпта «Өлкетану мұражайы және тарихи жәдігерлер» тақырыбы бойынша тарихи мұраны жеткізудегі жәдігерлердің рөлін сипаттау үшін мүмкіндігінше мұражай сабақтарын өткізу ұсынылады. Мұражайда өтетін сабақта білім алушылардың оқу материалдарын мұражайдағы бай қорды пайдалана отырып терең меңгертуге бағыттау ұсынылады.

Мұражай базасында өткізілген сабақтар білімалушылардың азаматтық және патриоттық қасиеттерін қалыптастыруға, олардың танымдық қызығушылықтары мен қабілеттерін, ой-өрісін кеңейтуге, тарихи және мәдени ескерткіштерге ұқыпты қарауға ықпал етеді.

6-сыныпта: «Топонимдер – өткен заманның куәгерлері», Мәдени-тарихи дәстүрді сақтаушылар: өлкенің ұлттық қолөнері», Туған өлке тарихының қазіргі кездегі куәгерлері» тақырыптары берілген. Өлкедегі жер-су атауларының тарихын, ұлттық қолданбалы өнері мен қолөнерді, қазіргі кездегі өлкедегі атақты тұлғалардың ерлік істері мен еңбегі туралы білім беруде білім алушылардың өлкенің негізгі ерекшеліктерін анықтауға және терең түсінуіне ықпал ету ұсынылады.

Осы сыныпта білім алушылар «Бір ел-бір тағдыр» тақырыбы арқылы аймақтағы әр түрлі ұлттардың тарихы, салт-дәстүрімен танысады. Бұл білімалушыларды бірыңғай әлеуметтік ортаға біріктіруге ықпал етеді.

7-сыныпта: «Өлкенің туристік маршруттары», «Туған жердің Атымтай жомарттары», «Туған өлкенің шежіресі», «Мектебімнің тарихы» тақырыптарын оқытуда білім алушыларға оқу мазмұнына сәйкес материалдарды анықтау, талдау, бағалау дағдыларын дамытуға арналған тапсырмалар беру ұсынылады.

«Қазақстан тарихы» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 63-кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

63-кесте. «Қазақстан тарихы» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5-сынып	1	2	2	3
6-сынып	1	1	3	2
7-сынып	2	2	3	1
8-сынып	1	1	2	2
9-сынып	2	3	3	3

«Қазақстан тарихы» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі).

«Дүниежүзі тарихы» пәнін оқытудың ерекшеліктері

«Дүниежүзі тарихы» пәні білім алушылардың бойында тарихи сана, толеранттылық, өз елі және басқа елдердің тарихы мен мәдениетіне құрметті қалыптастыру, ғасырлар бойы қалыптасқан жалпы адамзаттық құндылықтарды меңгерту және зерттеушілік, ойлау, коммуникативті дағдыларды дамытуға бағытталған.

«Дүниежүзі тарихы» пәнінің білім мазмұны: әлеуметтік қатынастардың дамуы, мәдениеттің дамуы мен өзара әрекеттестігі, саяси жүйелердің дамуы мен өзара әрекеттестігі, экономикалық қатынастардың дамуы бөлімдерін қамтиды. Сондықтан 5-9-сыныптарда «Дүниежүзі тарихы» бойынша ежелгі дәуірден бүгінгі күнге дейінгі әлеуметтік, мәдени, саяси, экономикалық салалардың негізгі даму кезеңдері оқытылады.

«Дүниежүзі тарихы» пәні бойынша оқу жүктемесі:

- 1) 5-сыныпта аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағат;
- 2) 6-сыныпта аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағат;
- 3) 7-сыныпта аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағат;
- 4) 8-сыныпта аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағат;
- 5) 9-сыныпта аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағат.

«Дүниежүзі тарихы» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 64-кестеде оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

64-кесте. «Дүниежүзі тарихы» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5-сынып	-	2	2	2
6-сынып	-	2	2	2
7-сынып	-	2	2	2
8-сынып	-	2	2	2
9-сынып	-	2	2	2

2020-2021 оқу жылының I тоқсанында ҚР БҒМ 2020 жылғы 13 тамыздағы №345 бұйрығына сәйкес аптасына 1 сағат жүргізілетін пәндер бойынша БЖБ өткізілмейді.

«Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгерімін ағымдағы бақылау, аралық және қорытынды мемлекеттік аттестаттау жүргізудің үлгі ережесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18

наурыздағы № 125 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» бұйрығына 14-4 пункті енгізілген:

14-4. Аптасына 1 сағат оқу жүктемесі кезінде БЖБ қажет болған жағдайда бөлімдерді біріктіре отырып тоқсанына екі реттен артық жүргізілмейді, қорытынды баға жартыжылдыққа қойылады.

Осылайша, «Дүниежүзі» оқу пәні бойынша 5-9 сыныптарда бөлім үшін ғана жиынтық бағалау жүргізіледі және олардың қорытындысы бойынша жарты жылдық баға қойылады, ал тоқсан бойынша жиынтық бағалау жүргізілмейді.

«Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» оқу пәндері бойынша оқу процесін ұйымдастырудағы әдістемелік ерекшеліктер

➤ Тарихты оқытуда келесілерге ерекше көңіл бөлу ұсынылады:

- тарихты оқыту процесі білім алушының ақпараттың белгілі бір көлемін (тарихи даталар, ұғымдар, тұлғалар, оқиғалар) механикалық есте сақтауға емес, алған білімі мен білігін оқу мен тәжірибелік міндеттерді өздігінен шешумен сипатталатын тұлғалық құзыреттілігін дамытуға;

- тарихи оқиғаларды, құбылыстар мен процестерді және тарихи тұлғалардың қызметін әлемдік және Отандық тарих контекстінде талдау және баға беру дағдыларын қалыптастыруға;

- тарихи деректердің негізінде тарихи зерттеу жүргізу дағдыларын қалыптастыру мен дамытуға (гипотезаларды ұсыну, зерттеу сұрақтарын құрастыру, деректерді талдау, әртүрлі көзқарастарды салыстыру, нәтижелер мен қорытындыларды шығару, өзінің ұстанымын анықтау);

- қазіргі кездегі саяси, әлеуметтік-экономикалық және мәдени процестерде бағдарлану үшін тарихи білімдерін қолдана білу дағдыларын қалыптастыруға бағытталуы тиіс.

➤ Мұғалімнің сабаққа әзірлейтін тапсырмалары келесі критерийлерге сәйкес болуы қажет:

- тапсырманың, оның мақсаты мен орындалуының қолжетімділігі;

- дифференциацияны көздеу;

- сын тұрғысынан ойлауды дамытуға мүмкіндік беру;

- проблемалық оқытуға негізделуі;

- бағалау мүмкіндіктерінің бар болуы.

Баяндама, эссе жазу, презентация жасау және т.б. бойынша тапсырма беру барысында мұғалімге оқушыларды тапсырманың критерийлерімен таныстыру ұсынылады.

➤ Тарихты оқытуда білім алушының оқыған тарихи фактілер мен оқиғаларды кеңістікте бағдарлау дағдысын қалыптастыру мен тарихи картаны «оқып», оны білім көзі ретінде пайдалануына көңіл бөлу ұсынылады.

Білім алушыларда тарихи картамен жұмыстың негізі 5-сыныптан қаланады, ол картаның шартты белгілерін қолдана білуі, тарихи және географиялық нысандарда дұрыс бағдарлана білуді қажет етеді.

Мысалы 6-сыныпта «VI-IX ғасырлардағы мемлекеттердің даму ерекшеліктерін түсіндіріп, олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтау» атты оқу мақсаты бойынша мұғалім білім алушыларға тарихи

картаны пайдаланып түсіндіруге тапсырма бере алады, бұл білім алушылардың бойында уақыт пен кеңістікте бағдарлану дағдыларының дамуына септігін тигізеді. Сондықтан білім алушының алған тарихи білімін кеңістікте бағдарлауға мүмкіндік беретін картографиялық дағдысын дамыту ұсынылады. Бұл тарихи оқиғаларды, олардың өзгерісі мен даму жағдайын картада белгілеуге берілетін тапсырмалардан көрінеді. Білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, презентация, интеллект карталар, диаграммалар жасауға тапсырмалар беру ұсынылады.

7-9-сыныптарда тарихи картаның мазмұнын талдауды қажет ететін тапсырмалар жасай отырып, картамен жұмысты күшейту ұсынылады.

9-сыныпта тарихты оқыту білім алушылардың қазіргі заман тарихының маңызды процестеріне, құбылыстарға, оқиғаларға және ұғымдарға баса назар аударуға, тарихи оқиғаларды, талдау, салыстыру, көрнекті тарихи тұлғалар қызметін бағалау, алған білімі негізінде өз ойын дәлелдеу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған.

Білім алушыларды оқытылатын кезеңдегі ғылым мен мәдениеттің көрнекті өкілдері мен саяси жетекшілердің қызметіне, тарихи оқиғаларға салыстырмалы талдау жасау, баға беруге дағдыландыру ұсынылады.

Екінші дүниежүзілік соғысының жеңісіне қосқан үлесіне баға беруде 2020жылы мерейтойлық күндері атап өтілетін **Т.Тоқтаров**, Леонид Беданың ерлігіне қосымша материалдар негізінде талдау жасауға бағыттау ұсынылады.

Тарихты оқытуда тарихи концепт бойынша берілетін тапсырмаларды оқушылардың тарапынан тек қана себеп пен салдарларды анықтаумен қатар, бұл себептерді берілген белгілері бойынша жіктеу (мазмұны, уақыты және рөлі бойынша), түрлі себептер арасында өзара байланысты анықтау және оларды маңыздылық деңгейі бойынша орналастыруға бағыттау ұсынылады.

➤ Тарихи деректердің интерпетациясы бойынша тапсырмалар әзірлеуде оқушылардың тарихи дерекпен жұмыс істеуі олардың жас ерекшеліктері мен танымдық мүмкіндіктерін, дайындық деңгейін ескере отырып біртіндеп күрделендіру ұсынылады. Тарихты оқытуда түрлі тарихи деректерді, аудио және бейне материалдарды, иллюстрацияларды қолдану ұсынылады.

Оқу процесінде білім алушыны ынталы, қызығушылығы жоғары, дербес, сенімді, жауапты, талдау жасай алуға бағыттайтын оқытудың түрлі формалары ұсынылады:

- мұқият іріктелген тапсырмалар мен іс-әрекет түрлері арқылы білім алушыларды ынталандыра және дамыта оқыту;

- білім алушыларды зерттеу және зерттеушілік жұмыстарын жүргізуге негізделген белсенді оқытуды ұйымдастыру;

- білім алушылардың сыни ойлау дағдыларын дамыту;

- білім алушылардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, деңгейлік тапсырмалар құрастыру;

- білім алушылардың жеке, жұптық, топтық және тұтас сыныптық жұмыс түрлерін ұйымдастыруды қолдану;

- оқу процесінде тарихи құжаттардың фрагменттерін талдау, ақпарат жинақтау және қорытынды жасау, себеп-салдарлық байланыстарды орнатуды және т.б. талап ететін тапсырмаларды кеңінен қолдану;

- сабақта білім алушының біліміндегі кемшіліктерді уақытында анықтауға мүмкіндік беретін кері байланысты ұйымдастырудың әр түрлі әдістерін қолдану.

➤ *Тарихи тұлғаға сипаттама бергенде мынадай арнайы жадынаманы қолдану ұсынылады:*

- тарихи қайраткердің сыртқы бейнесін суреттеу;
- тұлғалық белгілерін сипаттау;
- өмірінің ең жарқын мыңызды фактілерін атау;
- тұлғаның тарихқа қосқан үлесіне баға беру.

Бұл тарихи тұлғалардың іске асырған ерекше әрекеттерінің білім алушының есінде ұзақ сақталуына мүмкіндік береді.

Тарих пәні ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды, адамдардың құқығы мен бостандығын құрметтейтін және қабылдайтын, Отанының дамуына өз үлесін қосуға ниетті тұлғаны тәрбиелеуден көрінетін «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламасы бағыттарын іске асыруда маңызды рөл атқарады.

Білім алушылардың тарихи білімін тәжірибеде нақтылау мақсатында мүмкіндігінше мұражайларға, тарихи ескерткіш орнатылған немесе тарихи-археологиялық орындарға экскурсиялар ұйымдастыру ұсынылады.

«Қазақстан тарихы» пәні бойынша ұсынылатын сайттар: <http://www.tarih-begalinka.kz>; <http://www.e-history.kz>; <http://bilimsite.kz/tarih/>; <http://testcenter.kz/entrants/for-ent/>.

«Дүниежүзі тарихы» пәнінен ұсынылатын сайттар: <http://www.world-history.ru>; <http://historic.ru>; <http://historyatlas.narod.ru>; <http://testcenter.kz/entrants/for-ent/>.

Тәрбиелік компонент

Пән мазмұны біздің ата-бабаларымыздың бірегей мәдениетін, Қазақстанның әлемдік тарихтағы орны мен рөлін, оның әлемдік өркениетке қосқан үлесін түсінуге, мүмкіндік береді.

«Қазақстан тарихы» пәні бойынша сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру және жоспарлау барысында 2020-2021 оқу жылында мерекеленетін мерейтойлық шараларға көңіл бөлу ұсынылады:

Ұшқыш-шабуылдаушы, КСРО еңбек сіңірген әскери ұшқыш, екі мәрте Кеңес Одағының Батыры, «Ленин», төрт мәрте «Қызыл Ту», «Александр Невский», I дәрежелі «Отан соғысы», «Қызыл Жұлдыз» ордендері мен бірқатар медальдардың иегері Леонид Игнатьевич Беданың туғанына 100 жыл. (1920 жыл.16 тамыз);

Кеңес Одағының Батыры, «Ленин» ордені мен бірқатар медальдардың иегері Төлеген Тоқтаровтың туғанына 100 жыл. (1920 жыл.19 желтоқсан).

Мектептегі сыныптан тыс жұмыс:

- олимпиадалар мен жарыстар, таңдау бойынша бос сабақтар түрінде;
- оқу бағдарламасына сәйкес қосымша арнайы сабақтар түрінде;

- пәнаралық және кіріктірілген сабақтарда және т. б.

Сыныптан тыс жұмыс оқушылардың дербестігін дамытуға ықпал етеді, зерттеу қызметінің дағдыларын қалыптастырады, пәнді оқуға қызығушылығын арттырады. Сонымен қатар білім алушылардың іздеу қабілеті дамиды, олардың теориялық білімдері толықтырылып, тереңдетіледі.

«Құқық негіздері» оқу пәні

Азаматтық қоғам мен құқықтық мемлекеттің қалыптасуының басты алғышарттарының бірі – азаматтардың құқықтық білімін жетілдіріп, құқықтық сауаттылық пен мәдениетін қалыптастыру. Сондықтан жалпы білім беретін мектептерде «Құқық негіздері» пәнін оқыту оқушылардың қоғамда әлеуметтік бейімделуі үшін қажетті негізгі құқықтық білімдері мен дағдыларын меңгеруді қамтамасыз етуге бағытталған.

«Құқық негіздері» оқу пәнінің мақсаты - құқық жөнінде негізгі білімдерді игеру арқылы құқықтық тұрғыдан сауатты азаматты тәрбиелеу және олардың бойында заңды құрметтеу дәстүрі мен құқықтық мәдениетті қалыптастыру, өз азаматтық құқықтары мен міндеттерін жүзеге асыруға қажетті білім мен дағдыларды қалыптастырып дамыту болып табылады.

Пәнді оқыту оқушыларда азаматтық құқықтарын жүзеге асыруға, міндеттемелерін орындауға қажетті білім мен дағдыларды, саяси-құқықтық сананы қалыптастырады.

«Құқық негіздері» оқу пәнінің базалық білім мазмұны: Құқық және мемлекет, Конституциялық құқық, Азаматтық құқық, Еңбек құқығы, Отбасы құқығы, Әкімшілік құқық, Қылмыстық құқық бөлімдерін қамтиды.

«Құқық негіздері» оқу пәні бойынша оқу жүктемесі: 9-сыныпта аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағатты құрайды.

Ұзақ мерзімді жоспардағы тақырыптар проблемалық сұрақтар түрінде құрастырылған. Оның басты себебі – кез келген тақырып оқушыларды бірден ойландырады және оқушыларды сын тұрғысынан ойлауға, проблемалық сұрақ қоюға, өздігінен талдау жасау дағдыларын дамытуға жәрдемдеседі.

«Құқық негіздері» пәнін оқытуда келесі педагогикалық әдіс-тәсілдерді қолдану ұсынылады:

– «Кейс стади», оқушылардың проблемаларды анықтауда өз ойларын, пікірлерін айту, дәлелдеу, гипотеза ұсыну, зерттеуді одан әрі жоспарлау қабілеттерін дамытатын ынталандырушы–проблемалық, ситуациялық жағдай туғызу;

– белгілі бір тақырып бойынша «миға шабуыл», «фишбоун», «автор орындығы», т.б. әдістерін ұйымдастыру (проблемаларды табу, әр оқушының идеясын ұсыну, бүкіл сыныппен талқылау, оны талдау және шешімнің дұрыс нұсқасын қабылдау);

сабақта оқушылардың белсенділігін қажет ететін құқықтық проблемаларды талқылау;

– оқушылардың пікір-талас өткізу және құқықтық мәселелерді талқылауына игі ықпал ету үшін компьютерлік қарым-қатынас құралдарын

(мысалы, онлайн-форумдар, конференциялар) пайдалану.

Оқушылардың құқықтық мәселелер мен жағдайаттарға талдау жүргізу үшін сабақта құқықтық-нормативтік актілермен, заң түсіндірмелерімен және т.б. құқықтық деректермен жұмысты көптеп ұйымдастыру ұсынылады.

«Құқық негіздері» оқу пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 65-кестеде оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

65-кесте. «Құқық негіздері» оқу пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
9-сынып	-	1	1	1

2020-2021 оқу жылының I тоқсанында ҚР БҒМ 2020 жылғы 13 тамыздағы №345 бұйрығына сәйкес аптасына 1 сағат жүргізілетін пәндер бойынша БЖБ өткізілмейді.

«Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгерімін ағымдағы бақылау, аралық және қорытынды мемлекеттік аттестаттау жүргізудің үлгі ережесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» бұйрығына 14-4 пункті енгізілген:

14-4. Аптасына 1 сағат оқу жүктемесі кезінде БЖБ қажет болған жағдайда бөлімдерді біріктіре отырып тоқсанына екі реттен артық жүргізілмейді, қорытынды баға жартыжылдыққа қойылады.

Осылайша, «Құқық негіздері» оқу пәні бойынша 9 сыныпта бөлім үшін ғана жиынтық бағалау жүргізіледі және олардың қорытындысы бойынша жарты жылдық баға қойылады, ал тоқсан бойынша жиынтық бағалау жүргізілмейді.

«Зайырлылық және дінтану негіздері» факультатив курсы

2020-2021 оқу жылында жалпы білім беретін мектептердің 9-сыныбында «Зайырлылық және дінтану негіздері» факультативтік курсы оқытылады.

«Зайырлылық және дінтану негіздері» факультативтік курсы міндетті түрде оқыту үшін 9-сыныпта үлгілік оқу жоспарының вариативтік компоненті есебінен аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағат бөлінеді. Курсты «Зайырлылық және дінтану негіздері» курсы бойынша біліктілікті жетілдіру курсынан өткен, сертификаты бар «тарих» пәнінің мұғалімдері жүргізеді.

Осы факультативтік курс сыныптың оқу журналына жазылады.

«Зайырлылық және дінтану негіздері» курсының мәні және маңызы оның қазіргі қоғам қажеттілігі мен тұрақтылығының ғылыми тұғырнамасы ретіндегі өзектілігінен, қоғам тарихы, мәдениеті мен рухани құндылығын анықтайтын бастаулардан тұрады. «Зайырлылық және дінтану негіздері» курсы жалпы орта білім жүйесіндегі әлеуметтік-гуманитарлық және қоғамтанулық білімнің құрамдас бөлігі болып табылады.

2020-2021 оқу жылында «Зайырлылық және дінтану негіздері» курсы бойынша оқу процесін ұйымдастыруда келесі оқу бағдарламасы қолданылады:

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2014 жылғы 15 шілдедегі №281 бұйрығымен бекітілген Негізгі орта білім беру деңгейінің 9-сыныбына арналған «Зайырлылық және дінтану негіздері» курсының оқу бағдарламасы.

«Зайырлылық және дінтану негіздері» факультативтік курсын оқытудың мақсаты:

- білім алушыларды «зайырлылық» принципін құндылық, яғни мемлекет баяндылығының басты тұғыры ретінде қабылдауға, дінді зайырлы таным аясында тануға үйрету;

- діни сенім бостандығы, әлемдік және дәстүрлі діндердің, жаңа діни қозғалыстардың тарихы мен қазіргі жай-күйі, теріс пиғылды діни ағымдар мен тыйым салынған діни ұйымдар туралы білім беру;

- білім алушыларды экстремизм, терроризм және діни радикализм идеологияларын қабылдамауға үйрету, рухани-адамгершілік құндылықтар негізінде толеранттылық қасиетке тәрбиелеу және олардың гуманистік дүниетанымын қалыптастыру.

«Зайырлылық және дінтану негіздері» факультативтік курсын оқытудың міндеттері:

1) білім алушыларға діннің мәні, тарихы және оның қазіргі қоғамдағы рөлі жөнінде жүйелі білім беру;

2) зайырлылықты мемлекеттілік пен тәуелсіздіктің негізі ретінде таныта отырып, осы бағытта білім беру;

3) зайырлылық тұрғысынан діни сана, діни сенім, діни таным және діни тәжірибе негіздерін салыстыра білу дағдысын қалыптастыру;

4) діннің дүниетанымдық, мәдениеттану және адамгершілік мәнін түсіндіру;

5) білім алушыларды діни сенім бостандығын құрметтеуге, толеранттылыққа баулу арқылы қазіргі қоғамдағы діни ағымдарға зайырлылық принципі негізінде баға беру дағдысын қалыптастыру;

6) Қазақстандағы этносаралық, конфессияаралық келісімді зайырлылық нәтижесі ретінде таныта отырып, білім алушылардың бойында азаматтық мінез бен жауапкершілік қасиетті тәрбиелеу;

7) экстремизм, терроризм, діни радикализм секілді жаһандық жағымсыз құбылыстардың теріс идеологияларының ұлттық қауіпсіздікке, зайырлылық принципіне, қоғам тұрақтылығына төндіретін қауіп-қатерін түсіндіре отырып, зайырлы мемлекет принципіне құрмет сезімін тәрбиелеу;

8) құқықтық сауаттылықтың қоғам өміріндегі маңызын түсіндіру, осы

тұрғыдағы білімін арттыру.

Бағдарламада берілген оқу материалын меңгеру аясында «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы», «Құқық негіздері», «Қазақ әдебиеті» пәндерімен және «Абайтану» курстарымен пәнаралық байланыс пен сабақтастық принципін орнату қарастырылған.

«Зайырлылық және дінтану негіздері» курсының мазмұндық желісі

Бағдарламада дін тарихын, оның жекелеген бағыттары мен ағымдарын егжей-тегжейлі сипаттау міндеті қойылмайды, тек жалпы мәліметтер беріледі.

Бағдарламада діни нанымдар мен діндердің пайда болуы, нығаюы және дамуы бойынша тарихи шолумен қатар: Зайырлы мемлекет және дін, зайырлық этикасы негіздері, адамның рухани өмірі мен қоғамдағы діннің рөлі, діни бірлестіктер мен ағымдар, жаңа діни ағымдар мен дәстүрлі діни жүйелердің танымдық, психологиялық, тұрмыстық деңгейдегі қарама-қайшылықтар диллемасы тақырыптары қамтылған.

Білім алушылардың жоғары рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруда Әл-Фараби, Қожа Ахмет Ясауи, Абай, Ыбырай, Шәкәрім сияқты көрнекті ағартушылар мен ойшылдардың мәдени және рухани мұраларын оқыту айрықша маңызға ие.

Деструктивті ағымдардың, тыйым салынған діни ұйымдардың, бірлестіктердің белгілері мен салдарларын танып білуіне, діни экстремизм мен терроризмнің ұлттың қауіпсіздігі үшін қатерлілігін білім алушылардың ұғынуына айрықша назар аударылған.

«Қазақстан – дінаралық бейбітшілік пен келісім елі. Қазақстан Республикасының дін туралы заңнамалары. Зайырлылық – ұлттық қауіпсіздік пен мемлекеттік жүйенің іргетасы» мазмұндық желілері курстың басты жолы болуы тиіс.

Курстың мазмұнында білім алушылардың өзіндік зерттеу әрекеттерін ұйымдастыратын шығармашылық жобалар қарастырылған. Шығармашылық жобаларда, түрлі нысандағы ұйымдастырылған өздігінен жасалынған зерттеу жұмыстары барысында діндер мазмұнындағы рухани құндылықтар мен Қазақстанның дінге қатысты саясатының мәні мен мақсатын, діни бірлестіктер мен ағымдардың қызметі, мүддесі мен мақсатын ашып көрсетеді.

Курстың мазмұнын жүйелі және толық игерген жағдайда білім алушылар өмірге қажетті Қазақстан аумағындағы діндер мен діни бірлестіктердің мақсаты мен ерекшеліктері, Қазақстан Республикасының дінге қатысты саясатының мақсаты мен мәнін түсінетін мағлұматтар мен білімді меңгереді. Сонымен, жүйелі түрде игерілген білім кез келген білім алушыға Қазақстан Республикасының толыққанды азаматы ретінде рухани толысуға, өз халқының рухани мәдениетін деструктивтік, радикалды діни бірлестіктердің зиянды әрекетінен сақтану және қорғау мүмкіндіктерін қалыптастыруға мүмкіндік алады, екінші жағынан, адамның қандай дінге жататынын анықтау, діни сана-сезім, басқа діндерге көзқарас және ізгілікті қарым-қатынас мәдениетін қалыптастырады.

Бұл курс білім алушылардың гуманистік дүниетанымға, жалпыадамзаттық құндылықтарға және толеранттыққа қайшы келетін ұстанымдар туралы ұғымдарын қалыптастырады.

Оқу процесін ұйымдастыруға әдістемелік нұсқаулық.

Оқу бағдарламасына сәйкес оқу процесін келесі дидактикалық принциптерге сәйкес ұйымдастыру ұсынылады: ғылыми негізділік және қолжетімділік; жүйелілік пен сабақтастық; көрнекілік және абстрактылық; зерделілік және танымдық белсенділік; білімді меңгерудің орнықтылығы; пәнаралық және пәнішілік байланыс; табиғи сәйкестілік принципі; проблемалық принципі; саралау және даралау; оқу тапсырмалары деңгейінің әртүрлілігін қамтамасыз ету.

«Зайырлылық және дінтану негіздері» факультативтік курсының оқу процесін ұйымдастыру барысында пікірталас, дөңгелек үстел, топпен талқылау, шағын жобаларды қорғау, рөлдік ойын және т.б. оқыту формаларын қолдану тиімді.

«Зайырлылық және дінтану негіздері» курсы аясында алған білімдерін бекіту мақсатында білім алушыларға қызықтыратын тақырыптары бойынша шығармашылық-жобалық жұмыстарын жасауға болады.

Жобаларды жеке және ұжыммен орындай алады. Олардың саны алған білімдерін бекіту үшін жеткілікті болуы керек.

Жобалар:

- дін мәселелері бойынша ғылыми-көпшілік басылымдар, журналдар, газет мақалаларына талдау жасау, таңдап алынған тақырыптары бойынша ауызша және жазбаша хабарлама дайындау, жағдаяттармен жұмыс жасау;

- дәстүрлі діндердің біртұтас платформалары мен жалпы тұжырымдамаларын анықтау, оларды дәлелдей білулерін қалыптастыру;

- еліміздегі және өңірлердегі діни жағдайларды сараптау;

- Қазақстандағы қасиетті жерлер туралы ақпараттық шолу дайындау;

- толеранттылық және дінаралық келісім орнаған еліміздегі зайырлылықты дәлелдейтін мысалдар дайындауды қамтуы керек.

Оқу барысында:

- мәдени-тарихи, өркениеттілік мәніндегі, дін саласындағы Қазақстанның қазіргі саясаты мен қағидаларын басшылыққа алу;

- пәнді оқыту барысында қандай да бір діни бағыттарға артықшылықтар бермеу;

- жобаларды орындау үшін қажетті жағдайлар жасау;

- ақпарат, дін, рухани құндылықтар, мәдениет саласына қатысты заңнамалар талаптарын сақтауға ерекше көңіл бөлу қажет.

«Зайырлылық және дінтану негіздері» курсын оқытуда білім алушының құбылыстарды бүтіндей тұтас қабылдауын қалыптастыру үшін білім алушының келесі пәндерді зерделеудегі пәнаралық білімін кіріктіріп қолдану ұсынылады:

«Қазақ тілі», «Орыс тілі»:

– білім алушылардың сөздік қорын зайырлылық және дін саласына қатысты терминдермен толықтыру;

– ұлттық мәдениетке және басқа халықтардың рухани - мәдени қайнар көздеріне құрмет пен ашықтыққа тәрбиелеу.

«Әдебиет»:

- қосымша көркем әдебиеттерді зерделеу, олардың жұмыстарын қазіргі рухани құндылықтар мен зайырлылық тұрғысынан бағалауды іске асыру;

«Тарих»:

- зайырлылық пен діндердің пайда болуы, таралуы және даму процестерін тарихи негіздеу;

- қоғамдық қатынастарға тарихи талдау жасау арқылы адам мен қоғам өмінідегі зайырлылық пен діндер рөлінің мәнін түсіну;

«География»:

- діндердің таралуының тарихи-географиялық кеңістігін дұрыс анықтау.

Білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

«Зайырлылық және дінтану негіздері» курсының оқу нәтижесінде білім алушылар:

- ғылыми тұрғыдан алғанда негізгі діни терминдер мен құбылыстарды;
- зайырлылық және дін ұғымдары ара-қатынасын;
- мемлекет, дін бірлестіктері және мәдениет арасындағы қарым-қатынасының мәнін;

- діндер тарихы мен діни сенім ерекшеліктерін;

- қазақ мұсылмандығының танымдық ойларын;

- «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Қазақстан Республикасының Заңын;

- Әл-Фарабидің, Қожа Ахмет Ясауидің, Абайдың, Шәкәрімнің, Ыбырай Алтынсариннің мәдени-ағартушылық рухани мұраларын;

- республикадағы мемлекет, мәдениет және діни бірлестіктер арасындағы қарым-қатынастың жайын;

- Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаевтың конфессияаралық келісімін, елдегі және халықаралық деңгейдегі тұрақтылықты сақтау, елдегі және халықаралық қауымдастықтағы адамдардың шынайы діни сенімдеріне деген сыйластықты көрсету саясатын;

- экстремистік, террористік, теріс сипаттағы ұйымдардың ерекшеліктерін, қауіптілігін біледі.

Сонымен бірге білім алушылар :

- зайырлық, діни сана-сезім, діни сенім, діни тәжірибе, діни ой-сана ұғымдарының ара жігін ажырату,

- экстремистік, террористік сипаттағы діни топтар мен ағымдар идеологиясы мен практикасына қарсы тұра білу иммунитетін қалыптастыру;

- діни, рухани маңызды мәселелер бойынша әртүрлі ой-талқы жасау, пікір-таластыра білу, осы саладағы маңызды оқиғалар мен құбылыстар, тұлғалар туралы мәліметтерді сауатты жеткізе білу;

- өз бетімен зайырлық және діни шығармалар туралы қажетті ақпараттық деректер нұсқасында тауып және оларды сараптай отырып қолдана біледі.

Оқыту барысында мұғалім білім алушының бойында экстремистік, террористік діни топтар және ағымдар идеологиясы мен тәжірибелеріне қарсы имунитет қалыптастыруға қол жеткізуі тиіс.

«Өзін-өзі тану» оқу пәні

«Өзін-өзі тану» пәні бойынша оқу үдерісінің басты міндеті: тұлғаның құндылықтар жүйесін, қоғамға қызмет етуге бағытталған мәселелерді шығармашылықпен шешудің іс жүзіндегі дағдыларын анықтау; оқушылардың әлеуметтік мәнді бағдарларын, яғни адамның өзіне, қоршаған әлемге, жалпы адамзатқа қатысына себепші болатын адамгершілік тәртіп негіздерін қалыптастыру; жас ерекшеліктеріне қарай, жеке тұлға ретінде, іс-әрекет субъектісі ретінде дамыта отырып, әрбір адамның табиғатына салынған жалпыадамзаттық құндылықтарды жарыққа шығару.

5-9-сыныптардағы «Өзін-өзі тану» базалық мазмұны төрт тарауды қамтиды: «Таным қуанышы»; «Адам болам десеніз ...»; «Адам және әлем»; «Адамзаттың рухани тәжірибесі».

Оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі: аптасына 1 сағат, 5-9 сыныптарда – 34 сағат.

Оқушылардың білімін бағалау. Рухани-адамгершілік білім берудің ерекшеліктеріне сәйкес сандық емес, сапалық баға маңызды, әрбір жартыжылдықтың қорытындысы бойынша «сынақ» қойылады. Егер оқушы Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына арналған «Өзін-өзі тану» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасында көрсетілген дайындық деңгейіне қойылатын барлық талаптарды орындап, жоба күнделігін әзірлесе, оқушыға «Сынақ» қойылады.

«ТЕХНОЛОГИЯ ЖӘНЕ ӨНЕР» БІЛІМ САЛАСЫ

«Технология және өнер» білім саласы бойынша келесі пәндер оқытылады: «Музыка» – 5-6-сыныптар, «Көркем еңбек» – 5-9-сыныптар.

«Музыка» оқу пәні

5-6-сыныптарға арналған «Музыка» пәнінен жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасы оқу мақсаттарының жүйесі арқылы ұзақ мерзімді жоспарына сәйкес жүзеге асырылады.

Пәнді оқытудың мақсаты – қазақтың дәстүрлі музыкасы, әлем халықтары шығармашылығы, әлемдік классика және заманауи музыканың үздік үлгілері негізінде білім алушылардың музыкалық мәдениеттілігін қалыптастыру, шығармашылық қабілетін дамыту

Пәнді оқытудың міндеттері: өзге өнер түрлері мен оқу пәніне музыка өнерін кіріктіре отырып әлем тұтастығының бейнесі жөнінде түсінігін қалыптастыру; музыка өнерінің жалпы адамзаттық қажеттілікті құбылыс ретінде, оның адам өміріндегі рөлі мен маңыздылығы туралы түсінігін қалыптастыру; сын тұрғысынан ойлауы мен музыкаға жағымды қарым-қатынасын, музыкалық іс-әрекет дағдыларын қалыптастыру; музыкалық шығармалар мен тапсырмаларды талдау, зерттеу және орындаушылық пен

импровизациялау, презентациялау оқу пәндік-тақырыптық білім, білік, дағды аясында дамыту; музыкалық қабілеттілігін, белсенді шығармашылығын, орындаушылығы мен зерттеушілік дағдысын дамыту; музыка өнері негізінде коммуникация формалары жөнінде білімін қалыптастыру; музыкалық-шығармашылық жұмыстарға идеялар қосу негізінде өзін-өзі бағалау, өзін-өзі тану және өзін-өзі дамытуын қалыптастыру (шығармалар жазу, импровизация және өңдеу); ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын қолдану барысында музыкалық-орындаушылық және техникалық білімі мен біліктілігін қалыптастыру, дамыту.

«Музыка» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

1) 5-сыныпта – аптасына 1 сағатты, оқу жылында 34 сағатты;

2) 6-сыныпта – аптасына 1 сағатты, оқу жылында 34 сағатты құрайды.

«Музыка» пәнінің оқу бағдарламасының мазмұны бөлімдер бойынша ұйымдастырылған. Бөлімдер пән бойынша оқыту мақсаттары және оған қол жеткізу реттілігін сыныптар бойынша мазмұндайтын бөлімшелерге бөлінген.

Оқу пәнінің мазмұны 3 бөлімнен тұрады:

1. «Музыка тыңдау, орындау және талдау» бөлімі келесі бөлімшелерді қамтиды: «Музыка тыңдау және талдау»; «Музыкалық сауаттылық»; «Музыкалық-орындаушылық іс-әрекет».

2. «Музыкалық-шығармашылық жұмыстар жасау» бөлімі келесі бөлімшелерді қамтиды: «Идеялар және материалдарды жинақтау»; «Музыка шығару және импровизация».

3. «Музыкалық-шығармашылық жұмысты таныстыру және бағалау» бөлімі келесі бөлімшені қамтиды: «Музыкалық-шығармашылық жұмысты таныстыру және бағалау».

«Музыка» пәнінің 5-сыныпқа арналған базалық мазмұны: «Қазақ халқының музыкалық мұрасы»; «Қазақтың дәстүрлі тұрмыс-салт әндері және заманауи музыка»; «Әлем халықтарының музыкалық дәстүрі»; «Музыка тілі – достық тілі»; «Өлкетану: Туған өлке симфониясы» бөлімдерін қамтиды.

«Музыка» пәнінің 6-сыныпқа арналған базалық мазмұны: «Классикалық музыканың үздік туындылары»; «Заманауи музыка мәдениеті»; «Музыка және өнер түрлері»; «Музыка – өмір тынысы»; «Өлкетану: Туған жердің таланттары» бөлімдерін қамтиды.

Әрбір бөлімшелерде көрсетілген оқу мақсаттары, мұғалімге үш түрлі іс-әрекет арқылы (білім алушылардың музыкалық сауаттылықты зерделеу, музыкалық-орындаушылық және музыкалық-шығармашылық іс-әрекеті) жұмысты жүйелі жоспарлауға, олардың жетістіктерін бағалауға және оқытудың келесі кезеңдері туралы ақпарат беруге мүмкіндік береді.

Оқу бағдарламасында оқу пәнінің мазмұнын анықтаудың негізі болып табылатын оқыту мақсаттарының жүйесі түрінде ұсынылған күтілетін нәтижелері қалыптастырылған. Мазмұны тұрғысынан оқу бағдарламалары білім алушыны өзін-өзі оқыту субъектісі және тұлғааралық қарым-қатынас субъектісі ретінде тәрбиелеуде нақты оқу пәнінің қосатын үлесін айқындайды.

«Музыка» пәні бойынша жиынтық бағалау өткізілмейді. «Музыка» пәні бойынша жарты жыл және оқу жылының соңында «есептелінді» («есептелінген жоқ») деген белгі жазылады.

«Туған өлке симфониясы» және «Туған жердің таланттары» тақырыптары 2018-2019 оқу жылынан бастап «Өлкетану» кіріктірілген курсына енгізілген, ол 5-6-сыныптардың «Музыка» оқу пәнінің шеңберінде оқытылады. «Музыка» пәні бойынша сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру және жоспарлау барысында 2020-2021 оқу жылында мерекеленетін мерейтойлық шараларға көңіл бөлу ұсынылады.

«Көркем еңбек» оқу пәні

«Көркем еңбек» оқу пәнінің 5-9-сыныптарға арналған оқу бағдарламасының мазмұны оқыту мақсаттары жүйесінің шығармашылық әрекет үдерісі барысында тәжірибелік және негізгі білім қалыптастыруға бағытталған үш бөлім бойынша ұйымдастырылған:

- 1) «Шығармашылық идеяларды дамыту және зерттеу» бөлімі;
- 2) «Шығармашылық жұмыстарды жасау және дайындау» бөлімі;
- 3) «Таныстырылым, талдау және шығармашылық жұмыстарды бағалау» бөлімі.

Оқу бағдарламасының мақсаты – өнер және еңбек технологиясы саласында функционалды сауаттылықты қалыптастыру, шындыққа шығармашылықпен қарайтын тұлға дамыту.

5, 6, 7, 8, 9 -сыныптарға арналған «**Көркем еңбек**» пәнінен жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасы оқу мақсаттары жүйесі арқылы ұзақ мерзімді жоспарына сәйкес жүзеге асырылады.

«Көркем еңбек» оқу пәнінің бағдарламасы: қоршаған ортада өнер, дизайн мен технология туралы түсінік пен білімді дамытуға; Қазақстан және әлем халықтарының көркем-мәдениет мұрасын оқып үйренуге; өнер мен дизайнның көркем тәсілдері арқылы шығармашылық идеяларды, технологиялық дағдыларды дамытуға; зерттеу, жасау, талдау, нысандарды көркем түрлендіру үдерісінде білім алушылардың шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамытуға; оқу қызметінің барлық түрлерінде ақпараттық-коммуникативтік технологияларды пайдалану арқылы тәжірибе алуға (зерттеу, идеялардың шығармашылықпен іске асыру, жұмыстардың таныстырылымы); жұмыс нәтижесі үшін түрлі ақпарат көздері мен ресурстарының маңыздылығын түсіне отырып, зерттеу мен пайдалануға; эстетикалық, еңбекке баулу, экономикалық, экологиялық, патриоттық тәрбиелеу мен рухани-өнегелік құндылықтарын қалыптастыруға; уақыт, материалдың қасиеті мен басқа да факторлардың әсерін анықтап және оны ескере отырып қызметін өз бетінше жоспарлай алуға; оқу мақсаттарына жетуде бірігіп жұмыс істеуді ұйымдастыру (жеке, жұптық және топтық жұмыс) бойынша тәжірибе жинауға бағытталған.

Жалпы негізгі білім беру жүйесіндегі «Көркем еңбек» пәнінің ерекшелігі әртүрлі өнер түрлерін зерделеу, идеяларын өнер тәсілдері арқылы көрсету, әмбебап (тұрмыстық) және арнайы (пәндік) білімдер мен икемділікті, материалдар мен нысандарды түрлендіру және көркем өңдеу дағдыларын, үй

шаруашылығын жүргізу, технологиялар мен техниканы қолдану машықтарын иелену болып табылады.

«Көркем еңбек» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

- 5-сыныпта – аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты;
- 6-сыныпта – аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты;
- 7-сыныпта – аптасына 1 сағатты, оқу жылында 34 сағатты;
- 8-сыныпта – аптасына 1 сағатты, оқу жылында 34 сағатты құрайды;
- 9-сыныпта – аптасына 1 сағатты, оқу жылында 34 сағатты құрайды.

Оқу бағдарламасының мазмұны материалдарды 5 ортақ білім беру бағыттары арқылы оқып-үйренуді қарастырады: «Визуалды өнер»; «Сәндік-қолданбалы шығармашылық»; «Дизайн және технология»; «Үй мәдениеті»; «Тамақтану мәдениеті».

«Визуалды өнер» мен «Сәндік-қолданбалы шығармашылық» бөлімдерінің тақырыптары ер балалар мен қыз балалар үшін бірдей.

«Визуалды өнер» бөлімінің мазмұны төмендегі бөлімшелерді: классикалық және заманауи өнер; қазақстандық суретшілердің шығармашылығы; бейнелеу өнерінің жанрлары мен түрлері; сандық өнер (фотосурет, анимация, медиа құралдар); бейнелеу (визуалды) өнерінің көркем тәсілдері; көркемдік материалдар және техникалармен эксперименттеу бөлімдерін қамтиды.

«Сәндік-қолданбалы шығармашылық» бөлімінің мазмұны төмендегі бөлімшелерді: сәндік-қолданбалы өнер ерекшеліктері мен негізгі пішіндері, Қазақстанның және басқа елдердің сәндік-қолданбалы өнері; сәндік-қолданбалы өнер материалдары, технологиялары мен құралдары; Ұлттық ою-өрнек; Ішкі көріністі сәнді безендіру қарастырады.

«Дизайн және технология» (ер балалар) бөлімінің мазмұны төмендегі бөлімшелерді: негізгі конструкциялық, табиғи, жасанды және дәстүрлі емес материалдарды; материалдарды өңдеу құралдары мен жабдықтарын; материалдарды әртүрлі тәсілдермен өңдеуді; әртүрлі материалдардан бұйым дизайнын; ұлттық тұрмыстық заттарды дайындау технологиясын; қазақстандық және әлемдік сәулет ескерткіштерін; макеттеуді; ішкі көрініс дизайнын; робототехника, көлік құралдарын модельдеуді қамтиды.

«Дизайн және технология» (қыз балалар) бөлімінің мазмұны төмендегі бөлімшелерді: негізгі тоқыма, табиғи, жасанды және дәстүрлі емес материалдарды; тоқыма материалдарын өңдеу құралдары мен жабдықтарын; тоқыма материалдарын әртүрлі тәсілдермен өңдеуді; тоқыма материалдарынан бұйым дизайнын; сән индустриясын, стиль және образ, ұлттық киім элементтерін дайындау технологиясын қамтиды.

«Үй мәдениеті» бөлімінің мазмұны (ер балалар) төмендегі бөлімшелерді: тұрғын үйдің экологиясын; өсімдік шаруашылығы, сәндік өсімдіктер шаруашылығы, ландшафтты дизайн негіздерін; электр қуатының көздері туралы жалпы мәліметтерді, тұрмыстық техника және электр құралдарын қолдану мен жөндеуді; тұрмыстық жөндеу жұмыстарын, ішкі көріністі ұйымдастыру мен жоспарлауды қамтиды.

«Үй мәдениеті» бөлімінің мазмұны (қыз балалар) төмендегі бөлімшелерді: жеке гигиенаны, тұрғын үй экологиясын; өсімдік шаруашылығы, сәндік өсімдіктер шаруашылығы, ландшафтты дизайн негіздерін; киім күтімі мен ұзақ мерзімді сақтауды қамтиды.

«Тамақтану мәдениеті» бөлімінің мазмұны төмендегі бөлімшелерді: дұрыс тамақтану негізін; дастарқан басында өзін-өзі дұрыс ұстау ережелерін, дастарқанды жабдықтауды; тағам әзірлеу технологиясын; Әлем халықтарының тағамдарын қамтиды.

Жалпы негізгі білім беру жүйесіндегі «Көркем еңбек» пәнінің ерекшелігі әртүрлі өнер түрлерін зерделеу, идеяларын өнер тәсілдері арқылы көрсету, әмбебап (тұрмыстық) және арнайы (пәндік) білімдер мен икемділікті, материалдар мен нысандарды түрлендіру және көркем өңдеу дағдыларын, үй шаруашылығын жүргізу, технологиялар мен техниканы қолдану машықтарын иелену болып табылады.

Ұзақ мерзімді және орта мерзімді жоспарларда ұсынылатын әрекет түрлері, «Өнер» білім саласы бойынша тақырыптар бейнелеу өнері мен көркем еңбек компоненттерінің мәнмәтінінде оқылатындай етіп құрылған.

Оқу жоспарының мазмұнына сызу және компьютерлік графика мен АКТ, сызулар құру үшін технологиялық құжаттарды орындау дағдыларын дамытумен байланысты оқу мақсаттарына жетуге бағытталған әрекет түрлері қосылған.

«Көркем еңбек» пәні бойынша жиынтық бағалау өткізілмейді. «Көркем еңбек» жарты жыл және оқу жылының соңында «есептелінді» («есептелінген жоқ») деген белгі жазылады.

Сыныпты екі топқа бөлу Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы №604бұйрығына сәйкес жүзеге асырылады (05.05.2020 ж ҚР БҒМ №182 бұйрығының 57 т. сәйкес).

«ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ» БІЛІМ САЛАСЫ

5-9-сыныптарға арналған «Дене шынықтыру» пәнінен жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасының басты мақсаты – ағзаның бүкіл жүйелерін дамыту, оқушылардың физикалық қасиеттерін және олармен байланысты қабілеттерін жетілдіру болып табылады.

Дене шынықтыру пәнінің жеке тұлғаны тәрбиелеуде алатын орны ерекше. Ол оқушының дене дамуына, әлеуметтік, дербес және рухани қасиеттерін қалыптастыруға ықпал етеді. Мектептегі білім беру контексінде дене шынықтыру білім алушылар арасында салауатты өмір салтын насихаттайды.

Оқу бағдарламасы білім алушылардың жас және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, дене және психикалық денсаулығын нығайтуға уәждемесін (мотивация) арттыруға, білім алушылардың арнайы спорттық (спорттық-спецификалық) қимыл дағдыларын меңгеруіне және дене қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Оқу бағдарламасында дене шынықтыру мен спортты дамыту тарихы бойынша білімді қалыптастыру; негізгі физикалық қасиеттерді жетілдіру, арнайы спорттық біліктер мен дағдыларды дамыту; коммуникативтік дағдыларды дамыту, атап айтқанда, әртүрлі дереккөздерден алынған ақпаратты пайдалану, оны тиісті нысанда нақты ұсыну қабілеті; ойлау және зерттеу дағдыларын дамыту; адамгершілік-жігер, моральдық-ерік қасиеттерін қалыптастыру қарастырылған.

Оқу бағдарламасы оқу жылы ішінде бағдарлама бөлімдерін оқытудың бірізділігін анықтайтын ұзақ мерзімді жоспарға сәйкес жүзеге асырылады. Сағаттарды бөлу, сондай-ақ тақырыптарды оқу реті мұғалімнің қалауы бойынша өзгеруі мүмкін.

«Дене шынықтыру» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

- 1) 5-сыныпта – аптасына 3 сағатты, оқу жылында 102 сағатты;
- 2) 6-сыныпта – аптасына 3 сағатты, оқу жылында 102 сағатты;
- 3) 7-сыныпта – аптасына 3 сағатты, оқу жылында 102 сағатты;
- 4) 8-сыныпта – аптасына 3 сағатты, оқу жылында 102 сағатты;
- 5) 9-сыныпта – аптасына 3 сағатты, оқу жылында 102 сағатты құрайды.

Бұл бағдарламада мектепте дененің шынығуы мен адамгершілікке тәрбиелеудің кешенді жүйесін құрайтын дене шынықтырудың барлық негізгі нысандарының мазмұны қамтылған және бұл міндеттерді барлық оқу жылында біртіндеп шешуге мүмкіндік береді. Бағдарламаның үшінші сағаты оқушылардың белсенділігін арттыруға (спорт және қозғалмалы ойындар санын кеңейту арқылы) және сауықтыру процесіне бағытталған.

Сыныпты екі топқа бөлу Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы №604 бұйрығына сәйкес жүзеге асырылады (05.05.2020 ж ҚР БҒМ №182 бұйрығының 57 т. сәйкес).

«Дене шынықтыру» оқу пәнінің оқу бағдарламасының мазмұны оқытудың бөлімдері арқылы ұйымдастырылған. Бөлімдер сыныптар бойынша күтілетін нәтиже түрінде берілген оқу мақсаттарын қамтитын бөлімшелерден тұрады.

Оқу пәнінің мазмұны 3 бөлімнен тұрады:

1.«Қимыл-қозғалыс іс-әрекеттері» бөлімі келесі бөлімшелерді қамтиды: түрлі арнайы спорттық қимыл-қозғалыс әрекеттерін орындау кезіндегі дәлдікті, бақылауды және үйлесімділікті дамыту; түрлі қимыл-қозғалыс комбинацияларын құру және оларды дене жаттығуларын орындауда қолдану реттілігі; арнайы спорттық техникаларды орындау кезінде қимыл-қозғалыс дағдыларын және олардың орындалу ретін түрлендіру; қимыл-қозғалыс әрекеттерін орындауды жақсарту үшін өзінің және өзгелердің біліктіліктерін бағалау; бірқатар дене жаттығуларының тактикаларын, стратегиялары мен құрылымдық идеяларын қолдану және бағалау; қиындықты жеңе білу және қимыл-қозғалыс белсенділігімен байланысты қауіп-қатерлерге жасауға қайтара білу.

2. «Шығармашылық қабілеттер және қимыл-қозғалыс дағдылары

арқылы сыни көзқарасты қалыптастыру» бөлімі келесі бөлімшелерді қамтиды: қимыл-қозғалыс әрекеттері арқылы өзгермелі жағдайға жауап қайтара білуге бейімделу; көшбасшылық, сондай-ақ, команда құрамында жұмыс істей білу дағдыларын дамыту және қолдану; қолайлы оқу-үйрену ортасын қалыптастыруға қажет бірқатар тиімді дағдыларды көрсету; дене жаттығулары аясындағы іс-әрекеттерді оңтайландыру және балама түрлерін құруға қажет ережелер мен құрылымдық тәсілдерді бағалау; өзінің және өзгелердің шығармашылық қабілеттерін сыни тұрғыдан бағалау және оны шешудің балама жолдарын ұсыну; жарыс іс-әрекеттерін және төрелік ету ережелерін білу; жарыс кезінде таза ойнау, патриотизм және ынтымақтастыққа жататын мінез-құлық көрсету; түрлі қимыл-қозғалыстармен шарттастырылған рөлдерді орындау және олардың айырмашылықтарын сезіне білу.

3. «Денсаулық және салауатты өмір салты» бөлімі келесі бөлімшелерді қамтиды: жеке бас денсаулығы және салауатты өмір салты туралы білімді қалыптастыру; қыздырыну және қалпына келтіру жаттығуларын құру мен орындау; түрлі дене жаттығуларын іс жүзінде орындау, олардың ағзаға тигізетін әсері мен энегетикалық жүйемен байланысын зерттеу; денсаулықты нығайтуға бағытталған бірқатар дене жүктемелері кезінде туындауы мүмкін қауіп-қатерді басқара білу стратегиясын құру және қолдану; басқалардың дене жаттығулары тәжірибесін байыту масқатында білім, біліктілік және дағдыларды қолдану.

Әр бөлімшеде көрсетілген оқу мақсаттары мұғалімге оқушыларды дамыту бойынша жұмысты жүйелі жоспарлауға, сонымен қатар олардың жетістіктерін бағалауға, оқытудың келесі кезеңдері туралы ақпарат беруге мүмкіндік береді.

«Өмір қауіпсіздігінің негіздері» оқу курсының мазмұны 5-9-сыныптарда «Дене шынықтыру» оқу курсының аясында 15 сағаттық жылдық оқу жүктемесімен дене шынықтыру мұғалімінің оқытуымен іске асырылады.

«Дене шынықтыру» пәні бойынша жиынтық бағалау өткізілмейді. «Дене шынықтыру» пәні бойынша тоқсан, жарты жылының және оқу жылының соңында «есептелінді» («есептелінген жоқ») деген белгі жазылады.

«Дене шынықтыру» пәні бойынша сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру және жоспарлау барысында 2020-2021 оқу жылында мерекеленетін мерейтойлық шараларға көңіл бөлу ұсынылады.

«Дене шынықтыру» пәні сабақтарын ұйымдастыру және өткізу мәселелері бойынша мұғалімдерге әдістемелік көмек көрсету мақсатында Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы «Білім мазмұнын жаңарту аясында (5-9-сыныптарда) «Дене шынықтыру» пәнін оқыту бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2018.–89 б.» (Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2018 жылғы 24 сәуірдің №5 хаттамасы)) әдістемелік ұсынымдама әзірлеп, академия сайтына орналастырылған (nao.kz).

Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқыту кезінде білім алушылардың ерекшеліктерін ескере отырып, жеке оқу жоспары мен жеке оқу бағдарламасы әзірленеді.

5-9-сыныптарда білім беру ұйымдарынан тыс жеке сабақтар үшін ең жоғарғы оқу жүктемесі: 5-сынып-7,5 сағат; 6 – сынып-7,5 сағат; 7 – сынып-8,5 сағат; 8 – сынып-9 сағат; 9 – сынып-9,25 сағат құрайды.

Сабақтар емдеуші дәрігердің қорытындысына сәйкес осы медициналық ұйымда 15 күннен астам емдеуден/оңалтудан өтуі тиіс білім алушылармен жүргізіледі. Оқу сабақтары балалар стационарға түскен сәттен бастап және баланың денсаулық жағдайына байланысты басталады. Сабақтың ұзақтығы барлығы үшін - 35 минут, бірінші сыныпта - 25 минут (бірінші жартыжылдықта). Аурудың ауырлығына қарай ауру балалар болатын медициналық режимдердің әрқайсысына олармен жұмысты жоспарлау кезінде белгілі педагогикалық бағыттылық сәйкес келеді.

Сынып жиынтықтылығы бір сыныпта 4 және одан да көп бала санынан басталады. Бір сыныпта 3-ке дейінгі балалар саны болған кезде: 5-6-7-сыныптар, 8-9-сыныптар бірігуі мүмкін.

Медициналық ұйымның психо-неврологиялық бөлімшелерінде бастапқы және қайталама бұзылуларды жеңуге, психикалық функцияларды дамытуға, балалар мен жасөспірімдердің қоғамға бейімделуіне, әлеуметтік-еңбекке бейімделуіне және кірігуіне ықпал ететін компенсаторлық дағдыларды қалыптастыруға бағытталған түзету-дамыту оқытуы жүзеге асырылады. Егер социумға кірігу үшін бөлімшелерде жеке түзету-дамыту сабақтары жүргізілсе, кейбір пәндер қысқартылуы мүмкін.

Оқу жоспарларында бастауыш, негізгі және орта мектептің жалпы білім берудің базалық компонентін 80%-ы сақтау, сондай-ақ қаржыландыру шеңберінен шықпай, емдеу мекемесінің ерекшелігін ескере отырып, оқу жоспарын 20% сағатқа дейін қайта бөлу көзделуге тиіс.

Үлгілік оқу бағдарламаларында көзделген сағаттар саны сараланған тәсілді ескере отырып алынуы және инклюзивті білім беру талаптарына сәйкес келуі тиіс. Пәндер арасында сағаттарды қайта бөлуге және мектепте жекелеген сабақтарға баруға жол беріледі.

Бөлімшелерде емдік дене шынықтыру (емдік дене шынықтыру) және музыкатотерапия сабақтары өткізілетін жағдайларда мектепте музыка және дене шынықтыру сабақтары жүргізілмейді.

Еңбекке және кәсіптік оқыту білім алушылардың денсаулық жағдайына қарай айқындалады және мынадай профильдердің негізінде жүзеге асырылады: ағаш, тігін бағыты, Шаштараз өнері, сәндік-қолданбалы өнер.

Информатика және көркем еңбек және технология бойынша сағат саны артады. Бұл пәндерді қосымша зерделеу қажеттілігі болашақта кәсіптік бағдар беру мақсатында ақпараттық технологиялар мен еңбек дағдыларын игеруге ерекше мұқтаж балалардың қажеттілігімен байланысты. Бейнелеу өнері пәні кеңірек, пластикалық массалармен, басқа да көркем жұмыстар түрлерімен

жүргізіледі, өйткені бұл іс-әрекет қолдың ұсақ моторикасын дамытады, назарын бекітеді, балаларды шығармашылыққа үйретеді.

Қажет болған жағдайда түзету көмегі психологиялық-педагогикалық түзету кабинетінде (оңалту орталығында) белгіленген тәртіппен көрсетіледі. Қазақ және орыс тілдері мен әдебиеті үшін бөлінген сағаттар 1 сағатқа қысқартылуы және басқа оқу пәнінің сағаттарын жүргізу үшін қайта бөлінуі мүмкін, сөйлеу тілін дамыту мен түзету клиникалық бөлімшелерде логопедия сабағын толықтырады.

Үйде оқитын баланы сыныптан тыс, үйірме жұмыстарына және мектептің басқа да тәрбие іс-шараларына тарту маңызды.

Үйде оқытуды ұйымдастыру жөніндегі қосымша ақпаратты «Жалпы білім беретін мектептің оқу бағдарламалары бойынша балаларды үйде оқыту жөніндегі әдістемелік ұсынымдардан» (www.nao.kz сайтынан) табуға болады.

Инклюзивті білім беру.

Қазіргі балаларды оқыту кезінде ерте жастан бастап өмір бойы білім алу үшін жаһандық дағдылар мен қызығушылықтарды қалыптастыру өте маңызды. Осыған байланысты білім берудің мақсаты білім алушылардың үйлесімді қалыптасуы мен дамуына қолайлы, кең ауқымдағы дағдыларға ие білім беру кеңістігін құру болып табылады.

Инклюзия кез келген баланың білім алу қажеттіліктеріне бейімделген моральдық, материалдық, педагогикалық ортаны қалыптастыра отырып, мектептің барлық әлеуметтік процестерін терең қамтиды. Мұндай қолайлы жағдайлар тек ата-аналармен тығыз ынтымақтастықта, білім беру процесінің барлық қатысушыларының бірлескен командалық өзара іс-әрекеттестігінде ғана жасалуы мүмкін. Бұл жағдайда барлық балалар оларға табысты болуға, осы қоғамда қауіпсіздікті және өз орнын сезінуге мүмкіндік беретін қолдаумен қамтамасыз етіледі.

Қазіргі уақытта мектептің міндеті – барлығын және әрқайсысын оқыту болып табылатындықтан, әрбір педагогтің көкейінде мынадай орынды сұрақтар туындауы тиіс: Мұны қалай іске асыруға болады? Барлығын қалай оқыту керек? Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды әдеттегі сыныпта қалай оқытуға болады? Оларға мақсатқа қол жеткізуге қалай көмектесуге болады және сол уақытта басқа балаларды қалай назардан тыс қалдырмауға болады? Сыныптағы барлық балалар табысқа жететіндей оқу процесін қалай құру керек? Бұл сұрақтарды бүгінде көптеген заманауи педагогтер қоюда, олардың көпшілігі осы мәселелерді оңтайлы шешу – дифференциалды оқыту деп санайды. Инклюзивті білім беру жағдайында негізгі мектеп мұғалімдерінің алдында әлеуметтік-мәдени интеграцияға және бейімдеуге байланысты проблемаларды шеше отырып, барлық білім алушылардың, оның ішінде ЕБҚ бар білім алушылардың жеке қасиеттерін дамыту деңгейін арттыру, түлектердің кәсіби дайындығын, өмірлік өзін-өзі анықтауын, әлеуметтік қауіпсіздіктегі мүдделерін, қажеттіліктерін іске асыруды қамтамасыз ету және бүкіл қоғам шеңберінде әлеуметтік-мәдени процестерге қосу міндеті тұр.

Жаңартылған мазмұнның оқу бағдарламасы оқытудың спиральды түрінде болады, яғни оқушы пәнді қайталаған сайын ақпарат қайталанады және есте қалады; спиральды білім беру бағдарламасы жеңілдетілген идеялардан күрделіге логикалық түрде ауысуға мүмкіндік береді; оқушылар білімді оқу немесе білім беру бағдарламаларының келесі бөлімдерінде қолдана алады. Спиральді оқыту моделінде құрылған оқу бағдарламалары оқушылардың сыныптан сыныпқа көшуіне қарай білім мен түсініктерді қайта қарауды көздейді. Мұндай бағдарлама ЕБҚ бар балалар бар сыныптардағы сабақтың мақсатын іске асыруға көмектеседі.

Инклюзивті білім беруде әртүрлі білім беру қажеттіліктері бар балалар оқу үдерісіне енгізілуі тиіс, ал білім беру ұйымдары бұл үшін оларға тиісті жағдай жасауы тиіс деп болжайды, өйткені барлық оқушылар мектеп қауымдастығының тең құқылы мүшелері болып табылады.

Оқыту қиындықтарының сипаты мен айқындылық дәрежесіне байланысты білім алушыда бір немесе бірнеше ерекше білім берілуіне қажеттілік айқындалуы мүмкін. Білім алушылардың ерекше білім берілуіне қажеттілігі білім арудың кез келген кезеңінде пайда болуы мүмкін.

Білім алушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау ерекше білім беру қажеттілігін бағалау негізінде жүзеге асырылады. Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау – анықталған оқу қиындықтары мен олардың пайда болу себептері негізінде оқу процесінде оқушының қолдау түрлерін, формалары мен көлемін анықтау.

Қажеттіліктерді бағалауда білім алушыларды қолдау секілді деңгейлік сипатқа ие бола алады. Бір деңгейді қолдаудан қолдаудың қарқындылығын арттыру жағына да, қолдауды азайту жағына да басқа деңгейді қолдауға көшу мүмкіндігі бар.

Бірінші деңгейде оқушының қажеттілігі мен қолдауын бағалауды тікелей мұғалім жүзеге асырады, өйткені ол бірінші болып формативті бағалау процесінде оқытудың қиындықтарын анықтайды. Бұл жағдайда мұғалімнің міндеті – қиындықтар сипатын, олардың пайда болу себептерін өз бетінше анықтау, оқушының қалыптасатын білімдеріндегі олқылықтарды анықтау. Алынған ақпарат негізінде мұғалім әртүрлі әдістер мен жеке тәсілдеме арқылы сыныпта оқушыны қолдауды ұйымдастыруы қажет. Егер мұғалімнің барлық күш-жігеріне және жеке көмек беруіне қарамастан, білім алушыда бір және одан да көп негізгі пәндер бойынша оқу бағдарламасын меңгерудің қиындықтары бір тоқсан бойы сақталса, онда мұғалім психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінен көмек сұрай алады.

Екінші деңгейде қажеттіліктерді бағалау мен қолдауды тек мұғалім ғана емес, сонымен қатар психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының командасы (психолог, логопед, дефектолог мұғалім, әлеуметтік педагог және т.б.) жүзеге асырады. Оқушының мамандардың көмегіне қажеттілігін бағалауды жүргізу үшін оқушының ата-анасының жазбаша келісімін алу қажет. Әрбір маман қажетті әдістер мен әдістемелерді қолдана отырып, оқушыларды оқытудың қиындықтарын тудыратын себептерді анықтау

мақсатында психологиялық, логопедтік, арнайы педагогикалық тексеру жүргізеді.

Зерттеу барысында маман оқушы дамуының әлсіз жақтарын ғана емес, сондай-ақ оқудағы табысты болу үшін оқушының қолда бар ресурстарын да анықтайды. Тексеру нәтижелері бойынша мамандар келесілерді анықтайды:

- оқу бағдарламасының бейімделуіне оқушының қажеттілігі;
- оқушыға оқу-жаттығуда қиындықтарды жеңуге көмектесетін нақты мамандар (психолог, логопед, әлеуметтік педагог т.б.);
- ең тиімді оқыту әдістері мен тәсілдерін ұсыну;
- оқушының оқу орнын бейімдеу қажеттілігі.

Мамандардың көмек бағыттары мұғалімнің сабақтағы жеке тәсілдеме мазмұнымен, ата-аналар тарапынан оқушыға көмек мазмұнымен келісіледі. Мамандардың көмегі жеке немесе топтық сабақтарда көрсетіледі.

Мұғалім мен мамандардың көмегі бейімделген оқу бағдарламасын (1-3 оқу тоқсан бойы) табысты меңгеруіне әкелмеген жағдайда, қолдау қызметі оқушылардың ата-аналарының ұсынымдарын алу үшін психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияға жіберу туралы шешім қабылдауы мүмкін (ата-аналардың келісімімен).

Үшінші деңгейде оқушының қажеттілігін бағалауды психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияның мамандары анықтайды, оның нәтижелері бойынша оқушыға оның ерекше білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін ұсыныстар беріледі.

Білім беру жүйесін жаңғыртудың заманауи жағдайында мектеп барлық білім алушылардың қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, оқытудың түрлері мен әдістерін таңдау тұрғысынан неғұрлым икемді және бейімделген болады, сонымен қатар білім берудің жаңартылған мазмұнының бағдарламалары саралау және дараландыру принциптерін ұстануға жеткілікті жеңіл мүмкіндік береді. Бұл ретте білім беру процесінің барлық қатысушылары, бірінші кезекте, мектеп әкімшілігі мен педагогтер инклюзивті білім берудің басты қағидатын сақтауы тиіс: бала қолданыстағы шарттар мен нормаларға «сәйкес келмейді», керісінше, барлық білім беру жүйесі нақты баланың қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктеріне «ыңғайластырылады».

Ерекше қажеттіліктері бар білім алушы өзін мектепте сенімді және қорғалған сезінуі тиіс. Бұл жағдайда мәселе тек физикалық қауіп туралы ғана емес. Баланың психологиялық және эмоциялық қорғалуы маңызды.

Білім алушы, егер оған көмек қажет болса, міндетті түрде көмектесетініне, егер өз идеяларымен бөліскісі келсе, оны міндетті түрде тыңдайтынына, егер сұрақ туындаса, оған міндетті түрде жауап беретініне сенімді болуы керек

Арнайы мектептерде/сыныптарда оқушыларды оқыту дамудың бұзылу түрлері бойынша ұйымдастырылады:

- есту қабілетінің бұзылымдары бар балаларға арналған;
- көру қабілетінің бұзылымдары бар балаларға арналған;
- ауыр тілдік бұзылымдары бар балаларға арналған;

- тірек-қозғалыс аппаратының бұзылымдары бар балаларға арналған;
- психикалық дамуының тежелісі бар балаларға (бұдан әрі – ПДТ) арналған;
- зияттық бұзылымдары (жеңіл және орташа ақыл-ой кемістігі) бар балаларға арналған.

Арнайы мектептердегі/сыныптардағы бастапқы деңгейде оқу-тәрбиелеу процесі келесідей нормативтік-құқықтық құжаттармен реттеледі:

- Қазақстан Республикасының Білім және ғылым Министрінің 2018 жылғы 30 қазандағы № 595 «Тиісті түрдегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік ережесін бекіту туралы» бұйрығы;

- Қазақстан Республикасының Білім және ғылым Министрінің 2017 жылғы 14 ақпандағы № 66 «Арнайы білім беру ұйымдарының түрлері қызметінің Үлгілік ережесін бекіту туралы» бұйрығы;

- Қазақстан Республикасының Білім және ғылым Министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 «Қазақстан Республикасының бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің Үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» бұйрығы;

- Ерекше білім беру қажеттігі бар оқушыларға арналған Үлгілік оқу бағдарламалары (ҚР БҒМ 05.02.2020 ж. № 51 бұйрығы).

Арнайы мектептерде/сыныптарда негізгі орта деңгейде оқыту ұзақтығы оқушылардың танымдық ерекшеліктерін, оқытудың баяулатылған қарқынын, жалпы білім беру пәндеріне оқу бағдарламаларының мазмұнын толыққанды игеруге ықпал ететін пропедевтикалық және толықтыру-дамыту бөлімдерін енгізу қажеттігін ескере отырып, 10 сынып есебінен 1 сағатқа ұзартылған. Оқу жылының 5-10 сыныптардағы ұзақтығы 34 оқу аптасы. Оқу күнінің тәртібі оқушылардың жоғары шаршағыштығы ескеріліп белгіленеді: бірінші ауысымда оқыту және үзілістерде демалуға уақыттың жеткілікті болуы. Есту, көру қабілетінің, тірек-қозғалыс аппаратының, ауыр тілдік бұзылымдары бар, психикалық дамуының тежелісі бар оқушыларға арналған Үлгілік оқу жоспарларының инварианттық бөлігінің жалпы білім беру пәндерінің тізбесі және олардың негізгі мазмұны Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының (бұдан әрі - МЖБС) талаптарына сәйкес келеді (ҚО БҒМ 31.10.2018 ж. № 604 бұйрығы). Оқыту оқушылардың психикалық-дене ерекшеліктері мен танымдық мүмкіндіктері ескеріліп, бастауыш орта білімнің оқу бағдарламасының негізінде әзірленген арнайы оқу бағдарламасы (бағдарламалар Академияның –www.nao.kz сайтында орналасқан) ретінде де жалпы білім берудің оқу бағдарламасы ретінде де пайдаланумен іске асырылады. Екінші (қазақ немесе орыс) және үшінші (ағылшын) тілдерін оқыту оқушылардың тілдік даму деңгейі ескеріліп іске асырылады, оқыту әдістерін бейімдеу және жетістіктерді бағалау қарастырылған. Оқу процесінде арнайы ОӘК, сондай-ақ жалпы білім беретін мектептерге арналған ОӘК пайдаланылады. Көрмейтін балаларды оқыту жалпыға білім беретін мектептерге арналған Брайль қарпімен, ал нашар көретіндер үшін ірілендірілген қаріппен басылған оқулықтар бойынша жүзеге асырылады.

Зияттық бұзылымдары бар оқушыларға арналған Үлгілік оқу бағдарламалар бөлімдерінің және оқу пәндерінің тізбесі, сондай-ақ оқу бағдарламалары мен оқулықтарының мазмұны МЖБС талаптарына бағдарланбаған. Оқу процесі жеңіл және орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған Үлгілік оқу бағдарламаларына сәйкес арнайы оқулықтар мен оқыту әдістемесін пайдаланумен арнайы оқу бағдарламалары бойынша іске асырылады. Орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушылар саны жеткілікті болғанда осы оқушылар үшін арнайы сыныптары бар екінші бөлім ашылады. Орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларды оқыту орташа ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған Үлгілік оқу бағдарламаларының негізінде жасалған Үлгілік оқу бағдарламаларына және жеке оқу бағдарламаларына сәйкес және сынып педагогы мен психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету мамандарының оқушыны кешенді психологиялық-педагогикалық зерттеу негізінде іске асырылады. Жеке оқу бағдарламасы жарты жылға жасалады, оқытудың жеке бағдарламасы жүзеге асырылғаннан кейін әрбір оқушыны жетістігін талдау жүргізіледі және келесі жарты жылға жеке оқу бағдарламасы жасалады. Педагог әрбір оқушының жеке мүмкіндіктерін және білім беру және жеке жетістіктерге мониторинг жүргізу нәтижелерін ескере отырып, оқытудың мазмұнын, әдісін, нысанын, дидактикалық құралдарын дербес таңдайды. Екінші бөлімнің сыныптарында оқыту мазмұны мыналарды қалыптастыруға бағытталған: өзі туралы түсінік; өзіне қызмет көрсету және өмір сүруді қамтамасыз ету дағдылары; қоршаған орта туралы және ортада бағдарлану туралы қол жетімді ұсынымдар; коммуникативтік біліктер; пәндік-практикалық және қол жетімді еңбек қызметі; практикалық бағытталған және тәрбиеленушілердің психикалық-дене мүмкіндіктеріне сәйкес келетін жалпы білім беру пәндері бойынша қолжетімді білімдер.

Үлгілік оқу бағдарлама негізінде ұйым онда оқытылатын оқушылар құрамының ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, әрбір сынып үшін Жұмыс оқу жоспарын жасайды. Оқушылардың ерекше білім беру қажеттіліктеріне сәйкес Үлгілік оқу бағдарлама оқу пәндері арасында (Үлгілік оқу бағдарламасының жалпы сағаттар саны шеңберінен шықпай) педагогикалық кеңестің шешімі бойынша сағаттарды қайта бөлуге рұқсат етіледі. Білім беру ұйымы оқушылардың ата-аналарымен немесе оларды ауыстыратын тұлғалармен бірлесіп, оқытылатын пәндер тізбесін анықтайды, үйде жеке оқытудың Үлгілік оқу жоспарының бөлінген сағаттарының шегінде сыныптар бойынша пәндер сағаттарын олардың жеке мүмкіндіктеріне сәйкес бөледі.

Арнайы мектепте/сыныпта оқу-тәрбиелеу процесі мектеп штатының психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету мамандары (психолог, логопед, арнайы педагогтар: тифлопедагог, сурдопедагог, олигофренопедагог, сондай-ақ ЕДК нұсқаушысы, элеуметтік педагог) жүргізген әрбір оқушының қажеттілігін психологиялық-педагогикалық бағалау мәліметтеріне негізделген, сарамалы және жеке тәсілдер қолданылады. Психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету педагогтары мен мамандарының жұмысы мектеп директоры бекітетін жергілікті нормативті актілермен реттеледі. Арнайы мектеп/сынып оқушылары

психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету мамандары жүргізетін фронталды, топ бөлімдеріндегі және жеке сабақтарда оқушылар Үлгілік оқу жоспарының тиісті бөлімінде қарастырылған сағаттар шеңберінде (түзету құрама бөліктері) арнайы психологиялық-педагогикалық көмегін алады. Психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету мамандарының барлық арнайы мектептер мен арнайы сыныптар түрлерінде сабақ өткізулері міндетті болып табылады. Сабақтардың негізгі міндеттері:

1) есту қабілетінің бұзылымдары (естімейтін, нашар еститін) бар балалар үшін:

- жоғары психикалық функцияларды қалыптастыру, жалпы білім беру пәні бойынша білімді меңгеру базасы сияқты тұрмыстық ұғымды игеру үшін тілді меңгеру;

- электр акустикалық аппаратурасын пайдаланып, естіп қабылдауды қарқынды дамыту жағдайында қозғалыс пен тілді дамыту;

- оқушының коммуникативтік қызметін қамтамасыз ету, сөйлесу-күнделікті сөздік қорын дамыту.

- ауызша тілді қалыптастыру және сөйлеу естілімін дамыту;

- есту арқылы қабылдауды, айтуды, еріннен оқуды оқушылардың ауызша тілін қалыптастырудың және жетілдірудің есту-көру негізі ретінде дамыту.

Республика мектептерінде естімейтіндерді оқыту процесі есту-көру негізінде іске асырылады, ымдау тілі оқыту процесінде бағдарламалық материалды аса терең түсіну үшін көмекші құрал ретінде пайдаланылады;

2) көру қабілетінің бұзылымдары (көрмейтін, нашар көретін) бар оқушылар үшін:

- көздің қалдық көруін және көру арқылы қабылдауды дамыту;

- әлеуметтік-тұрмыстық бағдар (ӘТБ);

- кеңістікте бағдарлау;

- бет қимылы мен пантомимиканы дамыту;

- тіл дамуының және қозғалыс кемшіліктерін еңсеру;

3) тірек-қозғалыс аппаратының бұзылымдары бар оқушылар үшін:

- қозғалу саласын қалыптастыру және жетілдіру;

- танымдық қызметті дамыту;

- тіл дамуының кемшіліктерін еңсеру;

4) ауыр тілдік бұзылымдары бар оқушылар үшін:

- тіл дамуындағы ауытқуларды меңгеру;

- моторлық, тілдік моторлық, тілдік ойлау қызметін дамыту;

5) психикалық дамуының тежелісі бар оқушылар үшін:

- білімін және қоршаған болмыс туралы түсінігін байыту, дамудың алдыңғы сатысындағы олқылықтың орнын толтыру;

- жалпы қозғалыс пен қозғалысты үйлестіруді дамытудағы ауытқуларды еңсеру;

- тіл дамуындағы кемшіліктерді еңсеру;

- танымдық қызметін және эмоционалдық-жеке саланы дамыту;

- оқу қызметін қалыптастыру;

- оқу бағдарламаларын игерудегі олқылықтарды толтыру.

б) зияттық бұзылымдары (жеңіл және орташа ақыл-ой кемістігі) бар оқушылар үшін:

- қозғалу саласын (жалпы және ұсақ қозғалыс) жетілдіру;
- эмоционалдық саланы, коммуникативтік дағдыларды, әлеуметтік қонымды мінез-құлық нормаларын дамыту;
- танымдық қызметті дамыту;
- оқу қызметін дамыту.

Түзеу циклының сабақтары топта, қосымша топтарда күннің бірінші және екінші жартысында жеке өткізіледі.

Түзеудің құрама бөліктерінің пәндерін оқу жоспарының инварианттық құрама бөліктерінің пәндерімен ауыстыруға, сондай-ақ бұл сағаттар санын қысқартуға рұқсат етілмейді. Оқытудың толықтыру-дамыту бағыттанылуы жалпы білім беру циклының, түзеу пәндерінің шеңберінде, сондай-ақ қосымша білім беру жүйесінде жүзеге асырылады.

Еңбекке оқыту, жұмысшы кадрларының қажеттілігіне бағдарланған өңірлік, жергілікті жағдайларға қарай және тәрбиеленушілердің психикалық-дене дамуының жеке ерекшеліктері, денсаулығы, мүмкіндіктері мен олардың және ата-аналарының немесе заңды тұлғаларының мүдделері ескеріле отырып, еңбек саласын таңдау негізінде ұйымдастырылады. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар оқушыларды еңбекке оқыту Үлгілік оқу бағдарламасы бойынша немесе оқушылардың мүмкіндіктері мен қажеттіліктері ескеріліп, мұғалімдер дайындаған және мектептің педагогикалық кеңесі бекіткен бағдарламалар бойынша жүргізіледі. Кәсіби-еңбекке оқыту сабақтары бойынша сыныптар 5-ші сыныптан бастап, ал ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған сыныптар 4-ші сыныптан бастап екі топқа бөлінеді. Еңбек түрлері бойынша топтарды жинақтау оқушылардың психикалық-дене күйі және мүмкіндіктері ескеріліп, дәрігердің ұсынысы бойынша іске асырылады. Оқушыларды қатар және аралас сыныптардан қосымша топтарға біріктіру мүмкін болады. Ақыл-ой кемістігі бар оқушыларға арналған мектепте оқыту еңбекке оқыту бойынша емтихан тапсырумен аяқталады. Оқушылар белгіленген тәртіппен бітіру емтиханынан босатылуы мүмкін. Әлеуметтік-тұрмыстық бағдарлау бойынша сабақтарды өткізу кезінде сынып екі топқа бөлінеді.

Еңбекке оқыту саласы бойынша факультативтік сағаттар мен элективтік курстардың сағаттары, жалпы білім беру циклының пәндерін үйренуге, жаңа пәндерді, қосымша білім беру модульдерін, арнайы курстарды енгізуге және оқушыларды әлеуметтендіруге, даму кемшіліктерін еңсеруге, мектеп оқушыларының шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге ықпал ететін практикумдар, сабақтары үшін пайдаланылады.

Негізгі мектептің курсы ішінде жалпы білім беру бағдарламаларын табысты игерген оқушылар үшін жалпы орта білім және мамандық алу мақсатында әрі қарай кәсіби колледждерде, кешкі мектепте оқу мүмкін болады.

Есту, көру қабілетінің, тірек-қозғалыс аппаратының, ауыр тілдік бұзылымдары бар, психикалық дамуының тежелісі бар оқушыларға арналған арнайы мектепті бітірушілер алған білімінің деңгейін растайтын мемлекеттік үлгідегі аттестат алады. Жеңіл және орташа ақыл-ой кемістігі бар мектеп

бітірушілер арнайы білім беру ұйымының осы түрі үшін белгіленген үлгідегі аттестат алады (ҚР БҒМ 2015 жылғы 28 қаңтардағы «Мемлекеттік үлгідегі білімі туралы құжаттар түрі мен нысанын және оларды беру Ережесін бекіту туралы» № 39 бұйрығы).

5.4 ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІ

10-11-СЫНЫПТАРДА БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Жалпы орта білім берудің мақсаты – білім алушылардың жоғары оқу орнында білім беруді жалғастыруға академиялық дайындығын қамтамасыз ету және кең ауқымдағы дағдыларды дамыту негізінде кәсіптік өзін-өзі анықтау үшін қолайлы білім беру кеңістігін құру:

- білімді функционалдық және шығармашылық қолдану;
- сын тұрғысынан ойлау;
- зерттеу жұмыстарын жүргізу;
- ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану;
- коммуникацияның әртүрлі тәсілдерін қолдану;
- топта және жеке жұмыс істей білу;
- мәселелерді шешу және шешім қабылдау

Жалпы орта білім берудің негізгі міндеттері:

1. Міндетті оқу пәндері мен таңдау бойынша бейінді оқу пәндерін ұштастыру негізінде жаратылыстану-математикалық, қоғамдық-гуманитарлық бағыттар бойынша бейіндік оқытуды жүзеге асыру.

2. Жоғары оқу орындарына түсу үшін білім алушылардың академиялық дайындығын қамтамасыз ету.

3. Бітірушілердің қызығушылықтары мен қабілеттеріне сәйкес олардың кәсіби өзін-өзі анықтауына ықпал ету.

Қалалық білім беру ұйымдарында сыныптарды 24 және одан да көп білім алушы, ауылдық жерлерде 20 және одан да көп білім алушы толтырады:

- 1) қазақ тілі мен әдебиеті – қазақ тілінде оқытылмайтын сыныптарда;
- 2) орыс тілі мен әдебиеті – орыс тілінде оқытылмайтын сыныптарда;
- 3) шетел тілі;
- 4) информатика;
- 5) дене шынықтыру.

(ҚР МЖМБС 51-тармағы 05.05.2020 № 182 өзгеріс пен толықтырулары бар).

Сыныптарды топтарға бөлуге қалалық, ауылдық білім беру ұйымдарында, шағын жинақты мектептерде инвариантты компонент пәндері бойынша сабақтар өткізу кезінде 51-тармақта көрсетілген пәндерден басқа білім алушылар санына қарамастан жол беріледі..

(ҚР МЖБС 51.1-тармағы 05.05.2020 № 182 өзгеріс пен толықтырулары бар).

Карантиндік және шектеу іс-шаралары жағдайында сынып-жиынтықтар 15 адамға дейін қалыптасуы мүмкін.

Білім алушылардың ең жоғарғы оқу жүктемесіне қойылатын талаптар

1. Жалпы орта білім беру деңгейіндегі білім алушылардың апталық оқу жүктемесінің ең жоғары көлемі әр сыныпта аптасына 39 сағаттан аспайды.
2. Білім алушылардың инвариантты және вариативті компоненттерін құрайтын оқу жүктемесінің жалпы көлемі, сондай-ақ сыныптар бойынша апталық және жылдық оқу жүктемесі үлгілік оқу жоспарымен белгіленеді.

Арнайы (түзету) білім беру ұйымдарының оқу жоспарларында бұзылыс түрін ескере отырып, міндетті түзету компоненті қарастырылған.

Арнайы (түзету) білім беру ұйымдарының оқу жоспарларындағы инвариантты, түзету және вариативті компоненттер білім алушылардың ерекше білім алу қажеттіліктерін ескере отырып белгіленеді.

2. 2020-2021 оқу жылында білім алушылардың қалыптастырушы бағалау нәтижесі балл түрінде электронды/қағаз журналға қойылады.

«ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ» БІЛІМ САЛАСЫ

«Тіл және әдебиет» білім беру саласы аясында келесі пәндер оқытылады: «Қазақ тілі», «Орыс тілі», «Қазақ әдебиеті», «Орыс әдебиеті», «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Орыс тілі мен әдебиеті», «Шетел тілі».

Қазақ тілі (оқыту қазақ тілінде)

2020-2021 оқу жылында «Қазақ тілі» пәні бойынша 11-сынып жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасымен оқитын болады.

Тіл де, әдебиет те – ғасырлар бойы жасалған, ұлттың дүниетанымы мен ғылыми-философиялық ойлау жүйесін танытатын құндылықтар.

Дәл бүгінгі таңда жаһандану дәуірінің ұлттық құндылықтарға төндіріп тұрған қаупі үнемі қаперде болуы ескеріліп, бүкіл ұлттық құндылықтардың ұйтқысы қазақ тілін пән ретінде оқытудың басшылыққа алынған тенденциялары, оларды жүзеге асыру жолдары мен қағидалары мыналар:

- 1) Қазақ тілін оқытуды мемлекеттің даму стратегиясымен бірлікте қарау.
- 2) Тілді оқытуды белгілі бір пәндік дағдыларға емес, білім алушының тұлғалық қабілеттерін дамытуға бағыттау. Тілдік білім мен біліктерді ХХІ ғасыр

адамының бойында сөйлеу мәдениетін, ойлау мәдениетін және кісілік мәдениетті қатар дамытуға, құзіреттіліктер қалыптастыруға бұру.

3) Тілді оқытуда жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға басымдық беру.

4) Қазақ тілін оқытуда білім мен ғылымның интеграциясын жүзеге асыру. Тілді ғаламның бір бөлшегі ретінде таныту. Қазақ тілі – мектепте оқытылатын барлық пәндердің, ғылымның кілті.

Тіл тек қарым-қатынас құралы ғана емес, ол – танымның, ой мен сезімді білдірудің де құралы және ұлттық ділді сақтаудың кепілі, ұлттық сананы қалыптастырудың тетігі.

Білім мазмұнын ұйымдастырудағы ерекшеліктер:

10-11-сыныпта оқу процесі «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығына және «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 7 наурыздағы №105 бұйрығымен (Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2019 жылғы 12 наурызда № 18382 болып тіркелді) бекітілген Ұзақ мерзімді жоспар негізінде жүзеге асырылады:

- жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы;

- жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

Жалпы орта білім беру деңгейінің жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламалары Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының ([https://www.nao.kz/Білім беруді оқу-әдістемелік камтамасыз ету/ Оқу бағдарламалары/](https://www.nao.kz/Білім_беруді_оқу-әдістемелік_камтамасыз_ету/Оқу_бағдарламалары/) сайтынан алуға болады. Жалпы орта білім беру деңгейінің жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламалары. Қазақ тілі).

Ұзақ мерзімді жоспар оқу бағдарламасының құрамына енгізілді және ұзақ мерзімді жоспарда әр сынып бойынша оқылатын шығармалар, тілдік дағдылар бойынша күтілетін нәтижелер оқу мақсаттары түрінде нақты көрсетілді.

«Қазақ тілі» пәні бойынша оқу жүктемесінің жоғары шекті көлемі:

- *жаратылыстану-математикалық бағытта:*

1) 10-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағатты;

2) 11-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағатты құрайды.

- қоғамдық-гуманитарлық бағытта:

1) 10-сынып – аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат;

2) 11-сынып – аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағатты құрайды.

Жалпы орта білім беретін мектептерде «Қазақ тілі» пәнін оқытудың мақсаты – ана тілін қадірлейтін, қоғамдық мәнін түсінетін тұлға қалыптастыру, сондай-ақ қазақ әдеби тілі нормаларын сақтап, дұрыс қолдана білуге, еркін сөйлесуге және сауатты жазуға үйрету.

«Қазақ тілі» оқу пәнін оқытудың негізгі міндеттері:

1) қазақ тілін ана тілі ретінде тани отырып, өмірлік қажеттіліктерінде коммуникативтік әрекеттер түрінде (тыңдалым/айтылым, оқылым, жазылым) сауаттылықпен қолдану дағдыларын қалыптастырады;

2) білім алушылардың қазақ тілін күнделікті өмірде өзі еркімен қолданып жүрген қарым-қатынас құралынан енді оны тілдік заңдылықтар негізінде танып-білу дағдыларын қалыптастырады;

3) қазақ тілі жүйесін құраушы кіші жүйелерді, тіл бірліктерін және олардың табиғатын танып біледі;

4) тіл бірліктерінің қарым-қатынас құралы болу, ойды білдіру, таным құралы болу, ақпаратты сақтау құралы болу қасиеттерін функционалдық-коммуникативтік бағдарда танып біледі, соған лайықты машықтар мен дағдыларды қалыптастырады;

5) «Қазақ тілі» пәні бағдарламасы білім алушының тіл сауаттылығы мен сөйлеу сауаттылығын, сөз байлығын, басқалармен еркін қарым-қатынасқа түсу қабілетін дамытуды және ойлау қабілеті мен танымдық дағдыларын жетілдіруді көздейді.

«Қазақ тілі» пәні бойынша жаңартылған мазмұндағы бағдарламаның қолданыстағы бағдарламадан ерекшелігі қазақ тілін функционалдық-коммуникативтік тұрғыдан оқытуға назар аударылып, төрт дағдыға негізделген:

5) тыңдалым және айтылым;

6) оқылым;

7) жазылым;

8) әдеби тіл нормаларын сақтау.

«Тыңдалым және айтылым» бөлімі оқушылардың төмендегі дағдыларды үйренуіне мүмкіндік береді: мәтін үзінділері бойынша болжам жасау, өз біліміне сүйеніп тақырыпты жалғастыру, мамандандырылған тар аядағы арнайы мәтіндердегі (дәріс, интервью, пікірталас, мақала) мақсатты аудиторияға арналған терминдер мен ұғымдарды, тілдік оралымдарды талдау, тыңдалған мәтіндегі ақпаратты ғаламдық мәселелермен байланыстыра білу, мәтінде көтерілген мәселені (қоғамдық-саяси) талдай отырып, негізгі ойды анықтау, мәтінде көтерілген мәселеге автор мен оқырманның қарым-қатынасын ескере отырып, сұрақтар құрастыру және бағалау, коммуникативтік жағдаятқа сай көпшілік алдында тиісті сөйлеу әдебін сақтай отырып, дұрыс сөйлеу тілінің лексикалық, фонетикалық-морфологиялық, синтаксистік ерекшеліктерін ажыратып, орынды қолдану;

«Оқылым» бойынша: әртүрлі графикалық мәтіндердегі (кесте, диаграмма, сызба, шартты белгі) мәліметтерді талдау, негізгі үрдістерді анықтау, ғылыми-көпшілік және публицистикалық стильді тілдік құралдар арқылы тану (терминдер, тілдік оралымдар, өзге стиль элементтері), әртүрлі стильдегі мәтіндердің жанрлық ерекшеліктерін таба білу, ауызекі сөйлеудің стильдік бедерін дұрыс қолдану, публицистикалық шығарма тілінің стильдік бедерін дұрыс қолдана білу, ресми ісқағаздары тілінің сөз бедерін дұрыс қолдана білу, көркем әдебиет тілінің сөз бедерін дұрыс қолдана білу, әртүрлі стильдегі мәтіндердің тақырыбын, мақсатты аудиторияға сәйкес қызметін, құрылымын, тілдік ерекшелігін салыстыра талдау (фонетикалық деңгей, лексикалық деңгей, морфологиялық деңгей, синтаксистік деңгей негізінде), мәтіндегі негізгі ойды анықтау, көтерілген мәселеге баға беріп, мәліметтер мен пікірлерді өңдей білу, белгілі бір мақсат үшін оқылым стратегияларын жүйелі қолдана білу, БАҚ, энциклопедиялық, ғылыми-көпшілік деректерді ала білу, сілтеме жасау жолдарын білу;

«Жазылым» бойынша: жоспар түрлерін құру (қарапайым, күрделі, тезистік), ауызекі сөйлеу стилінде әлеуметтік жағдайларға сай мәтін құрастыру, ресми қарым-қатынас аясында ресми құжат түрлерін жазу: сенімхат, кепілхат, өтінім, тапсырыс, келісімшарт, еңбек шарты, шарт, еңбек келісімі және т.б. мәтіндер құрастыру, ғылыми стильдің стильдік және жанрлық ерекшеліктерін ескере отырып, баяндама, мақала, лекция, баяндама тезистері, аннотация, түйіндеме, рецензия және мәтіндер құрастыру, публицистикалық стильдің стильдік және жанрлық ерекшеліктерін ескере отырып, мақала, репортаж, сұхбат, ақпарат, информациялық хабар, очерк, памфлет жазу, көркем әдебиет стилінің стильдік және жанрлық ерекшеліктерін ескере отырып мәтіндер құрастыру (таңдау бойынша), мәтін құрылымын сақтай отырып, әртүрлі графикалық мәтіндегі деректерді салыстырып, маңызды тұстары мен үрдістерді талдап жазу, эссе түрлерінің құрылымын сақтай отырып, көтерілген мәселе бойынша өзіндік пікір жаза білу, оқылым және тыңдалым материалдары бойынша негізгі ақпаратты іріктей отырып, түртіп жазу (конспектiлеу), әртүрлі тақырып бойынша көркемдегіш құралдарды ұтымды қолданып, шығармашылық жұмыстар (өлең, хат, әңгіме, шығарма) ұсына білу, жазба жұмысын абзац пен бөліктерге бөлу, ойын (ақпарат, идея) дұрыс жүйелеп, логикалық және стильдік түзетулер енгізу, редакциялау;

«Әдеби тіл нормалары» бойынша: орфографиялық нормаға сай жазу, сөздерді фонетикалық принцип негізінде жазу, сөздерді морфологиялық-фонематикалық принцип негізінде жазу, сөздерді тарихи-дәстүрлік принцип негізінде жазу, сөйлем соңында қойылатын тыныс белгілерді дұрыс қою (нүкте, сұрау белгісі, леп белгісі, көп нүкте), сөйлем ішінде қойылатын тыныс белгілерді дұрыс қою (үтір, нүктелі үтір, жақша, қос нүкте, тырнақша, сызықша).

Оқу мақсаттарымен жұмыс жүргізу жолдары, мәтінді оқыту кезеңдері, күнделікті сабақ жоспарын құруда назар аударатын мәселелер әдістемелік нұсқау хаттың «5-9-сыныптарда жаңартылған білім мазмұны бойынша оқу процесін ұйымдастыру ерекшеліктері» тарауында

берілген.

Бағдарламада әртүрлі оқыту сатыларында өмірлік маңызды міндеттерді шешу үшін қажетті дағды мен қабілеттерді бірізді және кезеңдік дамыту жүреді.

Ақпаратты талдау, жалпылау, жіктеу, сондай-ақ әртүрлі жанрда және стильдерде мәтіндер жазу, жеке, іскерлік хат жазысуды жүргізу, түйіндеме, мақала, аннотация, тезис құрастыру, берілген тақырып бойынша эссе жазу дағдылары мен қабілеттерін жетілдіру тілді оқуды ынталандыруға септігін тигізеді.

Сабақ жоспарын құрастыру барысында оқушылардың деңгейі мен қажеттілігіне сай әдеби тіл нормаларын қалыптастыруға назар аударған дұрыс. Тілдік бірліктер мен құрылымдарды, яғни грамматиканы оқыту коммуникативтік контекст негізінде жүзеге асырылуы керек. Яғни мұғалім тіл туралы білім қалыптастырудан гөрі тілдік қолданыс, грамматиканың функционалдығына назар аударуы тиіс.

«Қазақ тілі» пәні (жаратылыстану-математикалық бағыт) бойынша жиынтық бағалау саны

«Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығының (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 26 қарашадағы №509 бұйрығымен өзгерістер мен толықтырулар енгізілген) 14-4-тармағына сәйкес **«Қазақ тілі» пәні (жаратылыстану-математикалық бағыт)** аптасына 1 сағат болғандықтан БЖБ қажет болған жағдайда бөлімдерді біріктіре отырып, тоқсанына екі реттен артық жүргізілмейді, тоқсандық жиынтық бағалау өткізілмейді, қорытынды баға жартыжылдыққа қойылады.

«Қазақ тілі» пәні (қоғамдық-гуманитарлық бағыт) бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімінің нақты санын және әр тоқсан сайын 1 рет тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

66-кесте. Бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдері және тоқсандық жиынтық бағалаудың (ТЖБ) балл сандары туралы ақпарат, 2020-2021 оқу жылы

	Пәні	Сыныбы	Барлық БЖБ				ТЖБ балдары			
			1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
10-сынып Қоғамдық-гуманитарлық бағыт										
1	Қазақ тілі	10	2	2	2	2	30	30	30	30
Жаратылыстану-математикалық бағыт 10-сынып										
2	Қазақ тілі	10	-	2	2	2	-	-	-	-
11-сынып Қоғамдық-гуманитарлық бағыт										
3	Қазақ тілі	11	2	2	2	2	30	30	30	30
11-сынып Жаратылыстану-математикалық бағыт										
4	Қазақ тілі	11	-	2	2	2	-	-	-	-

Ескертпе: Тілдік пәндерде бөлім бойынша жиынтық бағалауда сөйлеу қызметінің екі түрі біріктіріледі (мысалы, тыңдалым және айтылым; оқылым және жазылым)

«Қазақ тілі» пәні бойынша (*Қоғамдық-гуманитарлық бағыт*) карантиндік және шектеу іс-шаралары болған жағдайда барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі). 2020-2021 оқу жылының I тоқсанында ҚР БҒМ 2020 жылғы 13 тамыздағы №345 бұйрығына сәйкес аптасына 1 сағат жүргізілетін пәндер бойынша БЖБ өткізілмейді.

«Қазақ әдебиеті» оқу пәні (оқыту қазақ тілінде)

2020-2021 оқу жылында 11-сынып «Қазақ әдебиеті» пәні бойынша жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламаларымен оқитын болады.

Жалпы орта білім беру деңгейінің жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламалары Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының сайтында орналастырылған ([https://www.nao.kz/Білім беруді оқу-әдістемелік қамтамасыз ету/ Оқу бағдарламалары/](https://www.nao.kz/Білім_беруді_оқу-әдістемелік_қамтамасыз_ету/Оқу_бағдарламалары/) Жалпы орта білім беру деңгейінің жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламалары. Қазақ әдебиеті).

Білім мазмұнын ұйымдастырудағы ерекшеліктер:

10-11-сыныпта оқу процесі «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым

министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығымен бекітілген оқу бағдарламаларымен жүзеге асырылады:

- жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы;

- жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

Назар аударыңыз!

Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 7 наурыздағы №105 бұйрығының (Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2019 жылғы 12 наурызда № 18382 болып тіркелді) 1-тармағында Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасын жүзеге асыру бойынша ұзақ мерзімді жоспарының 2-тармақшасындағы:

«Зобалаң заман шындығы» бөлімінің атауы «Заман шындығы» және сол бөлімде оқытылатын Лира Қоныстың «Тиын» әңгімесі Ерболат Әбікеннің «Пәтер іздеп жүр едік» әңгімесімен ауыстырылды.

Аталған бұйрықтың 1-тармағында Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасын жүзеге асыру бойынша ұзақ мерзімді жоспардың 1) тармақшасындағы:

«Аңызбен өрілген көркем сөз» бөліміндегі Ш.Айтматовтың «Боранды бекет» романының орнына Ш.Айтматовтың «Алғашқы ұстаз» повесі енгізілді.

М. Райымбекұлының «Көшбасшы» поэмасының орнына Т. Әсемқұловтың «Бекторының қазынасы» әңгімесі енгізілді.

Ұзақ мерзімді жоспар оқу бағдарламасының құрамына енгізілді және ұзақ мерзімді жоспарда әр сынып бойынша оқылатын шығармалар, тілдік дағдылар бойынша күтілетін нәтижелер оқу мақсаттары түрінде нақты көрсетілді.

Қазақ әдебиеті бағдарламасының мақсаты – білім алушыларды креативті ойлауға бағыттау. Олардың ойларын ауызша еркін жеткізуіне және жаза білуіне қолдау көрсету, дәлелдер келтіру, салыстыру және анализ жасау, бағалау дағдыларын қалыптастыру. Білім алушылар әдеби жанрларға эксперимент жасау арқылы драмалық шығарманы проза тілімен, прозаны поэзия тілімен жазу тәсілдерін меңгере алады.

«Қазақ әдебиеті» оқу пәнін оқытудың негізгі міндеттері:

1) «Қазақ әдебиеті» бағдарламасы білім алушылардың сауаттылығын, олардың әдеби және эстетикалық талғамдары мен сезімдерін дамыту, ойлау қабілеттері мен танымдық және коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру бағытында құрастырылған;

2) қазақ әдебиетінің құндылық ретіндегі болмысын, ұлттық мәдениеттегі маңызды орнын құрметтейді және бағалайды;

3) қазақ әдебиетінің мәдениетаралық қарым-қатынастағы рөлін, қазақ халқының қалыптасқан тарихын, алға қойған міндеттерін, мәселелерін, қарама-қайшылық пен қиындықтарын анықтайды және түсінеді;

4) түрлі жағдайларға бейімделе білу және өздігінен шешім қабылдау дағдыларын қалыптастырады;

5) заманауи, ғылыми және қоғамдық дамуға сәйкес дүниетанымын дамытады.

«Қазақ әдебиеті» пәні бойынша оқу жүктемесінің жоғары шекті көлемі:

- *жаратылыстану-математикалық бағытта:*

1) 10-сыныпта – аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағатты;

2) 11-сынып – аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағатты құрайды.

- *қоғамдық-гуманитарлық бағытта:*

1) 10-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында 102 сағатты;

2) 11-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында 102 сағатты құрайды.

«Қазақ әдебиеті» пәндік білімнің мазмұны бөлімдерге бөлінген: түсіну және жауап беру, анализ және интерпретация, бағалау және салыстырмалы анализ. Сонымен қатар, дағдыларды қалыптастыратын бөлімшелерден тұрады. Бағдарламаның бұл бөлімшелері пән бойынша оқу мақсаттарынан тұрады.

1) түсіну және жауап беру: әдеби шығарманың сюжеттік-композициялық құрылысын талдау арқылы идеялық мазмұнын терең түсіну, әдеби шығармадағы көтерілген мәселелерді ұлттық мүдде тұрғысынан ашу, көркем шығармадағы кейіпкерлер жүйесін жинақтау мен даралау, көркем шығармалардан алған үзінділерді ғаламдық тақырыптағы мәселелермен байланыстыру, шығармадағы ұлттық құндылықтардың әлемдік тақырыптармен үндестігін ашу;

2) анализ және интерпретация: әдеби шығарманың композициясын уақыт пен кеңістік тұрғысынан талдау, шығармадағы авторлық идеяның өмір шындығымен байланысы, шығармадағы автор стилі мен көркемдегіш құралдардың қызметін ашу, көркем шығармадағы көтерілген мәселелерге талдау жасау арқылы өзіндік пікірін қосып, шығармашылық жұмыс жазу, әлем және қазақ әдебиетіндегі құндылықтардың үндесуін талдап, өзіндік ой қорыту;

3) бағалау және салыстыру: шығарманы мазмұндас туындылардың үлгілерімен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығын бағалау, көркем шығармадағы көтерілген мәселелердің жаңашылдығына сыни тұрғыдан баға беру, шығарманың идеясын жалпыадамзаттық құндылық тұрғысынан талдап, әдеби эссе жазу, шығарманы идеялық жағынан мазмұндас туындылармен салыстыра отырып, әдеби сын жазу.

«Қазақ әдебиеті» пәнінің үлгілік оқу бағдарламасында Блумның толық меңгерту теориясы басшылыққа алынып, көркем шығарманы толық оқыту

қағидаты сақталғандықтан көркем шығарма аз берілген. ХХІ ғасырдың жаңа адамының талғамын қанағаттандырып, толғандыра сұрақтарына жауап бере алатын толыққанды әдеби шығармалар енгізілген. Бұл ерекшеліктер оқушылардың шығармадағы автордың идеясын толық түсінуге, оны жан-жақты талдай алу қабілетін дамытуға және оқырмандық қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Тоқсан ішінде көркем шығармаларды оқытуға бөлінетін сағат сандарын шығарманың көлеміне, оқу мақсаттарының жеңіл, күрделілігіне қарай мұғалім өзі анықтайды.

Назар аударыңыз!

Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасында:

11-сыныптың «Әдебиеттегі сын-сарын» бөліміндегі М. Райымбекұлы «Көшбасшы» поэмасының орнына Т.Әсемқұловтың «Бекторының қазынасы» әңгімесі енгізілді.

«Қазақ әдебиеті» пәні (жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттар) бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімінің нақты санын және әр тоқсан сайын 1 рет тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

67-кесте. Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау рәсімдерінің саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
10-сынып	2	2	2	2
11-сынып	2	2	2	2

«Қазақ әдебиеті» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары болған жағдайда барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі).

Қазақ әдебиеті пәнін оқу арқылы оқушылар:

1) қазақ әдебиетінің құндылық ретіндегі болмысын, ұлттық мәдениеттегі маңызды орнын құрметтейді және бағалайды;

2) қазақ әдебиетінің мәдениетаралық қарым-қатынастағы рөлін, қазақ халқының қалыптасқан тарихын, алға қойған міндеттерін, жеңістерін, мәселелерін, қарама-қайшылық пен қиындықтарын анықтайды және түсінеді;

3) түрлі жағдайларға бейімделе білу және өздігінен шешім қабылдау дағдыларын қалыптастырады;

4) заманауи, ғылыми және қоғамдық дамуға сәйкес дүниетанымын дамытады.

Әдістемелік бірлестік отырыстарында қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің кәсіби біліктілігін жетілдіру үшін (*әдістемелік бірлестік, жас мамандар мектебі, педагогикалық шеберлігін жетілдіру мектебі, шығармашылық топ және т.б.*) пәнді оқыту әдістемесі мен теориясының келесі мәселелерін қарау ұсынылады:

1. Жаңартылған білім беру бағдарламасы негізінде сабақты жоспарлау мен критериялды бағалау;

2. Тиімді сабақ. Жоспарлау. Бақылау.

3. Рефлексия – мұғалімнің кәсіби дамуының негізі;

4. Оқу мақсаттарынан сабақ мақсаттарына шығу жолдары;

5. Қалыптастырушы бағалау – бағалаудың тиімді тәсілі;

6. Тыңдалым дағдысын қалыптастыруда кездесетін қиындықтар және оны шешу жолдары;

7. Тыңдалым дағдысын қалыптастыратын белсенді әдістер;

8. ҚМЖ құрудың тиімділігі мен артықшылығы;

9. Lesson Study жүргізу жолдары және күтілетін нәтижелер;

10. Тыңдалым материалдарын пайдаланудың тиімді жолдары;

11. Грамматикалық тақырыптарды лексикалық тақырыптармен сабақтастырудағы шеберлік;

12. Сабақта саралап оқытуды жүзеге асыру;

13. «Эссе жазу стратегиясы туралы»;

14. Білім беруде қолданылатын сандық технологиялардың тиімділігі.

Негізгі білім беру деңгейіне арналған «Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті» пәндерінің үлгілік оқу бағдарламалары бойынша құрылған жаңа білім мазмұны мұғалімді де, оқушыны да оқу әрекетіне белсенді қатысуға, өз пікірін айтуға, өзінің сөйлеген сөзіне дәлел келтіруге, кейіпкерлер арқылы өмірлік ситуацияларды шешу жолдарын ізденуге, ең бастысы жаңаша ойлайтын тұлғаны қалыптастыруға мүмкіндік береді.

«Қазақ әдебиеті» пәні бойынша сыныптан тыс жұмыстар мен тәрбиелік іс-шараларды жоспарлау және ұйымдастыру кезінде 2020-2021 оқу жылында аталып өтілетін мерейтойлық күнтізбелік күндерге назар аударуды ұсынамыз:

Әлемге әйгілі ойшыл, философ Әбу Насыр әл-Фарабидің туғанына – 1150 жыл;

Ақын, ойшыл, ғалым, мемлекет қайраткері Жүсіп Баласағұнның туғанына – 1000 жыл;

Қазтуған жырау Сүйінішұлының туғанына – 600 жыл;

Қазақ ақыны Жұбан Молдағалиевтің туғанына – 100 жыл;

Ұлы Отан соғысындағы Жеңіске – 75 жыл;

Ақын, жазушы, қоғам қайраткері Міржақып Дулатовтың туғанына – 135 жыл;

Жазушы Ілияс Есенберлиннің туғанына – 105 жыл;

Ақын, Қазақстанның халық жазушысы Қадыр Мырза Әлінің туғанына – 85 жыл;

Қазақстанның халық жазушысы Мұхтар Мағауиннің туғанына – 80 жыл.

Мектепте сыныптан тыс жұмыстар төмендегі шаралар арқылы жүзеге асады:

- базалық кәсіпорындарда, табиғат аясында, мәдени мекемелерде, мұражайларда;
- таңдауы бойынша еркін сабақтар, оқу пәндері бойынша сайыстар мен олимпиадалар жүргізу;
- оқу бағдарламаларына сай қосымша арнаулы сабақтар өткізу;
- кіріктірілген және пәнаралық оқу сабақтарын жүргізу және т.б.

Сыныптан тыс жұмыстар білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, алған білімдерін тереңдетіп, өздігінен іздене білуге үйретеді. Сонымен қатар теориялық білімін кеңейтіп толықтырады және білім алушылардың жеке қабілетін дамыта түседі.

«Қазақ әдебиеті» пәнінен оқушылардың оқырмандық қабілетін, сөйлеу тілін дамыту мақсатында оқу бағдарламасына қосымша жазғы демалыс кезінде оқитын көркем шығармалардың тізімі ұсынылды.

Көркем шығармалардың тізімі оқушылардың жас ерекшелігі мен келесі сыныпта оқылатын және оқулықта үзіндісі ғана берілетін шығармалар ескеріліп жасалды. Жаңа оқу жылының басында жазда оқыған шығармалары бойынша «Оқушы күнделігі», «Мен оқыған кітап» және т.б. тақырыптарда көрме өткізуге болады. Көрмеге әр оқушы өзі оқыған туынды бойынша шығармашылық жұмысын ұсынады. Жұмыс фотоколлаж, эссе, жарнама, сурет т.с.с. түрде жасалуы мүмкін. Оқушылардың жұмысын арнайы сарапшылар талдап, қорытындысын шығарады.

«Оқырман күнделігі» тақырыбындағы іс-шарада оқушы оқыған шығарманың мазмұнын:

- сұрақ қою;
- тірек сөздерді жазу;
- оқиғаның түйінін жазу;
- оқиғаны суретке түсіру түрінде дәптерге түсіреді.

«Русский язык и литература» оқу пәні (оқыту орыс тілінде емес)

Целью обучения учебному предмету «Русский язык и литература» является совершенствование навыков речевой деятельности, основанных на владении системой разноуровневых языковых средств, соблюдении правил и норм русского литературного языка, правил речевого этикета, что способствует развитию функциональной грамотности обучающихся.

Программа по предмету «Русский язык и литература» способствует становлению мировоззрения обучающегося, дает возможность пользоваться информацией различных сфер: социально-культурной, социально-экономической, социально-юридической, научно-технической, учебно-профессиональной; помогает ориентироваться в общемировом образовательном пространстве.

Учебная программа направлена на развитие всех видов речевой деятельности. Задачами учебного предмета «Русский язык и литература» являются:

1) развитие навыков слушания, говорения, чтения, письма, необходимых для общения в социально-культурной, социально-экономической, научно-технической, учебно-профессиональной сферах жизни;

2) совершенствование знаний о единицах языковой системы, правилах их сочетания, функционирования, навыках и умениях конструирования синтаксических структур в соответствии с нормами и правилами русского языка, а также знание теоретико-литературных понятий;

3) развитие умения анализировать художественный текст, определять род и жанр литературного произведения, характеризовать роль изобразительно-выразительных средств, формулировать идею и проблематику произведения;

4) развитие умения выражать собственное отношение к прочитанному, выявлять авторскую позицию;

5) совершенствование навыков создания связного текста (устного и письменного) на соответствующую тему с учетом норм русского литературного языка;

6) совершенствование умений и навыков, связанных с поиском, переработкой и фиксацией информации;

7) совершенствование навыков критического мышления, направленных на формирование у обучающихся навыков на основе чтения и письма, исследовательских умений, навыков анализа, синтеза, оценки, интерпретации информации, полученной на других предметах;

8) использование различных видов чтения в соответствии с коммуникативными задачами;

9) обогащение словарного запаса обучающихся узкоспециальной лексикой и фразеологией русского языка;

10) совершенствование навыков использования информационно-коммуникационных и компьютерных технологий;

11) формирование толерантного отношения к языкам и культурам различных этносов, проживающих в Казахстане и за рубежом.

Грамматический материал изучается в контексте лексических тем на основе текстов художественных произведений.

Содержание учебной программы организовано по разделам обучения, включающим виды речевой деятельности и использование языковых единиц.

Разделы разбиты на подразделы, которые содержат в себе цели обучения по классам в виде ожидаемых результатов по классам.

Цели обучения, организованные последовательно внутри каждого подраздела, позволяют планировать работу и оценивать достижения обучающихся, а также информировать их о следующих этапах обучения.

В структуру учебной программы включен долгосрочный план, в котором отражены темы изучаемых разделов, цели обучения, изучаемые произведения художественной литературы на учебный год.

Цели обучения в учебной программе направлены на изучение темы урока, содержание и выработку навыков, которые обучающиеся должны освоить на конкретном уроке.

Цели обучения содержатся в учебной программе, учебных планах.

Учебная программа по предмету содержит цели обучения.

Краткосрочный план – это предложенные действия на основе целей обучения. При составлении краткосрочного плана учитель может руководствоваться следующими рекомендациями:

- при организации урока необходимо руководствоваться целями, указанными в учебной программе и в учебном плане;
- следует детализировать формулирование целей урока, то есть ставить конкретные, измеримые, достижимые цели;
- на уроке должны быть организованы все виды деятельности;
- при необходимости следует дополнить виды деятельности по усмотрению самого учителя.

В план урока следует включить следующие пункты:

- пишите четко сформулированные и подходящие цели урока;
- включите детали различных компонентов плана урока;
- предоставьте подробную информацию о стадиях учебной деятельности и достижения задач обучения, которые логически упорядочены и алгоритмированы для выполнения обучающимися;
- определите соответствующие стратегии для разработки целевых знаний и навыков, предусмотрите проблемы и предложите решения, касающиеся необходимых навыков;
- спланируйте использование соответствующих материалов и ресурсов.

Наиболее эффективными в повышении успешности обучающихся являются следующие стратегии:

- активное обучение (когда обучающиеся выполняют задания и реализуют практические навыки);
- обратная связь (дискуссия об обучении, включающая в себя предоставление личного мнения, которая может происходить либо между сверстниками, либо между учителем и обучающимся);
- укрепление уверенности (использование похвалы для мотивации и придания уверенности обучающемуся);
- качество обучения (планирование дифференцированных заданий).

При изучении учебного предмета «Русский язык и литература» рекомендуется:

- создавать позитивную атмосферу обучения, вовлекать всех обучающихся;
- воспитывать у обучающихся уверенность, ответственность, активность и направлять на самоанализ, рефлекссию и инновационную деятельность;
- использовать эффективные методы преподавания, направленные на развитие навыков обучающихся;
- организовывать, управлять и планировать групповую (фронтальную или работу в малых группах), индивидуальную, парную или коллективную

формы работы, эффективно использовать материалы, ресурсы и дополнительные материалы для проведения запланированных уроков, согласно установленным целям;

- использовать простой, понятный язык для объяснения обучающимся идей, для инструктирования, в разъяснении значений слов;

- наблюдать за обучающимися и предоставлять обратную связь.

В обучении русскому языку как второму рекомендуется исследовать методы активного чтения и письма, что в дальнейшем сформирует эффективные навыки говорения и аудирования.

Некоторые моменты, которые следует учитывать при использовании различных заданий:

- рекомендуется планировать множество различных заданий в рамках одного урока. На одном уроке необходимо включить четыре, пять или более различных заданий. Предусмотреть работу в коротких промежутках времени, например, 10 минут. Время, за которое обучающиеся могут сосредоточить свое внимание, часто довольно короткое;

- обращать внимание, что каждое задание следует за предыдущим, и постоянно напоминать обучающимся о главных учебных целях. Повторяйте задание по-разному. Например, сделать задание в устной форме, а затем попросить класс сделать ту же самую задачу в письменной форме. Это помогает обучающимся понять задачу, приводит к плавному переходу, укрепляет предыдущее обучение и позволяет обучающимся практиковать более одного навыка;

- включать индивидуальные, парные, групповые задания в деятельность всего класса.

Объем учебной нагрузки по учебному предмету «Русский язык и литература» составляет:

- 1) в 10 классе – 2 часа в неделю, 68 часов в учебном году;

- 2) в 11 классе – 2 часа в неделю, 68 часов в учебном году.

При оценке языковых компетенций необходимо учитывать следующее:

1. Языковые ошибки обучающихся следует отмечать и обращать их внимание на совершенные ошибки доступным для них способом, однако ошибки не могут повлиять на оценку, если ученик может доступно продемонстрировать свои знания. Главная задача ученика передать свое сообщение, грамматика при этом может страдать. Постепенно самовыражение становится более точным и корректным.

2. Ученики, отвечая на вопросы, могут использовать и первый язык. Поскольку вначале ограниченный словарный запас и знание целевого языка могут стать препятствием при высказываниях и ответах, то на первой стадии обучения это (по крайней мере, частично) разрешается. При этом следует договориться, в какой момент все ученики перейдут на ответы на неродном (целевом) языке и, начиная с того момента, применение первого языка становится скорее исключением. Как правило, в устной речи учитель исправляет возникшую ошибку с помощью перефразирования, повторения

правильной формы от ученика не требуется, потому что это может прервать выражаемую мысль, а также ученик может потерять уверенность в выражении мыслей на неродном языке.

3. Если одна и та же ошибка повторяется вновь, в конце объяснения соответствующей темы учитель приводит примеры правильных форм и при необходимости делает ударение на грамматике. Помимо этого, либо педагог, либо класс в целом, в виде совместной деятельности, могут привести некоторые соответствующие теме примеры выражений, имеющие то же самое лингвистическое содержание.

4. При проверке письменных работ языковые ошибки также не учитываются (если выраженная мысль или текст понятны), но педагог указывает это в своих комментариях.

5. На встрече учителя-предметника с учителем языка передается проблемный языковой материал, чтобы учитель языка мог повторить тему на следующем уроке.

Ниже в таблице 71 дано количество суммативного оценивания за раздел/сквозную тему.

Таблица 71. Количество суммативных оцениваний по предмету «Русский язык и литература»

Класс	Количество суммативных оцениваний за раздел/сквозную тему			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
10 класс	1	1	1	1
11 класс	1	1	1	1

Таблица 72. Требования к уровням языковых компетенций. Русский язык (Я2)

10 класс	
Слушание	<p>понимает текст продолжительностью до 8-9 минут;</p> <p>понимает значение слов и терминов по различным темам;</p> <p>прогнозирует вероятное завершение текста;</p> <p>выявляет логические связи в сообщении, выделяет наиболее значимую информацию;</p> <p>понимает содержание предложенного текста, находит в нем грамматические ошибки (видо-временная связь, согласование и др., нарушения в употреблении паронимов и др.);</p> <p>отвечает на проблемные вопросы;</p> <p>понимает тексты различных стилей и типов с изложением</p>
Говорение	<p>владеет объемом словарного запаса, достаточным для эффективного общения по широкому кругу тем;</p> <p>пересказывает текст, выражая собственное понимание проблематики и позиции автора;</p> <p>создает высказывание на основе личных впечатлений и наблюдений;</p> <p>участвует в диалоге по различным темам;</p> <p>самостоятельно рассуждает на заданную тему, с использованием веб-сайтов и сообществ;</p>

	определяет основную идею текста, выражая собственное мнение; оценивает высказывание на основе личных впечатлений, наблюдений и диалог по актуальной теме
Чтение	понимает сложные тексты разных жанров на абстрактные и конкретные темы; определяет принадлежность текста к различным стилям в соответствии с темой, целью, коммуникативной ситуацией; формулирует проблемные вопросы по тексту; формирует независимое мнение, используя различает факты и мнения; умеет пользоваться типом ознакомительного чтения (сканирование текста), создавая план с цитатами из текста; извлекает необходимую дополнительную информацию; владеет основными приемами переработки печатного текста, используя разные источники информации; создает библиографию; выявляет проблематику текстов/произведений; сравнивает тексты/ произведения по проблематике
Письмо	умеет создавать тексты в соответствии с темой, целью и ситуацией общения; использует метафоры в письме; анализирует и оценивает тексты разных типов и композиций; составляет отзывы на основе проведенного; правильно применяет средства связи (предлоги, частицы в синонимичных и омонимичных конструкциях, союзы для создания сложных предложений); правильно применяет знаки препинания в сложных предложениях; пишет творческие работы; улучшает и редактирует собственный текст
11 класс	
Слушание	понимает текст продолжительностью 15-20 минут; понимает значение слов и терминов по широкому кругу тем и проблемных вопросов; прогнозирует самый вероятный конец различных текстов; понимает содержание различных текстов, определяя грамматические ошибки (видо-временная связь, согласование и др.) в использовании паронимов и др.; отвечает на проблемные вопросы и обоснованно аргументирует свои ответы; понимает тексты разных стилей и типов речи в соответствии с темой, целями, ситуацией общения
Говорение	владеет объемом словарного запаса, приближенным к речи носителя языка; пересказывает текст, выражая и развивая собственное понимание проблематики и позиции автора; анализирует проблематику текста и обоснованно аргументирует свое мнение с использованием идей, интерпретаций и предположений, основанных на логике, доказательстве и рассуждении; создает различные высказывания, свободно аргументирует собственную точку зрения; участвует в диалоге по широкому кругу тем;

	самостоятельно рассуждает на заданную тему, включающую различные подтемы, с широким использованием аудиовизуальных материалов; оценивает различные высказывания и диалоги по широкому кругу тем
Чтение	понимает тексты разных жанров на абстрактные и конкретные темы любой сложности, в том числе и узкоспециальные тексты; читает и анализирует композиционные особенности текстов различных стилей, типов и жанров; формулирует проблемные вопросы на основе прочитанного текста; знает различные виды чтения в зависимости от коммуникативных целей; составляет развернутый план прочитанного текста; извлекает дополнительную информацию из разных источников; анализирует и сравнивает тексты/художественные произведения с произведениями других видов искусств (живопись, музыка, театр, кино), характеризуя их общие и отличительные признаки
Письмо	создает тексты разных типов и стилей в соответствии с темой, целями, проблематикой конкретной ситуации; использует выразительные средства для более точной передачи мыслей, чувств и эмоций; создает рукописные тексты, соблюдая правила оформления письменных работ и печатных текстов; составляет информацию в различных формах (аудио, видео и др.), используя материалы СМИ и электронные средства для составления собственного высказывания; правильно использует в письме самостоятельные и служебные части речи; правильно использует пунктуацию в простых и сложных предложениях, в предложениях с прямой речью, с диалогами и цитатами; пишет развернутые эссе и другие творческие работы на заданную тему; соблюдает смысловую цельность, связность и последовательность изложения; аргументирует точку зрения с использованием литературного и другого материала; использует художественные средства в соответствии с нормами литературного языка.

«Шетел тілі» оқу пәні

10-11-сыныптарда шетел тілін оқытудың негізгі мақсаты білім алушыларда шетел тілін мәдениет диалогында қарым-қатынас құралы ретінде қолдануға, атап айтқанда: мектептегі білім беру, жастар туризм саласында мәдениетаралық қарым-қатынас жасауға даярлауда, шетел тілін адами білімнің қызықтыратын салаларында өз бетімен білім алу құралы ретінде, басқа халықтардың мәдениетіне ену құралы ретінде пайдалануда, оларды Қазақстан Республикасы азаматтарының өмірі мен тұрмыс ерекшеліктерімен, Қазақстанның әлемдік мәдениетке қосқан үлесімен таныстыру.

Қазіргі заманғы коммуникативтік әдістердің көмегімен шетел тілін үйрену білім алушыларға интерактивті дағдыларды дамытуға және басқалармен өзара қарым-қатынас негізінде оқуға мүмкіндік береді, осылайша жақсы коммуникатор болып табылады. Шетел тілін меңгерген және жақсы коммуникативтік дағдылары бар білім алушылар қазақстандық қоғамның

дамуына оң үлес қосатын болады.

Шетел тілінде сөйлесе білу қазіргі заманғы бұқаралық жаһандық коммуникация әлемінде шешуші мәнге ие. Білім алушылар шет тілінде оқып, жаза және қарым-қатынас жасай білуі, сондай-ақ өз мұғалімдері мен құрдастарын жоғары деңгейде түсінуі тиіс. Шетел тілі коммуникация, ғылым, бизнес, Демалыс, Саяхат және спорт саласында жиі қолданылады. Шетел тілін жақсы білу білім алушыларға осы салаларға қол жеткізуге мүмкіндік береді және оларға өзінің білім беру, экономикалық, әлеуметтік және мәдени дамуын жалғастыруға мүмкіндік береді.

Жалпы орта білім беру деңгейінің «**Шетел тілі**» пәні бойынша дағды деңгейі тілді меңгерудің жалпыеуропалық деңгейлерімен (CEFR) сәйкес келеді.

Шетел тілін тәрбиелеу, тану және басқа ұлттық мәдениетпен және оның тасымалдаушыларымен өзара іс-қимыл құралы ретінде оқыту білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға, болашақта бәсекеге қабілеттілікті қамтамасыз ету үшін шет тілін меңгеру дағдыларын одан әрі дамытуға бағытталған. Шет тілінде ауызша, жазбаша нәтижелі коммуникацияға қабілеттілік функционалдық сауаттылықты дамыту нәтижесі ретінде негізгі құзыреттіліктердің біріне жатады. Бұл орта мектептің жоғары сыныптарында шет тілін оқытудың мақсаттары мен міндеттері.

Орта мектептің соңғы кезеңіндегі өзге тілді білім берудің негізгі айырмашылығы – шетел тілі бейіндік оқытуды жүзеге асыру құралы ретінде әрекет етеді. Белгілі бір бейіндік бағыттылыққа оқыту мазмұнын қайта құрылымдау, яғни жалпы білім беру тақырыбын қысқарту және оқушылардың болашақ мамандығына бағдарланған дәлме-дәл оқу материалын енгізу, бейіндік бағыттағы мәтіндік материал негізінде сөздік қорын байыту арқылы коммуникативтік құзыреттілікті жетілдіру есебінен қол жеткізіледі.

Жоғары сыныптарда «Рухани жаңғыру» бағдарламасын жүзеге асыру бойынша жұмысты жалғастыру ұсынылады. Бұл деңгейде қазіргі әлемде және Қазақстанда шет тілін білудің маңыздылығы мен қажеттілігін түсінуді, болашақ мансабында кәсіби даму үшін үлкен мүмкіндіктер ашатынын түсінуді қалыптастыру қажет.

Жоғары сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне және жеке қызығушылықтарына жауап беретін шет тілі сабақтарында аутентальды материалдарды пайдалану кәсіптік бағдар элементтерімен, таңдалған мамандық ерекшеліктерімен және болашақ мамандықты меңгерудегі шет тілінің рөлімен танысуды, ғылыми - техникалық және мәдени прогреске тартуды, таңдаған бейіндік бағыт саласындағы жалпы ой-өрісін кеңейтуді қамтамасыз етуі тиіс.

Бейіндік бағытталған оқу материалдарымен жұмыс істеу өнімді де, рецептивті де тілдік минимумның кейбір артуына, сондай-ақ сөйлеу әрекетінің барлық түрлерінде білімнің, іскерліктің және дағдылардың өсуіне әкелуі тиіс, бұл колледж бен ЖОО-да оқуды одан әрі жалғастыру үшін кәсіби бағдарлы база құруға ықпал етеді.

Оқытудың мазмұны және оқытудың шығармашылық-креативті деңгейін арттыруға қабілетті пайдаланылатын білім беру технологиялары жалпыеуропалық стандартқа сәйкес B1+ (B2) деңгейінде шетел тілін меңгеруді

қамтамасыз етуі тиіс. Білім алушылар тілдік және тілдік тақырыптарды меңгеруі, тілдік материалды тілдік қарым-қатынаста пайдалануы, белгілі бір тақырыптар шеңберінде коммуникативтік міндеттерге сәйкес ауызша және жазбаша түрдегі монологиялық және диалогтік сөздерді оқуы, түсінуі және елестетуі тиіс.

Шетел тілі бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

10-11 -сыныптарда – әр сыныпта аптасына 3 сағаттан, оқу жылында 102 сағатты құрайды.

10-11 -сынып білім алушылары келесі ***үлгілік оқу бағдарламалары бойынша оқитын болады:***

- Жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11-сыныптарына арналған жаратылыстану-математикалық бағыттағы «Ағылшын тілі» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы;

- Жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11-сыныптарына арналған қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы «Ағылшын тілі» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

«Француз тілі» және «Неміс тілі» оқу пәндерінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламалары ***Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 7 наурыздағы № 105 бұйрығымен бекітілген (10-11-сыныптар).***

Барлық үлгілік оқу бағдарламалары ҚР БҒМ бұйрығымен бекітілген және Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының сайтында <https://nao.kz/> орналастырылған.

Оқу бағдарламалары ***ұзақ мерзімді жоспарға*** сәйкес жүзеге асырылады, онда бөлімдер оқу жылы бойы оқытылады. Педагог тоқсан ішіндегі тақырыптарды зерделеу тәртібін және олардың сағаттарын өз қалауы бойынша бөледі.

«Ағылшын тілі» пәні бойынша жиынтық бағалау

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын нақты саны бекітілген бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және 1 рет тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу көзделеді. БЖБ үшін максималды балл 10-11 сыныптарда кемінде 7 және 20 балдан артық болмауы керек. ***БЖБ үшін максималды бал, БЖБ өткізу нысаны (бақылау, практикалық немесе шығармашылық жұмыс, жоба, ауызша сұрау, эссе) мен сабағы және БЖБ орындау уақыты реттелмейді.*** 73-кестеде бөлім бойынша жиынтық бағалау рәсімдерінің саны берілген.

73 - кесте. Жиынтық бағалау рәсімдерінің саны

Сынып	Бөлім бойынша жиынтық бағалау рәсімдерінің саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
10-сынып	2*	2*	2*	2*
11-сынып	2*	2*	2*	2*

* Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалауда сөйлеу қызметінің екі түрі біріктіріледі (мысалы, тыңдалым және айтылым; оқылым және жазылым)

«Шет тілі» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары болған жағдайда барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

Тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) тілдік қызметтің барлық түрлерін тексеруді көздейді: тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым. «Ағылшын тілі» оқу пәнінен жиынтық бағалау ерекшеліктері (спецификация) <https://smk.edu.kz/> сайтында орналастырылған.

Бөлім бойынша және тоқсандық жиынтық бағалау тапсырмаларын педагог өзі дайындайды.

БЖБ және ТЖБ-ға қорытынды балды қою кезінде қолмен жөнделген жер, сондай-ақ оқу тапсырмалары мен есептер шарттарын ресімдеу сапасы есептелмейді.

Карантин жағдайларында, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайларда тоқсанда бір БЖБ, тоқсанның соңында ТЖБ өткізіледі.

«Шетел тілі» оқу пәні бойынша білім беру процесін ұйымдастыру

Ағылшын тілі бойынша білім беру процесін ұйымдастыру коммуникативтік технологияларды (жобалар, сұхбаттар, рөлдік ойындар, пікірталастар, дебаттар, конференциялар, байқаулар, қойылымдар және т.б.) жан-жақты пайдалануды көздейді. Сонымен қатар ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және сабақтан тыс іс-әрекет мүмкіндіктерін белсенді пайдаланған жөн, бұл білім алушылардың шетел тілін үйренуге ынтасын арттыру үшін, танымдық қызметін белсендендіру, өзара тілдік қарым-қатынасын жандандыру, шығармашылық әлеуетін дамыту үшін жағдай жасауға ықпал етеді.

Шетел тілінің қарым-қатынас жағдайын модельдеуге мүмкіндік беретін және мәдениетаралық қарым-қатынас құбылыстарын интерпретациялауда білім алушылардың дербестігінің барынша ықтимал деңгейін қамтамасыз ететін оқыту технологияларын үнемі пайдалану маңызды болып табылады.

Қосымша оқу уақыты:

- шетел тіліндегі коммуникативтік іс-әрекет тәжірибесін кеңейтуге және тереңдетуге мүмкіндік беретін күрделі коммуникативтік тапсырмаларды шешу арқылы білім алушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға және біліктерін жетілдіруге;

- пәндік-тақырыптық мазмұнның базалық деңгейі бар бірыңғай шегінде нәтижелі игерілетін лексикалық және грамматикалық материалдың көлемін арттыруға;

- оқытылатын тіл елдерінің әлеуметтік-мәдени ерекшелігінің феномендері мен құбылыстарын дұрыс интерпретациялау үшін білім алушылардың дайындық деңгейін арттыруға;

- оқытылатын тіл елдерінде қабылданған нормалар мен талаптарға сай

тілдік және тілдік емес мінез-құлықты жүзеге асыруға;

- шетел тілін меңгеру бойынша білім алушылардың өздігінен білім алу қызметіне дайындық деңгейін арттыруға;

- сөйлеу әрекетінің барлық түрлерінде компенсаторлық қабілеттерді жетілдіруге;

- оқу-танымдық қабілеттерді дамытуға арналуы тиіс.

Жаратылыстану-математикалық бағыт пәндерінің (физика, биология, химия, информатика) педагогтерімен бірге кіріктірілген тақырыптық декадалар өткізу ұсынылады. Аталған іс-шара оқу пәнінің аясында білім алушылар мен педагогтерді жаңашылдықтарға ынталандырып қана қоймайды; педагогтердің өзара тәжірибе алмасуына, қолданылатын әдістердің жетілдірілуі мен кіріктірілуіне ықпал етеді.

Тақырыптық іс-шараларды жоспарлау кезінде Қазақстанның да, оқытылатын тіл елінің де мерейтойларын және маңызды даталарын ескеру ұсынылады, бұл өз кезегінде елдердің мәдениеті мен тарихын терең зерттеуге ықпал етеді.

Пәндік бақылау бойынша ұсынымдар

➤ Сабақ уақытын негізінен ауызша сөйлеу дағдылары мен біліктерін дамыту және жетілдіру үшін қолданылады.

➤ Жаңа лексикалық және грамматикалық материалды коммуникативтік жағдайларда енгізу және бекіту ұсынылады. Сабақта жұппен, топтармен жұмысты ұйымдастыру есебінен әрбір білім алушының сөйлеу белсенділігі уақытын ұлғайту.

➤ Міндетті түрде мәтін алдындағы, мәтіндік және мәтіннен кейінгі жұмыс кезеңдерін сақтай отырып, оқылым мен тыңдалымға үйрету.

➤ Жазба жұмыстарын жүргізу кезінде оқу бағдарламасының талаптарын қатаң сақтау.

➤ Білім алушылардың оқу жетістіктерінің нәтижелерін тексеру кезінде басымдылық бақылаудың ауызша түрлеріне берілуі тиіс.

Тапсырмалардың әр түрлі: ауызша, жазбаша, міндетті, таңдау бойынша, жалпы, сараланған, жеке, аралас, шығармашылық түрлерін кезектестіру және үйлестіру ұсынылады. Шығармашылық сипаттағы тапсырмалар білім алушылардың қалауын ескере отырып беріледі, бұл ретте нәтиже алу үшін тапсырманың көлемі мен күрделілігін ескеру қажет.

Әдістемелік бірлестіктің отырыстарында талқылауға арналған тақырыптар:

1. Жалпы орта мектепте жаңартылған білім беру мазмұны аясында ағылшын тілін оқытудың ерекшеліктері.

2. «Физика», «Химия», «Биология», «Информатика» оқу пәндерін ағылшын тілінде оқытатын ЖМБ пәндерінің педагогтері және ағылшын тілі мұғалімдерінің әдістемелік бірлестігінің жұмысын жоспарлау ерекшеліктері.

3. Ағылшын тілі мұғалімдерінің бір-бірімен тәжірибе алмасуы үшін 2020-2021 оқу жылында өзара сабаққа қатысуын ұйымдастыру.

4. Білім беру үдерісін ұйымдастыруда заманауи тәсілдерді жүзеге асыру мәселелері.

5. Қысқа мерзімді және орта мерзімді жоспарларды талқылау.
6. Қалыптастырушы және жиынтық бағалауды өткізу ерекшеліктері.
7. Құрылымдық кері байланыс және рефлексия.
8. Ағылшын тіліндегі сабақтан тыс қызмет және т. б.

Жалпы орта білім беру деңгейін аяқтағаннан кейін білім алушылар «Ағылшын тілі» оқу пәні бойынша B2 тілдік деңгейіне, «Француз тілі» және «Неміс тілі» оқу пәндері бойынша B1 тілдік деңгейіне жетуі тиіс.

Ағылшын тілін B2 деңгейінде оқыту кезінде:

- оқытылатын тілдің сөйлеу нормаларын, өзге тілдегі ақпарат көздерімен жұмыс істеу дағдыларын меңгеруге;

- білім алушыларды өз бетімен білім алуға дайындауға, сондай-ақ өзге тілді қарым-қатынастың тәжірибесін өздігінен меңгеруге;

- мәдениетаралық коммуникация процесінде талап етілетін жеке тұлғалық дамуға ерекше көңіл бөлу керек. Бұл білім алушыларға неғұрлым терең әлеуметтік-мәдени және/немесе энциклопедиялық білім негізінде проблемалық міндеттерді шешуге мүмкіндік береді.

Жалпы орта білім беру деңгейіне арналған *«Ағылшын тілі» оқу пәнінің бағдарламасы* ағылшын тілін меңгерудің әлемдік стандарттарына сәйкес жаңартылған білім беру мазмұны шеңберінде әзірленген. Білім беру деңгейін аяқтағаннандағы ағылшын тілін меңгеру деңгейі ағылшын тілді елдердің стандарттарына сәйкес келеді (салыстыру үшін шетел тілін меңгеру деңгейлерінің жалпыеуропалық жүйесі алынды (Common European Framework of References, CEFR).

Ағылшын тілін үйрену CEFR сәйкес тілді меңгерудің жеткілікті деңгейін меңгеруге мүмкіндік береді (бір деңгейді меңгеруге 150-200 сағат).

B2-10-11 сыныптар (204 сағат)

74-кесте. Жаңартылған білім беру мазмұнындағы «Ағылшын тілі» оқу пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасының сыныптары бойынша деңгей шкаласы

Тілдің Еуропалық деңгейлер шкаласы (CEFR)	Жаңартылған білім беру мазмұнындағы «Ағылшын тілі» оқу пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасының сыныптары бойынша деңгей шкаласы	
B2 Орта Ортадан жоғары (Vantage)	10-сынып	B2 low –mid (ортадан төмен)
	11- сынып	B2 high (жоғары)

Деңгейлердің еуропалық шкаласына сәйкес 10-11 сынып оқушылары үшін ағылшын тілін меңгеруге қойылатын талаптар B2 деңгейімен шектеледі. B2 деңгейі ағылшын тілі бойынша тіл және кәсіби даярлық бойынша

мемлекеттік орта білім беру ұйымдарының педагог кадрларының біліктілігін арттыру курстарын аяқтау үшін талап етілетін деңгей болып табылады.

Төменде оқу, есту, ауызша және жазбаша сөйлеу кезінде білім алушыларда болуы тиіс білім мен білікті сипаттайтын деңгейлер берілген.

75-кесте. Жаңартылған білім мазмұнындағы «Ағылшын тілі» оқу пәні бағдарламасында әрбір деңгей бойынша күтілетін нәтижелер

Деңгей	Еуропалық деңгейлер шкаласының сипаттамасы (CEFR)	Жаңартылған білім мазмұнындағы «Ағылшын тілі» оқу пәні бағдарламасында әрбір деңгей бойынша күтілетін нәтижелер
B2	<p>Абстрактілі және нақты тақырыптарға берілген күрделі мәтіндердің жалпы мазмұнын түсінемін, оның ішінде арнайы тақырыптық мәтіндер. Тіл тасымалдаушылармен үнемі қарым-қатынас жасау үшін кез келген тараппен қиындықсыз және тез сөйлей аламын. Мен әртүрлі тақырыптарға нақты, егжей-тегжейлі хабарлама жасай аламын және негізгі мәселеге өз көзқарасымды баяндай аламын, түрлі пікірлердің артықшылықтары мен кемшіліктерін көрсете аламын.</p>	<p>10-сынып Білім алушылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - еркін талқылаудың негізгі мазмұнын, нақты ақпаратты және дәлелнің егжей-тегжейін түсінеді; - сөйлеудің формальды және формальды емес стилдерін қолданады, өзінің және басқаның көзқарасын түсіндіреді және негіздейді, басқа адамдардың пікірін бағалайды және түсіндіреді; - көлемді мәтіндердің негізгі идеясын түсінеді, түрлі стильдер мен жанрлардың көлемді мәтіндерінен алынған арнайы ақпараттар мен бөлшектерді таниды. Мәтіннің мазмұнын анықтау мақсатында ұзын мәтіндерді қарап оқу қолданылады. Көркем және ғылыми әдебиеттің әртүрлі мәтіндерін таныс және бейтаныс тақырыптарға, сондай-ақ оқу бағдарламасындағы тақырыптарға оқиды; - тиісті формальдылыққа жету үшін сөйлеу стилін қолдана отырып, грамматикалық дұрыс хат жазады. Қисынды дәлелдерді және қажет болған жағдайда мысалдар мен себептерді келтірумен тұжырымдайды
		<p>11 -сынып Білім алушы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оқу бағдарламасының әртүрлі тақырыптарына еркін талқылау кезінде негізгі идеяны, ерекше ақпаратты, дәлелнің мағынасының егжей-тегжейін түсінеді; - талқылауда ресми және бейресми сөйлеу стилін қолданады. Өзінің және басқаның көзқарасын түсіндіреді және негіздейді, басқа адамдардың пікірін бағалайды және түсініктеме береді, таныстарына және кейбір бейтаныс жалпы және оқу мақсаттарына гипотезалар ұсыну және баламалы ұсыныстарды бағалау мақсатында құрдастарымен өзара іс-қимыл жасайды, талқылау барысын басқарады және қайта сөз сөйлеуді пайдаланады. - күрделі және абстрактілі идеяларды, көлемді мәтіндер контекстіндегі арнайы ақпараттар мен

		бөлшектерді түсінеді; - жалпы және оқу тақырыптарына сәйкес жазбаша жанрлар шеңберінде тиісті дәрежеде шартты жету үшін сөйлеу стилін пайдалана отырып, грамматиканы сақтап жазады, жеке жоспарлайды
--	--	---

Әрбір деңгей бойынша күтілетін нәтижелер жаңартылған білім беру мазмұнының ағылшын тілі оқу бағдарламасы бойынша тілді білу мен меңгеру талаптары ағылшын тілін меңгерудің халықаралық талаптарына сәйкес келетіндігін растайды.

Жалпы орта білім беру деңгейінде мақсатты тілдерді оқыту CEFR тілдерін оқытудың деңгейлік моделіне сәйкес жүзеге асырылады, бұл ретте сөйлеу қызметінің төрт түрі: тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу бойынша дағдыларды дамытуға баса назар аударылады.

76-кесте. Жалпы орта білім беру деңгейінде күтілетін нәтижелер

№	Оқу пәндері	Сыныптар	
		10	11
1	Қазақ тілі (Т1)	Оқыту тілі	
2	Қазақ тілі мен әдебиеті (Т2)	B2-C1	
3	Орыс тілі (Я1)	Оқыту тілі	
4	Орыс тілі мен әдебиеті (Я2)	B2-C1	
5	Ағылшын тілі (L3)	B2	
6	Француз тілі (L3)	B1	
7	Неміс тілі (L3)	B1	

«Абайтану» факультатив курсы

«Абайтану» курсы ҚР Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі №115 бұйрығымен бекітілген оқу бағдарламасы арқылы жүзеге асырылады.

Курстың білім мазмұны ұлы ақын шығармаларын терең де, жан-жақты таныту арқылы елжанды, халқымыздың әдебиетін, өнерін, салт-дәстүрін, мәдениетін, тілін ұлттық құндылық ретінде бағалайтын, эстетикалық талғамы жоғары, білім, білік, дағдылармен қаруланған, түйген ойларын іс жүзінде өз кәдесіне жарата білетін, ұлттық сана-сезімі қалыптасқан, өркениетті қоғамда өмір сүруге лайықты, терең ойлайтын дара тұлға қалыптастыруға бағытталған.

Курсты қазақ тілі мен әдебиеті немесе біліктілікті арттыру және қайта даярлау бойынша арнайы курстардан өткен пән мұғалімдері жүргізеді. Мұғалімдерге көмек ретінде «Абайтану» курсы бағдарламасының мазмұнын жобалау мен өткізу бойынша әдістемелік құралдар әзірленіп, Академия сайтына (www.nao.kz) орналастырылды.

Жалпы білім беретін мектептердің 10-11-сыныбына арналған «Абайтану»

курсын ҚР БҒМ 2012 жылғы 8 қарашадағы №500 бұйрығымен бекітілген жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларының вариативтік компоненті есебінен жүргізу ұсынылады.

Курс жүктемесінің көлемі:

10-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 34 сағатты;

11-сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында – 34 сағатты құрайды.

Курс бойынша білім алушылардың оқу жетістігін ағымдық бағалау, сондай-ақ емтихан және ұлттық бірыңғай тестілеу жүргізілмейді.

«МАТЕМАТИКА ЖӘНЕ ИНФОРМАТИКА» БІЛІМ САЛАСЫ

«Математика және информатика» білім саласы бойынша жаңартылған оқу бағдарламаларымен келесі пәндер оқытылады: «Алгебра және анализ бастамалары», «Геометрия», «Информатика».

Оқу пәндері бойынша оқу жүктемесінің көлемі төмендегі 77-кестеде көрсетілген.

77-кесте. «Алгебра және анализ бастамалары», «Геометрия», «Информатика» оқу пәндері бойынша оқу жүктемесінің көлемі

Сынып	Оқу пәнінің атауы	Апталық жүктеме	Жылдық жүктеме
10 ЖМБ	Алгебра және анализ бастамалары	4	136
	Геометрия	2	68
	Информатика	2	68
10 ҚГБ	Алгебра және анализ бастамалары	3	102
	Геометрия	1	34
	Информатика	1	34
11 ЖМБ	Алгебра және анализ бастамалары	4	136
	Геометрия	2	68
	Информатика	2	68
11 ҚГБ	Алгебра және анализ бастамалары	3	102
	Геометрия	1	34
	Информатика	1	34

Жалпы орта білім беру деңгейінде «Алгебра және анализ бастамалары», «Геометрия» пәндерін оқыту маңызды болып табылады, себебі оны оқып-үйрену барысында математиканың практикалық маңыздылығы, тұлғаның логикалық және сыни тұрғыдан ойлау қабілетін қалыптастыру мен дамыту арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға мүмкіндік жасайды. Сондай-ақ, ғылыми-жаратылыстану пәндерін оқып-білуге қажетті математикалық білім мен білік негіздерін игеру қоршаған ортаның біртұтастығы туралы түсінікті қалыптастыруға ықпал етеді.

«Алгебра және анализ бастамалары», «Геометрия» пәндерін оқыту мақсаты: қазіргі замандағы қоғамда өзін еркін сезінуге адамға қажетті ойлау

қасиеттерін қалыптастыру арқылы оқушылардың зияткерлік деңгейін дамыту; практикалық іс-әрекеттерде қолдануда, басқа пәндерді үйренуде, білім алуды жалғастыруда қажетті математикалық білімді меңгеру.

Міндеттері:

- Бағдарламаның «Алгебра», «Статистика және ықтималдықтар теориясы», «Математикалық модельдеу және анализ» бөлімдері бойынша математикалық білім, білік және дағдыларын қалыптастыру мен дамытуға жағдай жасау;

- әртүрлі мәнмәтіндегі есептерді шешуде математикалық тілді және негізгі математикалық заңдарды қолдануға, сандық қатынастар мен кеңістіктік формаларды оқып білуге ықпал ету;

- есептерді шешу мақсатында оқушылардың білімдерін математикалық модельдерді құруға және керісінше, шынайы процестерді сипаттайтын математикалық модельдерді суреттеп беруге бағыттау;

- практикалық есептерді шешуде, алынған нәтижелерді бағалау мен олардың нақтылығын айқындауда лайықты математикалық әдістерді таңдап алу үшін логикалық және сыни тұрғыдан ойлауын, шығармашылық қабілеттерін дамыту;

- коммуникативтік дағдыларын, оның ішінде, ақпаратты дұрыс және сауатты түрде беру, сонымен қатар түрлі ақпарат көздерінен, басылымдар мен электрондық құралдардан алынған ақпаратты қолдану қабілетін дамыту;

- өздігінен және топта жұмыс істеуде қажетті тәуелсіздік, жауапкершілік, белсенділік, табандылық пен толеранттылық сияқты тұлғалық қасиеттерді дамыту;

- математиканы оқыту процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану дағдыларын дамыту.

2020-2021 оқу жылында қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарда «Информатика» пәні Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 7 наурыздағы № 105 бұйрығымен бекітілген жаңартылған мазмұн бойынша үлгілік оқу бағдарламасы, 16-қосымша (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығына 192-қосымша, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына 410-қосымша) бойынша және жаратылыстану-математикалық бағыттағы (ЖМБ) 10-11-сыныптарда «Информатика» пәні Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 7 наурыздағы № 105 бұйрығымен бекітілген жаңартылған мазмұн бойынша үлгілік оқу бағдарламасы, 15-қосымша (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығына 191-қосымша, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына 409-қосымша) бойынша оқытылады.

Информатика пәнін оқытуға бөлінген апталық жүктеме ҚГБ ҮОЖ бойынша 10-11 сыныптарда 1 сағат, ЖМБ ҮОЖ бойынша 10-11-сыныптарда 2 сағат.

Жалпы білім беру мектептің профильді сыныптарында информатика курсын оқыту қоршаған орта туралы ақпаратты алуға, іздеуге, талдауға, сын тұрғыдан бағалауға, ақпаратты таңдап алуға; ақпаратты жіберуге; объектілер мен үдерістерді жобалауға, өз іс-әрекеттерін жоспарлауға; жоспарларды құруға, түзетуге және іске асыруға бағытталған.

Бұл білім саласы пәндерінің мазмұны бөлімдер бойынша берілген. Бөлімдер бөлімшелерге бөлініп, әр бөлімшені оқып игеру сыныптар бойынша күтілетін нәтижелер: дағдылар немесе біліктер, білім немесе түсініктер түрінде оқу мақсаттары жүйесінде көрсетілген.

Сонымен қатар, жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламаларында барлық пәндер бойынша ұзақ мерзімді жоспар берілген. Онда курс материалы тоқсандарға бөлініп көрсетілген. Ұзақ мерзімді жоспарда тақырыптарды игеруге және бөлімшелерді игеруге жұмсалатын сағат сандары көрсетілмеген. Бөлімшелердің арасында сағат санын бөлу құқығы практик-мұғалімге берілген, бірақ материал көрсетілген тоқсанда толық оқытылуы тиіс.

2013 жылғы оқу бағдарламаларымен салыстырғанда оқу пәндердің базалық мазмұнында аздаған өзгерістер бар.

1. 10-11-сыныптарда жаратылыстану-математикалық бағыт бойынша «Алгебра және анализ бастамалары» пәнін оқытуға аптасына 4 сағат бөлінген. Оқыту бағытына сәйкес пәннің базалық мазмұны кеңейтілген.

10-сынып, «Алгебра және анализ бастамалары» оқу пәні, жаратылыстану-математикалық бағыт

Бірінші. Дәстүрлі түрде оқытылып келе жатқан бөлімдер тақырыптармен толықтырылған. Атап айтқан:

- «Функция, оның қасиеттері және графигі» бөліміне «Бөлшек-сызықты функция»;

- «Кері тригонометриялық функциялар» бөліміне «Кері тригонометриялық функциялары бар қарапайым теңдеулер»;

- «Туынды» бөліміне «Кері тригонометриялық функциялардың туындылары»;

- «Туындының қолданылуы» бөліміне «Функция графигінің иілу нүктелері, функция графигінің дөңестігі»

- «Кездейсоқ шамалар және олардың сандық сипаттамалары» бөліміне «Үлкен сандар заңы».

- «Ықтималдық» бөліміне «Жуықтап есептеулер үшін Ньютон биномы (натурал көрсеткішті)», «Толық ықтималдық формуласы және Байес формуласы», «Бернулли формуласы және оның салдарлары», «Нақты құбылыстар мен процестердің ықтималдық модельдері».

Екінші. «Көпмүшелер» жаңа бөлімі қосылған. Бірнеше айнымалысы бар көпмүшелер және олардың стандарт түрі. Біртекті және симметриялы көпмүшелер. Бір айнымалысы бар көпмүшенің жалпы түрі. Көбейткіштерге жіктеу әдісі арқылы бір айнымалысы бар көпмүше түбірлерін табу. Көпмүшені көпмүшеге «бұрыштап» бөлу. Безу теоремасы, Горнер схемасы. Анықталмаған коэффициенттер әдісі. Бүтін коэффициентті көпмүшенің рационал түбірлері

туралы теорема. Квадрат теңдеу түріне келтірілетін жоғары дәрежелі теңдеулер. Үшінші дәрежелі көпмүше үшін жалпыланған Виет теоремасы.

11-сынып, «Алгебра және анализ бастамалары» оқу пәні, жаратылыстану-математикалық бағыт

Бірінші. «Алғашқы функция және интеграл» тарауы «интегралдау әдістері» тақырыбымен толықтырылған.

Екінші. Жаңадан үш тарау қосылды:

- «Комплекс сандар». Жорамал сандар. Комплекс сандар анықтамасы. Алгебралық түрдегі комплекс сандарға амалдар қолдану. Квадрат теңдеулердің комплекс түбірлері. Алгебраның негізгі теоремасы;

- «Дифференциалдық теңдеулер». Дифференциалдық теңдеулер туралы жалпы мағлұмат. Айнымалылары ажыратылатын бірінші ретті дифференциалдық теңдеулер. Екінші ретті тұрақты коэффициентті біртекті сызықтық дифференциалдық теңдеулер;

- «Математикалық статистика элементтері». Бас жиын және таңдама. Дискретті және интервалды вариациялық қатарлар. Кездейсоқ шаманың сандық сипаттамаларын таңдамалар бойынша бағалау.

2. 10-11-сыныптарда қоғамдық-гуманитарлық бағыт бойынша «Алгебра және анализ бастамалары» пәнін оқытуға аптасына 3 сағат бөлінген. Оқыту бағытына сәйкес пәннің базалық мазмұны кеңейтілген.

10-сынып, «Алгебра және анализ бастамалары», қоғамдық-гуманитарлық бағыт.

Пәнді оқытуға аптасына 4 сағат бөлінген. Қолданыстағы оқу бағдарламасымен салыстырғанда шамалы өзгерістер енгізілген. Ол өзгерістер комбинаторика мен ықтималдықтар теориясы материалдарымен байланысты.

Қолданыстағы бағдарламада 11-сыныпта оқытылатын «Кездейсоқ шамалар және олардың сандық сипаттамалары» тарауы 10-сыныпқа көшірілген.

11-сыныпта «Ықтималдық» бөлімі «Ықтималдықтарды қосу және көбейту ережелері» тақырыбымен толықтырылған. Бұл тақырып қолданыстағы бағдарлама бойынша жаратылыстану-математика бағытында ғана оқытылатын.

11-сынып, «Алгебра және анализ бастамалары» оқу пәні, қоғамдық-гуманитарлық бағыт.

Жаңа тарау қосылды:

- «Математикалық статистика элементтері». Бас жиын және таңдама. Дискретті және интервалды вариациялық қатарлар. Кездейсоқ шаманың сандық сипаттамаларын таңдамалар бойынша бағалау.

3. 10-11-сыныптарда жаратылыстану-математикалық бағыт бойынша «Геометрия» пәнін оқытуға аптасына 2 сағат бөлінген. Оқыту бағытына сәйкес пәннің базалық мазмұны кеңейтілген.

10-11-сыныптар «Геометрия» оқу пәні, жаратылыстану-математикалық бағыт.

«Геометрия» оқу пәнінің базалық білім мазмұнында қолданыстағы оқу бағдарламасымен салыстырғанда өзгерістер жоқ.

Оқытудың бұл бағытында «Геометрия» пәнін оқытуда пәннің практикалық бағыттылығы күшейтіледі.

11-сыныптағы жаратылыстану-математикалық бағыт бойынша «Геометрия» оқу пәніне арналған оқу бағдарламасындағы ұзақ мерзімді жоспарға өзгеріс енгізілген («Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 7 наурыздағы № 105 бұйрығы (Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2019 жылғы 12 наурызда № 18382 болып тіркелді).

Содықтан 11-сыныптағы жаратылыстану-математикалық бағыт бойынша «Геометрия» оқу пәнінен күнтізбелік жоспар жасау кезінде төмендегі ұзақ мерзімді негізге алу керек.

78-кесте. Ұзақ мерзімді жоспар үлгісі

Ұзақ мерзімді жоспар бөлімі	Ұзақ мерзімді жоспар бөлімінің мазмұны	Оқыту мақсаттары
1-тоқсан		
10-сыныптағы геометрия курсын қайталау		
Көпжақтар	Көпжақты бұрыш, геометриялық дене туралы түсінік	11.1.1 - көпжақты бұрыш пен геометриялық дене ығымдарын білу, оларды жазықтықта кескіндеу алу;
	Көпжақ ұғымы	11.1.2 - көпжақтың анықтамасын және оның элементтерін білу; 11.3.3 - көпжақтардың элементтерін табуға есептер шығару;
	Призма және оның элементтері, призма түрлері	11.1.3 - призманың анықтамасын, оның элементтерін, призма ытүрлерін білу; оларды жазықтықта кескіндей алу; 11.3.3 - көпжақтардың элементтерін табуға есептер шығару;
	Призманың жазбасы, бүйір және толық бетінің аудандары	11.3.1 - призманың бүйір және толық бетінің аудандары формулаларын қорытып шығару және оларды есептер шығаруда қолдану; 11.1.11 - көпжақтар мен айналу денелерінің жазбаларын жасай алу;
	Пирамида және оның элементтері. Дұрыс пирамида	11.1.4 - пирамиданың анықтамасын, оның элементтерін, пирамида түрлерін білу; оларды жазықтықта кескіндей алу; 11.2.4 - пирамида төбесінің табан жазықтығына проекциясының орналасуын анықтау; 11.3.3 - көпжақтардың элементтерін табуға есептер шығару;
	Қиық пирамида	11.1.5 - қиық пирамида анықтамасын білу, оны жазықтықта кескіндей алу;

		11.3.3 - көпжақтардың элементтерін табуға есептер шығару;
2-тоқсан		
Көпжақтар	Пирамиданың, қиық пирамиданың жазбасы, бүйір беті және толық бетінің аудандары	11.3.2 - пирамиданың (қиық пирамиданың) бүйір және толық бетінің аудандары формулаларын қорытып шығару және оларды есептер шығаруда қолдану; 11.1.11 - көпжақтар мен айналу денелерінің жазбаларын жасай алу;
	Көпжақтардың жазықтықпен қималары	11.2.1 - көпжақтың жазықтықпен қималарын сала білу;
	Дұрыс көпжақтар	11.1.6 - дұрыс көпжақтың анықтамасын білу, дұрыс көпжақтардың түрлерін ажырата білу;
Кеңістіктегі түзу мен жазықтық теңдеулерінің қолданылуы	Кеңістіктегі түзу мен жазықтықтың өзара орналасуы	11.2.6 - кеңістіктегі түзу мен жазықтықтың өзара орналасуын білу;
	Кеңістіктегі нүктеден жазықтыққа дейінгі арақашықтық	11.4.1 – нүктеден жазықтыққа дейінгі арақашықтықты табу формуласын білу және оны есептер шығаруда қолдану;
	Кеңістіктегі түзулер арасындағы бұрышты, түзу мен жазықтық арасындағы бұрышты табу	11.4.2 - түзулер арасындағы бұрышты (түзулердің теңдеулері бойынша) табу; 11.4.3 – координаталар дағы түзулердің параллельдігі мен перпендикулярлығы шартын есептер шығаруда қолдану; 11.4.5 - түзу мен жазықтық арасындағы бұрышты табу;
3-тоқсан		
Айналу денелері және олардың элементтері	Цилиндр және оның элементтері. Цилиндрдің жазбасы, бүйір және толық бетінің аудандары	11.1.7 - цилиндрдің анықтамасын, оның элементтерін білу; цилиндрді жазықтықта кескіндей алу; 11.3.4 - цилиндрдің бүйір беті және толық беті аудандары формулаларын қорытып шығару және оларды есептер шығаруда қолдану; 11.3.5 - айналу денелерінің (цилиндр, конус, қиық конус, шар) элементтерін табуға есептер шығару; 11.1.11 - көпжақтар мен айналу денелерінің жазбаларын жасай алу;
	Конус және оның элементтері. Конустың жазбасы, бүйір және толық бетінің аудандары	11.1.8 - конустың анықтамасын, оның элементтерін білу; конусты жазықтықта кескіндей алу; 11.3.5 - айналу денелерінің (цилиндр, конус, қиық конус, шар) элементтерін табуға есептер шығару; 11.3.6 - конустың бүйір және толық беті аудандары формулаларын қорытып шығару және оларды есептер шығаруда қолдану; 11.1.11 - көпжақтар мен айналу денелерінің жазбаларын жасай алу;
	Қиық конус және оның элементтері.	11.1.9 - қиық конустың анықтамасын, оның элементтерін білу, қиық конусты жазықтықта

	Қиық конустың жазбасы, бүйір және толық бетінің аудандары	кескіндей алу; 11.3.5 - айналу денелерінің (цилиндр, конус, қиық конус, шар) элементтерін табуға есептер шығару; 11.3.7 - қиық конустың бүйір беті және толық беті аудандары формуларын қорытып шығару және оларды есептер шығаруда қолдану; 11.1.11 - көпжақтар мен айналу денелерінің жазбаларын жасай алу;
	Сфера, шар және олардың элементтері. Сфера бетінің ауданы	11.1.10 - сфера, шардың анықтамаларын білу; жазықтықта кескіндей алу; 11.3.8 - сфера бетінің ауданын табуға есептер шығару;
	Сфераға жүргізілген жанама жазықтық	11.2.3 - сфера мен жазықтықтың өзара орналасуын білу; 11.4.4 - координаталардағы сфера мен жазықтықтың өзара орналасуына есептер шығару; 11.3.9 - сфераға жанама жазықтықтың анықтамасын және қасиетін білу; 11.3.10 - шар мен сфераның жазықтықпен қималарына байланысты есептер шығару;
	Цилиндр, конус және шардың жазықтықпен қималары	11.2.2 - цилиндрдің, конустың және шардың жазықтықпен қималарын кескіндеу;
4-тоқсан		
Денелердің көлемдері	Денелер көлемдерінің жалпы қасиеттері	11.3.11 – кеңістік денелерінің көлемдерінің қасиеттерін білу және қолдану;
	Призма көлемі	11.3.12 – призма көлемін табу формуласын білу және оны есептер шығаруда қолдану;
	Пирамида және қиық пирамида көлемдері	11.3.13 - пирамида және қиық пирамида көлемдерін табу формулаларын білу және оларды есептер шығаруда қолдану;
	Цилиндр көлемі	11.3.14 - цилиндр көлемін табу формуласын білу және оны есептер шығаруда қолдану;
	Конус және қиық конус көлемдері	11.3.15 - конус және қиық конус көлемдерін табу формулаларын білу және оларды есептер шығаруда қолдану;
	Кеңістік фигураларының ұқсастығы	11.3.17 - кеңістіктегі ұқсас фигуралар көлемдерінің қасиетін білу және оны есептер шығаруда қолдану;
	Шар және оның бөліктерінің көлемдері	11.3.16 - шар және оның бөліктері көлемдерін табу формулаларын білу және оларды есеп шығаруда қолдану;
	Геометриялық денелердің	11.2.5 - көпжақтар мен айналу денелерінің комбинацияларын жазықтықта кескіндеу;

	комбинациялары	11.3.18 - геометриялық денелерінің комбинациясы на берілген практикалық мазмұнды есептер шығару;
10-11-сыныптардағы геометрия курсына қайталау		

3. 10-11-сыныптарда қоғамдық-гуманитарлық бағыт бойынша «Геометрия» пәнін оқытуға аптасына 1 сағат бөлінген. Оқыту бағытына сәйкес пәннің базалық мазмұны кеңейтілген.

10-11-сыныптар, «Геометрия» оқу пәні, қоғамдық-гуманитарлық бағыт.

«Геометрия» оқу пәнінің базалық білім мазмұнында қолданыстағы оқу бағдарламасымен салыстырғанда өзгерістер жоқ.

Қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарға арналған "Информатика" пәнін оқыту мақсаты білім алушыларды негізгі біліммен, тиімді пайдалануға арналған заманауи ақпараттық технологиялармен жүретін жұмыс дағдылары және қабілеттерімен қамтамасыз ету болып табылады.

Қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-сыныпқа арналған "Информатика" оқу пәнінің базалық білім мазмұны:

1) "Компьютерлік жүйелер"

Ақпараттық қауіпсіздік: "ақпараттық қауіпсіздік", деректер "құпиялылығы" және "тұтастығы"; қауіпсіздік шаралары - деректерді резервтік көшіру және шифрлау; жеке тұлғаны сәйкестендіру әдістері;

2) "Ақпараттық объектілерді құру және түрлендіру"

Дизайн теориясы: "дизайн", "қолданылуы", визуалды дизайнның классификациясы; Ақпаратты қабылдау принциптері; "жақсы дизайн" қағидаттары (ыңғайлылық, қарапайымдылық); графикалық файл пішімдері; графикалық файлдарды түрлендіру; сайттың дизайн-макетін әзірлеу.

Бейне контентін құру: видео түсірілімнің негізгі қағидалары және бейнелерді өңдеу; бейнемен жұмыс істеу бағдарламалары; бейне клиптерді өңдеу.

Веб-жобалау: сайттар конструкторы; веб-беттегі мультимедиа; сайтты алға жылжыту әдістері; сайтты жариялау.

3) "Ақпараттық процестер мен жүйелер"

Ақпараттық технологияларды дамытудың қазіргі заманғы үрдістері: машиналық оқытудың принциптері, нейрондық желілер; жасанды интеллект қолдану салалары; Blockchain (блокчейн) технологиясының мақсаты мен жұмыс принципі.

Қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 11-сыныпқа арналған "Информатика" оқу пәнінің базалық білім мазмұны:

1) "Компьютерлік жүйелер"

Бұлттық технологиялар: файлдарды ортақ пайдалану.

Ақпараттық қауіпсіздік: ақпаратты және зияткерлік меншікті қорғау; электрондық цифрлық қолтаңба, мақсат, қолдану алгоритмі.

2) "Ақпараттық объектілерді құру және түрлендіру"

3D – модельдеу: виртуалды және кеңейтілген шындық; олардың адам денсаулығына әсері; бірінші тұлға көрінісімен 3D панорама (виртуалды саяхат) жасау.

3) "Ақпараттық процестер мен жүйелер"

Ақпараттық технологияларды дамытудағы заманауи үрдістер: Қазақстанда цифрландыру процесінің қазіргі заманғы үрдістері; электрондық үкімет порталы.

4) "Қосымшаларды әзірлеу"

Мобильді қосымшалар: мобильді қосымшалар интерфейсі; мобильді қосымшаларды әзірлеу және орнату.

IT Startup (ай-ти стартап): Crowdfunding (краудфандинг) платформаларының жұмыс қағидалары; маркетингтік жарнама, өнімді өткізу және сату жолдары.

Жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11 сыныптарда "Информатика" оқу пәнін оқытудың мақсаты білім алушыларды аппараттық және бағдарламалық қамтамасыз ету саласында терең біліммен, іскерлікпен және дағдылармен қамтамасыз ету, қазіргі заманғы ақпараттық технологияларды практикада тиімді пайдалану үшін деректерді, ақпараттық процестер мен жүйелерді ұсыну, ақпараттық объектілерді, Компьютерлік желілер мен ақпараттық қауіпсіздікті құру және қайта құру болып табылады.

Жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-сыныпқа арналған "Информатика" оқу пәнінің базалық мазмұны:

1) Аппараттық және программалық қамтамасыз ету: басқару құрылғысының (бұдан әрі - БҚ), арифметика-логикалық құрылғының (бұдан әрі - АЛҚ) және жад регистрінің процессордың бір бөлігі ретінде функциясын сипаттау.

2) Деректерді ұсыну: есептеу жүйелері: ондық жүйедегі бүтін сандарды екілік, сегіздік, он алтылық санау жүйесіне аудару және кері аудару. Компьютердің логикалық негіздері: логикалық операциялар (дизъюнкция, конъюнкция, инверсия); логикалық өрнектер; ақиқат кестесі; Компьютердің логикалық элементтері (конъюнктор, дизъюнктор, инвертор); логикалық сызбалар. Ақпаратты кодтау: Unicode (юникод) және ASCII (аск(и)и) символдарын кодтау кестелері.

3) Ақпараттық процестер мен жүйелер: реляциондық деректер қоры: жол, жазба, индекс, бірінші кілт; Bigdata (бигдейта) (үлкен деректер). Деректер қорын "structured query language" (стракчуред куери лангуйдж) ("құрылымдалған сұраныстар тілі") (бұдан әрі SQL (эс кю эль)) әзірлеу: деректер қорын, мәліметтер типін, біркестелі және көпкестелі деректер қоры; формалар; есептер; сұраныстар. Құрылымдық сұраныстар: конструктор режимінде іріктеуге сұраныстар жасау, SQL (эс кю эль), конструктордың және (SQL) (эс кю эль) көмегімен іріктеуге бағытталған сұраныстарды жасау; web (веб)-беттердің деректер қорымен байланысы.

4) Ақпараттық объектілерді құру және түрлендіру: web-жобалау: HTML (аш ти эм эл) (Hyper Text Markup Language — (хайпер текст маркап лангуйдж) "гипермәтіндік белгілеу тілі"), CSS (си эс эс) (Cascading Style Sheets —

(каскадинг стайл шит) каскадты кестелер стилі); скрипттерді пайдалану, web (веб)-парақшаға мультимедиа нысандарын енгізу.

5) Қосымшаларды әзірлеу: алгоритмдер мен программалар: пайдаланушы функциялары және процедуралары, жолдармен жұмыс жасау, файлдармен жұмыс жасау, сұрыптау әдістері; графтардағы іздеу алгоритмдері.

6) Компьютерлік желілер және ақпараттық қауіпсіздік: компьютерлік желілерді ұйымдастыру: желілік компоненттер (тораптар, маршрутизаторлар, коммутаторлар); IP (ай-пи)-мекен-жайы; DNS (ди эн эс) (Domain Name System (домейн нейм систем) — домендік атаулар жүйесі); жеке виртуалды желілер. Ақпараттық қауіпсіздік: ақпараттық қауіпсіздік, құпиялық, тұтастық және қол жетімділік; деректерді шифрлау; пайдаланушы деректерінің қауіпсіздік шаралары - құпиясөздер, есеп жазбалары, сәйкестендіру, биометриялық сәйкестендіру.

Жаратылыстану-математикалық бағыттағы ІІ-сыныпқа арналған "Информатика" оқу пәнінің базалық мазмұны:

1) аппараттық және программалық қамтамасыз ету: мобильдік құрылғылар сипаттамасы. Программалық қамтамасыз ету: Виртуалды машиналар; аппараттық және программалық қамтамасыз етудің даму заңдылықтары;

2) ақпараттық процестер мен жүйелер: ақпараттық технологияларды дамытудағы қазіргі заманғы процестер: машина оқыту қағидаттары, нейрондық желілер; жасанды интеллект; нейрондық желілерді жобалау; "мұғаліммен оқыту" әдісі; Blockchain технологиясы; Қазақстанда цифрландыру процесінің ағымдағы үрдістері; электрондық үкімет порталы; "заттар интернеті";

3) ақпараттық объектілерді құру және түрлендіру: 3D – модельдеу: виртуалды және кеңейтілген шындық; олардың адам денсаулығына әсері; бірінші тұлға көрінісімен 3D панорама (виртуалды саяхат) жасау;

4) қосымшаларды әзірлеу: мобильді қосымшалар: мобильді қосымшалар интерфейсі; мобильді қосымшаларды әзірлеу және орнату; ақылды үй, ақылды үй құрылғысымен басқару үшін программаларды әзірлеу. IT Startup (ай-ти стартап): Crowdfunding (краудфандинг) платформаларының жұмыс қағидалары; маркетингтік жарнама, өнімді өткізу және сату жолдары;

5) компьютерлік желілер және ақпараттық қауіпсіздік: ақпараттық қауіпсіздік: ақпараттарды және зияткерлік меншікті қорғау; электрондық цифрлық қолтаңба, сипаттау, пайдалану алгоритмі.

«Алгебра және анализ бастамалары» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 79-кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) саны көрсетілген.

79-кесте. «Алгебра және анализ бастамалары» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан

10-сынып ЖМБ	3	3	3	2
10-сынып ҚГБ	2	3	3	1
11-сынып ЖМБ	2	2	3	1
11-сынып ҚГБ	1	1	2	1

«Алгебра және анализ бастамалары» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары болған жағдайда барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі).

«Геометрия» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 80-кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) саны көрсетілген.

80-кесте. «Геометрия» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
10-сынып ЖМБ	1	1	2	1
10-сынып ҚГБ	-	1	2	1
11-сынып ЖМБ	1	2	1	1
11-сынып ҚГБ	-	1	1	1

«Геометрия» пәні бойынша (ЖМБ) карантиндік және шектеу іс-шаралары болған жағдайда барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі). 2020-2021 оқу жылының I тоқсанында ҚР БҒМ 2020 жылғы 13 тамыздағы №345 бұйрығына сәйкес аптасына 1 сағат жүргізілетін пәндер бойынша БЖБ өткізілмейді.

«Информатика» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

«Информатика» пәні бойынша оқу жылының тоқсандарындағы бойынша жиынтық бағалау саны 81-кестеде көрсетілген.

81-кесте. «Информатика» пәні бөлімдері бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлімдер бойынша жиынтық бағалау саны			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
10 сынып ЖМБ	2	1	1	1
10 сынып ҚГБ	2	1	1	1
11 сынып ЖМБ	1	2	2	1

11 сынып ҚҒБ	1	1	2	1
--------------	---	---	---	---

2020-2021 оқу жылының I тоқсанында ҚР БҒМ 2020 жылғы 13 тамыздағы №345 бұйрығына сәйкес аптасына 1 сағат жүргізілетін пәндер бойынша БЖБ өткізілмейді.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің "Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгерімін ағымдағы бақылауды, аралық және қорытынды аттестаттау жүргізудің үлгі ережесін бекіту туралы" 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына (2019 жылғы 26 қарашаға № 509 өзгерістер мен толықтырулармен) төмендегі пункт енгізілген:

14-4. Оқу жүктемесі аптасына 1 сағат болған жағдайда БЖБ бөлімдерді біріктіре отырып, бір тоқсанда екі реттен артық өткізілмейді, қорытынды баға жарты жылда қойылады.

Осылайша, қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы "Геометрия" және "Информатика" оқу пәндері бойынша 10-11-сыныптарда тек бөлім бойынша жиынтық бағалау жүргізіледі және олардың қорытындысы бойынша жарты жылдық баға қойылады, ал тоқсан бойынша жиынтық бағалау жүргізілмейді.

«ЖАРАТЫЛЫСТАНУ» БІЛІМ САЛАСЫ

«Жаратылыстану» білім саласы бойынша жаңартылған оқу бағдарламаларымен келесі пәндер оқытылады: «Физика», «География», «Биология», «Химия».

«Физика» оқу пәні

Физика курсының оқу мақсаты - білім алушылардың ғылыми дүниетанымдық негіздерін, әлемнің жаратылыстанымдық-ғылыми бейнесін тұтастай қабылдауын, өмірде маңызды практикалық мәселелерді шешуде табиғат құбылыстарын бақылау, жазу, талдау қабілеттерін қалыптастыру.

Мақсатқа сәйкес оқу пәнін оқытудың негізгі міндеттері:

1) білім алушылардың әлемнің заманауи физикалық бейнесінің негізінде жатқан заңдылықтар мен принциптер туралы іргелі білімді, табиғатты танудың ғылыми әдістерді меңгеруіне ықпал ету;

2) білім алушылардың интеллектуалдық, ақпараттық, коммуникативтік және рефлексивтік мәдениетін дамытуға, физикалық экспериментті және зерттеу жұмыстарын орындау дағдыларын қалыптастыру;

3) оқу және зерттеу қызметіне жауапкершілікпен қарауға тәрбиелеу;

4) меңгерген дағдыларды табиғат ресурстарын пайдалану мен қоршаған ортаны қорғауда, қоғам мен адам өмірінің қауіпсіздігін қамтамасыз етуде қолдану.

«Физика» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

1) Жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-сыныпта – аптасына 4 сағатты, оқу жылында 136 сағатты;

2) Қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-сыныпта – аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты құрайды.

10-11 сыныпқа арналған жаңартылған мазмұндағы бағдарлама 10 бөлімнен тұрады:

- ✓ механика;
- ✓ жылу физикасы;
- ✓ электр және магнетизм;
- ✓ электромагниттік тербелістер;
- ✓ электромагниттік толқындар;
- ✓ оптика;
- ✓ салыстырмалы теорияның элементтері;
- ✓ кванттық физика;
- ✓ нанотехнология және наноматериалдар;
- ✓ космология

10-сыныпта Кинематика, Теңудемелі қозғалыс кинематикасының негізгі теңдеулері мен ұғымдары, Динамика, Статика, Сақталу заңдары, Сұйықтар мен газдардың механикасы, «Газдардың молекулалық- кинетикалық теория негіздері», «Газ заңдары», «Термодинамика негіздері», Сұйық және қатты денелер, Электростатика, Тұрақты ток, Өртүрлі ортадағы электр тогы, Магнит өрісі, Электромагниттік индукция тақырыптары оқытылады.

Жаңартылған мазмұндағы бағдарламаның тиімді ерекшеліктерінің бірі білім алушыларды теориядан тәжірибеге бағыттау болып табылады. Осы орайда, тәжірибелік дағдыларды дамыту мақсатында жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-сыныпта 9 Зертханалық жұмыс, 15 практикалық жұмыстар жұмыс қамтылды.

Зертханалық жұмыстар тоқсан бойынша төмендегідей реттілікпен жүргізіледі.

1-тоқсанда:

- *«Көлбеу жазықтық бойымен қозғалатын дененің үдеуін анықтау»;*
- *«Ұшу қашықтығының лақтыру бұрышына тәуелділігін зерттеу»;*
- *«Көлбеу науамен сырғанайтын дененің қозғалысын оқып үйрену»;*
- *«Бір-біріне бұрыш жасай бағытталған күштерді қосу»;*
- *«Тұтқыр сұйықта қозғалатын кішкентай шардың жылдамдығының оның радиусынан тәуелділігін зерттеу»;*

3-тоқсанда:

- *«Өткізгіштерді аралас жалғауды оқып үйрену»;*
- *«Ток көзінің электр қозғаушы күші мен ішкі кедергісін анықтау»;*
- *«Шамның қыл сыманың, резистордың және жартылай өткізгіш диодтың вольт-амперлік сипаттамасы»;*
- *«Бір валетті ионның электр зарядын өлшеу».*

Электр зарядын өлшеу бірқалентті ион;

11-сынып «Физика» оқу пәнінің базалық мазмұны: механикалық тербелістер; гармоникалық тербелістердің теңдеулері мен графиктері; электромагниттік тербелістер; еркін және мәжбүрлі электромагниттік тербелістер; механикалық және электромагниттік тербелістер арасындағы

ұқсастықтар; айнымалы ток; электромагниттік толқындар, оптика; салыстырмалылық теориясының элементтері; Атомдық және кванттық физика; нанотехнологиялар мен наноматериалдар; космология.

Зертханалық жұмыс № 1. Трансформатор орамаларындағы орамдардың санын анықтау.

Зертханалық жұмыс № 2. Ауадағы дыбыс жылдамдығын анықтау.

Зертханалық жұмыс № 3. Дифракциялық тордың көмегімен жарық толқынының ұзындығын анықтау.

Зертханалық жұмыс № 4. Жарық интерференциясын, дифракциясын және поляризациясын бақылау.

Зертханалық жұмыс № 5. Шынының сыну көрсеткішін анықтау.

Зертханалық жұмыс № 6. Сәуле шығарудың тұтас және сызықты спектрлерін бақылау.

Зертханалық жұмыс № 7. Зарядталған бөлшектердің тректерін дайын фотосуреттер бойынша зерттеу.

11-сыныпта ЕМН 7 зертханалық және 6 практикалық жұмыс жүргізу қарастырылған. Физика бойынша 10-11-сыныптарда зертханалық және практикалық жұмыстардың саны Оқу мақсаты мен 2 сағаттық апталық жүктеме аясында оқылатын тақырыптарға байланысты азаяды.

ҚГБ оқу пәнінің мазмұны 9 бөлімнен тұрады:

- 1) Механика;
- 2) молекулалық физика;
- 3) Электр және магнетизм;
- 4) тербелістер;
- 5) толқындар;
- 6) Оптика;
- 7) кванттық физика;
- 8) Нанотехнология және наноматериалдар;
- 9) Космология.

Келесі зертханалық және практикалық жұмыстар жүргізіледі.

10-сыныпта:

Зертханалық жұмыс № 1. Түрлі тұтқырлықтағы сұйықтықтардағы шариктің қозғалысын зерттеу

Зертханалық жұмыс № 2. Электролиттерде токтың пайда болу жағдайларын зерттеу.

Практикалық жұмыс. Тұрмыстық аспаптардың жұмыс құны мен қуатын есептеу.

11-сыныпта:

Зертханалық жұмыс № 1. Трансформатор орамаларындағы орамдардың санын анықтау.

Зертханалық жұмыс № 2. Дифракциялық тордың көмегімен жарық толқынының ұзындығын анықтау.

Зертханалық жұмыс № 3. Жарықтың поляризациясын бақылау.

Зертханалық жұмыс № 4. Шынының сыну көрсеткішін анықтау.

Зертханалық жұмыс № 5. Жартылай ыдырау кезеңін анықтау".

Төменде кестеде бөлім үшін жиынтық бағалау саны, БЖБ үшін балл саны келтірілген.

Кесте 82. 10-11 сыныптардағы «Физика» оқу пәні бойынша жиынтық бағалау саны

№	Пәні	Тілі	сынып	Барлық БЖБ				ТЖБ балдары			
				1 тоқ	2 тоқ	3 тоқ	4 тоқ	1 тоқ	2 тоқ	3 тоқ	4 тоқ
10 -сынып											
Қоғамдық-гуманитарлық бағыт											
	Физика	Қаз	10	3	3	3	2	25	25	25	25
	Физика	русск	10	3	3	3	2	25	25	25	25
	Физика	англ	10	3	3	3	2	25	25	25	25
10 -сынып											
Жаратылыстану-математикалық бағыт											
	Физика	Қаз	10	3	3	3	2	30	30	30	30
	Физика	русск	10	3	3	3	2	30	30	30	30
	Физика	англ	10	3	3	3	2	30	30	30	30
11-сынып											
Қоғамдық-гуманитарлық бағыт											
	Физика	Қаз	11	3	3	3	1	25	25	25	25
	Физика	русск	11	3	3	3	1	25	25	25	25
	Физика	англ	11	3	3	3	1	25	25	25	25
11-сынып											
Жаратылыстану-математикалық бағыт											
	Физика	Қаз	11	3	3	3	1	30	30	30	30
	Физика	русск	11	3	3	3	1	30	30	30	30
	Физика	англ	11	3	3	3	1	30	30	30	30

«Физика» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары болған жағдайда барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

«География» оқу пәні

География интеграциялық ғылым ретінде қамтиды жаңа салаларды қамтиды. География пәнінің мұғалімі жұмысы енді ақпараттық технологиялар мен геоақпараттық жүйелермен тығыз байланысты.

«География» пәнінің мақсаты – оқушылардың қоғам мен географиялық кеңістіктің барлық деңгейлерінде туындаған геоэкологиялық, геоэкономикалық, әлеуметтік, геосаяси және ғаламдық проблемаларды шешуге бағытталған географиялық білімдерін, біліктері мен дағдыларын қолдану үшін жағдай жасау.

Пәннің міндеттері:

➤ оқушылардың бойында географиялық кеңістіктік ойлауды, географиялық мәдениет пен тілді дамыту;

➤ геоэкологиялық, геосаяси, геоэкономикалық, әлеуметтік үдерістер мен құбылыстарды зерттеу үшін ғаламдық, аймақтық және жергілікті ұстанымдардың түсінуін дамыту;

➤ оқушыларға картографияны, геоэкологияны, геоэкономиканы, геосаясатты, елтану мен адамзаттың ғаламдық проблемаларын зерттеу барысында геокеңістіктік деректерді өңдеудің заманауи әдістерін қолдану үшін жағдай жасау;

➤ оқушының бойында қазіргі дүниенің географиялық көрінісін іс-әрекеттер арқылы зерттеп-тану барысында құндылықтар жүйесін қалыптастыру;

➤ геокеңістіктік әдістер және деректермен жұмыс істейтін мамандық пен кәсіп иелері атқаратын әрекеттерді орындату арқылы оқушыларға кәсіби бағдар беру.

«География» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

1) Жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-сыныпта – аптасына 4 сағатты, жаратылыстану-математикалық бағыттағы 11-сыныпта – аптасына 4 сағатты, жалпы оқу жылында 136 сағатты;

2) Қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-сыныпта – аптасына 3 сағатты, Қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 11-сыныпта – аптасына 3 сағатты, оқу жылында 102 сағатты құрайды.

«География» оқу пәнінің мазмұны 7 бөлімді қамтиды:

- 1) географиялық зерттеу әдістері;
- 2) картография және геоинформатика;
- 3) табиғатты пайдалану және геоэкология;
- 4) геоэкономика;
- 5) геосаясат;
- 6) елтану;
- 7) адамзаттың ғаламдық проблемалары.

Оқу пәнінің 10-11-сыныптарға арналған базалық білім мазмұны: «Географиялық зерттеу әдістері», «Картография және геоинформатика», «Табиғатты пайдалану және геоэкология», «Геоэкономика», «Геосаясат», «Елтану», «Адамзаттың ғаламдық проблемалары» тақырыптарын қамтиды. Оқыту «шиыршықты» принциптің негізінде оқыту мақсаттарын кеңейту, күрделендіру арқылы жүзеге асырылады.

Төменде 83-кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) саны көрсетілген.

83-кесте. 10-11-сыныптардағы «География» пәні бойынша жиынтық бағалаулар саны

Сынып	Жиынтық бағалау саны бөлім/ортақ тақырып үшін
-------	--

	1-тоқсан	2-тоқсан	3 -тоқсан	4 -тоқсан
10-сынып ЖМБ	3	1	2	2
10 -сынып ҚГБ	3	1	2	2
11-сынып ЖМБ	3	1	2	2
11-сынып ҚГБ	3	1	2	2

«География» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары болған жағдайда барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

«Биология» оқу пәні

«Биология» оқу пәнінің мақсаты – білім алушылардың заман талаптарына сай білімдері мен біліктерін дамыту; өмірдің мәнін, дамуын, оның түрлі ұйымдасу деңгейлерінде көрініс табуын түсіну; өмірдің ең басты құндылық ретіндегі маңызын түсінетін жан-жақты дамыған тұлғаны дайындау.

Оқу пәнінің міндеттері:

1) табиғаттың даму заңдарын түсінуге негізделе отырып, адамның табиғаттағы рөлін анықтайтын маңызды биологиялық білімдер мен біліктер ауқымын кеңейту;

2) табиғаттың даму және тіршілігін жалғастыру заңдарын жаңа білімдерді алу, оларды ары қарай дамыту және тереңдету негізі және құралы ретінде пайдалану;

3) жүйені меңгеру барысында ғылым білім мен дүниетаным негіздерін; шығармашылық дербестік пен сын тұрғысынан ойлау қабілетін; зерттеушілік дағдыларын қалыптастыру;

4) әдеп мәселелерімен және қоғамның әлеуметтік өмірі мен еңбек әрекетіне тікелей қатысумен байланысты қоршаған шынайылықта еркін бағдарлануға мүмкіндік беретін, бастамашыл тұлғаның қасиеттерін дамыту;

5) білім алушылардың білім алуды және өздігінен білім алуды жалғастыруы үшін қажетті зияткерлік біліктерді дамыту.

«Биология» оқу пәнінің мазмұнын ұйымдастыру

«Биология» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

Жаратылыстану-математикалық бағытта:

10-сыныпта – аптасына 4 сағат, оқу жылында 136 сағат;

11-сыныпта – аптасына 4 сағат, оқу жылында 136 сағат.

Қоғамдық-гуманитарлық бағытта:

10-сыныпта – аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат;

11-сыныпта – аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат.

Биологиялық ғылымдар тірі организмдердің құрылымы мен функцияларын, олардың дамуы мен тіршілік ортасымен өзара қарым-қатынасын зерттейді. Қазіргі заманғы көзқарастар бойынша өмір - бұл ірі органикалық молекулалардан тұратын және энергия мен қоршаған ортамен заттармен алмасу нәтижесінде өз өмірін сақтап қалуға және өзін-өзі қалпына келтіруге қабілетті күрделі биологиялық жүйелердің өмір сүру процесі.

Оқу пәнінің мазмұны мынадай төрт бөлімнен тұрады:

- *тірі ағзалардың көптүрлілігі, құрылымы мен қызметтері;*

- көбею, тұқым қуалаушылық, өзгергіштік. Эволюциялық даму;
- ағза мен қоршаған орта;
- қолданбалы кіріктірілген ғылымдар.

1. «Тірі ағзалардың көптүрлілігі, құрылымы мен қызметтері» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады:

тірі ағзалардың көптүрлілігі; қоректену; заттардың тасымалдануы; тыныс алу; бөліп шығару; қозғалыс; координация және реттелу.

2. «Көбею, тұқым қуалаушылық, өзгергіштік. Эволюциялық даму» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады: көбею; жасушалық айналым; өсу және даму; тұқым қуалаушылық пен өзгергіштік заңдылықтары; селекция негіздері; эволюциялық даму.

3. «Ағза мен қоршаған орта» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады: биосфера, экожүйе, популяция; экология және адам қызметінің қоршаған ортаға әсері.

4. «Қолданбалы кіріктірілген ғылымдар» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады: молекулалық биология мен биохимия; жасушалық биология; микробиология және биотехнология; биомедицина және биоинформатика.

«Биология» оқу пәнінің жаңартылған бағдарламасына келесідей жаңа тақырыптар енгізілді:

- Полимеразды тізбекті реакцияны қолдану
- Биомеханиканы робототехникада қолдану
- Адам денесіндегі қан мен басқа сұйықтықтарды жасанды тазарту.

Диализ әдісі

➤ Грамм оң және грамм теріс бактериялар және олардың құрылыс ерекшеліктері

- Биомедицина және биоинформатика
- Миелинденген және миелинденбеген нейрондар
- Қартаю үрдісі

Негізгі бөлімдер жылдан жылға қайталанып, әрбір бөлім бойынша оқу мақсаттары білім алушылардың жас ерекшеліктері ескеріле отырып күрделенетініне назар аудару керек.

Әрбір бөлімдегі оқу мақсаттары білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, оқудың әр кезеңінде маңызды түсініктер жүйелі түрде қайталанып отырады.

Жалпы 10-11 сыныптарда екі бағытта да бағдарлама мазмұны бірдей. Айырмашылық оқу мақсаттарының санында, мысалы 10-сыныпта жаратылыстану-математикалық бағыттағы бағдарламада 62 оқу мақсаты, ал қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы бағдарламада 47 оқу мақсаты бар. Ал 11-сыныпта жаратылыстану-математикалық бағыттағы бағдарламада 45 оқу мақсаты, ал қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы бағдарламада 38 оқу мақсаты бар.

Бағдарламаның ерекшеліктерінің бірі – теориядан гөрі тәжірибеге қарай бағытталуы болып табылады. Білім алушыға биологиялық білім беріп қана қоймай, алған білімдерін болашақта өмірінде қолдана алатындай жағдай жасау.

Оны жүзеге асыру үшін жаттанды білім бермей, өз қолдарымен тәжірибе жасауға баулу.

Төмендегі кестеде зертханалық жұмыстардың саны ұсынылады.

84-кесте. «Биология» пәні бойынша зертханалық жұмыс саны

Сыныптар	Зертханалық жұмыс саны	Модельдеу саны
ЖМБ 10 сынып	8	4
ҚГБ 10 сынып	5	1
ЖМБ 11 сынып	13	3
ҚГБ 11 сынып	7	2

Нәтижесінде білім алушылар биология сабақтарында практикалық тапсырмаларды шешу үшін білім мен дағдыларды қалыптастыруға бағытталған қоршаған ортаны дербес зерттейді.

Оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) қарастырылған. Төменде бөлім/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау саны көрсетілген

85-кесте. «Биология» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сыныптар	Бөлімдер/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау саны			
	ЖМБ 10 сынып	2	3	3
ҚГБ 10 сынып	2	3	3	3
ЖМБ 11 сынып	2	3	3	3
ҚГБ 11 сынып	2	3	3	3

«Биология» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары болған жағдайда барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

«Химия» оқу пәні

Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптарға арналған "Химия" пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 7 наурыздағы № 105 бұйрығымен бекітілген.

Ал қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарға арналған «Химия» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы «27» шілдедегі № 352 бұйрығымен бекітілген.

«Химия» пәнін оқытудың мақсаты - білім алушыларға зат және олардың айналымы, заттар қасиеттерінің олардың құрамы мен құрылысына тәуелділігін түсіндіретін заңдар мен теориялар туралы білім жүйесін ұсыну, білім алушыларға химиялық үдерістердің мағынасын, негізгі заңдар мен заңдылықтарды түсініп, оларды шынайы өмірде қауіпсіз қолдана алуға, ақпаратты сыни бағалауға және шешім қабылдауға мүмкіндік беру.

Негізгі міндеттері:

1) заттар және олардың бір-бірімен әрекеттесу заңдылығы туралы білім жүйесін қалыптастыру (фактілер, түсініктер, заңдар және теориялар);

2) зияткерлік және экспериментальдық және зерттеушілік біліктер мен дағдылар түрінде іс-әрекеттердің танымал әдістерін жүзеге асыру тәжірибелерін қалыптастыру;

3) жаңа проблемаларды шешуде жаңа бір жағдайда бұрын меңгерілген білім және білікті өз бетімен жаңғыртуды талап ететін шығармашылық, ізденіс іс-әрекеттер тәжірибесін қалыптастыру, танымал іс-әрекеттер негізінде жаңа әдісін қалыптастыру;

4) қоғамның әрбір мүшесінің өмірлік проблемасын шешуге әсер ететін, "Химия" пәнінің жиынтық үлесі болып табылатын өзекті және пәндік күзиреттіліктің қалыптасуында көрінетін, қоршаған ортаға қарым-қатынасын көрсететін адам әрекетінің объектіге немесе қаражатқа құнды және сындарлы қарым-қатынас тәжірибесін қалыптастыру.

«Химия» оқу пәнінің мазмұнын ұйымдастыру

«Химия» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

Жаратылыстану-математикалық бағытта:

10-сыныпта – аптасына 4 сағат, оқу жылында 136 сағат;

11-сыныпта – аптасына 4 сағат, оқу жылында 136 сағат.

Қоғамдық-гуманитарлық бағытта:

10-сыныпта – аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат;

11-сыныпта – аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағат.

Оқу пәнінің мазмұны 5 бөлімнен тұрады:

- *заттардың бөлшектері;*
- *химиялық реакциялардың жүру заңдылықтары;*
- *химиялық реакциялардың энергетикасы;*
- *химия және қоршаған орта;*
- *химия және өмір.*

«Заттардың бөлшектері» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады: атомдар, иондар және молекулалар; атом құрамы мен құрылысы, атомда электрондардың қозғалысы мен таралуы; химиялық байланыстың түрлері.

«Химиялық реакциялардың жүру заңдылықтары» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады: периодтық заң мен периодтық жүйе; заттар массасының сақталу заңы; стандартты электрондық потенциалдар.

«Химиялық реакциялардың энергетикасы» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады: экзотермиялық және эндотермиялық реакциялар; химиялық реакцияның жылдамдығы; химиялық тепе-теңдік; қышқылдар мен негіздер теориялары. Электролиттер ерітінділеріндегі иондық тепе-теңдіктер.

«Химия және қоршаған орта» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады: Жер химиясы; көміртек және оның қосылыстары.

«Химия және өмір» бөлімі «Биохимия» бөлімшесінен тұрады.

«Химия» оқу пәнінің жаңартылған бағдарламасына келесідей жаңа бөлімдер енгізілді:

Аналитикалық әдістер

Қышқыл және негіздер теориясы

Кешенді қосылыстар

Жаңа заттарды және материалдарды өндіру

Сонымен қатар төмендегі тақырыптар тереңірек оқытылады:

- *Атом құрылысы*
- *Периодтық заң*
- *Химиялық байланыс*
- *Кинетика*
- *Термодинамика*
- *Химиялық тепе-теңдік*
- *Тотығу-тотықсыздану реакциялары*

Жаңартылған мазмұндағы бағдарлама ерекшеліктерінің бірі – теориядан гөрі тәжірибеге қарай бағытталуы болып табылады. Білім алушыға биологиялық білім беріп қана қоймай, алған білімдерін болашақта өмірінде қолдана алатындай жағдай жасау. Оны жүзеге асыру үшін жаттанды білім бермей, өз қолдарымен тәжірибе жасауға баулу. Жаңартылған бағдарламада қауіпсіз зертханалық сынақтар, тәжірибелік жұмыстар, көрсетілімдер, үйдегі химиялық ғылыми тәжірибелерді ұйымдастыру және жүргізу арқылы зерттеу дағдыларын және функционалдық сауаттылықты қалыптастыру қарастырылған.

Төменде 86-кестеде химия бойынша практикалық, зертханалық жұмыстар мен демонстрациялар тізімі берілген.

Сыныптар	Зертханалық жұмыстар	Практикалық жұмыстар
	саны	саны
ЖМБ 10 сынып	9	4
ҚГБ 10 сынып	10	3
ЖМБ 11 сынып	13	4
ҚГБ 11 сынып	8	2

Оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) қарастырылған. Төменде бөлім/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау саны көрсетілген

87-кесте. «Химия» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сыныптар	Бөлімдер/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау саны			
ЖМБ 10 сынып	3	3	3	3
ҚГБ 10 сынып	2	3	3	2
ЖМБ 11 сынып	3	3	3	3
ҚГБ 11 сынып	3	3	3	2

«Химия» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары болған жағдайда барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасының Білім және ғылымын дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында (бұдан әрі-БДМБ) білім алушылар мен ата-аналардың тілектерін ескере отырып, мектептерде педагог кадрлардың дайындығына қарай жекелеген пәндерді үш тілде оқытуға біртіндеп көшу қамтамасыз етіледі.

«Физика», «Химия», «Биология», «Информатика» оқу пәндерін ағылшын тілінде оқыту толық және ішінара батыру режимінде жүзеге асырылады.

Ағылшын тілінде ЖМБ бағытындағы пәндерді оқытудың негізгі құралы пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдістемесі (CLIL технологиясы) болып табылады.

ЖМБ бойынша оқу пәндерін ағылшын тілінде оқытатын педагогтерге:

1. Сабақтарда тілдік дағдыларды дамыту және пәндік мазмұнға оқытуды біріктіру. Мұғалімдер білім алушылармен сабақтың жоспарланған пәндік және тілдік мақсаттарын (оқыту мақсаты емес) сабақтың басында (тілдік мақсаттар пәндік мазмұн мақсаттарына қол жеткізуге толық байланысты болуы тиіс.) Педагог сабақта пәндік мазмұны мен тілдік мақсаттары бойынша оқытудың таңдап алынған мақсаттарын ескере отырып, барлық оқу іс-әрекетін қалыптастыруы қажет (мұғалім оқушылардың сабақтың барлық кезеңдерінде олардың сабақтарға қол жеткізуіне үнемі назар аударады, сондықтан білім алушылар олардың үйреніп жатқанын және неге екенін түсіндіре алады). Басқаша айтқанда, педагогтер оқу нәтижелерін қалыптастыра білуі тиіс.

2. ***Кіруде ағылшын тілінде және оқу тілдерінде түсінікті, терең және қажетті мазмұнмен қамтамасыз ету. Оқылатын пәндік мазмұнды қабылдауды жеңілдету.*** Ағылшын тілінде ЕМН пәндерін оқытатын мұғалімдер сабақта скаффолдинг стратегиясын қолдануға тырысу керек, яғни білім алушыны бай пәндік мазмұнмен, сондай-ақ ауызша және жазбаша сөйлеуді дамытуға ықпал ететін мазмұнмен қоршауға алу керек.

3. ***Тілдік қызметтің негізгі түрлерін*** (сөйлеу, тыңдау, оқу және жазу) дамыту үшін пәндік мазмұнда мен тілді, әртүрлі жазбаша және сөйлеудің дереккөздерін меңгерту үшін аутенттік мәтіндер, артефактілерді және материалдарды пайдалану.

4. Мұғалімдердің **скаффолдинг стратегиясын қолдануға** тырысуы керек, яғни білім алушыны терең пәндік мазмұнмен, сондай-ақ ауызша және жазбаша сөйлеудің дамуына ықпал ететін мазмұнмен қамтамасыз ету керек. Академиялық тілді біртіндеп енгізіп, қосымша нұсқаулар мен тапсырмалар ұсынған жөн. Тапсырманы орындауды бастамас бұрын «ой қозғау» («миға

шабуыл») тәсілін, «қабырғаға қарап оқу», тұжырымдамалық карталарды, сөздер жазылған кестелерді белсенді қолдануға болады. Ұсынылған жаңа білімді бұрын оқылған тақырыптармен және тілмен байланыстыру керек.

«Скаффолдинг» педагогикалық стратегиясы. Технолоияның мәні: педагог арнайы танымдық немесе проблемалық-анықтамалық тапсырмалар мен нұсқаулықтардың көмегімен білім алушыға оның тәжірибесіне сүйене отырып көмектеседі және жаңа білімді ашуға бағыт береді, бұл қолдау, мысалы, блок-схема, негізгі немесе жетелеуші сұрақтар сияқты әртүрлі формада жүзеге асырылуы мүмкін.

Оқыту процесіндегі скаффолдинг деген білім алушыларға оқу және түсіну процесінде алға жылжуға көмектесу үшін мұғалімдер тарапынан көрсетілетін едәуір қолдауды, мөлшерленген көмек көрсетуді білдіреді. Қолдау ресурстар, графикалық органайзерлер, деңгейлік тапсырмалар, мысалдар, үлгілер, материалды бейімдеу және басқа да түрлерде көрсетілуі мүмкін.

Скаффолдингті қолдануға мысалдар

✚ Пәндік мазмұнды қолдауға арналған скаффолдинг:

- білім алушыларға жұмыс істеу оңай болу үшін қиын және қызықты ақпаратты немесе тапсырмаларды бөліктерге бөлу;
- алдын ала органайзерлерді тарату (мысалы, зерделенетін негізгі ұғымның схема түріндегі бейнесі);

✚ Пәндік мазмұнды қолдау (скаффолдинг):

- білім алушыларға олармен жұмыс істеу оңай болу үшін қиын және қызықты ақпаратты немесе тапсырмаларды бөлікке бөлу;
- алдын ала органайзерлерді тарату (мысалы, схема түрінде зерделенетін негізгі ұғымның бейнесі).

✚ Сын тұрғысынан ойлауды дамытуға арналған скаффолдинг: талдау схемасын, мысалы, түрлі категориялары бар диаграммалар (отандық өндірушілер, халықаралық компаниялар, тұтынушылар, билік органдарының өкілдері, экологтар сияқты түрлі мүдделі тараптардың көзқарастары) жасау;

✚ Тілдік дағдыларды дамытуға арналған скаффолдинг:

- мысалы, білім алушыларға пікірталастың стандартты құрылымын, сондай-ақ пікірталастарда қолданылатын кейбір жалпы фразалар мен айналымдары бар сөйлеу модульдерін/құрылымдарын ұсыну;
- оқу материалдарымен жұмыс басталар алдында сабақ тақырыбын талқылау үшін (оқу мақсаттарына жету үшін) қажет болатын тілдік бірліктерді қолданып, «ой қозғау» («миға шабуыл») стратегиясын іске асыру;

✚ **Пәндік мазмұнды, сын тұрғысынан ойлауды, тілдік дағдылар мен оқу дағдыларын бір мезгілде қолдауға арналған скаффолдинг:** мысал ретінде жоғары деңгейдегі, орташа және төмен деңгейдегі жазбаша жұмыстарды немесе презентацияларды көрсету. Білім алушылар сапа критерийлерін анықтау үшін талдау жұмыстарын жүргізеді.

✚ **Сезімдерді басқаруға әсер ету, сондай-ақ оқыту дағдыларын дамытуға арналған скаффолдинг:**

- стандартты «жарайсыңның» орнына «Сен жақсы нәтиже көрсеттің. Сенің нәтижең белгіленген өлшемдерге сәйкес келеді. Қалған балаларға осындай нәтижеге қалай қол жеткізгеніңді айтып берсең» сияқты ынталандыратын ұсыныстарды қолдану.

5. Мектепте **менторлық жүйе** қалыптастыру.

Бұл жүйенің мәні – әр тәжірибесі аз маманға тәжірибелі әріптесінің тарапынан көмек көрсетілуі.

Менторлықты жүзеге асыру үшін тәжірибелі педагог – ментордың міндеттері:

✚ мұғалімді жұмыста қолдау, тұрақты кері байланыс жасау;

✚ мектеп құжаттамаларымен және мұғалімнің құжаттарымен жұмыс істеуге үйрету (даму бағдарламасы, жұмыс жоспары, сабақ жоспары, мұғалімнің жұмысын талдау);

✚ мұғалімді өз бетімен білім алу бағдарламасына, әдістемелік әдебиетті оқуға бағыттау;

✚ білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, мұғалімнің өз жұмысын, сынып жұмысын, әр оқушының сабақ барысындағы жұмысын ұйымдастыруға көмектесу;

✚ әр тақырыпты өңдеуде әрбір сабақтың мақсатын, мазмұнын, құрылымын анықтауды үйрету;

✚ өз жұмысын талдау арқылы оқу нәтижелерін болжауға көмектесу;

✚ ата-аналармен жұмысты ұйымдастыруға көмектесу.

6. Педагогтердің кәсіби өсуі, олардың **кәсіби құзыреттілігін арттыру** мақсатында:

✚ мұғалімдердің ағылшын тілінде ЖМБ пәндерді оқытуда тәжірибе алмасуын, сондай-ақ тілдік тәжірибе алмасу мақсатында аймақтық, топтық, мектепшілік пәндік оқыту семинарларын, семинар-практикумдар өткізуді ұйымдастыру;

✚ критериалды бағалау бойынша жаңартылған білім беру мазмұнының курстарынан, CLIL-технологиясы бойынша біліктілікті арттыру курстарынан, оның ішінде қашықтан оқыту курстарынан өтуді қамтамасыз ету керек.

Қашықтықтан оқыту курстарының артықшылықтары:

- өзіне ыңғайлы уақытта ыңғайлы жерде және ыңғайлы қарқынмен оқу мүмкіндігі;
- өндірістен қол үзбей, яғни кәсіптік қызметпен қатар оқу;
- оқу ақпаратының көптеген көздеріне (электрондық кітапханаларға, деректер банктеріне, білім қорына және т.б.) жүгіну мүмкіндігі;
- Интернет желісі арқылы және электрондық пошта арқылы, бір-бірімен және оқытушылармен қарым-қатынас жасау;
- оқу ақпаратының шоғырландырылып берілуі және оған мультиқолжетімділік материалдың меңгерілу тиімділігін арттырады;
- білім беру процесінде ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың соңғы жетістіктерінің қолданылуы;
- педагогтің тұрғылықты жеріне қарамастан білім алудың тең мүмкіндіктеріне ие болуы.

Қазіргі уақытта CLIL технологиясы бойынша «Тіл мен оқу пәнін ықпалдастыра оқыту (CLIL) әдістемесінің тұжырымдамалық негіздері» атты қашықтан оқыту онлайн курстарынан өтуге болады, курс www.moodle.org, www.learnme.ru, www.ispring.ru, www.edmodo.com, www.easyclass.com сайттарында ұсынылған.

7. Білім беру ұйымдары өз ресурстық қорларын дамыту үшін ЖМБ пәндері бойынша ағылшын тілінде тапсырмалар, жаттығулар, мәтіндер, бағалау жұмыстарын жинап, өзінің электронды «банкін» қалыптастыра алады. 2020-2021 оқу жылында ЖМБ пәндерін ағылшын тілінде оқытатын педагогтер кәсіби әлеуметтік желілерде тіркеліп, төменде көрсетілген цифрлық платформаларды қолдана алады: <https://www.khanacademy.org/>; <https://bilimland.kz>; <https://www.stem.org.uk/>; <https://www.pinterest.com/>

РЕСУРСТАР

1. ЖМБ пәндерін ағылшын тілінде оқыту үшін педагогтер кәсіби желілік қауымдастықтарға тіркей отырып, келесі сандық платформаларды пайдалана алады: <https://www.khanacademy.org/>; <https://bilimland.kz>; <https://www.stem.org.uk/>; <https://www.pinterest.com/>.

2. Оқу процесін тиімді ұйымдастыру үшін электрондық сілтемелер

http://www.edu-resource.net/	Көптілді және көпмәдени білім беру бойынша ақпараттық-әдістемелік ресурс
http://jazyki.ru/lingvodidaktika.html	JAZYKI.ru порталы - 100 Тіл: оқу, оқулықтар, сөздіктер, форумдар.
http://inofon.spb.ru/	Орыс тілі - екінші тіл: әдістеме мен ресурстар. Орыс тілін екінші тіл ретінде оқытуға арналған орыс тілі пәні

	оқытушылары мен мұғалімдеріне арналған портал.
http://www.russisch-fuer-kinder.de/	Орыс тілі - екінші тіл. Сайтта орыс шетелдік педагогтерінің тәжірибелік әзірлемелері жинақталған. Ойындар мен тапсырмалар жинағы, бояуға арналған кітаптар мен сценарийлер – барлығы пайдаланушыларға тегін беріледі
http://iyazyki.prosv.ru/2011/12/trudnee-legche/	«Просвещение. Иностранные языки» («Білім. Шетел тілдері») Мұғалімдерге арналған интернеттегі басылым: оқулықтар, әдістемелік әзірлемелер және т.б.

«АДАМ ЖӘНЕ ҚОҒАМ» БІЛІМ САЛАСЫ

«Адам және қоғам» білім саласы «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы», «Құқық негіздері», «Өзін-өзі тану» пәндерін қамтиды.

Жалпы орта білім беру деңгейіндегі тарих пәні өткен тарихты ұғыну және қазіргі әлемде өз орнын, азаматтық ұстанымы және оқиғалар мен құбылыстарға деген қарым-қатынасын анықтап, олардың мәні мен бағытын түсіну арқылы тұлғаның тарихи санасын қалыптастыруға бағытталған.

Азаматтық қоғам мен құқықтық мемлекеттің қалыптасуының басты алғышарттарының бірі – азаматтардың құқықтық білімін жетілдіріп, құқықтық сана, құқықтық сауаттылық пен мәдениетінің қалыптасуы. Азаматтардың құқықтық санасы қалыптасу үшін құқықтық білімді игеру қажет. Сондықтан жалпы білім беретін мектептерде «Құқық негіздері» пәнін оқыту оқушылардың, қазіргі қоғамдағы құқықтық және саяси қатынастардың субъектісі ретінде, өз құқықтары мен міндеттемелерін жүзеге асыру үшін қажетті білім мен дағдыларды игеруге бағытталған.

2020/2021 оқу жылында 10-11-сыныпта «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы» оқу пәндері бойынша оқу процесі «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы *Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 7 наурыздағы № 105 бұйрығымен* бекітілген оқу бағдарламаларымен жүзеге асырылады:

- жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «Қазақстан тарихы» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы;

- жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «Дүниежүзі тарихы» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы;

- жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «Дүниежүзі тарихы» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

«Құқық негіздері» оқу пәні бойынша оқу процесі «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығымен бекітілген оқу бағдарламаларымен жүзеге асырылады:

- жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «Құқық негіздері» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы;

- жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «Құқық негіздері» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы.

Жалпы орта білім беру деңгейінің жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламалары Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының сайтында орналастырылған (<https://www.nao.kz/>)

«Қазақстан тарихы» оқу пәні

Жалпы орта білім беру деңгейінде «Қазақстан тарихы» оқу пәнінің мазмұны Қазақстан тарихының этникалық, саяси, әлеуметтік-экономикалық және мәдени негізгі мәселелері бойынша тереңдетілген білімді қалыптастыруға бағытталған.

10-11-сыныпта «Қазақстан тарихы» пәнін оқыту түрлі тарихи кезеңдердегі Қазақстанның мәдени-тарихи дамуының ерекшеліктері мен мәнін білім алушыларға түсіндіруді кеңейтеді және тереңдетеді.

«Қазақстан тарихы» пәні Қазақстан тарихындағы оқиғаларды, құбылыстарды, процестерді талдау, жіктеу, жүйелеу, қорытындылау және бағалау үшін қажетті тарихи ойлау дағдыларын дамытуды қарастырады.

Осы оқу пәнінің аксиологиялық мақсаты патриотизмді қалыптастыру, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарға құрмет көрсетуге дағдыландыру болып табылады.

«Қазақстан тарихы» пәнін оқытудың негізгі міндеттері:

– білім алушылардың тарихи оқиғалар, құбылыстарды тарихи заңдылықтарды ескере отырып зерттеу, оқиғалар мен тұлғаларға қатысты пікірлер мен берілген бағаларды салыстыру және сыни тұрғыдан талдау дағдыларын дамыту, өткен кезеңмен қазіргі уақытқа қатысты пікірталастық мәселелерге өзіндік көзқарасты қалыптастыру;

– өлке тарихын зерделеу, өлкетанулық жұмыстарды жүргізу дағдыларын дамыту;

– әртүрлі тарихи деректермен жұмыс істеу, тарихи ақпаратты іздеу және жүйелеу дағдыларын дамыту;

– әртүрлі деректерді қолдана отырып, жобалық, зерттеу әрекетін және тарихи реконструкция дағдыларын дамыту;

– қазіргі кездегі саяси, әлеуметтік-экономикалық және мәдени процестерді түсіну үшін тарихи білімдерін қолдана білу дағдыларын қалыптастыру;

– коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру, оның ішінде, өз ойын ауызша және жазбаша түрде анық білдіру, командада жұмыс істей алу, түрлі деректерден алынған ақпараттарды қолдануға бағыттау болып табылады.

«Қазақстан тарихы» пәні бойынша оқу жүктемесі қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыстану-математикалық бағыттарда: 10-11-сыныпта аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағатты қамтиды.

Тұлғаның танымдық белсенділігін, шығармашылық, жобалық-зерттеушілік қабілеттерін дамыту үшін әр тақырыптық бөлімнен кейін келесі зерттеу жұмысы берілген. Сондықтан осы тақырыптар көлемінде зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру ұсынылады. Зерттеу тақырыптары жалпылама берілген. Білім алушылар осы белгіленген тақырып шеңберінде түрлі мәселелерді қарастыра алады.

«Қазақстан тарихы» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 88-кестеде оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

88- кесте. «Қазақстан тарихы» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
10-сынып	1	1	1	1
11-сынып	1	1	1	1

«Дүниежүзі тарихы» оқу пәні

«Дүниежүзі тарихы» оқу пәнінің мазмұны адамзаттық өркениеттің этногенез, политогенез, культурогенез негізгі мәселелері бойынша тереңдетілген білімді қалыптастыруға бағытталған.

10-11-сыныпта «Дүниежүзі тарихы» пәнін оқыту білім алушылардың әлемдік мәдени-тарихи процестің мәнін оның бірлігі мен әртүрлілігін терең түсінуге бағдарланған.

«Дүниежүзі тарихы» оқу пәнінің тереңдетілген курсы әлемдік тарихтағы оқиғаларды, құбылыстарды, процестерді бағалау және жіктеу, жүйелеу, қорытындылау, талдау үшін қажетті тарихи ойлау дағдысын дамытуды қарастырады. Осы оқу пәнінің аксиологиялық мақсаты білім алушыларды ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарға құрмет көрсетуге тәрбиелеу болып табылады.

«Дүниежүзі тарихы» пәнін оқытудың негізгі міндеттері:

- әлемдік-тарихи процесс туралы толық біртұтас білім қалыптастыру;
- оқиғалар мен құбылыстарды тарихи себептілігі, салыстырмалылығы мен әртүрлі көзқарастар, тарихи оқиғалар және тұлғаларға баға беруде сыни тұрғыдан зерттеу барысында, өткен және қазіргі таңдағы пікірталастық мәселелерге білім алушы тарапынан өзіндік көзқарас білдіруді дамыту;
- тарихи деректердің әртүрлі типтерімен жұмыс жасау, іздеу және тарихи материалды жіктеу дағдыларын дамыту;
- әртүрлі деректерді қолдана отырып жобалық, зерттеу әрекетін және тарихи реконструкция дағдыларын дамыту;
- қазіргі кездегі саяси, әлеуметтік-экономикалық және мәдени мәселелерді ұғыну үшін тарихи білімдері мен дағдыларын қолдана білу қабілетін дамыту;
- *коммукативтік дағдыларды дамыту: өз ойын ауызша және жазбаша түрде анық жеткізе білу, топта жұмыс жасау, әртүрлі деректерден алынған ақпараттарды пайдалану.*

«Дүниежүзі тарихы» пәні бойынша оқу жүктемесі:

- *қоғамдық-гуманитарлық бағытта 10- 11-сыныпта – аптасына 3 сағат, оқу жылына 102 сағатты;*
- *жаратылыстану -математикалық бағытта 10-11-сыныпта аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағатты қамтиды.*

10-11-сыныпта «Дүниежүзі тарихы» оқу пәні бойынша қоғамдық-гуманитарлық бағытта әр бөлімнен кейін зерттеу жұмысы тақырыптары берілген. Осы тақырыптар көлемінде зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру ұсынылады.

«Дүниежүзі тарихы» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 89-кестеде оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

89- кесте. «Дүниежүзі тарихы» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
10-сынып	1	1	1	1
11-сынып	1	1	1	1

«Құқық негіздері» пәні

«Құқық негіздері» оқу пәнінің мазмұны құқықтық сауаттылықты қалыптастыруға, демократиялық құқықтық қоғам идеалдары мен құндылықтарын түсінуге бағытталған.

10-11-сыныпта «Құқық негіздері» пәнінің мазмұны білім алушыларға түрлі құқық салаларының ерекшеліктері мен мәнін түсіндіруді тереңдетеді.

«Құқық негіздері» оқу пәні құқық нормалары, заңдар мен нормативтік құқықтық актілер арқылы қамтамасыз етілетін процестерді бағалау, жіктеу, жүйелеу, қорытындылау, талдау үшін білім алушылардың қажетті құқықтық

ойлау дағдысын дамытуды қарастырады. Аталған оқу пәнінің аксиологиялық қызметі құқықтық сауаттылықты, құқықтық сана-сезім құндылықтарын қалыптастыруға негізделген.

«Құқық негіздері» пәнін оқытудың негізгі міндеттері:

– әлеуметтік және құқықтық нормалар жүйесі: адам құқығы, құқықтық мемлекет, азаматтық қоғам, заңдылық және құқықтық тәртіп туралы білімдерін тереңдету және кеңейту;

– қазақстандық құқық пен халықаралық құқықтың базалық салаларының негізгі түсініктері мен мазмұны туралы білімдерін дамыту;

– құқыққа деген оң көзқарасты қалыптастыру және заңдарды білу мен орындаудың әлеуметтік пайдалылығын түсіну;

– қазақстандық патриотизм, жалпыадамзаттық құндылықтар, гуманизм мен әділеттілік негізінде тұлғаның құқықтық санасын қалыптастыру;

– оқу және тәжірибелік іс-әрекетте құқықтық ақпаратты табу, талдау және қолдану дағдыларын қалыптастыру;

– әртүрлі өмірлік жағдайларда құқықтық нормаларға сәйкес іс-әрекеттерді таңдау кезінде құқықтық білім мен дағдыларды қолдана алу біліктерін дамыту;

– қоғамдағы құқықтық қатынастармен байланысты практикалық жағдаяттарды сын тұрғысынан талдау және бағалау дағдыларын дамыту;

– қазіргі уақыттағы өзекті қоғамдық және құқықтық мәселелерге қатысты пікірталасқа қатысу дағдыларын дамыту.

«Құқық негіздері» пәні бойынша оқу жүктемесі қоғамдық-гуманитарлық бағытта:

– 10- 11-сыныпта – аптасына 3 сағат, оқу жылына 102 сағатты;

жаратылыстану -математикалық бағытта:

– 10-11-сыныпта аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағатты қамтиды.

Тұлғаның танымдық белсенділігін, шығармашылық, жобалық-зерттеушілік қабілеттерін дамыту үшін *қоғамдық-гуманитарлық бағытта* әр тақырыптық бөлімнен кейін келесі зерттеу жұмысы тақырыптары берілген. Сондықтан *қоғамдық-гуманитарлық бағытта* осы тақырыптар көлемінде зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру ұсынылады. Зерттеу тақырыптары жалпылама берілген. Білім алушылар осы белгіленген тақырып шеңберінде түрлі мәселелерді қарастыра алады.

«Құқық негіздері» оқу пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төменде 90-кестеде оқу пәнінен бөлім бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) рәсімдерінің нақты саны көрсетілген.

90- кесте. «Құқық негіздері» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
10-сынып	1	1	1	2
11-сынып	1	1	1	2

Құқық негіздері» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары болған жағдайда барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

«Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» оқу пәндері бойынша оқу процесін ұйымдастырудағы әдістемелік ерекшеліктер

10-сыныпта «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» оқу пәнінің базалық білім мазмұны: «Өркениет: даму ерекшеліктері», «Этникалық және әлеуметтік процестер», «Мемлекет, соғыс және революциялар тарихынан», «Мәдениеттің дамуы» бөлімдерін қамтиды.

11-сыныпта: «Өркениет: даму ерекшеліктері», «Саяси-құқықтық процестер», «Қоғамдық-саяси ойдың дамуы», «Білім мен ғылымның дамуы» бөлімдерін қамтиды.

Бөлімдер сыныптар бойынша оқыту мақсаттарын қамтитын бөлімшелерден тұрады. Оқу мақсаттары әр бөлімше ішінде мұғалім мен білім алушыға болашақ қадамдары жөнінде өзара ой бөлісуге, оларды жоспарлау мен бағалауға мүмкіндік беретін бірізділік пен сабақтастықты көрсетеді.

Білім мазмұнын жаңарту жағдайында тарихты оқытуда – оқу мақсаттарын анықтау, оқыту мазмұнына сәйкес материалдарды саралау, оқытудың тиімді әдістерін дұрыс анықтау ұсынылады.

Оқу процесінде білім алушыны ынталы, қызығушылығы жоғары, дербес, сенімді, жауапты, талдау жасай алуға бағыттайтын оқытудың түрлі формалары ұсынылады:

- мұқият іріктелген тапсырмалар мен іс-әрекет түрлері арқылы білім алушыларды ынталандыра және дамыта оқыту;

- білім алушыларды зерттеу және зерттеушілік жұмыстарын жүргізуге негізделген белсенді оқытуды ұйымдастыру;

- білім алушылардың сыни ойлау дағдыларын дамыту;

- білім алушылардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, деңгейлік тапсырмалар құрастыру;

- білім алушылардың жеке, жұптық, топтық және тұтас сыныптық жұмыс түрлерін ұйымдастыруды қолдану;

- оқу процесінде тарихи құжаттардың фрагменттерін талдау, ақпарат жинақтау және қорытынды жасау, себеп-салдарлық байланыстарды орнатуды және т.б. талап ететін тапсырмаларды кеңінен қолдану;

- сабақта білім алушының біліміндегі кемшіліктерді уақытында анықтауға мүмкіндік беретін кері байланысты ұйымдастырудың әр түрлі әдістерін қолдану.

Жалпы орта білім беру деңгейінде білім алушылардың жас және танымдық ерекшеліктеріне сәйкес талдау, бағалау, зерттеу және жоспарлау дағдыларын қалыптастыратын әдіс-тәсілдер мен тапсырмаларды қолдану ұсынылады. Мысалы, эссе және есеп жазу, салыстырмалы талдау жасау (SWOT, PEST, GAP талдаулары) және т.б.

Оқу бағдарламасының оқу мақсаттары мен тәсілдерін тиімді түрде жүзеге асыру үшін «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы» пәндері бойынша оқыту

процесін төмендегідей тарихи концептілер (түсініктер) негізінде ұйымдастыру ұсынылады:

- өзгеріс пен сабақтастық;
- себеп пен салдар;
- дәлел;
- ұқсастық пен айырмашылық;
- маңыздылық;
- интерпретация.

Тарихи түсініктер негізінде оқыту тарихи оқиғалардың мағыналары мен маңыздылығын, үдерістер мен оқиғаларды «тез түсінуге» бағытталған, бұл пәннің мағынасын терең түсінуге көмектеседі.

Тарихи түсініктерге сүйене отырып, тарихи материалдарды талдауды жүзеге асыру ұсынылады. Нәтижесінде, білімалушылар тек қана пәндік материалды ғана емес, зерттеу процестері, дағдылар және біліктермен байланысты әдістерді игереді (материалдарды жинау мен реттеу әдістері, сұрақтарды құрастыру және дереккөздермен жұмыс жасау процесінде мәселені қоя білу білігі, сәйкестендіру әдістері мен дереккөздерді сыни бағалауы, зерттеу жоспарларын әзірлеу, материалдарды жинақтау және нәтижелерді тексеру).

Белгілі бір тарихи концептілерге негізделген оқыту нақты оқу материалының негізінде оқушылардың бойында тарихи ойлау дағдыларын қалыптастыруға және дамытуға мүмкіндік береді. Мұндай әдіс, зерттеуге негізделген оқытуды жүзеге асыруға мүмкіндік туғызады.

Мұғалімнің сабаққа арнайы әзірлейтін тапсырмалары келесі өлшемшарттарға сәйкес болуы қажет:

- түсінікті болуы;
- саралаудың ескерілуі;
- сын тұрғысынан ойлауды дамытуға мүмкіндік беруі;
- проблемалық оқытуға негізделуі;
- бағалау мүмкіндіктерінің бар болуы тиіс.

Картамен жұмысты тиімді деңгейде күшейту қажет. Ол үшін тарихи карталар мазмұнын талдау бойынша тапсырмаларды пайдалану ұсынылады.

Білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, презентация, интеллект карталар, диаграммалар жасауға тапсырмалар берген дұрыс.

Пәнді оқыту кезінде барлық сынып білім алушыларының жұмыс жасауы және үздік нәтижелерге қол жеткізу үшін жеке, жұптық, топтық жұмыстарды ұйымдастыру ұсынылады. Оқыту процесін оңтайландыру мақсатында топтық жұмысты ұйымдастыру өте тиімді болып табылады. Топтық жұмысты ұйымдастыру кезінде әрбір білімалушының қабілеттері мен психологиялық ерекшеліктерін ескеру, олардың топтағы атқаратын негізгі міндеттерін анық түсіндіру қажет.

«Қазақстан тарихы» пәні бойынша ұсынылатын сайттар:
<http://www.tarih-begalinka.kz>; <http://www.e-history.kz>; <http://bilimsite.kz/tarih/>;
<http://testcenter.kz/entrants/for-ent/>.

«Дүниежүзі тарихы» пәнінен ұсынылатын сайттар:

<http://www.world-history.ru>; <http://historic.ru>; <http://historyatlas.narod.ru>;
<http://testcenter.kz/entrants/for-ent/>.

«Құқық негіздері» оқу пәні бойынша оқу процесін ұйымдастырудағы әдістемелік ерекшеліктер

Оқу пәнінің білім мазмұны бес бөлімді қамтиды: «Мемлекет және құқық», «Жария құқық», «Жеке құқық», «Іс жүргізу құқығының негіздері», «Халықаралық құқық».

Бұл бөлімдер өз ішінде білім, түсінік және дағдыларды қалыптастыруды көздейтін бөлімшелерден тұрады. Оқу мақсаттары әр бөлімше ішінде мұғалім мен оқушыға келесі қадамдары жөнінде өзара ой бөлісуге, оларды жоспарлау мен бағалауға мүмкіндік беретін бірізділік пен сабақтастықты көрсетеді.

«Құқық негіздері» пәнін оқытуда келесі педагогикалық әдіс-тәсілдерді қолдану ұсынылады:

- оқу тапсырмаларын шешу барысында нормативтік құқықтық актілердің ақпараттық-құқықтық жүйесін қолдану (<http://adilet.zan.kz/>; <http://online.zakon.kz/>);

- құқықтық нормалардың мазмұны мен мәнін түсіндіру және анықтау арқылы нормативтік құқықтық актілерді талдау;

- оқушылар проблемаларды анықтауда өз ойларын, пікірлерін айту, дәлелдеу, болжамды ұсыну, зерттеуді жоспарлау қабілеттерін дамытатын ынталандырушы-проблемалық құқықтық ситуациялық жағдаяттарды (кейс-стади) зерттеу.

«Құқық негіздері» пәнін оқыту процесінде оқушылардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану дағдысын дамыту үшін жағдайлар жасалуы қажет, соның ішінде ақпаратты табу, құрастыру және басқару, мәліметтер және идеялармен бөлісу, бірлесіп әрекет ету, түрлі жабдықтар мен қосымшаларды пайдалану арқылы өз жұмысын бағалау және жетілдіру.

«Құқық негіздері» пәнін оқыту барысында АКТ-ны қолдану мүмкіндіктері:

- құқықтық деректермен жұмыс жасау: оларды іздеу, сұрыптау және интерпретациялауға байланысты өзіндік жұмыс жасау дағдыларын дамыту;

- оқушылардың білімдерін кеңейту үшін мультимедиялық ресурстарды пайдалану;

- белсенді оқытудың әдіс-тәсілдерін қолдау үшін интерактивті тақталарды пайдалану;

- оқушылардың электронды оқулықтарды пайдалануы;

- компьютерлік презентациялардың түрлерін пайдалана отырып, таңдалған тақырыптар бойынша шығармашылық жобаларды жасау;

- оқушылардың шығармашылық белсенділігін дамыту үшін (пікір-талас өткізу және құқықтық мәселелерді талқылау) компьютерлік коммуникация құралдарын пайдалану (мысалы, онлайн-форумдар, конференциялар).

Қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарда әр оқу тоқсанының соңында «Зерттеу жұмысы» сабағын өткізу қарастырылған. Зерттеу жұмысын жүргізудің мақсаты: теориялық материалды зерттеу тақырыптарының жеке аспектілері бойынша жүйелеу, терең талдау жасау және жалпылау.

Осы сабақтар барысында оқушылар жеке, жұпта немесе топтарда

тақырыптық бөлімнің тоқсанда зерттелген аспектілердің бірі бойынша кіші-зерттеу жүргізеді. Зерттеу тақырыбын оқушылар тоқсан бойы таңдай алады. Әр тоқсан соңында оқушылар өз зерттеулерін аяқтап, әр түрлі формада сынып алдында таныстырады. Бұл баяндамалар, презентациялар, рефераттар, шағын жобалар, мақалалар, эссе және т.б. болуы мүмкін. *Зерттеу жұмысы бойынша формативті бағалау қарастырылған.* Сонымен, қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы сыныптарында оқитын оқушылар өздерінің зерттеу, креативті және сыни ойлау дағдыларын, қарым-қатынас, ынтымақтастық және азаматтық жауапкершілік дағдыларын жетілдіру үшін көп мүмкіндіктерге ие. Осы материалдарды әзірлеу кезінде әрбір тоқсанның соңында берілетін зерттеу жұмысы бұл жобалық жұмыс емес. Ол теориялық-практикалық зерттеу, онда оқушылар келесі зерттеу іскерліктері мен дағдыларын көрсетуі тиіс:

- зерттеу мәселесін (тақырыбын) анықтау және тұжырымдау;
- зерттеу жүргізу жоспарын (оның кезеңдері) құру;
- зерттеудің мақсаты мен міндеттерін, болжам жасау,
- зерттеу әдістерін таңдау және пайдалану;
- алынған ақпарат көздерін көрсете отырып, зерттеу тақырыбы бойынша теориялық (сандық және сапалық) материалды (әдебиетке сілтеме, электрондық дерек көздері) таңдау және жүйелеу;
  - ақпаратты бір түрден екінші түрге түрлендіру: сөздік – кестелік, кестелік-сызбалық немесе графикалық және т. б.;
  - зерттеудің басында ұсынылған болжамды растайтын немесе жоққа шығаратын қорытынды жасау.
  - жүргізілген зерттеу жұмыстарын жетілдіру жолдарын немесе алынған теориялық қорытындыларды практикалық қолдану мүмкіндігін анықтау.

Тарих сабақтарын жоспарлау және ұйымдастыру барысында оқытудың тәрбиелік компонентіне ерекше назар аудару қажет. Материал мазмұны «Рухани жаңғыру» идеясына және «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламасына сай болуы қажет. Тарих және құқық негіздері пәндері бойынша рухани жаңғыру идеясы негіздерінің құндылықтарын оқыту мен тәрбиелеуде жүзеге асыру ұсынылады.

Рухани жаңғыру бағдарламасы материалдарын оқу тәрбие процесіне қолдануға арналған әдістемелік ұсынымдар академия сайтында орналастырылған: <https://www.nao.kz> /*Білім беруді ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету/ Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президентінің Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласына арналған интерактивті сабақты өткізу бойынша әдістемелік ұсыным./*

Сыныптан тыс оқу-тәрбие жұмыстары білім алушыларды қоғамдық өмірге бейімдейтін, жұмыс тәжірибесін жинақтайтын, жаңа жағдайдағы қарым-қатынасқа үйрететін, қызығушылықтар мен талаптарды іске асыратын элеуметтік ортаның бір бөлігі болып табылады.

Тарих пәндері бойынша сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру және жоспарлау барысында 2020-2021 оқу жылында мерекеленетін мерейтойлық шараларға көңіл бөлу ұсынылады:

Ұшқыш-шабуылдаушы, КСРО еңбек сіңірген әскери ұшқыш, екі мәрте

Кеңес Одағының Батыры, «Ленин», төрт мәрте «Қызыл Ту», «Александр Невский», I дәрежелі «Отан соғысы», «Қызыл Жұлдыз» ордендері мен бірқатар медальдардың иегері Леонид Игнатьевич Беданың туғанына 100 жыл. (1920 жыл.16 тамыз);

- Кеңес Одағының Батыры, «Ленин» ордені мен бірқатар медальдардың иегері Төлеген Тоқтаровтың туғанына 100 жыл. (1920 жыл.19 желтоқсан).

«Өзін-өзі тану» оқу пәні

Біртұтас үдеріс ретіндегі өзін-өзі танудың нысаны болмыстың физикалық, психикалық және рухани аспектісі тұрғысынан қарастырылатын адам болып табылады. Адамның осы қырларының біртұтас болуы оның өзін-өзі анықтау, өз маңыздылығын арттыру, өзін іс жүзінде көрсете білу және өзін-өзі жетілдіру аспектілерінен тұратын үйлесімді дамуды қамтамасыз етеді. Бұл өзін-өзі танудың пәндік саласын анықтайды, сол сияқты оқу пәнінің танымдық, дамытушылық және тәрбиелік қызметтерін нақтылайды.

«Өзін-өзі тану» оқу пәнінің мақсаты – білім алушылардың рухани-адамгершілік дамуы; олардың жалпыадамзаттық құндылықтар туралы білімді игеруі; оқушылардың сенімдерін, әлеуметтік маңызды тұлғалық қасиеттерін және өмірлік дағдыларын қалыптастыру.

Пәннің логикалық құрылымының мазмұны:

1) сүйіспеншілік, денсаулық, еркіндік, бақыт, ар-ұждан, еңбек, тән мен рух үйлесімі, өмірдің мақсаты, адамның тағдыры, ой мен сөз және істің бірлігі тәрізді ұғымдарды ұғыну арқылы өзін-өзі тануға;

2) отбасы, достық, қарым-қатынас, сенім, сыйластық, теңдік, сұхбат, өзара түсіністік, ынтымақтастық тәрізді ұғымдарды ұғыну арқылы өзге адамдарды тануға;

3) табиғат, Отан, өмір, қоршаған әлеммен үйлесімдік; сенім, үміт тәрізді ұғымдарды ұғыну арқылы әлемді тануға;

4) ақиқат, шығармашылық, мәдениет, адамзаттың ортақ үйі ретіндегі жер, адамзаттың бірлігі тәрізді ұғымдарды ұғыну арқылы адамзаттың рухани тәжірибесін тануға мүмкіндік беретін жалпыадамзаттық құндылықтар жүйесі арқылы анықталады.

«Өзін-өзі тану» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

1) 10- сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағатты;

2) 11- сыныпта – аптасына 1 сағат, оқу жылында 34 сағатты құрайды

Өзін-өзі тану бойынша оқу үдерісін ұйымдастырудың маңызды шарты сабақта оқушының көңіл күйіне, өзін жақсы сезінуіне әсер ететін релаксация жасауға мүмкіндік беретін, денеге түсетін күшті азайтатын, шаршағанды сейілтетін, өз сезіміне, эмоциясына, рефлексиясына дем беретін әдістемелік тәсілдердің көмегімен дамытушы салауатты орта құру болып табылады.

«Таным жолында» атты бірінші тараудың тақырыптары оқушылардың жалпыадамзаттық құндылықтардың ерекшелігін саналы сезіну арқылы өзіндік бірегейлігін ұғыну мақсатын көздейді. Адамның өзімен-өзі және қоршаған ортамен үйлесімді қарым-қатынас орнату қабілетін дамытуға, өзінің эмоциялық

күйін басқара алу білігін дамытуға, тұлғаны жетілдіру жолдарына, идеалды іздеу, мінез-құлықты тәрбиелеу, жауапкершілік, намыс пен абырой тәрізді қасиеттерін дамыту қажеттілігі туралы сөз қозғалады. Бағдарламада оқушылардың адамның ішкі әлемі, тұлғалық қасиеттерінің жан-жақтылығы, өмірлік ұстанымы, өзіне сенімі, сезімі сияқты ұғымдардың мәнін түсінуіне мүмкіндік беріледі. Адамның шыдамдылығы, көңіл-күйін басқара білуі тәрізді жағымды жағынан көрінуі қарастырылады. Бағдарламада сонымен қатар адамның діни наным-сенімінің бостандығы және басқа адамдардың діни сезімдерін құрметтеп, төзімділік таныту мәселелеріне де назар аударылған.

«Тұлғаның қалыптасуы» тарауының тақырыптарында оқушылардың дүниетанымын олардың әлемге ашық бола білу, әлемді тану мен түсіну және әлемде жоғары адамгершілік ұстаныммен қатынас жасай алу қабілеттерін дамыту арқылы кеңейту көзделген. Бағдарламада адамның ішкі әлемі, оның шынайы бейнесі, тұлғаның рухани кемелденуі тәрізді мәселелердің тереңдігін ашу мүмкіндігі берілген.

«Қоғамдағы өмір» атты үшінші тараудың тақырыптық жоспары оқушылардың жағымды ойлау дағдылары мен адамдар арасындағы қарым-қатынас барысында туындайтын этикалық өмірлік қайшылықтарға саналы түрде, байыппен қарау дағдыларын дамытуға бағытталған. Жоғары сынып оқушыларына есею кезеңіне қадам басқан және өз жақындары, сыныптастарының ғана емес, сонымен бірге болашақ курстастары мен жұмыстағы әріптестерінің ортасында да ғибратты жағдай қалыптастыруда жауапкершілік шегін сезінетін адам тұрғысынан отбасындағы, ұжымдағы және қоғамдағы рөлі туралы өз көзқарасын реттеуіне тура келеді.

Тарауда бағдарлама бойынша оқушылардың қоғамға қызмет етуі, тең дәрежелілік пен әділдік туралы, ер адам мен әйел адамның әлеуметтік рөлі туралы түсініктерін дамыту және тұлғаның өзіндік қалыптасуы, дүниетаным тәрізді ұғымдармен танысуы көзделген.

«Адамзат әлемі» атты төртінші тарауда оқушылардың адамзаттың мәдени мұраларына ізгілікті қатынасын дамытуға, өздерінің адамдық болмысы мен ақиқатқа жетудің өзіндік жолын ұғынуына алғышарттар жасалған. Аталған тараудың мазмұны мен оқыту әдістері маңызды адамдық ақиқатты оқушылардың жалпыадамзаттық құндылықтар туралы мәліметтерді, адамзаттың тарихи, мәдени және рухани жолын түсінуін, адамның бүгінгі және болашақтағы мұраттарын тереңірек түсініп қорытындылап, жүйелеу арқылы тұжырымдауын көздейді. Бұл тараудың бағдарламасын зерделеу жоғарғы сынып оқушыларының басты адами құндылықтарды адамзаттың тарихи, мәдени және рухани жолы туралы мәліметтерді жинақтау және жүйелеу жолымен, оның қазірі мен болашағы, адамның жоғары басымдықтарға ие екендігін терең ұғынуы арқылы жүзеге асырылатындығы пайымдалады. Бейбітшілікке және адамдар арасындағы келісімге қол жеткізудің қажетті шарты ретіндегі адамдарды біріктіретін ауызбіршілік туралы оқушылардың түсініктерін дамытуға ерекше көңіл бөлінеді. Аталған тарау орта мектептегі өзін-өзі тану курсының қорытынды бөлімі болып табылады және әр оқушының ұлан-байтақ өмірлік кеңістіктегі өз рөлін, адамзаттың тұрмыстық міндеттерін

атқарудағы алатын өзіндік орнын және әркімнің еңбегіне, дарынына және шығармашылығына сұраныс болатындай болашақты құруды ұғына алуларына бағытталған. Осының барлығы жоғары сынып оқушыларына адам үшін маңызды «бақыт» деген түсініктің мәнін ұғынуына көмегін тигізеді.

10-11 сыныптардың игеруіне ұсынылып отырған бағдарламаның өзгешелігі бұрын оқығандарын жинақтауға бағытталған, үлкен өмірге аяқ басқан орта мектеп түлегіне қажетті жиынтық болып табылатын құзыреттілігін одан әрі дамыту мен орнықтыруды мақсат ете отырып, оқушылардың басты жалпыадамзаттық құндылықтар туралы білімдерін тереңдету болып табылады. Мұғалім сабақ барысында, оқытудың төмендегідей әртүрлі стратегияларын қолдану арқылы мұғалім мен оқушының арасында сенімділік атмосферасын құрады

10-сыныпты бітірген соң білім алушы: адам өміріндегі жалпыадамзаттық, этномәдени және ұлттық құндылықтардың өзара байланысын және арақатынасын түсінеді; жағымды қарым-қатынас мәдениетін біледі және күнделікті өмірде іс жүзінде көрсете алады; өзінің және басқа адамдардың көзқарас, пікірлері мен қылықтарын талдап, сыни тұрғыдан бағалай алады; отбасындағы жағымды қарым-қатынас құндылығын, отбасын құру жауапкершілігін сезінеді; өмірдің мәнін түсінуге ұмтылады; өзінің жеке уақытын өзі және қоғам үшін тиімді ұйымдастыра алады; әртүрлі дереккөздерінен алынған ақпараттарды салыстырып, талдап, сыни тұрғыдан бағалай алады; өз пікірі мен көзқарастарын еркін, дәйекті түрде жеткізіп, негіздей алады, өзінің пікірінен алшақ пікірлерге төзімділік таныта алады; қоғамға қызмет етудің практикалық дағдыларына ие болады; өзінің азаматтық ұстанымын қорғайды; басқа ұлттар мен конфессия өкілдеріне, адамның қоғамдағы орны мен оның жеке қасиеттеріне қатыссыз құрмет пен төзімділік танытады.

11-сыныпты бітірген соң білім алушы: адам үшін жалпыадамзаттық, рухани-адамгершіліктік құндылықтардың маңызын түсінеді; өзара адами қарым-қатынастарды тани алады және оны бағалай біледі; командада еңбектене біледі, топ пен ұжымда өз мәртебесін анықтай алады; адам өміріндегі отбасын құрудың маңызын саналы түсініп, есею өміріндегі болашағын сезіне алады; өзінің мінез-құлқын, эмоцияларын басқара алады; эстетикалық талғамға, жақсы әдеттерге ие, жақсы әдеттерін көрсете алады, күнделікті өмірде сұлулық заңдылықтарын пайдаланады; өз ойы мен сезімдерін еркін жеткізеді; қоршаған әлеммен үйлесімді қатынас құруға ұмтылады; өзінің ұстанымдары мен нанымдарын қорғай алады; қиянат жасау мен қатыгездікке қарсы тұрады; отбасында, ұжымда денсаулық сақтау ортасы жағдайларын жасау және қолдау үшін білімдері мен іскерліктерін қолданады; өзін-өзі жетілдіру үшін өмірлік жағдаяттарды шығармашылықпен және тиімді пайдалана алады; өзін-өзі қалыптастыруға ұмтылады; жалпыадамзаттық құндылықтарды басшылыққа ала отырып, өмірлік әртүрлі жағдаяттарда жауапты шешімдер қабылдай алады

«Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқу пәні

Оқу пәні жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттардағы инвариантты компоненттің стандартты деңгейіндегі таңдау пәні болып табылады. «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» пәнін жалпы білім беретін мектептердің 10-11 сыныптарында оқыту Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 7 наурыздағы № 105 бұйрығымен бекітілген Үлгілік оқу жоспарына сәйкес жүзеге асыралады.

«Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» пәні кәсіпкерлік саласының негізгі ұғымдары мен заңдарын зерделеуге, білім алушылардың іскерлік ойлауын қалыптастыруға, белсенді өмірлік ұстанымды таңдауға, қазіргі жағдайда болашақта өз бетінше өмір сүруге арналған дағдыларды қалыптастыруға бағытталған.

Оқу материалының мазмұны оқу процесінің геймификациясы (ойын техникасы) принциптеріне және кейстік жұмысқа негізделген.

Геймификацияны (ойын техникасын) кеңінен қолдану материалды түсінуді жеңілдетіп қана қоймай, сондай-ақ келешекте шынайы жағдайларға лайықтауға болатын алғашқы пайдалы дағдыларды қалыптастыруға бейімделген.

Кейстік (ситуациялық) оқыту әдісі бір жағдайға стандартты емес тәсілдемелерді қолданып, креативтілік танытуға шынайы мүмкіндік береді.

«Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқулығы бойынша оқыту PBL (Project Based Learning) әдістемесі негізінде де құрылған. Сөзбе сөз бұл термин «жобалық оқыту» деп аударылады. PBL әдістемесі әр оқушының оқу үдерісіне белсенді қатысуын білдіреді. Бұл ретте мұғалім барлық үдерісті үйлестіреді, бірақ сонымен қатар оқушыларға шығармашылық пен дербес шешімдер қабылдау үшін еркіндік береді, оқушылар әр түрлі мәселелер бойынша сарапшылардың рөлін өз мойнына алып, өздерін сынап көреді.

Әдістеменің негізгі ұғымы – «жоба». Оқушылар пәнді оқытудың 11-сыныбының бірінші және екінші тоқсанында осындай «жобаны» дамытуы тиіс. Алдымен олар өз командасына мамандарды тартуға тырысатын стартаптың негізін қалаушысы рөлінде өзін елестету керек. Содан кейін олар басшылар, маркетинггерлер, зерттеушілер сияқты өз стартаптарымен жұмыс істейтін болады. Оларға өз клиентін зерттеуге, өз өнімінің прототипін жасауға, серіктестерді табуға және т.б. көптеген әрекеттер жасауына тура келеді.

Оқушылар тапсырмаларды алып, оны орындау уақытын білетін болады. Басқа ешқандай шектеулер жоқ. Қандай өніммен айналысу керек, оны жылжыту үшін қандай әлеуметтік желіні таңдаса жақсы болады, олардың бизнесі үшін кім үздік серіктес болып табылады және т.б. осы секілді сұрақтарға алдын ала қайсысы «дұрыс» екеніне нақты жауап берілмейтіндіктен, мұндай тәсілде «дұрыс» - «дұрыс емес» позициясынан соңғы нәтиже емес, командалық жұмыс, команда мүшелерінің жобаға тартылу дәрежесі, олардың көрсеткен күш-жігері мен ынтасы, олардың іс-әрекеттерінің жалпы бағыты мен қисындылығы бағаланады.

Нақты мәселеге шоғырлану оқушыларға қысқа уақыт ішінде зерттелетін мәселенің көптеген қыр-сырын білуге мүмкіндік береді, осылайша, осы әдістеме бойынша егер нақты нұсқаулықтар, жұмысты бағалау критерийлері,

шектеулі уақытты беріп, бірақ оны жұмыс стилінде және тәсілде шектемесе кез келген адамды белгілі бір жұмысқа дайындауға болады.

Жобалық жұмыс оқушыларға материалдың едәуір бөлігін қамтуға, өз жобасын жасау арқылы жаңа білім алуға мүмкіндік береді. Әдістің артықшылықтарына мыналарды жатқызуға болады:

- Командалық жұмыс. Оқушылар болашақта университет пен жұмыста қажет болатын командада жұмыс істеуді үйренеді.

- Коммуникативтік дағдылар. Оқушылар бірге жұмыс істейді, сондықтан оларға командада тиімді қарым-қатынас жасау өте маңызды.

- Сөздік қоры. Жобамен жұмыс істеу барысында оқушылар өз тілдік қорын айтарлықтай толықтырып үлгереді, сонымен қатар жобамен тығыз жұмыс істеу кезінде зерделенген сөздер қарапайым оқып жатпағанға қарағанда жақсы меңгеріледі.

- Нәтижеге бағдарлану. Көптеген түлектерге жұмыс процесіне бейімделу қиын, өйткені онда жұмыстарды орындау мерзімі қатаң есепке алынады. Оқушылар күйзеліске, толқуға ұшырап, асыққаннан жұмыс сапасы зардап шегеді, ал жұмыс мерзімінде орындалмай қалуы мүмкін. PBL әдісі бойынша жұмыс уақытпен қатаң шектеледі, ал жұмысты бағалау кезінде командалық орындау есепке алынады. Сондықтан жобамен жұмыс кезінде оқушылар қатаң дедлайндарға үйреніп, жұмыс сәттерін еңсеріп, орындалатын жұмыстың сапасына нұқсан келтірмей, нәтижеге шоғырлануға үйренеді.

- Міндеттерді бөле білу, тапсырмаларды беру (делегирлеу) және сенім білдіру, көшбасшылық қасиеттер. Жобаны орындау кезінде оқушыларға команда мүшелері арасында міндеттерді дұрыс бөлу қажет, өйткені олардың әрқайсысында әр түрлі күшті және әлсіз жақтары, түрлі интеллект, мотивация және темпераменттері бар. Біреулерге сандарға немесе ұсақ-түйек бөлшектерге мән берілетін жұмысты сеніп тапсырған жақсы болады, біреулері монотонды жұмыспен айналыса алмайтын шығармашылық тұлға, кейбіреулері бір мезгілде бірнеше міндеттерді орындай алады, бірақ бір мәселеге шоғырлану кезінде қиындықтарға тап болады. Команда мүшелері рөлдерді өзара бөлуге, бір-біріне сенім білдіруге үйренеді. Сондай-ақ олар кімнің көшбасшы рөлін атқара алатынын түсінеді және көшбасшылық қасиеттерге ие болуды үйренеді.

- Жауапкершілік. Әр команда мүшесінің өз жауапкершілік аймағы болғандықтан, өз міндеттерін орындамау команданың барлық жұмысына теріс әсер етуі мүмкін. Жұмыстың бағасы командалық болғандықтан, жұмыстың өз бөлігін жақсы жасау әр адамның мүддесі.

Тәжірибе көрсетіп отырғандай, PBL әдістемесін енгізгеннен кейін оқушылардың оқу процесіне қатысуы ұлғайып, сабаққа қатысуы артады. Мұғалім оқушыларға тек қана көмектеседі, тәлім мен кері байланыс береді, бұл ретте оқушылардың шешім қабылдау процесіне араласпау, олардың өздері қандай шешім дұрыс болатынын анықтауға ынталандырады, яғни білім беру процесіне жауапкершілік оқушылардың өзіне жүктеледі.

PBL әдісі қандай да бір қосымша құралдарды немесе техникалық жабдықтарды талап етпейді. Бірақ мұғалімнен ынта-ықыласты, шығармашылық көзқарасты, стандартты емес ойлауды және оқушыларға қатысты кеңесші-

тәлімгер позициясын алуды талап етеді.

Нәтижесінде оқушылар нақты міндеттерді, өмір мен бизнестен алынған кейстерді шешуді үйренеді. PBL оқушыларға олардың әлеуетін ашуға мүмкіндік береді және оқушыларға өзінің шынайы жобаларымен командада нақты жұмыс жасау туралы түсінік береді.

«Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқу пәнінің ерекшеліктері:

- пәнді Қазақстанның кәсіпкерлігі тәжірибесі мен ерекшеліктерінің, даму тарихы мен қалыптасуының негіздеріне сүйене отырып, оқу пәнін құру;

- өмірлік саналы ұстанымдарды және өз әрекеті бойынша жасаған таңдауына жауапкершілікпен қарау ұстанымын қалыптастыру үшін коучингтік тәсілдемелерді қолдану;

- Қазақстандық және әлемдік нарық жағдайларындағы кадрлық үрдістер тұрғысынан талап етілетін ХХІ ғасыр дағдыларын қалыптастыру.

Оқыту міндеттері:

- оқушылардың кәсіпкерлік пен бизнестің теориялық негіздерін қалыптастыру;
- оқушылардың жеке қаржылық сауаттылықтың тәжірибелік дағдыларын меңгеруі;
- оқушыларда өз жетістіктері мен өмірлік ұстанымдарына қатысты жауапкершілік сезімін қалыптастыру;
- оқушыларда кәсіпкерлік ойлауды және өз әлеуетін жүзеге асыру мүмкіндіктерін көре білу біліктілігін қалыптастыру;
- бизнес-идеяларды ойлап табу дағдыларын қалыптастыру және оларды кәсіпкерлік әрекет деңгейіне дейін дамыту;
- бизнес-модельдеу дағдыларын дамыту және бизнестің өміршеңдігін арттыру мақсатында бәсекелестіктің құбылмалы жағдайларына бейімделе білу;
- зерттеу дағдыларын қалыптастыру және заманауи ақпараттық технологияларды қолдану.

Оқу пәнінің мазмұнындағы 10-сыныптың 4 бөлімі тоқсанға сәйкес бөлінген.

«Экономикалық құбылыс ретіндегі кәсіпкерлік» атты 1-бөлім білім алушыларды «Кәсіпкерлік және бизнес» пәнімен, қажетті терминологиямен таныстырады, экономика және тұлға құзыреттілігі призмасы арқылы кәсіпкерлік мәнін қарастырады, кәсіпкерлікті бизнес терминінен ажыратуды үйретеді.

«Заманауи жағдайлардағы кәсіпкерлік» атты 2-бөлім білім алушыларды кәсіпкерліктің әр түрлі формаларымен таныстырып, заманауи кәсіпкерлікте қандай инновациялар мен трендтер бар екенін және өз ісін ашу үшін қандай қадамдар жасау керектігін біледі, стартап ұғымдарымен, бизнес-модельдерімен және стартап идеологиясымен танысады. Бұл бөлімде білім алушылар бәсекелестіктің не екенін және бәсекелестік стратегияларының түрлерін, баға қалыптастыру құрылымын сипаттауды, баға саясатының мәнін түсінуді және баға стратегияларын ажыратуды үйренеді.

«Әрекеттегі маркетинг» атты 3-бөлім FMCG секторының нақты жұмыс істеп тұрған отандық тауар өндірушілері негізінде тауарларды жылжыту маркетингін зерделеуді қарастырады. Оқушылардың біріккен топтары нақты өндірушіні және оның ұсынатын өнімдері ішінен біреуін таңдайды. Алынған білім мен дағдыларды қолдана отырып, оқушылар жаңа тауарларды игеру немесе көлемін арттыру мақсатында өнімді баламалы жылжыту бойынша креативті идеяларды қалыптастырады.

«Ойлау дизайны» атты 4-бөлім бизнес-шешімдерді іздеуге клиентке бағытталған дизайн-ойлау сияқты тәсілдің ерекшеліктерін қарастырады. Тоқсанның басында мұғалім ұсынған тізімнен бизнес-мәселені таңдап, оқушы дизайн-ойлау әдіснамасын: эмпатияны, талдау мен синтезді, идеяларды ойлап табуды, прототип жасау мен тестілеуді қолдана отырып бүкіл тоқсан бойы жұмыс жасайды. Оқушылар өндірушілермен өзара іс-әрекет жасауда және жобалау жұмыстарын орындауда нақты тәжірибе алады. Өндіруші үшін бұл тиімді, себебі көктемнің үш айында компаниясы туралы ақпараттың жариялануы және өнімдерінің бүкіл Қазақстан бойынша тегін жарнамалануына мүмкіндік алады. Ал мемлекет экономикасы үшін – бұл отандық өндірушіні қолдау.

Жалпы білім беретін мектептердің 11-сыныбына арналған «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқу пәні басқа бағыттарға басымдықтар бере отырып, оқыту процесіне арналған әдіс-тәсілдерімен ерекшеленеді. Академиялық білімнің орнына практикалық дағдыларды алуға үлкен назар аударылады, бұл оқушылармен өзара іс-әрекеттің белсенді түрлерінің басым екенін көрсетеді. Оқыту процесінің өзі Life-long learning (өмір бойы үздіксіз оқыту) тұжырымдамасына жауап беретін тұрақты және тиімді мінез-құлық үлгісін қалыптастыра алатын табиғи және үздіксіз құбылыс болып табылады.

Оқу пәнінің 11-сыныптағы білім мазмұны 4 бөлімді құрайды:

«Стартап акселератор-1» және «Стартап акселератор-2» атты алғашқы екі бөлімі бизнес-моделдеумен таныстырады, сондай-ақ стартап жобаның құрылуы кезінде қажетті болатын әлеуметтік дағдыларды қалыптастырады. Білім алушы белгілі бір білімдерге ие бола отырып, өз бизнес-идеясын қалыптастырады және оны бизнес-акселератор принципі бойынша нақты бизнеске айналдыру үшін қажетті құралдарды меңгереді.

«Кәсіпкердің өзін-өзі жетілдіруі» атты 3-бөлімі оқушыларда қаржылық сауаттылық негіздерін қалыптастыратын әлеуметтік дағдыларды дамытуды жалғастырып, отбасының жеке қаржылық жоспарын тиімді үйлестіре білу жолдарын үйретеді, банк жүйесімен және халықаралық нарықпен таныстырады. Бөлімнің негізгі ерекшелігі — оқушылар демо-шотты пайдалана отырып, Қазақстанның қор биржасының (KASE) нақты мәліметтері негізінде ойын платформасы арқылы инвестициялау дағдыларын меңгереді. Сол арқылы талдай білу қабілеті артып, оқиғалардың мәнін, олардың экономикалық көрсеткіштерге ықпалын түсінеді.

«Даму стратегиясы» атты 4-бөлімі білім алушылардың назарын нарықтың даму болжамдарына аударады. Мақсат қою дағдыларын, бизнестің ауқымымен, халықаралық бизнеспен, жеке стратегиямен танысуды үйретеді.

Қазақстан өнімінің халықаралық нарықтарға шығу стратегиясының жеке пайымын қалыптастырады. Бұл бөлім тұтынушылар мен кәсіпкерлердің құқықтарын қорғауға бағытталған мемлекет және қоғамдық ұйымдар жүзеге асыратын шаралар кешенімен таныстырады.

10-11-сыныпта «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі әр бағыт бойынша аптасына 2 сағатты, оқу жылында 68 сағатты құрайды.

Тоқсандағы бөлімдер бойынша және бөлімдер ішінде сағаттарды бөлуді мұғалімнің қалауына қарай өзгертуге болады.

«Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» пәні бойынша жиынтық бағалау жүргізілмейді. Формативті бағалау пәнді оқу барысында білім алушылардың оқу жетістіктеріне мониторинг жүргізу және оқу үдерісінде оларға қолдау көрсету мақсатында жүргізіледі. Тоқсан мен оқу жылының соңында «есептелді» («есептелген жоқ») қойылады.

10-11 сыныптарда «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқу пәні бойынша сынақ қою талаптары «Дене шынықтыру», «Музыка», «Көркем еңбек», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау» оқу пәндері бойынша сынақ қою талаптары әдістемелік ұсынымдарында келтірілген. Әдістемелік ұсыныстар www.nao.kz сайтта қолжетімді.

Назар аударыңыз!

«Кәсіпкерлік және бизнес негіздері» оқу пәні әр түрлі мамандық дипломы бар мұғалімдер бере алатындай жасалған, бірақ берілген пәнді оқыту үшін «Атамекен» ҚР ҰКП-ның ұйымдастырған арнайы біліктілікті арттыру курстарынан өтіп, қатысты сертификаты бар болуы тиіс.

«Графика және жобалау» оқу пәні

«Графика және жобалау» оқу пәні жаратылыстану-математикалық бағыттағы стандартты деңгейдегі пәндерге жатады және білім алушылардың **графикалық және жобалық қызметін** қалыптастыруға, олардың зияткерлік, шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған.

«Графика және жобалау» оқу пәнінің жалпы **білім** беру және дамыту функциялары материалдық, жазықтықтағы (қағаздағы) көрінетін объектілер, ал графикалық визуализацияға зияткерлік қабілеттілікті қалыптастыру мен дамытуда, өз қызметінің ұсынылатын (қиялданатын) нәтижелерінің кеңістіктік көрінісі.

Бұл айырмашылық оқушылардың өзіндік құрал, ойлау, таным, іздеу құралы ретінде графикалық бейнелерді құрастырудың әртүрлі тәсілдерін еркін меңгеруі болып табылады, содан кейін ғана ойды (ақпаратты) бекіту және беру құралы ретінде әрекет етеді.

Жобалау қызметінде кестені пайдалану жалпы графикалық мәдениетті қалыптастыруға, сондай-ақ олардың интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Жобалық және графикалық қызметте шығармашылық ойлаудың көптеген негізгі компоненттері қалыптасады: мәселені визуализациялау қабілеті, эвристикалық іздеу тәсілдерін меңгеру, геометриялық-графикалық модельдеу, әртүрлі салалардағы графикалық бейнені түрлендіру.

Білім алушылардың графикалық және жобалық мәдениеті – бұл өз жобалау-зерттеу қызметінде қол (аспаптық) және компьютерлік графиканың мүмкіндіктерін пайдалану білімі, біліктілігі және дайындығы.

«Графика және жобалау» оқу пәнін оқытудың білім беру мақсаттары жаңа білім беру стандартында күтілетін нәтижелер жүйесі түрінде берілген.

Олар «Графика және жобалау» оқу пәнін оқытудың негізгі мақсаттарында жалпыланған - *графикалық кескіндер теориясының негіздерін оқу және геометриялық-графикалық модельдеу әдістерін меңгеру, білім алушылардың жобалау шығармашылық қызметін, олардың графикалық мәдениетін қалыптастыру және дамыту.*

Олар сондай-ақ «Графика және жобалау» пәнінің оқу бағдарламасын, оқулық пен оқу-әдістемелік кешендерді әзірлеу негізіне алынды.

Оқу бағдарламасын құрастыру кезінде оқу үдерісін ұйымдастырудың логикасын анықтайтын графикалық іс-әрекеттің негізгі тәсілдері көрсетілген. Олар:

- бейнелерді репродукциялау (сурет масштабын өзгерту);
- бейнелерді қайта құру (ішінара бейнелер бойынша объектінің бейнесін қалпына келтіру);
- суреттерді түрлендіру (проекциялау әдістерін өзгертумен);
- бейнелердің түрі мен құрамын өзгерту (бейнелерді ауыстыру);
- заттарды бейнелер бойынша түрлендіру (пішіні мен кеңістіктік орналасуын өзгерту);
- графикалық модельдеу (графикалық құрастыру, жобалау).

Білім алушылардың оқу жетістіктерін *формативті бағалау* әртүрлі жағдайларда бейнелерді түрлендіру бойынша графикалық іс-әрекеттің негізгі тәсілдерін меңгеру деңгейін ескере отырып жүзеге асырылуы тиіс. Мұғалім оқу қызметінің негізгі нәтижелерін ескере отырып, білім алушыға қолдау көрсету үшін бағалау критерийлері мен оқу тапсырмаларын дербес әзірлей алады.

Білім алушылардың оқу жетістіктерін мониторингілеу құзыреттілікті қалыптастыру үшін арнайы әзірленген тапсырмалар жүйесінің (жобалық қызмет элементтері бар шығармашылық графикалық есептер) көмегімен жүзеге асырылуы тиіс.

«Графика және жобалау» оқу пәнінің білім беру бағдарламасын жүзеге асыру бойынша *негізгі әдістемелік талаптар*:

- білім алушылардың қолданбалы, шығармашылық графикалық есептерді шешу үшін суреттер теориясы бойынша білімді меңгеру беріктігі;
- бейнелік (кеңістіктік), логикалық, абстрактілі және шығармашылық ойлауды дамыту үшін графикалық есептердің әртүрлі жоспарлы жүйелерін қолдану;
- білім алушылардың зияткерлік қызметін белсендіру үшін әртүрлі графикалық іс-әрекет түрлерін кезектестіру (қабылдау, салыстыру, қайта құру және бейнелерді түрлендіру);
- білім алушылардың кеңістіктік ойлауын дамытудың белсенді құралы ретінде графикалық модельдеу, ойша эксперименттеу әдісін сабақта үнемі қолдану;

- білім алушылардың жобалау-зерттеу қызметінде графикалық бағдарламалық құралдарды кеңінен қолдану.

10-11-сыныптарда «Графика және жобалау» жаңа оқу пәнінің енгізілуімен білім алушылардың жалпы графикалық дайындық деңгейіне және білімділігіне ғана емес, олардың шығармашылық және зияткерлік әлеуетін дамытуға жоғары талаптар қойылады.

«Графика және жобалау» пәні бойынша жиынтық бағалау өткізілмейді. «Графика және жобалау» пәні бойынша тоқсанның және оқу жылының соңында «есептелінді» («есептелінген жоқ») деп сынақ қойылады.

«Графика және жобалау» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі: 10-11-сыныпта – аптасына 2 сағат, оқу жылында 68 сағатты құрайды.

Назар аударыңыз!

«Графика және жобалау» пәнін «Бейнелеу өнері және сызу» мамандығы бойынша дипломы бар мұғалімдер жүргізе алады. Мамандық алғандағы оқыған пәндер тізімі «Графика және жобалау» оқу пәнін оқыту үшін арнайы диплом талап етілмейтіндігін куәландырады.

Осы оқу пәнін оқыту үшін тиісті сертификатты ала отырып, біліктілікті арттыру курстарынан өту ұсынылады

«ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ» БІЛІМ САЛАСЫ

«Дене шынықтыру» 10-11-сыныптар

«Дене шынықтыру» пән ретінде жалпы білім беретін мектепте маңызды рөл атқарып, оқушының жалпыадамзаттық мәдениет саласында өзін-өзі белсенді шығармашылық көрсетуге дайын тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді.

Оқу пәннің *мақсаты*: оқушылардың бойында өз денсаулығына қамқорлықпен қарауға қажеттілікті қалыптастыру, дененің физикалық және психикалық қасиеттерді жүйелі дамыту, салауатты өмір салтын ұйымдастыруда дене шынықтыру құралдарын шығармашылық тұрғыдан қолдану.

Оқу пәннің *міндеттері*:

1) денсаулықты нығайту, негізгі дененің физикалық сапаларын дамыту және ағзаның қызмет ету мүмкіндіктерін арттыру; базалық спорт түрлерінің техникалық-тактикалық әрекеттерін жетілдіру;

2) өз денсаулығына қамқорлықпен қарау, оны нығайту және сақтау қажеттіліктерін тәрбиелеу;

3) дене шынықтыру және спорттың пайда болу тарихы мен даму ерекшеліктері, салауатты өмір салтын дамытудағы рөлі туралы білім деңгейлерін игеру;

4) оқу және жарыс кезіндегі ұжымдық қарым-қатынас пен ынтымақтастықты орындау және жеке тұлғаның оң қасиеттерін тәрбиелеу.

«Дене шынықтыру» пәнін оқыту процесінде білім алушыларға:

1) жеке тазалық ережелерін сақтау қажеттілігін түсінуге; пәндік білімдерін, шеберліктері мен дағдыларын күнделікті өмірлерінде қолдануға;

2) дене жаттығуларының адамның физикалық және энергетикалық жүйелеріне әсерін білуге;

3) жеке бас пен моральдық-өнегелілік қасиеттерін дамытудың маңыздылығын және әділ бәсекелестік пен өздерін үздіксіз дамытудың қажеттілігін түсінуге;

4) өзінің физикалық дамуын жетілдіруде қимыл-қозғалыс құзыреттіліктерін жақсарту қажеттіліктерін бағалауға; жалпы, кәсіптік-қолданбалы және сауықтыру-түзету бағытындағы дене жаттығуларымен шұғылданудың маңыздылығын бағалауға мүмкіндік береді.

Оқу бағдарламаның құрылымы мен мазмұны екі бөлімнен тұрады:

1) «Дене шынықтыру туралы білім» (ақпараттық компонент);

2) «Денені жетілдіру және шеберлік» (әрекеттік компонент).

«Дене шынықтыру туралы білім» бөлімінің мазмұны адамның таным белсенділігінің дамуы туралы негізгі түсініктеріне сәйкес:

1) «Қазақстандағы спорт пен дене шынықтырудың даму тарихы»;

2) «Қазіргі қоғамдағы спорт және дене шынықтыру»;

3) «Адамның дене мәдениеті» тақырыптарын қамтиды.

«Дене шынықтыру туралы білім» бөлімде Қазақстандағы спорт пен дене шынықтыруды дамытудың, республикадағы ұлттық спорт түрлерінің қалыптасуы, қазіргі қоғамдағы дене шынықтыруды дамытудың негізгі бағыттары, белсенді демалысты ұйымдастыру жолдары және дене шынықтыру құралдарының көмегімен адам денсаулығын нығайту тәсілдері туралы мәліметтер енгізілген. Бұл бөлімде дене және спорттық дайындықтардың негізгі түсініктері, өз бетімен дене шынықтыру жаттығуларымен айналысуды ұйымдастыру мен өткізу ерекшеліктері жан-жақты ашылып көрсетілген және қауіпсіздік техникасын қадағалау мен талап етудің ережелері берілген.

«Денені жетілдіру және шеберлік» бөлімі білім алушылардың дене шынықтыру және тактикалық даярлықтарын шыңдауға бағытталған және аталған бөлімде арнайы дене дайындығы құралдары туралы ақпараттар берілген. Бағдарламада арнайы құралдар ретінде қолданбалы маңызға ие болатын базалық спорт түрлерінің (гимнастика негіздері, жеңіл атлетика, спорт ойындары, шаңғы және жүзу) дене жаттығулары мен қимыл-қозғалыс әрекеттері ұсынылады.

Вариативті компонент дене шынықтыру мұғалімі спорттық ойындарды тереңдетіп оқыту мақсатында оқытудың заманауи әдістері мен педагогикалық технологияларын қолдануға және енгізуге бағдарлайды. Вариативті компонентті нақты білім беру ұйымы, материалдық базасы мен өңірдің орналасу ерекшеліктерін, білім алушының қызығушылықтарын және оқытушылар ұжымының мүмкіндіктерін ескере отырып дене шынықтыру мұғалімі әзірлейді.

Бағдарлама талаптарына және әрбір білім алушының жеке мүмкіндіктері мен жыныстық даму ерекшеліктерін бағамдай отырып, мұғалім өздігінен жеке

талаптар қойып (қорытынды тапсырмалар), талаптардың өзіндік шкаласын құруына және сол бойынша білім алушылардың жылдық үлгерімдерін бағалауына болады. Бұл тәсілді қолдану дене шынықтыру мұғаліміне оқыту-үйретудің барлық кезеңдерінде оқушылардың даму деңгейлерінің жеке жас ерекшеліктерін ескере отырып, сабақ үлгерімдерін шынайы бағалауға мүмкіндік береді. «Дене шынықтыру» пәні бойынша жиынтық бағалау өткізілмейді. «Дене шынықтыру» пәні бойынша тоқсан, жарты жылының және оқу жылының соңында «есептелінді» («есептелінген жоқ») деген белгі жазылады.

Орта мектептегі дене шынықтырудың педагогикалық жүйесін ұйымдастырудың негізгі түрлері:

- 1) дене шынықтыру сабақтары;
- 2) оқу күндерінде ұйымдастырылатын дене тәрбиесі және сауықтыру іс-шаралары;
- 3) спорттық жарыстар мен мерекелік шаралар;
- 4) спорттық үйірмелер;
- 5) дене жаттығуларымен өздігінен шұғылдану (үй тапсырмалары).

Дене шынықтыру сабақтары білім алушылардың дене шынықтыру пәнінің мазмұнын игеру процесіндегі іс-әрекеттерін ұйымдастырудың негізгі түрі болып табылады.

Бұл бағдарлама мектепте дененің шынығуы мен адамгершілікке тәрбиелеудің кешенді жүйесін құрайтын дене шынықтырудың барлық негізгі нысандарының мазмұнын қамтиды және бұл міндеттерді барлық оқу жылында рет-ретімен шешуге мүмкіндік береді. Бағдарламаның әрбір үшінші сағаты білім алушылардың белсенділігін арттыруға (спорт және қозғалмалы ойындар санын кеңейту арқылы) және сауықтыру процесіне бағытталған.

Сыныпты екі топқа бөлу Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы №604бұйрығына сәйкес жүзеге асырылады (05.05.2020 ж ҚР БҒМ №182 бұйрығының 51 т. сәйкес).

91-кесте. «Дене шынықтыру» оқу пәнінің мазмұны. 10-сынып

1) Тақырыптық жоспар «Бағдарламаның бөлімдерінің жылдық сағаттар санын тоқсандарға бөлу».

Бағдарлама бөлімдері	Бағдарлама бөлімдері	Оқу тоқсандары. Сағаттар саны				
		1	2	3	4	Σ
Базалық	1. Жеңіл атлетика	7	-	-	7	14
	2. Спорт ойындары	15	8	15	7	45
	Футбол	8	-	-	7	15
	Баскетбол	-	8	7	-	15
	Волейбол	7	-	8	-	15
	3. Гимнастика	-	9	-	-	9
	4. Шаңғы дайындығы*	-	-	10	-	10
	5. Жүзу**	-	-	-	6	6
	Базалық компонент бойынша сағаттар саны:	22	17	25	20	84

Вариативті	Вариативті бөлім нақты спорттық ойындарды тереңдетіп оқытуда білім беру ұйымдары футболды, волейболды, немесе баскетболды таңдауы арқылы жүзеге асырылады	4	5	5	4	18
Оқу жылы бойынша сағаттар саны:		26	22	30	24	102

Ескерту:

*– Қарсыз аудандарда шаңғы дайындығы сабақтарының орнына жалпы төзімділікті дамытуға сауықтыру жүгіру сабақтары мен басқа да аэробты жүктеме жаттығуларын қолдану ұсынылады.

**– Жүзу сабағын өткізу мүмкін болмаған жағдайда, бағдарламаның жүзу бөлімін іске асыруға арналған уақытты спорттық дағдыларын жетілдіру үшін, мектептің педагогикалық кеңесінің шешімімен оның орнына дене шынықтырудың спорттық ойын түрлерін қолдану ұсынылады.

92-кесте. 10-сынып білім алушылардың дене дайындықтарын бағалау көрсеткіші (ер балалар)

Сынақ түрлері	Дене дайындығының деңгейі					
	Х (орташалан дырылған)	төмен	орташа- дан төмен	орташа	орташа- дан жоғары	жоғары
30 м жүгіру	4,9	5,6	5,5 – 5,3	5,2 – 4,6	4,5 -4,3	4,2
Бір орыннан ұзындыққа секіру	213	190	191 - 201	202-224	225 - 235	236
Нығыздалған допты екі қолмен бастан асыра лақтыру	611,0	434,0	435-522	523-699	700-785	786,0
3×10 м қайталап жүгіру	8,3	9,1	9,0 – 8,7	8,6 –7,8	7,7 -7,4	7,3
Қолдың білезік буынының динамометриясы (оң қолмен)	42,0	33,0	34,0 –37,0	38,0-46,0	47,0-50,0	51,0

93-кесте. 10-сынып білім алушылардың дене дайындықтарын бағалау көрсеткіші (қыз балалар)

Сынақ түрлері	Дене дайындығының деңгейі					
	Х (орташалан дырылған)	төмен	орташа- дан төмен	орташа	орташадан жоғары	жоғары
30 м жүгіру	5,4	6,3	6,2 – 5,9	5,8 – 5,0	4,9 -4,6	4,5
Бір орыннан ұзындыққа секіру	170,0	146	147 -160	161 – 181	182 – 194	195
Нығыздалған допты екі қолмен бастан асыра лақтыру	497,0	372	373-434	435-559	560-621	622,0
3×10 м қайталап жүгіру	9,1	10,0	9,9 – 9,6	9,5 –8,6	8,5 –8,1	8,0

Қолдың білезік буынының динамометриясы (оң қолмен)	26,0	19,5	20,0 –22,5	23,0 -29,0	29,5-32,0	32,5
---	------	------	------------	------------	-----------	------

94-кесте. «Дене шынықтыру» оқу пәнінің мазмұны. 11-сынып.

Тақырыптық жоспар «Бағдарламаның бөлімдерінің жылдық сағаттар санын тоқсандарға бөлу»

Бағдарлама бөлімдері	Бағдарлама бөлімдері	Оқу тоқсандары. Сағаттар саны				
		1	2	3	4	Σ
Базалық	1. Жеңіл атлетика	7	-	-	7	14
	2. Спорт ойындары	15	8	15	7	45
	<i>Футбол</i>	8	-	-	7	15
	<i>Баскетбол</i>	-	8	7	-	15
	<i>Волейбол</i>	7	-	8	-	15
	3. Гимнастика	-	9	-	-	9
	4. Шаңғы дайындығы*	-	-	10	-	10
	5. Жүзу**	-	-	-	6	6
Базалық компонент бойынша сағаттар саны:		22	17	25	20	84
Вариативті	Вариативті бөлім нақты спорттық ойындарды тереңдетіп оқытуда білім беру ұйымдары футболды, волейболды, немесе баскетболды таңдауы арқылы жүзеге асырылады	4	5	5	4	18
Оқу жылы бойынша сағаттар саны:		26	22	30	24	102

Ескерту:

* – Қарсыз аудандарда шаңғы дайындығы сабақтарының орнына жалпы төзімділікті дамытуға сауықтыру жүгіру сабақтары мен басқа да аэробты жүктеме жаттығуларын қолдану ұсынылады.

**– Жүзу сабағын өткізу мүмкін болмаған жағдайда, бағдарламаның жүзу бөлімін іске асыруға арналған уақытты спорттық дағдыларын жетілдіру үшін, мектептің педагогикалық кеңесінің шешімімен оның орнына дене шынықтырудың спорттық ойын түрлерін қолдану ұсынылады.

95-кесте. 11-сынып білім алушылардың дене дайындықтарын бағалау көрсеткіші (ер балалар)

Сынақ түрлері	Дене дайындығының деңгейі					
	X (орташа ланды рылған)	төмен	орташа- дан төмен	орташа	орташа- дан жоғары	жоғары
30 м жүгіру	4,7	5,2	5,1 – 5,0	4,9 – 4,5	4,4 -4,3	4,2
Бір орыннан ұзындыққа секіру	220	197	198- 208	209 – 231	232 - 244	245

Нығыздалған допты екі қолмен бастан асыра лақтыру	713	540	541- 626	627-799	800– 885	886
3x10 м қайталап жүгіру	8,0	8,7	8,6 – 8,4	8,3 –7,7	7,6 -7,3	7,2
Қолдың білезік буынының динамометриясы (оң қолмен)	43,5	35	36-39	40 -48	49 – 52	53

96-кесте. 11-сынып білім алушылардың дене дайындықтарын бағалау көрсеткіші (қыз балалар)

Сынақ түрлері	Дене дайындығының деңгейі					
	Х (орташа ландыр ылған)	тө-мен	орташа-дан төмен	орташа	орташа-дан жоғары	жоғары
30 м жүгіру	5,4	6,3	6,2 – 5,9	5,8 – 5,0	4,9 -4,6	4,5
Бір орыннан ұзындыққа секіру	172	143	144 -157	158 – 182	183 – 197	198
Нығыздалған допты екі қолмен бастан асыра лақтыру	514	373	374– 443	444– 584	585 – 654	655
3x10 м қайталап жүгіру	9,0	9,9	9,8 – 9,5	9,4 –8,6	8,5 –8,1	8,0
Қолдың білезік буынының динамометриясы (оң қолмен)	28	20,5	21 –24,5	25-31	31,5–34	34,5

«Дене шынықтыру» пәні бойынша жиынтық бағалау өткізілмейді. «Дене шынықтыру» пәні бойынша тоқсан, жарты жылының және оқу жылының соңында «есептелінді» («есептелінген жоқ») деген белгі жазылады.

«Дене шынықтыру» пәні бойынша сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру және жоспарлау барысында 2020-2021 оқу жылында мерекеленетін мерейтойлық шараларға көңіл бөлу ұсынылады.

«Дене шынықтыру» пәні сабақтарын ұйымдастыру және өткізу мәселелері бойынша мұғалімдерге әдістемелік көмек көрсету мақсатында Б.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы әзірлеген әдістемелік ұсынымдар академия сайтына орналастырылған (nao.kz):

1. «Білім мазмұнын жаңарту аясында (5-9-сыныптарда) «Дене шынықтыру» пәнін оқыту бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Б.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2018.–89 б.» (Б.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2018 жылғы 24 сәуірдің №5 хаттамасы)).

2. «Дене шынықтыру», «Музыка», «Көркем еңбек», ... оқу пәндері бойынша Сынақ талаптары» (1-11 сыныптарға) – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2019. – 234 б. (Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды (2019 жылғы 17 қыркүйектегі №8 хаттамасы) Рекомендовано к изданию Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол №8 от 17 сентября 2019 года).

Дене шынықтыру пәнінің оқу жүктемесі:

- 1) 10-сынып – апасына 3 сағат, барлығы 102 сағатты;
- 2) 11-сынып – аптасына 3 сағат, барлығы 102 сағатты құрайды.

«Алғашқы әскери және технологиялық дайындық»

Оқу бағдарламасы «Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен бекітілген Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 17669 болып тіркелген).

Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында алғашқы әскери және технологиялық дайындықты жастарға ұйымдастыру және өткізу үшін негіз болып табылады:

1) «Әскери қызмет және әскери қызметшілердің мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының 2012 жылғы 16 ақпандағы Заңы;

2) «Бастапқы әскери дайындық қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрінің 2017 жылғы 12 шілдедегі № 347 бұйрығы (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 15725 болып тіркелген);

3) **«Көлік құралының сәйкестендіру нөмірі бойынша көлік құралдарының жекелеген түрлерін мемлекеттік тіркеу және есепке алу, Механикалық көлік құралдарын жүргізушілерді даярлау, Емтихандар қабылдау және жүргізуші куәліктерін беру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 2 желтоқсандағы № 862 бұйрығы** (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 10056 болып тіркелген).

Алғашқы әскери және технологиялық дайындық меншік түрі мен ведомстволық бағыныстылығына қарамастан, барлық типтегі жалпы білім беретін мектептерде әскерге шақырылуға дейінгі және әскерге шақырылу жасындағы білім алушы жастардың міндетті оқытылатын пәні болып табылады.

«Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» оқу пәні – білім алушыларды отаншылдық рухқа және Отанды қорғауға дайын болуға тәрбиелеуге бағытталған пән. Ол білім алушылардың төтенше жағдайларда әскери іс негіздері мен адамның өмір қауіпсіздік әрекеті бойынша білім алуына және әскери қызметтің дағдыларын меңгеруге мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін орта мектептің 10-11-

сыныптарына арналған «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәнін оқыту ҚР БҒМ 2020 жылғы «21» сәуірдегі № 154 бұйрығына қосымша, ҚР Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына 425-қосымшамен бекітілген жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы (жаратылыстану-математикалық бағыттағы, қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы) арқылы жүзеге асырылады.

Пәннің мақсаты – білім алушыға мемлекетті қорғау негіздері туралы ойының қалыптасуын, Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерінің арналуын және түрлері мен ерекшеліктерін түсіндіру, әскери қызметтің маңызын, Қазақстан Республикасының әр азаматының қасиетті парызы және міндетін оқыту.

Пәннің міндеттері:

1) әскери анттың, Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің жарғыларының негізгі талаптары туралы білімін қалыптастыру;

2) әскери бөлімдердің қару-жарағы мен әскери техникасы, жеке құрамның өмірі мен орналасуымен таныстыру;

3) қажетті әскери білім мен практикалық дағдыларды ақпараттық технологияны пайдалана отырып робототехникада, дөңгелекті машиналарды жүргізудің негіздері және төтенше жағдайда адам өмірі қауіпсіздігі негіздерінде қалыптастыру;

4) жастарға қазақстандық патриотизм мен Отанына деген адалдық сезімін дарытуға тәрбиелеу;

5) әскери істерге байланысты мамандық кәсібіне оң көз-қараста тәрбиелеу;

6) жеке қауіпсіздік және қоршаған ортаның қауіпсіздігі мәселелеріне саналы және жауапты қарым-қатынасты қалыптастыру.

Алғашқы әскери және технологиялық дайындық теориялық және практикалық сабақтарда іске асырылады: теориялық сабақтарды оқытудың дидактикалық материалдарын, техникалық құралдар мен инновациялық әдістерін қолдана отырып, әңгімелесу және сұхбаттасу түрінде өткізіледі; практикалық сабақтар оқулықты, қару және әскери-техникалық мүлікті, құралдарды және өзге де жабдықтарды қолдана отырып, оқу материалын игеруге бағытталады.

«Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәнін білім алушылар оқығанда:

1) әр азамат өз Отанының қауіпсіздігін және оны қорғаудың қажеттілігі мен маңызын түсінуге;

2) Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерінде, басқа да әскери құралымдарында қызмет атқару үшін қажетті білім, білік және дағды алуға;

3) алынған пәндік білім, білік және дағдыларды Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінде, басқа да әскерлер мен әскери құралымдарда қызмет еткенде қолдануға;

4) Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінде қызмет ету туралы толық логикалық бір-бірімен байланысты ұғымдар туралы үйлесімді жүйені қалыптастыруға;

5) өзінің дене бітімінің физикалық дамуының іс-әрекет құзыретін жақсарту қажеттілігін бағалауға;

6) жеке адамгершілік қасиеттерін дамытуға және үздіксіз өзін-өзі дамыту қажеттілігін түсінуге;

7) сын тұрғысынан және шығармашылық ойлау, мәселелерді шешу және коммуникативтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Алғашқы әскери және технологиялық дайындық оқытушы-ұйымдастырушы әскери істі оқыту процесінде жастардың бойында азаматтық таным, Қазақстан Республикасының тәуелсіздігін қорғау, әскери қызметке деген саналы жауапкершілікті қалыптастыруға тәрбиелеу мен оқытудың басты міндеттерін шешеді.

Әрбір оқыту ұйымдарында алғашқы әскери және технологиялық дайындықты оқытудың оқу жылына есептелген күнтізбелік-тақырыптық жоспары құрылады.

«Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәнінің базалық мазмұны. 10-сынып.

«Кіріспе сабағы» бөлімі:

1) білім алушыларға «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәніне оқыту мақсат-міндеттері мен мазмұнын;

2) «Қазақстан Республикасының қорғаныс және Қарулы Күштер туралы», «Әскери қызмет және әскери қызметшілердің мәртебесі туралы», «Ұлттық қауіпсіздік туралы», «Азаматтық қорғану», «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңдарын, «Бастапқы әскери дайындық қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрінің 2017 жылғы 12 шілдедегі № 347 бұйрығы (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 15725 болып тіркелген), «Көлік құралының сәйкестендіру нөмірі бойынша көлік құралдарының жекелеген түрлерін мемлекеттік тіркеу және есепке алу, Механикалық көлік құралдарын жүргізушілерді даярлау, Емтихандар қабылдау және жүргізуші куәліктерін беру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 2 желтоқсандағы № 862 бұйрығы (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 10056 болып тіркелген). Алғашқы әскери және технологиялық дайындық сабағында білім алушылардың құқықтары мен міндеттерін қамтиды.

Кіріспе сабақты өткізу кезінде білім алушыны әскери қызметке даярлау және Қазақстан Республикасын қорғауға, алғашқы әскери және технологиялық дайындықтың оқу бағдарламасының талаптарын орындау үшін адамгершілік-жігер, психологиялық және физикалық күшін жұмылдыра білу қажеттілігіне баса назар аударылады.

Бөлімдер:

1. «Қазақстан Республикасы Қарулы Күштері – мемлекеттің әскери қауіпсіздігінің кепілі».

2. «Қазақстан Республикасы Қарулы Күштері, басқа әскерлер және әскери құрылымдарының жалпыәскери жарғылары».

3. «Тактикалық дайындық».

4. «Атыс дайындығы».
5. «Саптық дайындық».
6. «Әскери топография».
7. «Әскери роботты техникалардың негіздері».
8. «Өмір қауіпсіздігі және ақпараттық технологиялар негіздері».

Алғашқы әскери және технологиялық дайындық оқытушы-ұйымдастырушы әскери істі оқыту процесінде жастардың бойында азаматтық таным, Қазақстан Республикасының тәуелсіздігін қорғау, әскери қызметке деген саналы жауапкершілікті қалыптастыруға тәрбиелеу мен оқытудың басты міндеттерін шешеді.

Әр сабақ сайын білім алушылар әскери анттың рөлі мен маңызын түсінулеріне, Қазақстан Республикасы Қарулы Күштеріне, оның дәстүрлері мен әскер түрлерінде қызмет ету ерекшеліктеріне, әскери мамандыққа деген қызығушылықтарын дамытып, білім алушылардың әскери білім алуларына деген ұмтылыстарын ынталандыру керек. Сонымен қатар Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің жарғылары – бұл Қарулы Күштердің тұрмыс-тіршіліктерін реттестіретін заңдар жиынтығы, ал жарғы талаптарын орындау – әрбір әскери қызметкердің міндеті екендігін түсіндіру қажет.

Тактикалық дайындық алғашқы әскери және технологиялық дайындық бойынша оқу материалын кешенді оқытуды қамтамасыз етеді.

Атыс дайындығы бойынша сабақ өткізу кезінде қару және оқ-дәрілерді қолданудың қауіпсіздік ережелеріне баса назар аударған дұрыс.

Саптық дайындық бойынша сабақтар саптық алаңда өткізіледі.

10-сыныпта *әскери топография* сабақтарын білім алушыларға оқытқанда таныс емес аймақтарда картасыз және картамен бағдарлау, сол ауданда өзінің орналасқан орнын анықтау және азимут бойынша жүру бағытын компастың көмегімен және компассыз табуды, сонымен қатар ұшқышсыз қашықтықта ұшатын аспаптардан алынған ақпараттарды қолдануын үйретуді қарастырады.

«*Әскери роботты техникалардың негіздері*» бөлімі: Әскери роботты техникалардың негіздері – Роботтар туралы жалпы мәліметтер. Роботтарды әскери істе пайдалануды. Роботтарды басқару алгоритмі – Роботтың қозғалу траекториясын жоспарлау. Роботтар тобын ұжымдық басқару үлгісі және алгоритмдерін. Роботтарға арналған тапсырмалар – Роботтардың атқара алатын қызметтері. Жекелеген тактикалық міндеттерді шешу: жергілікті жерлерде бағдарлау, роботтардың қиын жағдайларда қызмет ету тәртібін қамтиды.

«*Өмір қауіпсіздігінің және ақпараттық технологиялар негіздері*» оқу курсының мазмұны 10-сыныпта «Алғашқы әскери дайындық» оқу курсының аясында 12 сағаттық жылдық оқу жүктемесімен алғашқы әскери дайындық пәнінің оқытушы-ұйымдастырушысы жүзеге асырады. Өмір қауіпсіздігінің негіздері бойынша сабақтар міндетті болып табылады және оқу процесі кезінде жүргізіледі.

10-сыныпта *өмір қауіпсіздігі және ақпараттық технология негіздері* бөлімінде – азаматтық қорғау және медициналық білім негіздері сабағында білім алушылар Қазақстан Республикасының халқын бейбіт және соғыс

кезіндегі табиғи апаттарда, ірі апаттарда, қасірет пен террористік актіде атқарылатын іс-шаралармен таныстырады.

Білім алушылардың практикалық дағдылары мен біліктіліктерін шыңдау және жетілдіру, сонымен қатар әскери істі оқып-үйренуге деген қызығушылықтарын арттыру мақсатында оқу жылының соңында спорттық-қорғаныс сауықтыру лагерлерінде, әскери бөлім базаларында (әскери бөлім басшылығымен келісе отырып) 10-сынып ұлдарымен 30 сағат көлеміндегі *бес күндік оқу-далалық (лагерьлік) жиыны* өткізіледі.

Далалық-оқу жиынындағы (лагерьлік) оқу материалдарын тақырыптар бойынша жоспарлау үлгісі (ұлдарға арналған). 10-сынып.

Бөлімдер:

1. «Тактикалық дайындық».
2. «Атыс дайындығы».
3. «Қазақстан Республикасы Қарулы Күштері, басқа әскерлер және әскери құралымдарының жалпыәскери жарғылары».
4. «Саптық дайындық».
5. «Әскери топография».

Оқу-дала жиыны курсы алғашқы әскери және технологиялық дайындық бағдарламасының міндетті кезеңі болып табылады. Ол жергілікті атқару органдарымен бірлесіп ұйымдастырылады және білім беру ұйымдарының оқу сағаттарымен қамтамасыз етіледі.

«Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәнінің оқу нәтижелерін бағалау үшін ауызша сұрақ қою, жазба жұмыстың және практикалық жаттығулар бақылауын қолдану арқылы жүзеге асырады.

5. «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» оқу пәнінің мазмұны. 11-сынып.

Бөлімдер:

1. «Әскери қызметтің құқықтық негіздері».
2. «Атыс дайындығы».
3. «Саптық дайындық».
4. «Технологиялық дайындық».
5. «Өмір қауіпсіздігінің негіздері».

11-сыныпта технологиялық дайындыққа арналған бөлім жол қозғалысы ережесін және автокөлік құралдарын қауіпсіз жүргізуді зерделеу қарастырылады.

«Технологиялық дайындық» бөлімі: Дөңгелекті машиналарды жүргізу негіздері мен ережелері – Қазақстан Республикасының жол жүру саласындағы заңдары мен өзге де құқықтық актілері. Көлік құралдарының санаттары. Жүргізушінің жұмыс орны; Жол қозғалысына қатысушылардың міндеттері – Қазақстан Республикасы Жол қозғалысы ережелерінде қамтылған негізгі ұғымдар мен терминдер. Жүргізушілердің, жаяу жүргіншілер мен жолаушылардың міндеттері. Жүргізушінің өзімен бірге болуы тиіс құжаттары; Бағдаршамдар мен реттеушінің сигналдары – Бағдаршам мен реттеушінің сигналдары. Арнайы сигналдарды қолдану. Авариялық сигнал беру және авариялық тоқтату белгісін қолдану. Маневрлеу. Көлік құралдарын жолдың

жүру бөлігіне қою; Жол белгілері – Ескерту белгілері. Басымдық белгілері. Тыйым салу белгілері. Алдын ала жазылатын белгілер. Ақпараттық-көрсеткіш белгілері. Сервис белгілері. Қосымша ақпарат белгілері (тақтайшалар); Жол таңбалары және олардың сипаттамалары – Таңбалардың жіктелуі. Көлденең және тік таңбалардың талаптарына сәйкес жүргізушілердің іс-әрекеті. Көлік құралдарын пайдалануға жіберу жөніндегі негізгі ережелері; Қозғалыс жылдамдығы – Қозғалыс жылдамдығы. Басып озу, алда кездескен жол айрығы. Аялдама және тұрақ. Қиылыстардан өту. Жаяу жүргіншілер өтпелері және маршруттық көлік құралдарының аялдамалары; Өртүрлі жағдайдағы қозғалыстар – Теміржол жолдары арқылы қозғалыс. Автомагистральдар бойынша қозғалыс. Тұрғын аймақтардағы қозғалыс. Маршруттық көлік құралдарының басымдығы. Сыртқы жарық құралдарын және дыбыс сигналдарын пайдалану; Жолаушылар мен жүктерді тасымалдау – Механикалық көлік құралдарын тіркеп сүйреу. Оқу жүргізулері. Жолаушыларды тасымалдау. Жүктерді тасымалдау. Велосипедтер, мопедтер, көлік-арбалардың (шаналардың) қозғалысына, сондай-ақ жануарларды жолдан айдап өтуге қойылатын қосымша талаптар. Тірек-қимыл аппараты бұзылған адамдардың қозғалысын қамтамасыз етуді қамтиды.

«Өмір қауіпсіздігінің негіздері» бөлімі: Қауіпсіздік негіздері және қауіптерді жіктеу – Қауіптердің негізгі ұғымдары мен жіктелуі. Техника қауіпсіздігі, еңбекті қорғау және қоршаған ортаны қорғау қауіпсіздігі; Қоршаған орта мен адамның қауіпсіздігі – Физикалық, химиялық және биологиялық факторлар арқылы адам денсаулығына әсер ету; Өртүрлі тұрмыстық жағдайларда жеке қауіпсіздікті қамтамасыз ету – Электрлік және тұрмыстық газбен қауіпсіз жұмыс жүргізу. Тұрмыстық химия құралдарын пайдалану кезіндегі қауіпсіздік шаралары. Компьютерді пайдалану кезіндегі қауіпсіздік шаралары; Техногендік сипаттағы қауіптілік – Өнеркәсіптік апаттар (авариялар), олардың қысқаша сипаттамасы және ықтимал салдары. Жарылыстық-өрт қаупі бар нысандардағы апаттар (авариялар). Гидродинамикалық апаттар; Экологиялық қауіпсіздік – Ауа және су құрамының ластануы. Минералды тыңайтқыштар мен пестицидтерді пайдалану. Топырақтың ластануы; Табиғи жағдайда автономды өмір сүру-ерікті және мәжбүрлі автономия. Өмір сүру тәсілдері. Қажетті авариялық қор; Криминогендік жағдайларда өзін-өзі қауіпсіз ұстау негіздері – Көшедегі қауіпсіздік. Қоғамдық орындардағы қауіпсіздік. Адамдар көп жиналатын жерлердегі қауіпсіздік; Террористік акт қаупі кезінде жеке қауіпсіздікті қамтамасыз ету – Жарылыс қаупі пайда болған жағдайдағы тәртіп ережелері. Кепілдікке алынған жағдайда; Ақпараттық кеңістіктегі киберқауіпсіздік негіздері – Киберқауіпсіздіктің негізгі ұғымдары. Өлеуметтік желілерде қауіпсіз қарым-қатынас жасау ережелері. Ашық қол жетімді Wi-fi желілерін қауіпсіз пайдалану ережелері; Жаппай зақымдану кезіндегі алғашқы көмек көрсету – Алғашқы көмек көрсету ерекшеліктері. Көмектің түрлері. Зардап шеккендерді зақымдану ошақтарынан эвакуациялау тәртібі; Негізгі жұқпалы аурулар. Уланулар, интоксикация және олардың алдын алу – Жұқпалы аурулардың жіктелуі және оның алдын алу. Уланудың негізгі түрлері.

Уланудың жалпы алгоритмі. Уланудың негізгі түрлері. Интоксикация кезіндегі көмек; Жол-көлік оқиғасы кезінде зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету – Автомобильдегі дәрі қобдишасында болатын дәрілік препараттардың тізбесі мен мақсаты. Өртүрлі жарақаттар кезінде алғашқы көмек көрсету ережелері. Жүрек қызметі мен тыныс алудың кенеттен тоқтаған кездегі алғашқы көмек көрсету. Оқытудың негізгі нысандары теориялық, зертханалық-практикалық, практикалық және бақылау сабақтары болып табылады.

«Өмір қауіпсіздігінің негіздері» оқу курсының мазмұны 11-сыныпта «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» оқу курсының аясында 16 сағаттық жылдық оқу жүктемесімен алғашқы әскери және технологиялық дайындық пәнінің оқытушы-ұйымдастырушысы жүзеге асырады. Өмір қауіпсіздігінің негіздері бойынша сабақтар міндетті болып табылады және оқу процесі кезінде жүргізіледі.

Теориялық және зертханалық-практикалық оқу сабақтарының ұзақтығы – 40 минут, ал міндеттерді белгілеу, қорытынды шығару, құжаттама ресімдеу және білім алушыларды ауыстыру уақытын қоса алғанда, автомобиль жүргізу бойынша практикалық сабақтардың ұзақтығы – 60 минут.

Зертханалық-практикалық сабақтарды үзіліссіз 80 минут ішінде өткізуге рұқсат етіледі.

Теориялық және зертханалық-практикалық сабақтарды оқытушы өткізеді, автомобиль жүргізу бойынша практикалық сабақтарды көлік жүргізуге үйрету шебері білім алушылармен жеке жүргізеді.

Зертханалық-практикалық сабақтар бір немесе бірнеше тақырып бойынша тиісті теориялық материалды зерделегеннен кейін иллюстрациялық және зерттеушілік жоспарда жүргізіледі.

Практикалық сабақ басталғанға дейін білім алушылар негізгі ережелерді орындау мен қауіпсіздік шараларын сақтау бойынша міндетті нұсқаулықтан өтеді.

Практикалық жүргізу сабақтары әрбір білім алушылармен жеке автотренажерлерде, автодромдарда (жүргізіп үйренуге арналған алаңдарда) және 3 жылда кемінде 1 рет жолда жүру қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі аумақтық уәкілетті органда келісуден өткен үйрету бағыттарында өткізіледі. Білім алушылардың деңгейін анықтау және оның білімін бағалау үшін қорытынды сабақтар өткізіледі.

Сабақтың, сабақтан тыс және сыныптан тыс іс-шаралардың тәрбиелік мақсатын «Мәңгілік Ел» идеясымен ұштастырып жүзеге асыру ұсынылады.

«Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәні бойынша сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру және жоспарлау барысында 2020-2021 оқу жылында мерекеленетін мерейтойлық шараларға көңіл бөлу ұсынылады.

Үлгілік оқу жоспарына сәйкес (ҚР БҒМ 2020 жылғы 21 сәуірдегі №154 бұйрығы) «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» (АӘТД) оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

1) 10-сыныпта – аптасына 1 сағат, жылына 34 сағат, сондай-ақ далалық оқу жиынына (лагерьлік) вариативті бөлімнен 30 сағат

қарастырылған;

2) 11-сыныпта – аптасына 1 сағат, жылына 34 сағат.

Білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

Жалпы орта білім беру деңгейі аяқталғанда білім алушы:

1) әскери іс, белгіледі, ұйымдастыру құрылымын, штаттық қаруландыруды және техниканы, төменгі тактикалық буын бөлімшесінің мүмкіндіктерін, бағдарлау құралдарын қолдануды, робототехника және IT-технология негіздерін, Қазақстан Республикасының азаматтық қорғанысын ұйымдастыруды; қазіргі заманғы зақымдау құралдарын қолданғанда, террористік қауіп-қатерді және табиғи апатты хабарлау жүйесін және әрекет ету тәртібін; табиғи апаттардың сипаттарын, зақымдау ошақтарында құтқару және апаттан кейінгі қалпына келтіру жұмыстарын шұғыл ұйымдастыруды; штаттық қаруды, қорғанудың дербес және ұжымдық құралдарының, радиобелсенді және химиялық бақылау құрылғыларының атқаратын қызметін, құрылысы мен қолдану тәртібін, сондай-ақ, тұрғындарды эвакуациялауды, жергілікті жерде орналастыруды ұйымдастыру және өткізу тәртібін; алғашқы көмектің міндеттері мен түрлерін, жолда жүру ережесін біледі;

2) әскери іс, робототехника және IT-технология негіздерін, ядролық, химиялық, биологиялық (бактериологиялық) қарулардың және басқа да адамдарды зақымдаудың қазіргі заманғы құралдарының әсер ету ерекшеліктерін, оларды қолданған кезде шаруашылық нысандарына, қоршаған ортаға және экологияға тигізетін әсерін; табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайдың салдары мен келтіруі мүмкін экономикалық және экологиялық шығынын, жол жүрісі жүйесін ұйымдастыруды түсінеді;

3) орын алған әртүрлі жағдаятта ұрыс алаңында сарбаздың рөлінде, радиациялық және химиялық бақылау жүргізу бекетінің құрамында барлаушы ретінде әрекет етуді; штаттық қаруды, жеке және ұжымдық қорғану құралдарын, жараланғанда, қан кеткенде, күйік шалғанда және үсік шалғанда, күн өткенде, электрлі жарақат алғанда, суға батқанда алғашқы көмек көрсетуді; дененің түрлі бөліктері жараланғанда байлап, таңуды; дененің түрлі бөліктерінде сынықтың ашық және жабық түрі бойынша алғашқы көмек көрсетуді; интернет байланысты, аудио-визуалды технологияларды пайдаланады, автомобиль көлігін жүргізу, робототехника дағдыларын меңгереді, сандық фото және бейне жабдықтарды қолданады;

4) зақымдаудың қазіргі заманғы құралдарын қолданғанда туындауы мүмкін тосын жағдайды; табиғи және техногенді сипаттағы төтенше жағдайдың салдарын, жолдардағы мүмкін болатын штаттан тыс жағдайларды талдайды;

5) зақымдаудың қазіргі заманғы қаруын қолданғанда туындауы мүмкін тосын жағдайда әрекет ету алгоритмін; табиғи және техногенді сипаттағы төтенше жағдай туындағанда әрекет ету алгоритмін, жолда болуы мүмкін төтенше жағдайлар туындаған кездегі іс-қимыл алгоритмдерін жинақтайды, синтездейді;

б) қабылданған шешімнің салдарын бағалайды.

Инклюзивті білім беру

Инклюзивті білім беру жағдайында жоғары мектеп мұғалімдерінің алдында әлеуметтік-мәдени интеграциямен және бейімделумен байланысты мәселелерді шеше отырып, оқушылардың тұлғалық қасиеттерін дамыту деңгейін арттыру, түлектердің кәсіби дайындығын, өмірлік өзін-өзі анықтауын қамтамасыз ету, мүдделерді іске асыру, әлеуметтік қауіпсіздік қажеттілігі және бүкіл қоғам шеңберінде әлеуметтік-мәдени үдерістерге қосу міндеті тұр.

Көру қабілетінің бұзылымдары (көрмейтін, нашар көретін) бар, тірек-қозғалыс аппаратының бұзылымдары бар оқушылар ***арнайы мектептер жағдайында*** 11-12 сыныптарда жалпы орта білім алады.

Екі бағыт бойынша салалық оқыту жүзеге асырылады: қоғамдық-гуманитарлық және жаратылыс тану-математикалық. Бір немесе екі бағытты таңдау оқушылардың қажеттілігі мен ата-аналарының сұрауы ескеріліп, жүзеге асырылады. Білім беру процесінің толықтыру-дамыту бағыттылығын жалпы білім беру пәндері бойынша сабақтарда, арнайы сабақтарда психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету мамандары қамтамасыз етеді. Сабақтар топтық және жеке формаларда өткізіледі. Көру қабілетінің бұзылымдары бар оқушылар үшін:

- әлеуметтік-тұрмыстық бағдар (ӘТБ);
- кеңістіктік бағдар;
- бет қимылы мен пантомимиканың дамуы.

Тірек-қозғалыс аппаратының бұзылымдары бар оқушылар үшін емдеу дене шынықтыру сабағы өткізіледі.

Қазақ және орыс тілдерінде оқытатын ЖМБ/ҚГБ бағыты бойынша 10-11-сынып білім беру ұйымдарынан тыс уақытша білім алушылар үшін 10-сынып-23 сағат және 11 - сынып-23 сағат.

10-11-сыныптардағы білім беру ұйымдарынан тыс жеке сабақтар үшін максималдық оқу жүктеме 9 сағат.

Осы ҰОЖ-ға сәйкес оқу қорытындысы бойынша ұйымнан тыс білім алатын бітіруші колледждер мен жоғары оқу орындарына түсуге құқылы.

Білім беру ұйымынан тыс оқытуды тиімді және сапалы ұйымдастыру үшін ұсынылады:

1. мектептің ішкі актілерімен оқу процесін сүйемелдеу:

- жеке жұмыс оқу жоспары;
- жеке жұмыс оқу бағдарламалары;
- ұйымнан тыс сабақ кестесі;
- топтық / жеке оқу үлгерімі журналы.

2. мектеп директорының орынбасары жанында айына 1 рет білім алушылардың оқу жетістіктерін тыңдау және қол жеткізілген нәтижелер мен жіберілген олқылықтарды ескере отырып, олардың топтық/жеке оқыту бағдарламасын түзету.

3. білім алушылардың ұйымнан тыс білім беру ресурстарына: мерзімді басылымдарға, оқу жабдықтарына, ЦБР-ға қол жеткізуін қамтамасыз ету.

4. қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың

(бұдан әрі – АКТ) мүмкіндіктерін пайдалану

Келесіні есте сақтаған маңызды:

1. Оқу және түзету сабақтары денсаулық сақтау мекемелерінде емдеу курсынан өтіп жатқан және білім беру ұйымдарынан тыс білім алушылар үшін жалпы білім беретін және арнайы мектепке дейінгі және мектеп білім беру ұйымдарының бағдарламалары көлемінде екі тілде: қазақ және орыс тілдерінде ұйымдастырылады.

2. Сабақтар емдеуші дәрігердің қорытындысына сәйкес осы медициналық ұйымда 15 күннен астам емдеуден/оңалтудан өтуі тиіс білім алушылармен жүргізіледі.

3. Оқу сабақтары балалар стационарға түскен сәттен бастап және баланың денсаулық жағдайына байланысты басталады.

4. Сабақтың ұзақтығы барлығы үшін - 35 минут, бірінші сыныпта - 25 минут (бірінші жартыжылдықта). Аурудың ауырлығына қарай ауру балалар болатын медициналық режимдердің әрқайсысына олармен жұмысты жоспарлау кезінде белгілі педагогикалық бағыттылық сәйкес келеді.

5. Сабақтың басталуы мен науқас балаларды оқытуды ұйымдастыру нысанын медициналық ұйымның бөлімше меңгерушісі баланың денсаулық жағдайына байланысты емдеуші дәрігермен бірлесіп анықтайды, ол туралы стационарлық науқастың медициналық картасына тиісті жазба жасайды.

6. Педагогикалық ұжым оқу-тәрбие жұмысын кесте бойынша, балалардың денсаулық жағдайы туралы мәліметтерді ескере отырып және мекеме басшысының келісімі бойынша ұйымдастырады. Бір оқушыға күнделікті оқу жүктемесі 3-4,5 оқу сағатынан аспауы тиіс.

7. Білім алушылармен оқу жұмысын ұйымдастырудың топтық немесе жеке нысаны белгіленеді.

8. Сынып жиынтықтылығы бір сыныпта 4 және одан да көп бала санынан басталады. Бір сыныпта 3-ке дейінгі балалар саны кезінде сыныптар оның ішінде 10-11-сыныптарда біріктірілуі мүмкін.

9. Медициналық ұйымның психо-неврологиялық бөлімшелерінде бастапқы және қайталама бұзылуларды жеңуге, психикалық функцияларды дамытуға, балалар мен жасөспірімдердің қоғамға бейімделуіне, әлеуметтік-еңбекке бейімделуіне және кірігуіне ықпал ететін компенсаторлық дағдыларды қалыптастыруға бағытталған түзету-дамыту оқытуы жүзеге асырылады. Егер социумға кірігу үшін бөлімшелерде жеке түзету-дамыту сабақтары жүргізілсе, кейбір пәндер қысқартылуы мүмкін.

10. Оқу жоспарларында бастауыш, негізгі және орта мектептің жалпы білім берудің базалық компонентін 80% сақтау, сондай-ақ қаржыландыру шеңберінен шықпай, емдеу мекемесінің ерекшелігін ескере отырып, оқу жоспарын 20% сағатқа дейін қайта бөлу көзделуге тиіс.

11. Үлгілік оқу бағдарламаларында көзделген сағаттар саны сараланған тәсілді ескере отырып алынуы және инклюзивті білім беру талаптарына сәйкес келуі тиіс. Пәндер арасында сағаттарды қайта бөлуге және мектепте жекелеген сабақтарға баруға жол беріледі.

12. Бөлімшелерде емдік дене шынықтыру (емдік дене шынықтыру) және музыкатотерапия сабақтары өткізілетін жағдайларда мектепте музыка және дене шынықтыру сабақтары жүргізілмейді.

13. Еңбекке және кәсіптік оқыту білім алушылардың денсаулық жағдайына қарай айқындалады және мынадай профильдердің: ағаш, тігін бағыты, шаштараз өнері, сәндік-қолданбалы өнер негізінде жүзеге асырылады.

14. Информатика және көркем еңбек және технология бойынша сағат саны артады. Бұл пәндерді қосымша зерделеу қажеттілігі болашақта кәсіптік бағдар беру мақсатында ақпараттық технологиялар мен еңбек дағдыларын игеруге ерекше мұқтаж балалардың қажеттілігімен байланысты. Бейнелеу өнері пәні кеңірек, пластикалық массалармен, басқа да көркем жұмыстар түрлерімен жүргізіледі, өйткені бұл іс-әрекет қолдың ұсақ моторикасын дамытады, назарын бекітеді, балаларды шығармашылыққа үйретеді.

15. Қажет болған жағдайда түзету көмегі психологиялық-педагогикалық түзету кабинетінде (оңалту орталығында) белгіленген тәртіппен көрсетіледі. Қазақ және орыс тілдері мен әдебиеті үшін бөлінген сағаттар 1 сағатқа қысқартылуы және басқа оқу пәнінің сағаттарын жүргізу үшін қайта бөлінуі мүмкін, сөйлеу тілін дамыту мен түзету клиникалық бөлімшелерде логопедия сабағын толықтырады.

Денсаулық жағдайына байланысты ұзақ уақыт бойы орта білім беру ұйымдарына бара алмайтын білім алушылар үшін үйде жеке тегін оқыту ұйымдастырылады.

Кешкі (ауысымды) мектеп Қазақстан Республикасының азаматтарына, сондай-ақ шетел азаматтарына ([қолданыстағы заңнама аясында Қазақстан Республикасының](#)) негізгі орта және жалпы орта білім алу мүмкіндігін береді (ҚР «Білім туралы» Заңы, 3-бап, 1-тармақ, 1-тармақ,1-тармақ).1-т.; Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 17 қыркүйектегі № 375 «[Жалпы білім беру ұйымдарының \(бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру\)түрлері бойынша қызметтің үлгілік қағидаларын бекіту туралы](#)» бұйрығы. 4,т. 41).

Назар аударыңыз!

Кешкі мектепте және кешкі бөлімде күндізгі жалпы білім беретін мектептерде оқыту:

- күндізгі;
- сырттай;
- күндізгі-сырттай;
- ҚР «Білім туралы» Заңының 27 бабына сәйкес сырттай жеке оқу түрі.

Білім беру мазмұнын жаңартуға сәйкес кешкі мектептерге арналған үлгілік оқу жоспарлары әзірленді және бекітілді (2018 жылғы 4 қыркүйектегі №441 бұйрық 51-56 қосымша).

Жаңартылған мазмұн бағдарламасы бойынша оқуға өткен сыныптарда білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау критериалды бағалау жүйесі бойынша жүзеге асырылады.

Отандық білім беруді жаңғырту, орта білім берудің ұлттық моделін құру, білім беру парадигмасын іскерлікке айналдыру, мектеп білімінің мазмұнын түбегейлі өзгерту және жаңарту, бірінші кезекте, сапалы білім алуда барлық азаматтар үшін тең мүмкіндіктер беруге және қоғамда табысты әлеуметтендіру қабілетін қалыптастыруға бағытталған. Алайда қазіргі уақытқа дейін білім беру процесінен тыс әртүрлі себептермен қалған азаматтар санаты бар. Мұндай адамдарды оқуға тарту, біздің мемлекет азаматтарының жалпы білім беру деңгейін арттыру мақсатында елімізде негізгі контингенті 14 жастан бастап жұмыс істейтін ересек адамдар мен жасөспірімдер болып табылатын, күрделі жағдайға тап болған, осыған байланысты күндізгі жалпы білім беретін мектептерде білім алмаған кешкі мектептер жұмыс істейді.

Кешкі мектептердегі білім беру үдерісі білім беру деңгейіне:

- 1) негізгі орта білім (игеру мерзімі-3 жыл: 7, 8, 9 сыныптар);
- 2) жалпы орта білім беру (игеру мерзімі - 2 жыл: 10, 11 (12) сыныптар).
- 3) Жеке оқу түрі (меңгеру мерзімі – жеделдетілген, оқу жылында 2-сыныптан) сәйкес жүзеге асырылады.

Жаңартылған білім беру мазмұнының үлгілік оқу жоспары бойынша білім алушыларды сыныптан сыныпқа ауыстыру БЖБ және ТЖБ нәтижелері бойынша жүзеге асырылады; 9 және 11-сыныптарда Үлгілік қағидаларға сәйкес қорытынды аттестаттау жүргізіледі.

Оқытудың барлық түрлері бір оқу орнының шегінде жүзеге асырылуы мүмкін.

Оқытудың жеке нысаны ҚР Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 17 қыркүйектегі № 375 бұйрығына (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу Тізілімінде 2013 жылғы 18 қазанда № 8827 болып тіркелген) сәйкес жүзеге асырылады. Жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарлары (жаңартылған мазмұны) бойынша.

Сабақ кестеге сәйкес аптасына 4 күн өткізіледі. Сырттай оқытудың жеке топтары толымдығымен ашылады (ҚР Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 17 қыркүйектегі № 375 бұйрығына сәйкес 1-ден 8 адамға дейін (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу Тізілімінде 2013 жылғы 18 қазанда № 8827 болып тіркелген).

Жеке оқыту түрі бар топтарға өмірлік қиын жағдайға тап болған 14 жастан бастап білім алушылар қабылданады.

Білім беру үдерісінде оқытудың жеке нысанын енгізу және пайдалану «Қазақстан Республикасындағы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» ҚР БҒМ 08.11.2012 жылғы № 500 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу *ҚР БҒМ №441 бұйрығына сәйкес жүзеге асырылады. ҚР Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 20 наурыздағы №137 бұйрығымен* бекітілген оқу процесін ұйымдастыру қағидаларына және жергілікті нормативтік актілер шеңберінде – білім беру

ұйымы ішінде, сондай-ақ өңірлік нормативтік актілерге сәйкес жүзеге асырылады.

4) қашықтан оқыту нысаны (меңгеру мерзімі – 2 жыл: 10-11- сыныптар).

Қашықтан оқыту арқылы кешкі мектеп оқушыларының толыққанды білім алуына қол жеткізу *үлгілік ереженің 16-тармағына және 18-тармағына* сәйкес жүзеге асырылады, онда білім алушылардың оқу-танымдық қызметі мектептің пән педагогтарының қашықтан қолдаумен өтеді.

Білім беру үдерісінде қашықтан оқытуды енгізу және пайдалану *ҚР Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 20 наурыздағы №137 бұйрығымен бекітілген* қашықтан білім беру технологиялары бойынша оқу процесін ұйымдастыру ережелеріне және жергілікті нормативтік актілер аясында – білім беру ұйымы ішінде, сондай-ақ өңірлік нормативтік актілерге сәйкес жүзеге асырылады. Шешу жолдары, құжат нысаны (ереже, бұйрық, өкім, шарт және т.б.) сәйкес жасалады. *16 және 18 типтік ережелер.*

Кешкі мектепте қашықтан оқытуды ұйымдастыру қажетті ресурстармен қамтамасыз етуді және нақты уақыт режимінде және бос уақыт кеңістігінде сабақ өткізу үшін жағдай жасауды талап етеді. Білім беру ортасын ұйымдастырудағы басты шарттардың бірі әрбір білім алушы үшін оның қол жетімділігінің өлшемі болып табылады.

Мектеп әкімшілігі оқу жылының басында оқу жылына арналған бірыңғай оқу жоспарын құрайды. Оқу жоспарына сәйкес мектеп сабақ кестесін құрастырады және каникулдық кезеңде қашықтан онлайн-сабақтар өткізеді.

Барлық қажетті материалдар білім беру ұйымының сайтында орналастырылады. Қашықтан оқытуды ұйымдастыру барысында білім беру ұйымдарының желілік өзара іс-қимылы білім алушыға МЖМБС сәйкес белгілі бір деңгейдегі білім беру бағдарламасын меңгеруге мүмкіндік беретін кешкі мектептердің бірлескен қызметін білдіреді.

Қашықтан білім беру технологияларын пайдалану кешкі мектептерге білім беру бағдарламаларын игерудің түрлі нысандарын, сондай-ақ білім алушылардың жеке білім беру стратегиясын құрудың түрлі конфигурациялары бойынша оқу жоспарларын қалыптастыруға мүмкіндік береді: оқу бағдарламаларын қадамдық немесе модульдік меңгеру мүмкін.

Мектеп негізгі жалпы білім беретін пәндерді толық көлемде зерделеуді және оқытудың вариативті мазмұнының (элективті курстар) бөлігін қамтамасыз етуі тиіс.

(Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 17 қыркүйектегі № 375 "[жалпы білім беру ұйымдарының \(бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру\) түрлері бойынша қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы](#)" бұйрығы, 4-тарау, 63-тармақ).

Пайдалануға арналған нормативтік құқықтық құжаттар:

1) кешкі мектептерге арналған орта білім берудің үлгілік оқу жоспары (орта білім мазмұнын жанарту шеңберінде): күндізгі оқу нысаны орыс тілінде, 7-11-сыныптар;

2) кешкі мектептерге арналған орта білім берудің үлгілік оқу жоспары (орта білім мазмұнын жаңарту шеңберінде): сынақтарды көрсете отырып, сырттай оқу нысаны, 9-11-сыныптар (орыс тілінде оқыту));

3) кешкі мектептерге арналған орта білім берудің үлгілік оқу жоспары (орта білім мазмұнын жаңарту шеңберінде): жеке сырттай оқу нысаны, 1-11 сыныптар (орыс тілінде оқыту));

4) кешкі мектептер үшін жаңартылған мазмұндағы негізгі орта білім беру деңгейінің үлгілік оқу бағдарламалары: күндізгі оқу нысаны, 7-9-сыныптар;

5) кешкі мектептер үшін жаңартылған мазмұндағы жалпы орта білім беру деңгейінің үлгілік оқу бағдарламалары: күндізгі оқу нысаны, 10-11-сыныптар;

б) кешкі мектептерге арналған жаңартылған мазмұндағы орта білім берудің үлгілік оқу бағдарламалары: сырттай оқу нысаны, 9-11-сыныптар.

Оқытудың қалған түрлері үшін тиісті үлгілік оқу жоспарлары негізінде күнтізбелік-тақырыптық жоспарлауды пайдалану ұсынылады. Оларды құрастыру пән мұғалімі болып қалады.

Кешкі мектепте оқу үдерісін ұйымдастыру білім алушылар контингентінің ерекшелігін ескереді. Көптеген оқушылар оқудағы үзіліс салдарынан жаңа оқу материалын түсіну және бекіту үшін қажетті тірек білімдер мен дағдыларды жоғалтады, ал біреу оларды күндізгі мектепте оқу барысында ала алмады. Кешкі мектептің педагогикалық ұжымының маңызды міндеті-осындай олқылықтарды анықтау және жою, білімді қалпына келтіру және тәуелсіз бағалау жағдайында өтетін оқу материалдарын меңгеру және мемлекеттік (қорытынды) аттестаттауға дайындау үшін берік база құру. Бірақ алғашқы міндеттердің бірі-білім алушы үшін оқу алдындағы қорқыныштан құтылуға көмектесетін, сондай-ақ тұлғаның жан-жақты дамуына ықпал ететін жағдайлар жасау.

Күндізгі жалпы білім беретін мектептер жанындағы кешкі және кешкі мектептерде оқыту күндізгі, сырттай, күндізгі-сырттай және сырттай Жеке оқу түрлері бойынша жүзеге асырылады (ҚР "Білім туралы" Заңы, 27 бап). Оқытудың барлық түрлері бір білім беру ұйымының шегінде жүзеге асырылуы мүмкін.

Кешкі мектеп оқушыларын оқыту күндізгі және кешкі уақытта күндізгі, сондай-ақ сырттай, күндізгі-сырттай және сырттай жеке оқу түрлері бойынша жүргізіледі (1998 жылғы 17 қарашадағы 565 бұйрық).

Күндізгі оқу нысаны бар сыныптарда оқу процесінің ерекшеліктері.

Кешкі мектеп оқушылардың күрделі контингентімен ерекшеленеді: ол жасы, оқыту және оқыту деңгейі, әлеуметтік және отбасылық жағдайы, мектептен тыс жұмыспен қамту дәрежесі мен сипаты, қабылдау, есте сақтау, назар аудару, мотивация сипаттамасы және басқа да белгілері бойынша бірдей емес.

Күндізгі оқу түрі бойынша да, күндізгі жалпы білім беретін орта мектепте де сынып-оқу жүйесі жатыр.

Күндізгі оқу нысаны бар кешкі мектепте сынып сабақтары жүйесінде барлық оқушылар құрамымен алдыңғы жұмыс ретінде, сондай-ақ топтық және

жеке жұмыс түрінде қолданылады. Негізгі білім көзі мұғалім, интернет, оқулықтар мен оқу құралдары болып табылады.

Кешкі мектептегі сабақтар топтық немесе жеке сабақтар түрінде консультациялармен толықтырылады.

Сыныптар мен топтарда оқу үрдісінің ерекшеліктері сырттай оқыту түрі.

Сырттай оқу түрі кешкі мектепте күндізгі оқудан ерекшеленеді, ол көбінесе оқушылардың өздігінен білім алу жұмысына құрылады. Сырттай оқу орындарының өзіндік жұмысының топтық және жеке консультацияларға жүйелі түрде қатысумен үйлесуі кешкі мектепте сырттай оқытуды ұйымдастырудың маңызды принциптерінің бірі болып табылады.

Сырттай балалардың үй жұмысы-бұл оқу сабақтарының негізгі түрі; ол топтық және жеке консультациялармен, сондай-ақ сынақтармен тығыз байланысты.

Сырттай оқу процесі мұғалім тарапынан белсенді педагогикалық басшылықты көздейді, ол сырттай оқу жұмысының топтық және жеке консультациялар, сондай-ақ сынақтар жүйесімен тығыз өзара байланысын қамтамасыз етуі тиіс.

Топтық консультацияларда мұғалім тораптық, неғұрлым күрделі тақырыптарды, себеп-салдарлық байланыстар мен заңдарды ашады, теориялық материалды зерттеу және танымдық есептерді шешу тәсілдерін түсіндіреді, теориялық материалды түсіндіру мен практикалық сипаттағы ұсынымдар арасындағы ұтымды қатынасты анықтайды және іске асырады, оқытудың әрбір кезеңінде бағдарламалық материалдың сипатына, білім беру-тәрбиелік міндеттері мен оқушылардың білім, іскерліктері мен дағдыларының деңгейіне байланысты үй тапсырмаларының көлемі мен күрделілігін белгілейді.

Кешкі мектепте білімнің қорытынды кесіндісінің әртүрлі формалары ерекше рөл атқарады, ол жекелеген тақырыптарды, бөлімдерді зерттеу соңында өткізілуі мүмкін. Бұл-бақылау жұмыстары, сынақтар, емтихандар.

Сынақтар дәлелді себептермен сабақты босататын оқушылар үшін, сондай-ақ қосымша сабақтарды қажет ететін оқушылар үшін өте маңызды.

Сынақты тапсыру ағымдағы есепке қарағанда оқушылардың білімі мен іскерлігін объективті және жан-жақты тексеруге және бағалауға мүмкіндік береді.

Сынақтар ауызша түрде, тестілеу түрінде, жобалау, зерттеу, бақылау, зертханалық, практикалық жұмыстар түрінде тапсырылуы мүмкін.

Сырттай оқу түрі бар сыныптарда сынақтар өткен материалдар бойынша келесі пәндер бойынша тапсырылады: «Қазақ тілі», «Орыс тілі», «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Орыс тілі мен әдебиеті», «Алгебра», «Алгебра және анализ бастамалары», «Қазақстан тарихы», «Құқық негіздері», «География», «Биология», «Физика», «Химия».

Кешкі (ауысымды) мектептің ерекшелігі мектеп жұмысының белгілі бір тәртібін талап етеді. Кешкі мектепте сабақтар үш күн бойы өткізіледі,

консультациялар, сынақтар, вариативтік бөлім пәндері жеке кестеге және осы мақсатқа қатаң бөлінген жеке күндерге шығарылады.

Кешкі мектепте «Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Алғашқы әскери және технологиялық дайындық» пәндерін оқу қарастырылмаған.

Күндізгі оқу нысаны бар сыныптың толымдылығы 20 адамды құрайды, сырттай оқу нысаны бар 9 адамнан кем емес, оқытудың жеке нысаны бар сырттай оқу топтарында сыныптың толымдылығы 1 – ден 8 адамға дейін құрайды (*ҚР БҒМ 2013 жылғы 17 қыркүйектегі № 375 «Жалпы білім беру ұйымдарының (бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру) түрлері бойынша қызметтің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» бұйрығы, 4-тарау, 4-тармақ, 49,55*).

Ерекше жағдайлар туындаған жағдайда (ауру, мүгедектік, декреттік демалыс, 3 жасқа дейінгі баланы күту, отбасындағы жалғыз бала емізу) және қойылатын талаптарға сәйкес келетін жағдайлар болған жағдайда кешкі мектепте қашықтан оқыту технологиясын жүзеге асыруға болады.

Сырттай немесе кешкі оқу сабақтарын ұйымдастырудың сессиялық режимі кезінде сессия уақытын мектептің педагогикалық кеңесі анықтайды (*ҚР БҒМ 2013 жылғы 17 қыркүйектегі № 375 «Жалпы білім беру ұйымдарының (бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру) түрлері бойынша қызметтің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» бұйрығы, 4-тарау, 68-тармақ*).

Негізгі орта және жалпы орта білім беру курсы үшін бағдарламаны игеру бітірушілерді міндетті қорытынды аттестаттаумен аяқталады. Кешкі мектеп түлектеріне олар қорытынды аттестаттаудан өткеннен кейін тиісті білімі туралы мемлекеттік үлгідегі құжат беріледі.

Кешкі мектепте күндізгі оқу нысаны бойынша оқу жылының ұзақтығы 34 аптаны, сырттай оқу нысаны бойынша – 36 аптаны құрайды.

Күндізгі оқу нысаны бойынша оқитын оқушыларды аттестаттау төрттен, сырттай оқу нысаны бойынша оқитын оқушыларды аттестаттау жарты жылдан жүргізіледі.

Қазақ тілінде оқытпайтын мектептердегі «Қазақ тілі мен әдебиеті», орыс тілінде оқытпайтын мектептердегі «Орыс тілі мен әдебиеті», «Шетел тілі /ағылшын тілі», «Информатика» сияқты пәндерді оқу кезінде **кіші топтарға** бөлу күндізгі оқу нысанындағы сыныптарда ғана, яғни сынып 20 адамға толғанда жүзеге асырылуы мүмкін (*ҚР БҒМ 2013 жылғы 17 қыркүйектегі № 375 «Жалпы білім беру ұйымдарының (бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру) түрлері бойынша қызметтің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» бұйрығы*).

Кешкі мектеп жылдық күнтізбелік оқу кестесін айқындауда, аттестаттау тәртібі мен мерзімділігін таңдауда дербес болады (*Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 17 қыркүйектегі № 375 Бұйрығы, 4-гл, 65-тармақ*).

Назар аударыңыз!

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 22 қаңтардағы № 61 бұйрығымен бекітілген «Экстернат нысанында оқыту ережесіне» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 5 қазандағы № 540 бұйрығымен өзгерістер мен толықтырулар енгізілген.

Экстернат нысанында оқыту қағидалары негізгі орта және жалпы орта білім беру ұйымдарында экстернат нысанында оқыту тәртібін айқындайды:

1. Экстернат нысанында оқытуды әрбір жалпы білім беретін мектепте бөлек ұйымдастыру ұсынылады.

2. Ережелерде көрсетілген санаттарға сәйкес мектепке экстернат қабылдау ұсынылады. Қандай да бір шектеулердің жоқтығына қарамастан, барлық білім алушылар экстернат арқылы білім ала алмайды (қараңыз). Ереже). Бірінші кезекте бұл оқытудың осы түрінің ерекшелігіне байланысты.

3. Осы оқу нысанын іске асыратын әрбір жалпы білім беретін мектепте экстернатпен жеке жұмыс жоспары құрастырылуы тиіс.

4. Ережеге сәйкес экстернат нысанында оқыту барлық оқу кезеңінде «4» және «5» бағалары бар білім алушыларға ұсынылады.

5. Осы оқушылармен жұмыс жоспарын жасау кезінде олардың әрқайсысының экстернат түрінде оқуға көшу себептерін ескеру ұсынылады.

6. Экстернаттің мұғалім тарапынан бақылануы жоқ, оның білім сапасы аралық және қорытынды аттестаттау кезінде ғана тексеріледі, сондықтан оқу бағдарламасында қарастырылған барлық тақырыптарды білу тексерілетін бақылау жүргізу ұсынылады.

7. Экстернаттің мұғалімнің толыққанды көмегін алуы үшін көп көлемде жеке кеңес беру ұсынылады.

8. Экстернатті өз бетінше оқыту барысында қажетті көлемде практикалық дағдыларды алмауы мүмкін. Сондықтан, экстернатке практикалық дағдыларды алу үшін тәжірибелік және зертханалық сабақтарға, мектептің медиа-кабинеттеріне баруға мүмкіндік беру ұсынылады.

Академия сайтында www.nao.kz негізгі және жалпы орта білім беруді ұйымдастыру үшін экстернат нысанында оқытуды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар қолжетімді.

Кешкі мектептерге арналған, үйде оқитын және уақытша білім беру ұйымынан тыс білім алушыларға арналған үлгілік оқу жоспарлары ұлттық білім беру академиясының сайтында орналастырылған. Ы.Алтынсарин.

Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептерінде балаларға қосымша білім берудің ерекшеліктері

Республиканың жалпы білім беретін мектептерінде балаларға қосымша білім берудің ерекшеліктері 2020-2021 оқу жылында жалпы орта және қосымша білім берудің неғұрлым тығыз интеграциясы қажеттігінен туындап отыр.

Қосымша білім беру жүйесі, яғни үйірмелер, секциялар және басқа да сыныптан тыс шаралар нақты білім беру ұйымының материалдық базасында қалыптасады. Қолданыстағы кабинеттер, мүкәммал, әдебиет пайдаланылады. Бірақ барлық мектептер сыныптан тыс сабақтарды ұйымдастыру және пәндерді тереңдетіп оқыту үшін жеткілікті ресурстарға ие емес. Егер мектеп өз бюджетімен қосымша білім беруді қамтамасыз ете алмаса, ақылы секциялар мен үйірмелер енгізіледі.

Сондай – ақ мектептен тыс ұйымдардың ресурстарын-сарайлар, үйлер, орталықтар, кешендер, балалар мен жасөспірімдер шығармашылығының студиялары, жас техниктердің, туристердің, натуралистердің станциялары мен базалары, балалардың музыкалық, көркемөнер мектептері, өнер мектептері, қызығушылықтары бойынша клубтар, спорттық, сауықтыру, туристік лагерлер және т. б. пайдалануға болады.

Әскери-патриоттық клубтар бірқатар міндеттерді шешуге мүмкіндік береді: бұл жасөспірімдердің бос уақытта жұмыспен қамтылуы; патриоттық тәрбие; оқушылардың ой-өрісін кеңейту; салауатты өмір салтын қалыптастыру; ҚР Қарулы Күштері қатарында қызметке оң көзқарас қалыптастыру.

Клуб – бұл таңдау еркіндігін көздейтін қоғамдық ұйым, әлеуметтік пайдалы қызметтің түрлі түрлеріне қосылуға, өз күшін тексеруге, өзін-өзі растауға мүмкіндік береді. Бұл жерде тұлғаның маңызды моральдық қасиеттері қалыптасады: барлық ұжымға жауап беруге, өзінің өмірлік позициясын жасауға әзірлігі.

Білім беру мен демалысты, балаларды сауықтыруды ұйымдастыру үшін кадрлар даярлау жүйесін жетілдіру факторларының бірі педагогикалық отрядтардың қызметі болып табылады, оларды құру кезінде «командалық» тәсіл қолданылады.

Тәжірибе көрсетіп отырғандай, командалық жұмыс принциптерін пайдаланатын педагогикалық жасақтар педагогикалық бағдарламаларды іске асырудың жоғары сапасын қамтамасыз етеді; жаңа технологияларды белсенді әзірлейді, апробациялайды және енгізеді, өзекті мәселелерді шешудің стандартты емес жолдарын іздейді.

Сондықтан «Тәлімгерлер мектебі» ретінде мектеп базасында педагогикалық отрядтар құру қажет, олар балалармен балалардың қызығушылықтары бойынша әртүрлі іс-шаралар өткізеді.

Балалар мен жастарды ұлттық өнер мен ұлттық спортқа тарту мақсатында «ALTYN URPAQ» жобасы ұсынылады.

Жоба өскелең ұрпақты отансүйгіштікке тәрбиелеуге, ақыл-ой қабілеттерін дамытуға, ұлттық спорт түрлеріне (асық ату, тоғызқұмалақ, қазақ күресі және т.б.), ұлттық өнер (домбыра, қобыз, жетіген, Қазақ биі, Қазақ әндері және т.б.) үйрету арқылы ұлттық рухты көтеруге бағытталған.

Жоба бастауыш мектепте (1-4 сыныптар): «Домбыра», «Қазақ биі», «Асық ату», «Тоғызқұмалақ», орта мектепте (5-7 сыныптар): «Қазақша күрес», «Қазақ

әндері» білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып жүзеге асырылады.

Мектепшілік, аудандық (қалалық) және облыстық деңгейлерде конкурстар мен жарыстарды ұйымдастыру және өткізу ұсынылады:

1) *Алғыс күніне арналған «Ризашылық-қайырымдылық бұлағы» жалпы ұлттық мәдени – білім беру жобасы шеңберінде:*

- жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған ұйымдардың тәрбиеленушілері арасындағы «Қазақстан – менің алтын бесігім» балалар фестивалі номинациясы бойынша: «Татулықтың тұтқасы – бірліктің бесігі» халық билері байқауы; «Жүрек жылуы» байқауы; «Ризамын халқыма!» вокалистер байқауы;

- жалпы білім беретін мектеп оқушыларының арасында «Ұшқыр ой алаңы» атты пікір-сайыс турнирі. Турнир дебаттық қозғалыс мүмкіндіктерін кеңейту арқылы білім алушылардың әлеуметтенуі мен өзін-өзі дамыту міндеттерін шешуге бағытталған;

- ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар арасындағы «Шексіз шығармашылық» байқауы;

2) «Драмалық спектакль; «Музыкалық спектакль» (опера, оперетта, мюзкл, балет, данс-спектакль және т. б.); «Әдеби-музыкалық композиция»; «Қуыршақ спектаклі»;

3) жас өлкетанушылар, экологтар мен натуралистер форумы «Табиғатты аяла» номинациялары бойынша: «Туған өлкені зерттейміз», «Жасыл экономика», «Денсаулық және қоршаған орта» зерттеу жобаларының конкурсы; «Экоәлем» Экологиялық жұмыс туралы бейнеролик; «Жасыл оазистер» экодизайнерлер байқауы;

4) «Алтын қазына» көркем және сәндік-қолданбалы балалар шығармашылығының көрме-конкурсы номинациялар бойынша:

- тоқыма бұйымдарын дайындау: гобелен, кесте, батик, киіз басу, құрақ пластика;

- ағашты, сүйекті, былғарыны көркем өңдеу: көлемді және тегіс ою, ағашқа сурет салу, қабықтан жасалған бұйымдар; инкрустация (сүйек, металл, ағаш);

- шыны көркем өңдеу: витраж;

- металды көркем өңдеу: зергерлік бұйымдар, шағын формадағы мүсін, нақыштау, соғу;

- ағаштан, тастан, саздан (қыш саздан), сабаннан, ағаштан, тоқымадан шағын формадағы мүсіндер жасау;

- ұлттық ою-өрнек элементтерімен халықтық киім үлгісін жасау;

- қағаздан бұйымдар жасау: оригами, аппликация, квиллинг, папье-маше;

5) «Ұлы өнертабысқа алғашқы қадам» атты инновациялық идеялар конкурсы номинациялар бойынша:

- автокөліктің қолданыстағы модельдерін әзірлеу саласында техникалық құрастыру (автобустар, жеңіл көлік, жүк көлігі, арнайы техника, жол талғамайтын жерлер және эксперименталды модельдер);

- өнеркәсіп саласындағы техникалық құрастыру (станокты жабдықтар, техникалық ойыншықтарды қоса алғанда, түрлі техникалық объектілердің модельдері, оның ішінде дәстүрлі емес материалдардан (қағаз пластика және т.б.) және эксперименттік үлгілер);

- ауыл шаруашылығы техникасы мен жабдықтары саласында техникалық құрастыру (тракторлар, комбайндар, тұқым сепкіштер, тиегіштер, іріктегіштер, копнительдер, ауыл шаруашылығы кешендерінің модельдері, эксперименталды модельдер және т. б.);

- әскери техника саласында техникалық құрастыру (танктер, зеңбіректер, бронетранспортерлер, әуе шабуылына қарсы қорғаныс құралдары модельдері, тапаншалардан, автоматтардан, руждардан және т.б. басқа эксперименталды модельдер);

- су көлігі саласында техникалық құрастыру (әуе жастығындағы кемелер, кемелер, яхт, гидробландар, катерлер, қайықтар үлгілері, эксперименталды үлгілер және т.б.);

- құрылыс саласындағы жобалар (тұрғын үйлердің, әкімшілік ғимараттардың, коттеждердің, кешендердің, спорт ғимараттарының, вокзалдардың, порттардың, аэродромдардың, сауда орталықтарының және т. б. макеттері);

- жылу энергетикасын, электр энергетикасын, баламалы энергетиканы (ядролық энергетика және жылуфизика; баламалы және көміртекті емес энергетика) әзірлеу саласындағы жобалар;

- энергия үнемдеу технологиялары; отынды өндіру және қайта өңдеу; радиоактивті қалдықтарды кәдеге жарату және көму технологиясы және т. б.);

- авиация саласындағы жобалар: авиациялық техниканы әзірлеу саласындағы жобалар мен үлгілер (ұшақтар, тікұшақтар, ұшқышсыз ұшу аппараттары, экрандар, гидроұшақтар, амфибиялар және т.б.);

- ғарыш және аэроғарыштық техника саласындағы жобалар: ғарыш техникасын (зымыран жүйелері, ғарыш станциялары, жерсеріктер, аппараттар және т.б.), зымыран жасау (ғарыш кемелері, зымырандар және ілеспе техника) саласындағы жобалар мен үлгілер);

б) «Ақ шағала» хореографиялық фестиваль-конкурсы номинациялар бойынша: халық биі және халық биі (әлем халықтарының биі; қазақ биі); Заманауи би (эстрадалық би, микс-би);

7) «Қазақстан балалары әлемде шексіз!» номинациялар бойынша: *деректі (ойын емес) кино – нақты оқиғалардың, адамдардың, жағдайлардың түсірілімдері негіз болатын туынды; ойын кино – сюжеті (ойдан шығарылған немесе нақты) актерлік ойынның, операторлық және режиссерлік өнердің көмегімен жасалатын туынды; STOP-MOTION - STOP – MOTION технологиясында жасалған бейне-сюжеттік туынды. Ролик фотокамераға түсірілген немесе бейнеден таңдалған кадрлар тізбектерінен құрастырылады.*

Кадрларда адамдар мен заттар үздіксіз қозғалыс иллюзиясын жасай отырып, шағын қадаммен қозғалады; әлеуметтік жарнама, әлеуметтік ролик – көрермендердің назарын қозғам проблемаларына аудару үшін қысқа жарнамалық хабарлама; анимация – кез келген мультипликациялық техникада

– қозғалатын бейнелердің иллюзиясын жасайтын компьютерлік немесе пәндік техникамен орындалған шығарма; көркем авторлық концепциядан тұратын және оны көрсету үшін бейнетехниканың және компьютерлік өңдеудің жаңа құралдарын пайдаланатын бейне-арт – бейнеролик; музыкалық клип -; киножурнал-елдің өмірі, ішкі және халықаралық саяси оқиғалар және т.б. туралы қысқа ақпаратты қамтитын кинохроника түрі; «Ералаш» - әзіл-оспақ бейнеролик;

8) «Менің отаным – Қазақстан» туристік экспедициялық отрядтарының мына номинациялар бойынша конкурсы: «Туған өлке соқпақтары» іздестіру-зерттеу жобасы; экологиялық экспедицияның есебі; экологиялық соқпақ – қатысушылар экологиялық карта жасайды; «Құрамдастырылған туризм» – қатысушылар кросс-жорық жасайды, оған туристік техника мен тактика, бағдарлау, топография, алғашқы медициналық көмек көрсету, жартасқа өрмелеу және құтқару жұмыстары элементтері кіреді;

9) модельдер сыныптары бойынша техникалық шығармашылық және өнертапқыштық жарыстар (авиа, зымыран, авто және кемемоделдеу): радиобасқаратын автомодельдер, автотрассалық модельдер, авиамоделдер, кемемоделдер, ракетомоделдер;

10) «Шеберлер қаласы: бабалар мұрасын сақтаймыз және көбейтеміз» атты өлкетану сәндік-қолданбалы шығармашылық көрмесі номинациялар бойынша:

- «Тастанды материалдан жасалған бұйымдар»;
- «Табиғи материалдан жасалған бұйымдар»;
- «Тұрмыс үшін креативті дана»;
- «Ұлттық бояуы бар интерьердің ерекше дизайны-жобасы: үйлер, бөлмелер, саяжайлар, ландшафт және т.б.»;
- «Матаны қолданып жасалған бұйым (кұрақ техникасы, жұмсақ ойыншық және т.б.)»;
- «Аймақтың көркем және халықтық кәсіпшілігі».

6. БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІ

Білім алушылардың жетістіктерін бағалаудың критериалды жүйесі

2020-2021 оқу жылында критериалды бағалау жүйесі 2-11 сыныптарда жүзеге асырылады.

Критериалды бағалау білім алушылардың өз оқу іс-әрекетін бақылауға және кең ауқымдағы дағдыларды қалыптастыру бойынша оқыту процесінде туындайтын қиындықтардың себептерін белгілеуге және жоюға мүмкіндік береді.

Әрбір сабақта білім алушыларды уақтылы қолдау, оқудағы ілгерілеу мақсатында бағалау элементтерін пайдалану, ата-аналарды оқыту нәтижелері бойынша хабардар ету ұсынылады. Бағалау балаларды оқуға ынталандыруға, білімдегі олқылықтарды анықтауға және олардың оқу жетістіктерін көрсетуге бағытталған.

Критериалды бағалау білім алушылардың дадысының даму деңгейін

бағалауға мүмкіндік береді. Әрбір сабақ оқу мақсатын және оларға қол жеткізу критерийлерін айтып/көрсетуден басталуы тиіс. Білім алушы қойылған оқу мақсатын ұғынуы керек және оған қалай жетуге болатынын түсінуі керек.

Критериалды бағалау технологиясы білім алушылардың жетістіктерін нақты анықталған, алдын ала белгілі өлшемдермен салыстыруға негізделген, оқу материалының қаншалықты табысты игерілгендігін, практикалық дағды қалыптасқанын анықтауға мүмкіндік береді.

Педагог, ата-аналар және білім алушыларға көмек ретінде әзірленген нормативтік құқықтық актілерге және әдістемелік материалдарға сәйкес бағалауды жүргізуі тиіс:

- «Білім алушылардың үлгерімін ағымдағы бақылау, аралық және қорытынды мемлекеттік аттестаттау жүргізудің үлгі ережесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығы (2020 жылғы 28 тамыздағы өзгерістер мен толықтыруларға сәйкес);

- Білім беру мазмұнын жаңарту аясында орта мектеп үшін критериалды бағалау және құжаттау процедуралары бойынша нұсқаулық;

- Бастауыш мектеп мұғалімдері үшін критериалды бағалау бойынша басшылық;

- Негізгі және жалпы орта мектеп мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау бойынша басшылық: оқу-әдістемелік құрал;

- сыныптар, пәндер және тілдер бойынша формативті бағалау бойынша тапсырмалар жинағы;

- сыныптар, пәндер және тілдер бойынша жиынтық бағалау бойынша тапсырмалар жинағы;

- сыныптар, пәндер және тілдер бойынша формативті бағалау бойынша тапсырмалар жинағы;

Әдістемелік әзірлемелерді мына сайттардан табуға болады: **nao.kz**, **smk.edu.kz**

Білім алушылардың жетістігін бақылау электрондық журналда жүргізіледі. Электрондық журнал болмаған жағдайда – қағаз журналда.

«Білім алушылардың үлгерімін, аралық және қорытынды аттестаттаудың үлгілік ережелерін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына сәйкес бағалау өткізіледі. Бірінші тоқсанда педагогтер 2-11 сыныптарда бөлімге (бұдан әрі – БЖБ) 1 жиынтық жұмыс және тоқсанға (бұдан әрі – ТЖБ) 1 жиынтық жұмыс өткізеді.

БЖБ 2-11сыныптарда 2020 жылдың 5-15 қазан аралығында ТЖБ 2-11 сыныптарда 2020 жылдың 28 қазаннан бастап өткізу ұсынылады.

БЖБ және ТЖБ өткізілетін пәндер мектептің жұмыс оқу жоспарына сәйкес анықталады. Әдістемелік ұсыныстарда 2-11 сыныптарда БЖБ және ТЖБ өткізілетін пәндердің саны мен атауларын көрсететін кестелер бар (8 қосымша)

1-саны бағалау жүргізілмейді.

Табиғи және техногендік, әлеуметтік, карантин сипаттағы төтенше жағдайлар жағдайында формативті бағалау үшін орташа балл есепке алынады,

ол журналдың жеке бағанында қойылады. Формативті бағалау үшін ең жоғары балл 2-11 сыныптарда 10 балдан аспауы тиіс. Кері байланыс беру үшін электронды журналдың рубрикаторларын пайдаланады.

Мұғалімге қалыптастырушы бағалауды әр сабақта өткізу міндетті емес. Мұғалім орындалған жұмыс көлемін, оқу тапсырмаларын ескере отырып, білім алушылардың оқу жетістіктері үшін балл қою кезеңділігін дербес анықтайды.

Электрондық журнал форматының қорытынды бағасын шығару кезінде балл саны мынадай арақатынаста есептеледі: 1 БЖБ – 25%, ФБ - 25%, ТЖБ – 50 %.

Бұл ретте педагог:

1) «Білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына сәйкес жиынтық бағалауды өткізу кезінде қойылатын талаптарды басшылыққа алады: тармақтар және тармақшалар 13, 14, 14.1-14.3, 14.5, 14.7, 14.8, 14-9, 15-18, 21-26, 29;

2) «Өзін-өзі тану», «Көркем еңбек», «Музыка», «Дене шынықтыру», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздері», «Графика және жобалау», «Қоғам және дін» оқу пәндері бойынша жиынтық бағалауды өткізбейді;

3) жиынтық жұмыстың нақты берілген күнін көрсетеді.

Мұғалім оқу бағдарламасына сәйкес, бірінші тоқсанда өткен оқу материалының мазмұны бойынша жиынтық жұмыстардың (бұдан әрі – БЖБ, ТЖБ) тапсырмаларын әзірлейді.

Мұғалім БЖБ және ТЖБ тапсырмаларының техникалық спецификациясы негізінде 1-11 сынып оқушыларына арналған жиынтық жұмыс тапсырмаларын құрастырады. БЖБ және ТЖБ жауаптарын есептен шығарудың алдын алу мақсатында мүмкіндігінше шығармашылық сипаттағы тапсырмалар, практикалық тапсырмалар, жобалар, эссе және т. б. ұсыну ұсынылады.

Үйде оқитын, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалар үшін мұғалім оқу жүктемесін және олар оқыған оқу материалдарын ескере отырып жеке тапсырмалар әзірлейді.

Жиынтық жұмыстар тапсырмаларының құрылымы

Қысқа және толық жауаптарды талап ететін көптеген жауаптарды таңдау сұрақтары бар тапсырмалар:

1) көпше жауап таңдау сұрақтарында білім алушы ұсынылған жауап нұсқаларынан дұрыс жауапты таңдайды;

2) қысқаша жауапты талап ететін сұрақтарда білім алушы жауапты сөз немесе қысқа сөйлем түрінде жазады;

3) толық жауапты талап ететін сұрақтарда білім алушы жауапты ұсыныс түрінде жазады.

Жауап нұсқаларымен тест тапсырмалары.

Шығармашылық тапсырмалар, практикалық жұмыстар, бағалаудың нақты критерийлерімен зерттеу міндеттері.

Бөлім үшін жиынтық бағалаудың оқу тапсырмаларының саны:

– 2-4 сынып оқушылары үшін – 3-4 оқу тапсырмасы;

– 5-11 сынып оқушылары үшін – 5-6 оқу тапсырмасы.

БЖБ өткізу кезіндегі мұғалімнің қадамдық әрекеті

БЖБ өткізу кезіндегі мұғалім:

- 1) БЖБ өткізетін бөлімдерді/өтпелі тақырыптарды анықтайды.
- 2) таңдалған оқу материалын бөлімінің өткен тақырыптарына/оқу бағдарламасы бойынша өтетін тақырыптарға сәйкестігін тексереді.
- 3) білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау критерийлерін әзірлейді.
- 4) білім алушылардың оқу жетістіктерін объективті бағалау мақсатында тапсырмалардың мазмұнын тексереді.
- 5) білім алушылардың функционалдық дағдыларын дамытуға арналған тапсырмаларды қамтиды.
- 6) білім алушыларға жауап берудің нақты күнін көрсетеді.
- 7) Қол жетімді байланыс құралдары арқылы БЖБ тапсырмаларын жібереді (Күнделік.kz, мектеп порталының платформасында, электрондық пошта, чат, телебағдарламалар, Қазпошта және т.б. орналастыру)
- 8) сынып оқушыларының БЖБ тапсырмасын алғаны туралы куәландырады.
- 9) жауаптарды есептен шығару жағдайларының алдын алу мүмкіндігін қарастырады.
- 10) Қажет болған жағдайда қол жетімді байланыс құралдары арқылы кеңес береді.
- 11) ҚР БҒМ №125 бұйрығына сәйкес өлшенетін өлшемдерді баллмен пайдалануды сақтайды (БЖБ үшін тах балл 1-4 сыныптарда 7-ден кем емес және 15-тен артық емес, 5-11(12) сыныптарда 7-ден кем емес және 20-дан артық емес).
- 12) оқушылар орындаған жиынтық жұмыстарды тексереді.
- 13) электрондық журналға/мұғалімнің уақытша журналына балл қояды.
- 14) білім алушыларға, ата-аналарға немесе баланың заңды өкілдеріне кез келген қолжетімді байланыс құралдары арқылы қағаз немесе электрондық форматта айдарды ұсынады.

ТЖБ өткізу кезіндегі мұғалімнің қадамдық әрекеті

ТЖБ өткізу кезіндегі мұғалім:

- 1) ТЖБ тапсырмалардың техникалық спецификациясы негізінде тоқсан үшін жиынтық жұмыстың тапсырмаларын құрастырады. Орындауға 40 минуттан артық емес уақыт бөлінеді;
- 2) ТЖБ тапсырмалардың техникалық спецификациясы негізінде Білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау критерийін құрастырады;
- 3) ТЖБ тапсырманы сынып оқушылары алғандығына көз жеткізеді
- 4) жауаптарды есептен шығару жағдайларының алдын алу мүмкіндігін қарастырады.
- 5) Қажет болған жағдайда қол жетімді байланыс құралдары арқылы кеңес береді.
- 6) техникалық ерекшелікке сәйкес балл қою схемасын қолданады.
- 7) төртінші тоқсан бойынша оқушылар орындаған жиынтық жұмыстарды тексереді.
- 8) электрондық журналға/мұғалімнің уақытша журналына балл қояды.

9) білім алушыларға, ата-аналарға немесе баланың заңды өкілдеріне кез келген қолжетімді байланыс құралдары арқылы қағаз немесе электрондық форматта айдарды ұсынады.

Білім алушылардың жиынтық жұмыстарын орындауға қойылатын талаптар

Білім алушы БЖБ және ТЖБ орындау кезінде академиялық адалдық қағидаларын және өзін-өзі бақылау принциптерін сақтайды:

1) білім алушы өз бетінше жұмыс істеуі, бөгде адамның көмегінсіз тапсырмаларды орындауы тиіс;

2) жиынтық жұмысты орындау кезінде білім алушы қосымша оқу ресурстарын пайдаланбауы тиіс (ерекшелік бойынша бұл ресурсқа рұқсат етілген жағдайлардан басқа);

3) жиынтық жұмысты орындауға жауапты.

4) Жиынтық жұмысты орындауға бөлінген уақыт аяқталғаннан кейін білім алушы өз жұмысын қолжетімді байланыс құралдары арқылы мұғалімге жібереді.

Білім алушыларға жиынтық жұмыс тапсырмаларын ұсыну тәсілдері

1) Мұғалім жауап берудің нақты күнін көрсетеді және білім алушыларға жиынтық жұмыс үшін тапсырмаларды электрондық журнал жүйесі, электрондық пошта, чат, теллеграммалар және басқа байланыс құралдары арқылы жібереді.

2) Интернет болмаған жағдайда балалардың оқу тапсырмалары мен өзіндік жұмыстары санитариялық қауіпсіздік шараларын пайдалана отырып (пошта бөлімшелері арқылы, қолма-қол) үйге жеткізіледі.

3) Қажет болған жағдайда мұғалім білім алушыларға қолжетімді байланыс құралдары арқылы кеңес береді.

2-11 сыныптарда «Музыка», «Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздер», «Графика және жобалау» пәндері бойынша бағалау ерекшеліктері

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығымен бекітілген орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау жүргізудің үлгілік қағидаларына сәйкес (ҚР БҒМ 25.09.2018 жылғы № 494 бұйрығымен енгізілген өзгерістер мен толықтыруларды ескере отырып) жартыжылдық және оқу жылының соңында «Музыка», «Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздер», «Графика және жобалау» пәндері бойынша «сынақ» («есептелмеген») қойылады.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 09.02.2018 № 47 бұйрығының 15-тармағына сәйкес «Музыка», «Көркем еңбек», «Дене шынықтыру», «Өзін-өзі тану», «Кәсіпкерлік және бизнес негіздер», «Графика және жобалау» пәндері бойынша жиынтық бағалау жүргізілмейді.

Оқу тапсырмасы өз бетінше оқу үшін беріледі, білім алушылардан міндетті кері байланыс қажет емес.

Назар аударыңыз!

Шектеу шаралары кезіндегі білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау туралы «Коронавирустық инфекцияның таралуына байланысты шектеу шаралары кезеңінде білім беру ұйымдарында оқу процесін іске асыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдардың» 53-56 беттерінде берілген (www.nao.kz)

- ❖ Білім берудің барлық деңгейінде жұмыс дәптерлерін қолдану міндетті емес.
- ❖ Оқу жылының қорытындысы бойынша аралық аттестаттау жүргізілмейді.

Бағалау кезінде бірқатар талаптарды ұстану ескертіледі:

1. Білім алушылар бағалау үдерісіне белсенді кіреді, соның ішінде үнемі өзін-өзі бағалау жүргізеді.

2. Білім алушының жеке басын емес, оның жұмысы ғана бағаланады.

3. Білім алушының жұмысы басқа оқушылардың жұмыстарымен емес, үздік орындалған жұмыс үлгісімен салыстырылады.

4. Әртүрлі формалар мен тапсырмалар түрлері пайдаланылады, тамаша орындалған тапсырмалардың нақты және айқын сипаттамалары әзірленеді.

5. Бағалау критерийлері алдын ала белгілі.

6. Өзін-өзі бағалау білім алушылардың рефлексиясын да жеке тұлғаның дамуының міндетті шарты ретінде білдіреді.

7. Білім алушылардың жетістіктерін бағалау үшін СБЖ мен СБЖ оқу тапсырмалары өткен (оқыған) оқу мақсаттарын қамтуы тиіс. Бағалау критерийлері оқу мақсаттарына сәйкес болуы тиіс.

Оқыту мақсатының тұжырымдамасында білім алушылардың іс-әрекеттері көрсетілген: бақылау, талдау, салыстыру, Елеулі белгілерін бөлу, тану, анықтау, моделдеу, түсіндіру және т.б.

Нәтижелерді бағалау критерийлері білім алушыға өзінің дайындық деңгейін мұғалім, педагогқа қойылатын талаптарға сәйкес келуіне мүмкіндік береді және жұмыстың күрделілік деңгейін дұрыс таңдауға мүмкіндік береді.

8. Білім алушылармен бірге оқу жетістіктерін бағалау және өзін-өзі бағалау үшін критерийлерді әзірлеу мүмкін.

9. Оқу тапсырмаларын таңдау және оқушылардың сабақ барысында өз оқу жетістіктерін өзін-өзі бағалауын ұйымдастыруды ойластыру маңызды.

10. Сабақта білім алушыларға өзін-өзі бағалау және өзара бағалау үшін мүмкіндік беру, өз қателіктерін табу үшін рефлексия ұйымдастыру ұсынылады.

Мұғалім білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау критерийлерін таңдауда және әзірлеуде еркін.

1. Диагностикалық аспаптар тек қана бақылаушы, диагностикалаушы емес, сонымен қатар оқыту және тәрбиелеу функцияларын орындайтын, яғни тапсырмаларды қамтуы тиіс.:

- тапсырмалар білім алушыға жаңа ақпараттың белгілі бір көлемін бере алады, мысалы: *«мәтінді пайдалана отырып, неге Арал теңізінің түбі тұзды шөлге айналатынын түсіндір. (4 ұсыныстан артық емес)»;*

- тапсырмалар оқушының іс-әрекеттің жаңа сұлбасын құруын болжайды, мысалы: *«тапсырманы шамалардың еселік қатынасына келтіріңдер («көп» «немесе» аз «қарым-қатынасын пайдалана отырып) және оны шешіңдер»».*

2. Білім алушылардың дайындық деңгейіне байланысты мұғалім формативті бағалау шеңберінде белгілі бір уақыт аралығында аралық нәтижелерге қол жеткізуді жобалай алады.

Критериалды бағалау құралдары.

Педагогтің ауызша (ауызша) бағасы белгілі бір оқу нәтижелеріне қол жеткізуді көтермелеумен байланысты болуы тиіс. Білім алушының нақты жетістіктерін кеше болған жетістіктермен салыстыру қажет.

Педагог келесі ережелерді басшылыққа алады:

- білім алушыларды елеусіз нәтижеге жеткеннен кейін мақтаңыз;
- білім алушының жеке қасиеттері емес, оның оқу жетістіктерін мақтаңыз;
- сіз қол жеткізген нәтижеге ризасыз.

Баланы шын мәнінде мақтауға, содан кейін жаңа міндет қоюға болатынын айту маңызды.

Педагог оқушының кемшіліктерін оң мақсаттарға қайта қалыптастыруға үйренуі қажет.

Педагог білім алушыларға өзара іс-қимыл, сындарлы қарым-қатынас, оң бағалау үлгісін көрсетуі тиіс.

Жазбаша кері байланыс, рубрика белгілі бір кезеңдегі білім алушылардың жетістіктері нәтижелерінің сипаттамасын білдіреді. Онда педагог білім алушының жетістіктерін сипаттайды, қажетті ұсыныстар береді.

Білім алушылар мен ата-аналарды оқытудың барлық кезеңі ішінде білім алушылардың оқу жетістіктерінің деңгейі туралы түсінуді қамтамасыз ету маңызды, бұл толтыру үшін қосымша уақытты қажет етпейтін электрондық нұсқада дайындалған айдарларды ұсыну арқылы мүмкін болады, ал білім алушының оқу материалын меңгерудегі бағалау сипаттамаларының, жетістіктері мен проблемаларының барлық спектрін қамтиды.

Формативті бағалау білім алушылардың оқыту мақсаттарының жетістіктеріне мониторинг жүргізу және сабақта оқу тапсырмасын әрі қарай саралап беру үшін жүргізіледі.

Мұғалім кері байланыс түрлерін, формаларын өз қалауы бойынша таңдайды. Бұл ретте кері байланысты ұсынудың дұрыс сипатына назар аудару керек.

Кестеде қалыптастыру және жиынтық бағалау кезінде Даму немесе қалыптасу деңгейін бағалау керек ойлау дағдыларының деңгейі берілген (97-кесте).

97-кесте. Блум таксономиясы бойынша ойлау қызметінің деңгейлері

Дағдылар	Сипаттамасы
Білу	Нақты фактілерді, ақпараттарды білу және жаңғырту және олардың сипаттамасы.
Түсіну	Ақпаратты дұрыс ойнату, болжау немесе түсіндіру арқылы түсінуді көрсету.
Қолдану	Жаңа немесе таныс емес контексте немесе жағдайларда ақпаратты және бұрын алған білімді пайдалану және қолдану.
Талдау	Жалпы ережелерді негіздеу үшін дәлелдерді немесе себептерді анықтау, ақыл-ой және/немесе дәлелдерді табу арқылы әр түрлі тұжырымдар алу үшін ақпаратты зерттеу үшін ақпараттық материалдарды құрамдас бөліктерге бөлу қабілетін көрсету.
Синтез	Жаңа контекст бұрын алған білімнің әртүрлі бөліктерін қайта құру қабілетін көрсету.
Бағалау	Белгілі бір критерийлер бойынша идеялардың немесе фактілердің маңыздылығы туралы пікір қалыптастыру.

Білім алушылардың дайындық деңгейі әрбір білім беру саласының ерекшелігін ескере отырып жобаланған оқытудың күтілетін нәтижелері арқылы анықталады.

Төменде берілген ойлау дағдыларының барлық деңгейлерін дамыту бойынша күтілетін нәтижелерді анықтау үшін қолданылатын етістіктердің кестесі мұғалімге бағалау критерийлерін құрастыруда көмектеседі (98-Кесте).

98-кесте. Блум бойынша ойлау дағдылары деңгейінің таксономиясы

№ р/п	Ойлау дағдысының деңгейі	Ойлау дағдыларының деңгейіне сәйкес етістіктердің тізімі
1	Білу	Аудару, есте сақтау, айту, көрсету, аяқтау, қайталау, ойнату, әңгімелеу, еске түсіру және т. б.
2	Түсіну	Талқылау, анықтау, айту, сұрау, түсіндіру, тұжырымдау, түрлендіру, көрсету және т. б.
3	Қолдану	Қолдану, есептеу, өзгерту, таңдау, жіктеу, аяқтау, көрсету, анықтау, инсценирлеу, іске қосу, зерттеу, эксперимент жүргізу, кескіндеу, түсіндіру, операция жасау, салыстыру, жоспарлау, көрсету, нобайларды жасау, шешу, пайдалану және т. б.
4	Талдау	Талдау, топтастыру, есептеу, категоризировать, жіктеу, салыстыру, байланыстыру, қарсы қою, талқылау, ажырата, айыра, зерттеуге, тәжірибе, түсіндіру, шығару, реттеу, күмәндануы, анықтау, таңдау, бөлу, тексеру және т. б.
5	Синтез	Топтастыру, жинау, скомбинировать, құру, жасау, әзірлеу, тұжырымдау, қорыту, біріктіру, ойлап табу, өзгерту, ұйымдастыру, жоспарлау, дайындау, ұсыну, перегруппировать, жазып, орнату деген, доопределить және т. б.
6	Бағалау	Дәлелдеу, таңдау, салыстыру, қорытынды жасауға, сендіру, дәлелдеу, шешу, негіздеу, түсіндіру, өлшеу, алдын ала проранжировать, ұсыну, бөлу, жинақтау, қолдау, тексеру, бағалау, кеңес беру, экспертировать, рецензировать, зерттеуге, шығаруға.

Педагог білім алушылармен бірге бағалау өлшемдерін талқылап, қажет болған жағдайда оларды толықтыра алады.

Егер педагог кейбір білім алушыларға қандай да бір дағдыларды дамыту үшін көп уақыт қажет екенін байқаса, оқытудың осы мақсатын басқаша бағалауға шешім қабылдау және білім алушылардың жетістіктерін бағалау критерийлерін әзірлеу кезінде түзетулер енгізу қажет.

Формативті және жиынтық бағалау тапсырмаларын педагогтар өз бетінше құрастырады.

Формативті бағалау кезінде педагог бағаланатын білім алушылардың санын және кері байланысты ұсыну жиілігін дербес анықтайды.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ !

КАРАНТИН ЖӘНЕ ШЕКТЕУ ШАРАЛАРЫ КЕЗІНДЕГІ ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУДА

1. Қалыптастырушы бағалау нәтижелері күн сайын электрондық/қағаз журналға балл түрінде қойылады. Бағаланатын бала санын педагог өзі анықтайды.

2. Қалыптастырушы бағалау үшін ең жоғары балл 2-11 сыныптарда 10 балдан аспайды, бұл ретте 1-3 балл төменгі деңгей критерийлеріне сәйкес келеді, 4-7 балл – орта деңгей, 8-10 балл – жоғары деңгей.

3. Мұғалім күн сайын журналда білім алушылардың оқу жетістіктерінің ілгерілеуін келесі саралауға сәйкес балл түрінде белгілейді:

1 балл-10% - ға дейін оқу тапсырмаларын орындады, қателіктер жіберілді, сабақта пассивті, мұғаліммен кері байланыс нәтижелері бойынша қорытынды жасамайды, тапсырмаларды орындау кезінде дербестік танытпайды, өткен материалды білмейді;

2 балл – 20% - ға дейін оқу тапсырмаларын орындады, қателіктер жіберілді, сабақта пассивті, мұғаліммен кері байланыс нәтижелері бойынша әрдайым тиісті қорытынды жасай бермейді, тапсырмаларды орындау кезінде дербестік танытпайды;

3 балл – 30% - ға дейін оқу тапсырмаларын орындады, қателіктер жіберілді, қателіктерін түзетуге тырысады, сабақта кейде белсенділік танытады, оқу тапсырмаларын орындау кезінде мұғалімнің/ата-ананың/күрдастарының қолдауын қажет етеді;

4 балл - оқу тапсырмаларының 40% - на дейін орындады, қателіктер жіберді, қателерді түзету кезінде көмек қажет, әрдайым белсенді бола бермейді, кейде тапсырмаларды орындау кезінде дербестік танытады;

5 балл - 50% - ға дейін оқу тапсырмаларын орындады, бес қате жіберді, мұғалімнің көмегі қажет, сабақта әрдайым белсенді бола бермейді, кейде мүмкін болатын тапсырмаларды орындау кезінде дербестік танытады;

6 балл - оқу тапсырмаларының 60% - на дейін орындады, 4 қате жіберді, мұғалімнің көмегі қажет, сабақта ынталы, орташа күрделі тапсырмаларды өз бетінше орындай алады;

7 балл - 70% - ға дейін оқу тапсырмаларын орындады, 3 қате жіберді, қателіктерді уақтылы жойды, сабақта белсенді, тапсырмаларды орындау кезінде дербестік танытады;

8 балл - оқу тапсырмаларының 80% - на дейін орындады, 1-2 елеусіз қателіктер жіберді, мұғалімнің түсініктемелері негізінде өз қателіктерін түзетеді, Белсенді, өз бетінше жұмыс жасайды;

9 балл - оқу тапсырмаларының 90% - на дейін орындады, тапсырмаларды орындау кезінде шамалы дәлсіздіктерге жол берді, қателермен жұмыс істейді, Белсенді, өз бетінше жұмыс жасайды;

10 балл-оқу тапсырмаларының 100% орындады, қателіктер жібермеді, белсенді, дербес жұмыс жасай алады, өз жауаптарын түсіндіре алады, негіздей алады.

4. Кеңейтілген кері байланыс үшін мұғалім оқушының электронды күнделігі арқылы түсініктемелер түрінде ұсынылатын айдарларды қолданады.

5. 1-сыныпта бағалау жүргізілмейді.

6. ҚО режимінің енгізілуіне байланысты енгізілген электрондық журнал форматындағы өзгерістерді түсіндіру үшін оқу жылының басында ата-аналар мен мұғалімдерге электрондық журналды пайдалану туралы жадынама беріледі.

7. Электрондық журнал қалыптастырушы бағалау үшін орташа балды автоматты түрде шығарады және ТЖБ бағанына дейін орналастырылған жеке бағанға қояды (бұл қалыптастырушы бағалау үшін орташа балды шығаруды жеңілдетеді).

8. БЖБ және ТЖБ есептеу қолданыстағы формула бойынша есептеледі.

9. Қорытынды баға қалыптастырушы бағалау үшін орташа балды ескере отырып шығарылады.

Критериалды бағалау сұрақтары бойынша келесі дереккөздерді пайдалануға болады:

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығымен бекітілген білім алушылардың үлгерімін ағымдағы бақылау, аралық және қорытынды мемлекеттік аттестаттау жүргізудің үлгі ережесі);

2. Білім алушылардың үлгерімін ағымдағы бақылау, аралық және қорытынды мемлекеттік аттестаттау жүргізудің үлгі ережесін бекіту туралы «Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»;

3. Негізгі және жалпы орта мектеп мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау бойынша басшылық: оқу-әдістемелік құрал; «НЗМ» ДББҰ, 2016;

4. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Жүйелік-әдістемелік кешені <http://smk.edu.kz>;

5. «Критериалды бағалау бойынша әдістемелік әзірлемелерді» білім беруді ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету. Әдістемелік құралдар ҰБА.БІ. Алтынсарин <https://www.nao.kz> сайтынан алуға болады.

6. «Білім алушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесі» онлайн курсы <https://academia.kz/ru/course/1>;

Арнайы мектеп оқушыларын бағалау жүйесі

Оқушыларды оқыту нәтижелерін бағалауда оқу жетістіктерін бағалаудың критериалды жүйесі қолданылады. Формативті бағалау барысында мұғалім білім алушылардың оқу материалын меңгерудегі қиындықтарын анықтайды және оларды жеңу жолдарын белгілейді. Оқу пәндері бойынша оқу жетістіктерін бағалау кезінде арнайы оқу бағдарламаларында немесе оқушының жеке оқу бағдарламаларында ұсынылған оқу мақсаттарына бағдарлануы қажет. Мұғалім дифференциалды және / немесе жеке бақылау тапсырмаларын қолдана алады, сондай-ақ білім алушының ерекшеліктерін ескере отырып бағалау критерийлеріне өзгерістер енгізе алады. Ерекше білім

беру қажеттіліктері бар білім алушыларды және жеке оқу бағдарламалары бойынша білім алушыларды қорытынды аттестаттауды өткізу қажеттілігі туралы мәселені білім алушылардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес педагогикалық кеңес шешеді. Арнайы білім беру ұйымдарында және жалпы білім беретін мектептердегі арнайы сыныптарда білім алушылардың ерекше білім алу қажеттіліктері бар балаларды қорытынды аттестаттаудың емтихан материалдарын аудандық, қалалық білім бөлімдері немесе білім басқармасы әзірлейді. Түзету компонентінің пәндері бойынша балдық бағалар қойылмайды.

Жеңіл және орташа ақыл-ой кемістігі бар білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау оқушыларға сараланған және жеке тәсілді қолдана отырып жүзеге асырылады. Сараланған тәсіл негізінде ақыл-ой кемістігі бар оқушылардың педагогикалық жіктелуі жатыр (В.В.Воронкова бойынша). Жетістіктерді бағалау кезінде түрлі типологиялық топтарда оқушылардың мүмкіндіктерін ескере отырып, деңгейлік мақсат қою негізінде критериялды бағалау жүйесі қолданылады. Жеңіл ақыл-ой кемістігі бар білім алушылардың жетістіктері бес балдық шкала бойынша бағаланады. Дайындық және 1-сыныптарда балдық бағалар қойылмайды. Оқытудағы алға жылжу нәтижесі оқушылардың өнімді қызметін талдау, сөйлеу, жазу жұмыстары, суреттер, қолөнер және сабақтардағы қызметті бақылау негізінде анықталады және сипаттама сипатында болады. Ақыл-ой кемістігі орташа білім алушылардың жетістіктерін бағалау кезінде жеке оқу бағдарламасының мазмұны негізінде сипаттамалық критериялды бағалау қолданылады. (Ақыл-есі кеміс диагнозымен білім алушыларды критериялды бағалау бойынша әдістемелік ұсынымдарды білім беру ұйымдарының сайтында табуға болады. Ы.Алтынсарин (www.nao.kz). Ақыл-ойы бұзылған балаларға арналған арнайы мектеп/сынып оқушылары екінші жылға қалдырылмайды.

ҚОРЫТЫНДЫ АТТЕСТАТТАУДЫ ӨТКІЗУ

9 (10) және 11 (12) сыныптарды аяқтау бойынша қорытынды аттестаттау *Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 18 наурыздағы № 125 «Бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білімнің білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарындағы білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылаудың, оларды аралық және қорытынды аттестаттау жүргізудің үлгі қағидалары» бұйрығына сәйкес жүргізіледі.*

9 (10) сынып білім алушылары үшін қорытынды аттестаттау мынадай нысандарда өткізіледі:

1) қазақ/орыс тілі және өзбек/ұйғыр/тәжік тілінде білім беретін мектептер үшін ана тілі (оқыту тілі) бойынша эссе нысанында жазбаша емтихан; гуманитарлық цикл пәндерін тереңдетіп оқытатын мектеп оқушылары үшін жазбаша жұмыс (мақала, әңгіме, эссе);

2) математикадан (алгебрадан) жазбаша емтихан;

3) орыс, өзбек, ұйғыр және тәжік тілдерінде оқытатын сыныптардағы қазақ тілі мен әдебиеті бойынша жазбаша емтихан және қазақ тілінде оқытатын сыныптардағы орыс тілі мен әдебиеті бойынша жазбаша емтихан;

4) таңдау пәні (физика, химия, биология, география, геометрия, Қазақстан тарихы, дүниежүзі тарихы, әдебиет (оқыту тілі бойынша), шет тілі (ағылшын, француз, неміс), информатика) бойынша жазбаша емтихан.

9 (10)-сыныптың білім алушылары үшін емтихан жұмыстарының материалдарын (тапсырмалар мен балл қою схемалары) облыстардың, Нұр – сұлтан, Алматы және Шымкент қалаларының білім басқармалары, Түркістан облысының адам әлеуетін дамыту басқармасы (бұдан әрі – білім басқармасы), республикалық мектептердің 9(10) - сыныбының білім алушылары үшін және мектептердің 11 (12) - сыныбының білім алушылары үшін – Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі (бұдан әрі-министрлік) дайындайды.

Қорытынды аттестаттаудың мазмұнын анықтайтын талаптар мен күтілетін нәтижелер әрбір пән мен оқыту тілі бөлінісіндегі ерекшелікпен реттеледі.

Қайта қорытынды аттестаттаудың емтихан материалдарын мектептер дербес әзірлейді.

Қорытынды аттестаттауды қайта тапсырған 9 (10) сыныптың білім алушыларына № 39 бұйрықпен бекітілген негізгі орта білім туралы аттестат беріледі.

Қайта қорытынды аттестаттау кезінде қанағаттанарлықсыз баға алған 9 (10) сынып оқушылары қайта оқу жылына қалдырылады.

11 (12) сынып білім алушыларын қорытынды аттестаттау мынадай нысандарда өткізіледі:

1) қазақ/орыс тілі және өзбек/ұйғыр/тәжік тілінде білім беретін мектептер үшін ана тілі (оқыту тілі) эссе нысанында жазбаша емтихан:

2) алгебра және анализ бастамалары пәнінен жазбаша емтихан;

3) Қазақстан тарихынан тестілеу;

4) орыс, өзбек, ұйғыр және тәжік тілдерінде оқытатын мектептерде қазақ тілінен және қазақ тілінде оқытатын мектептерде орыс тілінен тестілеу;

5) таңдау бойынша пәннен (физика, химия, биология, география, геометрия, дүниежүзі тарихы, әдебиет, шетел тілі (ағылшын, француз, неміс), информатика) тестілеу.

Қайта қорытынды аттестаттау кезінде қанағаттанарлықсыз баға алған 11 (12) сынып оқушылары № 289 бұйрықпен бекітілген нысанға сәйкес білім алуды аяқтамаған тұлғаларға берілетін анықтама алады.

Халықаралық алмасу желісі бойынша шетелге оқуға шыққан және ол жақта білім беру мекемелерін аяқтаған 11 (12) сыныпты бітірушілер шетелдегі оқуды аяқтаған соң 11 (12) сынып үшін Қазақстан Республикасының мектептерінде қорытынды аттестаттаудан өтеді.

Қорытынды аттестаттау басталғанға дейін мектеп комиссиясының шешімімен аталған мектеп бітірушілер «Қазақстан Республикасының бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығымен бекітілген (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 8170 болып тіркелген) үлгілік оқу жоспарының инвариантты компонентінің пәндері бойынша аттестаттаудан өтеді.

Қорытынды аттестаттауды өткізу мерзімі педкеңестің шешімімен белгіленеді.

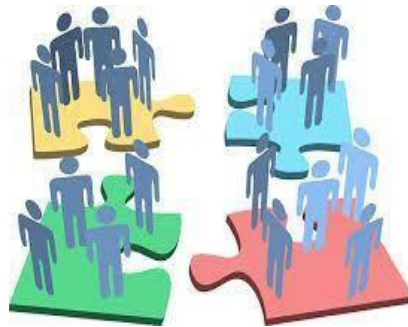
Қорытынды аттестаттаудан өткен соң шетелде оқыған пәндер бойынша бағаларын, Қазақстан Республикасының мектептерінде алдыңғы сыныптарда алынған жылдық және қорытынды бағаларын ескере отырып, оларға № 39 бұйрықпен бекітілген жалпы орта білім туралы аттестат беріледі.

Халықаралық алмасу желісі бойынша шетелге оқуға шыққан және онда білім беру мекемелерін бітірген, сондай-ақ Қазақстан Республикасында немесе шетелде 10 (11) және 11 (12) сыныптарда оқыған уақытында оқыған пәндер бойынша жылдық, қорытынды бағалары және қорытынды аттестаттау бағалары «5» болған бітірушілерге № 39 бұйрықпен бекітілген жалпы орта білімі туралы үздік аттестат беріледі.

Халықаралық алмасу желісі бойынша шетелге оқуға шыққан және онда білім беру мекемелерін бітірген, сондай-ақ Қазақстан Республикасында немесе шетелде оқу кезеңінде 5 сыныптан 11 (12) сыныпты қоса алғандағы оқу кезеңінде барлық пәндер бойынша жылдық, қорытынды бағалары «5» болған және қорытынды аттестаттау бағалары «5» болған бітірушілерге № 39 бұйрықпен бекітілген нысанға сәйкес жалпы орта білімі туралы «Алтын белгі» аттестаты және «Алтын белгі» белгісі беріледі.

Білім беру ұйымдарында қорытынды аттестаттауды ұйымдастыру және өткізу бойынша әдістемелік ұсынымдар www.nao.kz сайтында қолжетімді.

7. ШАҒЫНЖИНАҚТЫ МЕКТЕПТІ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ

Бұйрықта ҚР БҒМ 2020 жылғы 7 сәуірдегі № 131 қаулысына өзгерістер енгізу туралы «ҚР Білім және ғылым министрінің «Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 17 қазан № 375 Үлгілік қағидаларын бекіту туралы» қызмет түрлері бойынша жалпы білім беру ұйымдарының (бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру)» белгіленген келесі:

➤ тірек мектебі мен магниттік ШЖМ-ның оқу қызметі бірыңғай оқу жоспары негізінде жүзеге асырылады және оған инвариантты компоненттің оқу пәндерін зерттей отырып, магниттік мектептердің 5-11 -сынып оқушылары үшін оқу сессияларын өткізу (қазан айының бірінші онкүндігінде (10 күн), аралық – ақпан айының бірінші онкүндігінде (10 күн), сәуір айының қорытынды – үшінші онкүндігінде (10 күн), сессияаралық кезеңде магниттік мектептердің білім алушыларын сүйемелдеу кіреді.

Осылайша, білім алушылардың контингенті және тірек мектепте сессияларды өткізу кезеңі нақтыланды. Сессияаралық кезеңде қашықтан оқыту жүзеге асырылады.

Тірек мектепте магнит мектептерінің білім алушылары үшін оқу сессияларын өткізу кезінде жергілікті атқарушы органдар (ЖАО) білім беруді басқару органының тиісті бұйрығымен ресімделетін тасымалдауға, тамақтануға және тұруға қаражат қарастыратынына назар аудару қажет. Оқу сессияларын өткізу кезінде тірек және магниттік мектептердің педагогтарына оқу жылына белгіленген жүктеме бойынша жалақы сақталады.

Білім алушылардың қалалық және ауылдық мектептер, өңірлер, оқу орындары арасындағы білім беру ретіндегі алшақтықты қысқарту Қазақстан Республикасының Білім және ғылымын дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының басты міндеттерінің бірі ретінде белгіленген.

БҒДМБ-ны іске асыру шеңберінде РО (тірек мектептер) әлеуетін күшейту, ШЖМ-да оқыту процесін жетілдіру жөніндегі жұмыстар жалғастырылатын болады.

ШЖМ-да оқу-тәрбие процесі бірлескен сыныптардағы білім алушылардың әртүрлі жастағы оқуын есепке ала отырып қамтамасыз етіледі.

Бірлескен оқытуды ұйымдастыру үшін оқытудың жалпы мақсатын анықтау қажет, оны әр сынып оқушылары үшін бейімдеу қажет. Бұл ретте оқу тақырыптары сәйкес келмеуі мүмкін. Біріктірілген сынып үшін мұғалімге бір қысқа мерзімді жоспарды (ҚМЖ) әзірлеуге рұқсат етіледі.

Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА білім берудің барлық деңгейлерінде ШЖМ біріктірілген сыныптары үшін ұзақ мерзімді, орта мерзімді бейімделген және қысқа мерзімді сабақтар жоспары әзірленді. ШЖМ жағдайында сабақты ұйымдастыру бойынша барлық әдістемелік құралдар қысқа мерзімді сабақ жоспарларының үлгілерімен nao.kz сайтта қолжетімді.

Біріктірілген сыныптарда сабақ беруде Ривиннің әртүрлі жастағы оқыту әдістемесін, ұжымдық оқыту тәсілін, карточкалармен өзара алмасуды, бірлескен оқытуды, тақырыптармен өзара алмасуды пайдалану ұсынылады.

Біріктірілген сыныптарда әртүрлі қызмет түрлерін ұйымдастыру қажет: жеке, жұптық, топтық және топаралық қызмет түрлері. Егер сынып толымдылығы аз болса, онда жұп арасындағы өзара іс-қимылды ойлайтын жұптық жұмысқа баса назар аудару керек. Сабақ соңында білім алушының сабақ мақсатына жету үшін жеке жұмыс ұсынылады. Сараланған тәсілді жүзеге асыру үшін саралаудың жеті тәсілі пайдаланылады.

Саралап оқытудың мақсаты: жеке тұлғаның жеке ерекшеліктерін, мүмкіндіктері мен қабілеттерін есепке алу негізінде оқу үдерісін ұйымдастыру.

Оқытудағы сараланған тәсіл оң нәтиже береді:

- әдеттегі бағдарлама шеңберінде оқуға қиын білім алушыларға жүктеме азаяды,

- үлгермеушілік мәселесі шешілуде, әр оқушы осы сыныптан психологиялық климат жақсарады.

Жеткілікті білім көлемі және танымдық белсенділіктің жоғары деңгейі бар білім алушылар үшін күрделілігі жоғары тапсырмалар іріктеледі.

Төмен оқу қабілеті бар білім алушылар, олар тек нашар оқып қана қоймай, ең бастысы ерекшелеуге қиналады, орындау үшін пән бойынша қарапайым тапсырмалар талап етілетін тапсырмалар береді, көмекші кестелерді, тіректерді, сызбаларды пайдалана алады, бірақ бұл тапсырмалар оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырады.

Біріктірілген сыныптарда білім беру процесін жүзеге асыру кезінде мұғалімнің біріктірілген сынып үшін бір ПҚК әзірлеуіне, әртүрлі жастағы оқыту әдістемелерін және саралаудың жалпы қабылданған тәсілдерін қолдануға жол беріледі.

Оқу жылы ішінде ШЖМ мұғалімдеріне мұғалімдердің кәсіби желілік өзара іс-қимылы арқылы, вебинарларда, "уақытша отбасы", "мобильді мұғалім", тиімділігі төмен ауыл мектептеріне жоғары нәтижелілігі бар қала мектептерінің "қамқорлығы" жобаларын енгізу бойынша мастер-кластарда әдістемелік көмек көрсету қажет.

Біріктірілген сыныптарда оқу процесін жүзеге асыру кезінде мұғалімнің бірлескен сынып үшін бір ҚМЖ әзірлеуге, әртүрлі жастағы оқыту әдістерін және жалпы қабылданған саралау әдістерін қолдануға рұқсат етіледі.

Оқыту сапасын арттырудың тиімді механизмдерінің бірі менеджмент, бұл мәселеде нәтижелілігі төмен мектептерге мықты мектептердің қамқорлығын ұйымдастыру табысты тәжірибені таратудағы педагогикалық қолдау және оның оқу-әдістемелік мазмұны болып табылады. Бұл келесіге мүмкіндік береді:

- ✓ ауыл мектептерінің білім алушыларының сапалы білім алуына қол жеткізуін қамтамасыз ету;

- ✓ қала және ауыл педагогтары мен білім алушылар арасындағы ынтымақтастықты дамыту;

- ✓ ауыл мектептерінің білім алушыларының оқу мотивациясын және педагогтарының кәсіби құзыреттілігін арттыру;

- ✓ қала және ауыл мектептерінің тиімді өзара іс-қимыл жүйесін құруға мүмкіндік береді.

8. САНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫ

Сандық білім беру ресурстары-бұл сандық формада ұсынылған фотосуреттер, бейнефрагменттер, статикалық және динамикалық үлгілер, виртуалды шынайы және интерактивті үлгілеу объектілері, картографиялық материалдар, дыбыс жазбалары, символдық объектілер және іскерлік графика, мәтіндік құжаттар және оқу процесінде ресурстар болып табылатын өзге де Оқу материалдары.

Сандық білім беру ресурстары (ЦБР) –сандық технологиялар базасында құрылған және жұмыс істейтін білім беру ресурстары.

Оқыту процесінде пайдалану үшін сандық ресурстардың келесі тізімі ұсынылады:

«Duolingo»

Duolingo-да оқыту ойын түрінде өтеді: сөздерді дұрыс табу, сөйлем құрастыру және таймермен тапсырмаларды орындау қажет. Сервис ақпаратты қалай игергеніңізді қадағалайды және осы деректердің көмегімен жеке бағдарламаны құрайды. Сайт тегін, бірақ ақша үшін жарнаманы алып тастауға болады.

«Memrise»

Интерактивті тапсырмалар мен әр түрлі тақырыптарға жүздеген курстар (өнер, ғылым, мансап, ойын-сауық және т.б.) көмегімен ондаған тілді үйренуге мүмкіндік беретін Портал. Сонымен қатар, Memrise дұрыс жауап нұсқаларын таңдау қажет бейнедиалогтарды пайдаланады. Қаласаңыз, басқаларды пайдалану үшін, тіпті оқыту курсы өзінсіз жасай аласыз.

«Udemy»

Пайдаланушылардан он мың курстар бар Сайт. Орыс тілді де бар, бірақ олар аз — ағылшын тілінде оқыту бағдарламаларының көп бөлігі. Облыс әртүрлі: музыка мен дизайннан бастап робототехника мен бухгалтерлік есепке дейін қамтылған. Курстардың ұзақтығы орта есеппен екі сағаттан сегіз сағатқа дейін.

«edX»

Сайтта әлемнің барлық университеттерінен мыңдаған онлайн-курстар табуға болады. Гарвард немесе Массачусетс технологиялық институтының оқушысы сезінудің тамаша тәсілі. Кез келген ғылымдарды: философия, логистика, бағдарламалау, саясаттану, өнертану және т.б. оқуға болады.

«Coursera»

Әртүрлі тақырыптарға арналған курстар бар ірі порталдардың бірі. Мұнда кез келген нәрсені зерттеуге болады, ал қаласаңыз, үйден шықпай-ақ қандай да бір шетелдік университет дәрежесін алуға болады.

«Skillshare»

Түрлі тақырыптарға ондаған мың бейне сабақ: фотосурет, SEO-оңтайландыру, маркетинг, идеялар генерациясы және т.б. Контентті құрушылар үшін өте пайдалы.

«FutureLearn»

Тегін онлайн курстар ұсынатын 40-тан астам университеттерді біріктіретін Британдық ресурс.

«Лекторiuм»

Оқушылар, студенттер және мамандар үшін көптеген курстар. Курстар өте сапалы визуалды контентпен ерекшеленеді.

«Универсарiuм»

Жалпы білім беретін дәрістер мен еркін қол жетімді курстар.

Білім беруді ақпараттандыру ұлттық орталығы <http://www.nci.kz>

2011 жылы «Ұлттық ақпараттандыру орталығы» АҚ 5-11 сыныптарға арналған Қазақстан тарихы бойынша 468 ЦОР әзірледі, оның ішінде 234-қазақ тілінде, 234-орыс тілінде:

5-ші сынып үшін 98 ЦБР бойынша;

6-сынып үшін 40 ЦБР бойынша;

7-сынып үшін 40 ЦБР бойынша;

8-ші сынып үшін 60 ЦБР;

5-ші сынып үшін 98 ЦБР бойынша;

10-сынып үшін 58 ЦБР бойынша;

11-сынып үшін 112 ЦБР бойынша.

www.BilimLand.kz -электрондық оқулықтар мен қосымша сандық білім беру ресурстарынан тұратын білім беру порталы.

www.imektep.kz -қазақ тілінде оқытатын мектептерге арналған электрондық оқулықтары бар бастауыш мектептің мультимедиялық курсы (қазақ тілі, әдебиеттік оқу, дуниетану, математика, өзін тану, еңбекке баулу, музыка, бейнелеу өнері).

Бастауыш сыныптар үшін әлеуметтік ортада баланың жеке басының қалыптасуына және ақыл-ойының дамуына ықпал ететін «Интеллектум-бастауыш мектеп» интеллектуалды-дамытушылық ойындар кешенін пайдалану ұсынылады. *Сілтеме: <https://youtu.be/DA6xyYRnZ00>*

www.twig-bilim.kz -BBC Motion Gallery студиясынан бейне сабақтар негізінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталған электронды оқыту кешені. Баланың дамуы мен PISA тестілеріне дайындыққа арналған ресурс.

IOT BOARD-модульдері мен датчиктері бар интернет заттарды зерттеуге арналған бір тақталы жиынтық

Жаратылыстану математикалық бағыты бойынша 11-ші сыныптағы заттар интернетін үйрену үшін IoT Board - модульдер мен датчиктері бар заттар интернетін оқып үйренуге арналған жалғыз тақталық жиынтықты пайдалану ұсынылады. Құрылғыда айналадағы процесстерді өлшеу үшін барлық қажетті датчиктерден, Bluetooth және Wi-Fi желісіне қосылуға арналған модульдерден жинақталған. Электроника мен заттар интернетін тиімді әрі ыңғайлы оқытуға арналған аппараттық-бағдарламалық құрал.

Ерекшеліктері:

- Барлық сенсорлар мен компоненттер жиынтықтың ажырамас бөлігі болып табылады;
- заттар интернеті модулі кіріктірілген;
- панельдегі дайын электр тізбектері және бөлшектерді қосу үшін ыңғайлы байланыстар;
- электр желісімен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік;
- тақта электр және перифериялық қосылымдарға арналған қорғаныс элементтерімен жабдықталған;
- қуат блогынан электр қуатын тұтынатын негізгі нүктелеріне мыс жолдар өткізілген;
- модульдерін компьютердегі USB кабелі арқылы бағдарламалауға болады;
- тақтадағы әр компонент үшін пиктограммалар түріндегі нұсқаулар көрсетілген.

9. ПИЛОТТЫҚ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН СЫНАҚТАН ӨТКІЗУ

1-ші сыныпта «Француз тілі» және «Неміс тілі» оқу бағдарламаларын апробациялау

2020-2021 оқу жылында пилоттық мектептердің екінші сыныптарында «Неміс тілі» және «Француз тілі» оқу пәндері бойынша оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендерді сынақтан өткізу жүзеге асырылатын болады.

Оқу жүктемесінің көлемі: 1 – сынып-аптасына 2 (екі) сағат, оқу жылында 66 сағат. Аталған оқу пәндері ҚР Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы "26" шілдедегі № 334 бұйрығымен бекітілген Типтік оқу бағдарламасы бойынша оқытылады.

«Неміс тілі» және «Француз тілі» оқу пәні бойынша оқу бағдарламалары «Білім берудің барлық деңгейлерінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен бекітілген Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленді (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде №17669 болып тіркелген).

«Неміс тілі» пәні бойынша оқу бағдарламалары

«Француз тілі» білім алушылардың А1 тілін меңгеру деңгейіне қол жеткізуге бағытталған:

- 1) білім алушылардың шығармашылық ойлауын талдауға, бағалауға және дамытуға ықпал ететін әр түрлі тапсырмалар; ;
- 2) әртүрлі ауызша және жазбаша көздер;
- 3) қызықты және уәждеуші пәндік мазмұн.

Бастауыш мектеп бағдарламасының мазмұны оқушылардың күнделікті қарым-қатынаста неміс және француз тілдерін қолдана білуін дамытуға және одан әрі оқыту үшін берік негіз құруға бағытталған.

Бастауыш мектептің «Неміс тілі» және «Француз тілі» оқу пәні бойынша бағдарламалары оқушылардың тілдік дағдыларын қалыптастыруға және дамытуға, олардың өзіне деген қызығушылығы мен сенімділігін арттыруға, сондай-ақ неміс және француз тілдерін оқуға деген оң көзқарасты қалыптастыруға бағытталған. Кең спектрлі дағдылармен органикалық бірлікте жеке тұлғалық қасиеттерді дамыту білім алушыларға сіңіру үшін негіз болып табылады.

Білім берудің базалық құндылықтары: «Қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік», «Құрмет», «Ынтымақтастық», «Еңбек және шығармашылық»,

«Ашықтық», «Өмір бойы білім беру». Бұл құндылықтар білім алушының мінез-құлқын және күнделікті қызметін ынталандыратын тұрақты тұлғалық бағдар болуға бағытталған.

1-сыныпқа арналған оқу пәнінің базалық мазмұны:

1) тыңдалым (Hörverstehen/hörferstehen): сабақта бірқатар қызмет түрлерін орындау бойынша баяу және анық айтылған қысқа қарапайым нұсқауларды, баяу және анық айтылған сұрақтарды, жалпыға белгілі атаулар мен орын атауларын, жалпы және оқу лексикасының кейбір сөздерін тыңдайды, типтің қысқа сұрақтары Бұл не? фонемалардың дыбысталуы және олардың үйлесімі, алфавит әріптері;

2) сөйлесім (Sprechen / шпрэхэн): бірінші тұлғадан сабақта адамдар, заттар мен қызмет түрлері туралы қарапайым сөздер құрайды, таныстыра біледі, сабақта адамдар, заттар мен қызмет түрлері туралы сұрақтар қояды, қарапайым әңгіме барысында таныс сөздер мен сөз тіркестерін анық айтады;

3) оқу (Leseverstehen / лезеферстээн): әліпби әріптерін таниды және атайды, аттардағы және орын атауларындағы бас әріптерді таниды, Кейбір таныс сөздерді біледі, алфавит әріптерін дұрыс тәртіппен орналастырады;

4) неміс тілін қолдану (Sprachanwendung/sprachanwendung): номинативті жағдайда сингулярлы зат есімдерді пайдаланады, адамдар мен орындар туралы айтады (2 – 3 сөйлем), сандық сандар – 1-ден 12-ге дейін санайды, адамдар мен заттарды сипаттау үшін қарапайым сын есімдерді пайдаланады, артиклдер ein/ain, der/der, ein/ain, das/das, eine/aine, die/ди, сұрақ сөздерін пайдаланады was вас, wer вэр, wo во, wie Wi қарапайым сұрақтарды жасау кезінде жеке есімдерді (ich/их, du/Ду) номинативті жағдайда қолданады, қазіргі уақытта (Präsens/прээнс) пайдаланады.

1-сыныпқа арналған «Француз тілі» оқу пәнінің базалық мазмұны:

1) тыңдау (compréhension orale/конпреасьон ораль): сабақта бірқатар қызмет түрлерін орындау бойынша баяу және анық айтылатын қысқа қарапайым нұсқауларды, баяу және анық айтылатын жалпы жеке сұрақтарды, жалпыға белгілі атаулар мен орын атауларын, жалпы және оқу лексикасынан кейбір сөздердің айтылуын, "бұл не?" фонеммен дыбысталу және олардың үйлесімі, алфавит әріптері;

2) сөйлеу (production orale/продуксион ораль): бірінші адамнан сабақ барысында адамдар, заттар мен қызмет түрлері туралы қарапайым пікірлерді құрастырады, сабақ барысында адамдар, заттар мен қызмет түрлері туралы сұрақтар қояды, таныс сөздер мен сөз тіркестерін анық айтады, басқа адамдармен күрделі емес әңгімеде сұрақтар қоя алады және ұсына алады.;

3) оқу (compréhension écrite/конпреасьон экрит): алфавит әріптерін айтады және атайды, аттардағы және орын атауларындағы бас әріптерді таниды, көзге көрінетін белгілі сөздерді біледі, алфавитті сөздерді алфавиттік тәртіппен орналастыру үшін қолданады (бірінші әрпі бойынша).

4) француз тілін пайдалану (utilisation du français/ютилисьон дю франсэ): зат есімдерді жалғыз және көпше түрде пайдаланады, адамдар мен орындар туралы айтады, сандық сандар – 1-ден 20-ға дейін санайды, адамдар мен заттарды сипаттау үшін қарапайым сын есімдерді пайдаланады, sur/сюр, sous/су, dans/дан предлогтары) қандай және қайда орналасқанын көрсету үшін

qui 'est-ce que c' est/кэс КЭС сэ?, qui est-ce, où est / ки эс? э? қарапайым сұрақтарды жасаған кезде ce/СЭ, cet/сэ, cette/сэт, ces/сэ заттарға нұсқау беру үшін, с ' est/сэ, ce sart/СЭ конструкциясына заттарды көрсету үшін, өзі туралы негізгі ақпаратты ұсыну үшін жеке есімдерді пайдаланады, қарапайым командаларды немесе Lisez/Лизэ, ouvrez/уврэ, fermez/фэрмэ нұсқаулықтарын жасаған кезде қарапайым повелительдік көңіл-күйді (жағымды) пайдаланады, қарапайым қазіргі уақытты пайдаланады (мысалы, présent/прэзан) (оң, теріс және сұрақ формалары) өзі туралы негізгі ақпаратты ұсыну үшін.

Оқу бағдарламалары жаңартылған мазмұны бойынша бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптары үшін «Неміс тілі» және «Француз тілі» оқу пәндері бойынша үлгілік оқу бағдарламаларының ұзақ мерзімді жоспарларына сәйкес іске асырылады.

99-кесте. «Неміс тілі» және «Француз тілі» оқу пәндері бойынша үлгілік оқу бағдарламаларының тараулары

Having fun	Bientôt les vacances!	Erholungskultur, Feier
4 класс		
Kazakhstan in the World of Sport	Sport	Sport in Kasachstan
Values in Myths and Legends	La Francophonie	Werte in den Mythen und Legenden
Treasure and Heritage	Un ami étranger	Kulturerbe
Professions and ways of Communication	Le monde des métiers	Berufswelt und Kommunikationen
Hot and Cold	Phénomènes naturels	Naturerscheinungen
Healthy World	Un esprit sain dans un corps sain	Ein gesunder Geist in einem gesunden Körper!
Journey into Space	Mes loisirs	Weltraumreise
Machines	Les transports	Autos

Шетел тілі сабақтарын жоспарлау кезіндегі ұсыныстар:

1) 1-сыныпта жазу және оқу дағдыларын дамыту көзделмейді. "Оқу" бөлімі бойынша оқыту мақсаты таныс сөздер мен сөз тіркестерін тануға бағытталған;

2) сабақта ұсақ моториканың дамуына байланысты ойындарды, әндерді, санауды, рифмовкаларды және қызметті пайдалану;

оқу тапсырмаларын орындау кезінде білім алушылардың жұмысын ынталандыру, білім алушыларды қолдаудың әртүрлі формаларын қолдану арқылы тілектес және жайлы атмосфера жасау, жарыс сипатындағы тапсырмаларды қосу;

3) бастауыш сынып оқушыларының психологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып, оқыту формаларының, әдістерінің және приемдерінің диапазонын ойластыру (жоғары эмоционалды, қозғалушылық,

сезімталдық, шаршау);

4) білім алушылардың қателіктерін түзетпеу, себебі қателер бастапқы кезеңде оқу үдерісінің ажырамас бөлігі болып табылады. Коммуникативтік құзыреттілікті табысты меңгерудің негізгі шарты білім алушының оқу үдерісіне белсенді қатысуы болып табылады;

100-кесте. «Шетел тілі» пәнінен жиынтық бағалау санының мөлшері

Сынып	Жиынтық бағалау саны бөлім/ ортақ тақырып			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
1-сынып	-	-	2*	2*
2-сынып	2*	2*	2*	2*
3-сынып	2*	2*	2*	2*
4-сынып	2*	2*	2*	2*

* Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалауда тілдік қызметтің екі түрі біріктіріледі (мысалы, тыңдалым және айтылым; оқылым және жазылым).

«Шетел тілі» пәні бойынша карантиндік және шектеу іс-шаралары болған жағдайда барлық мектептерде (штаттық режимде, дистанциялық форматта, кезекші сыныптарда) 1 БЖБ, 1 ТЖБ өткізіледі)

1-ҚОСЫМША

*Коронавирустық инфекцияның таралуына
жол бермеуге байланысты
шектеу шаралары кезеңінде
орта білім беру
ұйымдарында оқу процесін ұйымдастыру
бойынша әдістемелік ұсынымдарға
1- қосымша*

Ата-аналардың өтініш беру үлгісі

*Кімге _____
_____ к.
мекенжайы бойынша тұратын
кімнен _____
Аты-жөні
Телефон _____*

ӨТІНІШ

*Менің ұлымның (қызымның) _____
Аты-жөні толығымен, сыныбы*

*кезекші сыныпта білім алуын ұйымдастыруыңызды сұраймын. Менің
баламның созылмалы аурулары жоқ.*

*Карантин және шектеу іс-шаралары аралығында баламның мектептегі
оқу жағдайларымен танысқанымды және келісетінімді хабарлаймын.*

*Өз баламның мектепке дейінгі және кейін үйге дейін санитариялық
қауіпсіздігін қамтамасыз ету міндеттерімді орындауға міндеттенемін.
Баламды қажетті санитарлық-гигиеналық құралдармен қамтамасыз етуді
міндетіме аламын. Ауру қаупімен байланысты жауапкершілікті түсінемін.*

*Күні _____
Қолы _____*

БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНЫҢ БАСШЫЛАРЫ МЕН ПЕДАГОГТЕРІНЕ ҰСЫНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Педагогтің өздігінен білім алуы - кәсібилік пен педагогикалық құзыреттілікті жетілдірудің маңызды шарттарының бірі.

Сонымен қатар, жаңартылған білім беру мазмұнының оқу бағдарламалары мұғалім жұмысының жаңа форматын болжайды, оған оқыту мен тәрбиелеудің нысандарын, әдістерін, технологияларын таңдау еркіндігін береді.

Мұғалімнің білім берудегі заманауи үрдістермен қатар жүргені, үнемі өз білімі мен біліктерін жетілдіріп, педагогикалық ғылым мен тәжірибенің соңғы жетістіктерін қолдана білгені маңызды.

Білім беру ұйымдарының мамандарына ұсынылатын қосымша әдебиеттер тізімі

1. А. Байтұрсынұлы «Тіл – құрал». «Оқу құралы».
- a. А. Байтұрсынұлы. Тіл тағылымы.
2. А.Байтұрсынов «Әдебиет танытқыш»
3. М. Жұмабаев «Педагогика»
4. Ж. Аймауытов «Психология», «Тәрбиеге жетекші»
5. М.Балақаев, Т.Қордабаев. Қазіргі қазақ тілі. – Алматы, 1966
6. М.Серғалиев «Стилистика негіздері», Астана - 2006
7. Р.Сыздық «Қазақ тілінің анықтағышы»
8. Р.Сыздық. Қазақ тіліндегі ескіліктер мен жаңалықтар. – Алматы, 2009
9. І.Кеңесбаев. Қазақ тілінің фразеологиялық сөздігі. Алматы, 2007
10. Ә.Нұрмағанбетов. Бес жүз бес сөз. Алматы: Рауан, 1994
11. Қазақ тілінің түсіндірмелі сөздігі. Алматы: Дайк-Пресс, 2008
12. Қазақ тілінің қысқаша этимологиялық сөздігі. Алматы: Ғылым, 1966
13. М.Қанабекова «Қазақ тілі стилистикасының негіздері»
14. М.Қараев «Қазақ тілі», Алматы, 1993
15. Н.Оралбай. Қазіргі қазақ тілінің морфологиясы. – Алматы, 2007
16. Ғ.Қалиев. Тіл білімі терминдерінің түсіндірме сөздігі. – Алматы, «Сөздік-Словарь», 2005
17. А. Салқынбай, Е.Абақан. Лингвистикалық түсіндірме сөздік. Алматы, Сөздік, 1998
18. Р.С. Рахметова. Қазақ тілі синтаксисі: коммуникативтік-танымдық аспект: ғылыми монография. – Алматы, ҚазҰПУ, 2014
19. Ә.Қайдар. Қазақ терминологиясына жаңаша көзқарас. Алматы, 1993
20. Ш.Құрманбайұлы. Қазіргі қазақ терминологиясының міндеттері//Қазақ терминологиясының өзекті мәселелері. Астана, 2003
21. Бабалар сөзі: Жүз томдық. – Астана: Фолиант, 2010

22. Қазақ энциклопедиясы, 2013
23. Қазақстан. Ұлттық энциклопедия. Алматы, 1998
24. М.Әуезов. Уақыт және әдебиет. – Алматы: Жазушы, 1962
25. З. Қабдолов Сөз өнері. «Санат» Алматы, 2007
26. Қ.Жұмаділов Бір ғана ғұмыр. Алматы, 2004
27. Классикалық зерттеулер: Көп томдық. – Алматы: «Әдебиет әлемі», 2013. Т.15: Қ. Жұмалиев, З. Қабдолов, З.Ахметов. Әдебиет теориясы.
28. З. Ахметов. Әдебиеттану терминдер сөздігі. – Алматы, 1996
29. З. Ахметов. «Абай жолы» - тарихи шындық пен көркемдік шындық//Заман Қазақстан, 1997, 1 тамыз, 5-б.
30. Ә.Қоңыратбаев. Шеберлік сырлары/әдеби сын. Алматы: Жазушы.1979
31. М.Жолдасбеков. Асыл арналар. – Алматы: Жазушы, 1986
32. Ә. Марғұлан. Ежелгі жыр, аңыздар. Алматы: Жазушы, 1985
33. С.Қасқабасов. Қазақтың халық прозасы.- Алматы: Ғылым, 1994
34. З.Сейітжанұлы. Тарихи эпос. – Алматы: Ғылым, 1994
35. Ж.А. Сейсенбаева. Баққожа Мұқай шығармаларындағы замана мәселелері, Алматы, 2006 ж. – 365-б.
36. Жеті ғасыр жырлайды. – Алматы: Жазушы, 2004
37. Р.Зайкенова Роман және тәуелсіздік. Алматы, 2010
38. Б.Майтанов. Психологизм – прозадағы жаңашыл арна. Уақыт және қаламгер: Әдеби сын. – Алматы: Жазушы, 1980
39. Б. Майтанов. Қазақ романы және психологиялық талдау. Алматы: Санат, 1996
40. Г.Піралиева. Ішкі монолог. Алматы, 1994
41. Т.У. Есембеков. Әдеби талдауға кіріспе. Оқу құралы. – Қарағанды, 1991
42. Ж.А. Рүстемова. Қазақ балалар әдебиеті. – Алматы: Эверо, 2014
43. Т.Әсемқұлов. «Қазіргі қазақ прозасының бағыт-бағдары» мақаласы. www.otyken.kz.
44. Б.А. Тұрғынбаева. Дамыта оқыту технологиялары. Алматы, 2000
45. Н.Ж. Құрман. Қазақ тілін оқытудың әдіснамалық негіздері: монография. Астана, 2008
46. Ш.Есмағанбетова. Оқушылардың танымдық іс-әрекетін қалыптастыру: оқу-әдістемелік құрал. – Алматы: Ғылым, 2002
47. С.А. Мұсаев, Т.Б. Бегалиев. Жас ерекшелік педагогикасы: оқулық. – Астана: Фолиант, 2006

Мұғалімдер мен әдіскерлерге ұсынылатын қазіргі заман көшіндегі әдебиеттер тізімі

1. Даг Лемов «Мұғалімнің шеберлігі. Көрнекті мұғалімдердің дәлелденген әдістері».
2. Тимоти Уокер «Фин оқыту жүйесі».

3. Джуди Дирксен «Оқыту өнері. Кез-келген жаттығуды қалай қызықты және тиімді етуге болады».
4. Питер Грей «Оқу еркіндігі. Мектепке қарсы ойын».
5. Кэрол Дюк «Икемді сана. Ересектер мен балалардың даму психологиясына жаңа көзқарас».
6. Хосе Антонио Марина «Талантты тәрбиелеу».
7. Елена Щебланова "«Жетістіксіз дарынды оқушылар».
8. Нина Джексон «Сынып мұғалімі. «Қиын» оқушылармен, күрделі ата-аналармен жұмыс істеу және кәсіптен ләззат алу».
9. Адель Фабер, Эйлен Мазлиш «Балалардың оқуы үшін олармен қалай сөйлесуге болады».
10. Владимир Лизинский «Жақсы мектеп үшін жаңа мұғалім».
11. Джуди Аппс «Тыңдау және есту үшін».
12. Ли Лефевевер «Түсіндіру өнері».
13. Джулия Дирксен «Оқыту өнері».
14. Даниель Пинк «Драйв».
15. Аня Каменетц «Тест».
16. Фелиситас Акоста, Соня Ногейра «Мемлекеттік білім беру жүйесін 21 ғасырдың сценарийінде қайта қарастыру. Саясат пен тәжірибе арасындағы жаңа және жаңартылған мәселелер». Sense Publishers-Роттердам, Нидерланды.
17. Б. Йи, А. Sliwka, Раутиайнен М. "Финляндия: болашақ мектеп жолында».
18. Эдвард де Боно «Өзіңізді ойлауға үйретіңіз» ойлауды дамытуға арналған оқу құралы.
19. Парслоу Э., Рэй М. «Оқытудағы Коучинг». Оқытудың практикалық әдістері.
20. Людмила Петрановская «Күпия тірек. Балаға бауыр басу».
21. Людмила Петрановская «Егер баламен қиын болса».
22. Януш Корчак «Баланы қалай жақсы көру керек».
23. Юлия Гиппенрейтер «Баламен сөйлесу. Қалай?».
24. Даниэль Пеннак «Мектептегі қиындық».
25. Бел Кауфман «Төменге құлдыраған баспалдақпен қайта жоғары көтерілу».
26. Кэндзио Хайтани «Қоянның көзқарасы».
27. Дэйв Грей «Қылмыстық Ойлау».
28. Малколм Глэдзуэлл «Генийлер және аутсайдерлер».
29. Кен Робинсон «Борыш».
30. Кэрол Дуэт «Икемді Сана».
31. Альфи Кон «Марапаттау Жазасы».
32. Джон Медина «Ми Ережесі».
33. Даниель Гоулман «Эмоциялық Интеллект».
34. Аманда Рипли «Әлемдегі ең үздік Оқушылар».
35. Ақиқат Рас «Өмір Сөзсіз Керемет Болады».
36. Пол Таф «Балалар Табысқа Қалай Жетеді?».

37. Дэйв Бургесс «Оқу күтпеген жағдай секілді».
38. Юлия Гиппенрейтер «Баламен сөйлесу. Қалай?».
39. Выготский Л.С. «Жоғары психикалық функцияларды дамыту».
40. Блум Б.С. «Толық меңгеру теориясы: теория және практика».
41. Блум Б.С. «Оқу мақсаттарының жіктелуі».
42. Сухомлинский «Мен балаларға жүрегімді беремін».
43. Игорь Манн «Нөмір - 1. Өз ісінде қалай жақсы болуға болады».
44. Джим Коллинз «Жақсыдан ұлылыққа. Неге кейбір компаниялар серпіліс жасайды, ал басқалары ...».
45. Дэниел Гоулман «Эмоциялық интеллект. Неге ол IQ қарағанда көп болуы мүмкін».
46. Игорь Манн және Дмитрий Турусин «Байланыс нүктелері. Маркетингі және сіздің компанияңыздың кірісін арттыру үшін жұмыс дәптері».
47. Роберт Чалдини, Ноа Гольдштейн және Стив Мартин «Сендіру психологиясы. Сендіре алу үшін 50 сендіру тәсілі» .
48. Роджер Сайп «Миды дамыту. Жылдам оқу, жақсы есте сақтау және үлкен мақсаттарға жету».
49. Кэрол Дуэк «Икемді сана. Ересектер мен балаларды дамыту психологиясына жаңа көзқарас».
50. Митчел Резник «Оқу спиралы. Балалар мен ересектерді дамытудың 4 принципі».
51. Dorling Kindersley (DK) «Ғылым қалай жұмыс істейді? Біздің әлемнің құрылымы туралы көрнекі фактілер».
52. Альфи Кон «Наградамен жазалау. Мектеп бағасымен, мотивация жүйесімен, мадақтаумен басқа да жолдармен қайсысы сәйкес емес».
53. Альфи Кон «Жүрекпен тәрбиелеу. Ережесіз және шартсыз».
54. Дуг Лемов, Эрика Вулвей және Кейти Енци «Білімнен дағдыларға дейін. Кез келген іскерлікті тиімді жаттығудың әмбебап ережелері».
55. «Сұрақтар – бұл сұрақтарға жауаптар. Жұмыс пен өмірде серпінді идеяларды іздеу және күрделі мәселелерді шешу жолдары».
56. Джон Готтман «Баланың эмоционалдық интеллекті. Ата-аналарға арналған практикалық нұсқаулық».
57. Джули Дирксен «Кез келген оқытуды қызықты және тиімді ету».
58. Билл Торберт «Осы кезеңдегі көшбасшылық».
59. Рэндалл Инглунд және Альфонсо Бусеро «Жоба жетекшісі. Жұмысқа қажетті барлық дағдылар».
60. Ричард Талер және Касс Санстейн «Nudge. Таңдау архитектурасы».
61. Деннис Бакке «Шешуші адам. Әрбір адам өздігінен шешім қабылдай алатындай болашақ ұйымын қалай құруға болады».
62. Фредерик Лалу «Болашақ ұйымды аша отырып» .
63. Нир Эяль «Ілмекте. Әдеттерді қалыптастыратын өнімдерді қалай жасауға болады».
64. Лиза Фельдман Барретт «Эмоциялар қалай пайда болады? Ми түсінігіндегі және эмоцияларды басқарудағы революция».

65. Джули Литкотт-Хеймс «Олардан арылыңыз. Балаларды ересек өмірге қалай дайындау керек».
66. Дуг Лемов «Мұғалімнің шеберлігі. Алдыңғы қатарлы оқытушылардың жүргізген техникалары».
67. Мартин Томич, Кара Ригли, Мадлен Бортвик, Насим Ахмадпур, Джессика Фроули, А. Баки Кокабалли, Клаудия Нуньес-Пачеко, Карла Стракер, Лиан Лок «Ойлап тап. Жаса. Сындыр. Қайтала. Дизайн-ойлау тәсілдері мен құралдарының үстел кітабы».
68. Джозеф Хигни «Жобалық менеджмент негіздері. Классикалық басшылық».
69. Юрген Саленбахер «Жеке бренд жасаңыз. Мүмкіндіктерді қалай табуға, дамытуға және ерекшелуге болады?».
70. Крейг Ричардсон «Minecraft бағдарламалау. Python көмегімен әлеміңізді жасаңыз».
77. Джек Льюис және Адриан Вебстер «Ми: нақты нұсқаушы. Тиімділікті арттыру және стресті төмендету үшін нені білуіңіз керек».
78. Ньюфельд Гордон, Матэ Габор «Өз балаңызды бетімен жіберіп алмаңыз».
79. Петрановская Людмила Владимировна «Құпия тірек. Балаға бауыр басу».
80. Альтшуллер Генрих Саулович «Идея табу. Өнертапқыштық есептерді шешу ТРИЗ-теориясына кіріспе»
81. Садықова Гүлназ «ТРИЗ-педагогика. ТРИЗ-сабақтарының әмбебап конструкторы (алгоритм)».
82. Юрий Гурин «Сабақ+ойын. Оқушыларға арналған заманауи ойын технологиясы».
83. Светлана Ахмерова «Педагогтың кәсіби қызметі және денсаулығы».
84. Ғабит Бекахметов, Әйгерім Коржумбаева «Критикалық ойлау негіздері».
85. Мағжан Жұмабаев «Педагогика».
86. П. Мехисто «Пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту контекстіндегі «Скаффолдинг» (CLIL)».
87. Ж.Б. Кажигалиева, К.К. Байтенова, Ж.А. Жумабаева. «Қане, достар, оқиық! Ортақ тақырыптар бойынша сыныптан тыс оқуға арналған хрестоматия», 2-сынып.
88. К.К. Байтенова «Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік дағдыларын қалыптастыруда қолданылатын белсенді оқыту әдіс-тәсілдері».
89. З.М. Мендығалиева, М.П. Кушнир, Е.П. Петрик «Бастауыш мектепте математиканы оқытудың белсенді әдістері».
90. З.М. Журбенко, Е.А. Вьюшкова, Ы. Турсунбайқызы «Білім беру бөлімін тігінен жоспарлау».
91. Р.С. Тоганакова, М.С. Танжарикова, М.С. Оракова Қазақ тілі. «Тарихи тұлғалар» бөлімі арқылы оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту, б-сынып.
92. Бабаев С.Б., Оңалбек Ж.К. «Жалпы педагогика».

93. Педагогикалық шеберлік және педагогикалық технологиялар //Под ред. Л.К.Гербенкиной, Л.А.Байкова редакциясымен.

94. Әбенбаев С. «Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі».

95. Тажбаева С.Г. «Мектептегі тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі».

96. Глазырина Т.Н. «Тарихты оқыту әдістемесі».

97. «Мұғалімнің көшбасшылығы арқылы білім беруді түрлендіру. Дэвид Фросттың редакциясымен.

98. «Оқу мен оқытудың белсенді әдістері» www.cpm.kz

Ата-аналарға арналған кітаптарды ата-аналар лекцияларына, тренингтерге қолдануға болады, сонымен қатар ата-аналарға оқуға ұсынуға болады.

БІЛІМ АЛУШЫЛАРҒА ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІ (1-4-сыныптар)

1. «Су астындағы тіршілік» балалар энциклопедиясы
2. С.Көбеев «Үлгілі бала»
3. Ы.Алтынсарин әңгімелері («Аурудан – аяған күштірек», «Бір уыс мақта»)
4. Д.Свифт «Гулливердің саяхаттары»
5. «Қаңбақ шал» ертегісі
6. Н.Құдайбергенұлы, Б.Игенбаева «Даналық әліппесі» (халық ертегісі)
7. Н.Құдайбергенұлы, Б.Игенбаева «Даналық әліппесі» (халық аңызы)
8. Алдар Көсе мен Қожанасыр хикаялары
9. Қазақ ертегілері
10. Ағайынды Гриммдер «Жас алып»
11. Ағайынды Гриммдер «Батыр тігінші»
12. С.Жүнісов «Кімнің мекені жақсы» әңгімесі
13. М.Әлімбаев «Балдәурен, шіркін, балалық» кітабы
14. А.Байтұрсынұлы «Өгіз бен бақа»
15. К.Матыжанов «Асыл сөз аталары»
16. Hans Christian Andersen «Андерсеннің ертегілері». Аударған
Ә.Раушанова
17. R. Lansenу Green. «Робин Гуд». Аударған Ә.Раушанова
18. А.Галиев «Томирис»
19. Б.Көмеков, Қ.Сәки «Бейбарыс сұлтан»
20. Л.Толстой «Арыстан мен тышқан», «Оқымысты ұл»

НЕГІЗГІ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІ (5-9-сыныптар)

1. «Бозінген» ертегісі
2. «Еділ патша»
3. «Тұмар патшайым»
4. «Ер Тарғын» жыры
5. Ы.Алтынсарин «Таза бұлақ»
6. А.Байтұрсынұлы «Қырық мысал» жинағы
7. Ә.Тәжібаев «Толағай» ертегісі
8. С.Бегалин «Бала Шоқан» әңгімесі
9. С.Көбеев «Құмырсқа мен көгершін» мысалы
10. Жеті ғасыр жырлайды
11. Ғ.Мүсірепов «Боранды түнде» әңгімесі
12. С.Мұратбеков «Жабайы алма» повесі
13. Б.Сокпақбаев «Балалық шаққа саяхат»
14. Н.Мұраталиев «Ғажайып мекенге саяхат»
15. Ш.Руставелин «Жолбарыс тонды жиһанкез жыры»

16. Ж.Ахмади «Кие» әңгімесі
17. А.Алтай «Қызыл бөлтірік» әңгімесі
18. С.Дөнентаев «Көркемтай» әңгімесі
19. Ш. Мұртаза «Интернат наны» әңгімесі
20. Н.Ораздың «Бала махаббат» әңгімесі
21. С.Мұқанов «Балуан Шолақ» повесі
22. Т.Ахтанов «Күй аңызы» әңгімесі
23. Ә.Қайран «Ерасыл» дастаны
24. А.Кемелбаева «Қоңырқаз» әңгімесі
25. М.Омарова «Көмбе нанның дәмі» әңгімесі
26. Ш.Айтматов «Боранды бекет» романы
27. М. Шаханов «Өркениеттің адасуы» романы
28. Ө.Тұрманжанов «Бөдене мен түлкі»
29. Жюль Верн «Он бес жасар капитан» кітабы
30. А.Дюма «Үш ноян» кітабы
31. Д.Дефо «Робинзон Крузо»
32. Ш.Айтматов «Ақ кеме» повесі
33. Р.Ғамзатов «Тырналар» поэмасы
34. Дениз Райан «Жұлдызды аспан» кітабы
35. С.Жұбатыров «Алыстағы аралдар» повесі
36. М.Мақатаев «Аманат» кітабы
37. Ш.Құдайбердіұлы «Ләйлі-Мәжнүн» поэмасы
38. М.Мағауин «Бір атаның балалары» әңгімесі
39. Қ.Қайсенов «Жау тылындағы бала» повесі
40. С.Шәймерденов «Битабар балуан» повесі
41. З.Мауытханова, С.Нәбиева «Әлем әдебиеті» Хрестоматия 1, 2-том
42. «Around the Word in 80 Days» («Жер шарын 80 күнде айналып шығу»).

Аударған Ә.Раушанова

43. Ә.Марқабаяев «Күнге дақ түсті»
44. Т.Әбдіков «Әке» (үзінді)
45. С.Қалиев «Қазақтың ой-тәлімдік антологиясы»

ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІ (10-11-сыныптар)

1. С. Сейфуллин «Көкшетау» поэмасы
2. С. Мұқановтың «Сұлушаш» поэмасы
3. М. Әуезов «Абай жолы» романы
4. С.Бакбергенов «Ақбоз атты ару» повесі
5. И.Байзақов «Құралай сұлу» поэмасы
6. М.Сералин «Гүлхашима» әңгімесі
7. Ғ.Мүсірепов «Кездеспей кеткен бір бейне» повесі
8. Қ.Әбдіқадыров «Қажымұқан» повесі
9. Е.Раушанов «Ғайша-Бибі» поэмасы
10. Т.Ахтанов «Шырағың сөнбесін» романы
11. С.Жүнісов «Ақан сері» романы

12. Қ.Бекхожин «Науан батыр» поэмасы
13. І. Есенберлин «Қаһар» романы
14. Ә.Нұршайықов «Ақиқат пен аңыз» романы
15. Д.Әбілов «Ақын арманы» романы
16. Ә.Нұрпейісов «Соңғы парыз» романы
17. С.Жүнісов «Аманай мен Заманай» романы
18. С.Елубай «Ақ боз үй» романы
19. Ә.Кекілбаев «Үркер» романы
20. І. Есенберлин «Көшпенділер»
21. Ә. Нұрпейісов «Қан мен тер»
22. М. Мағауин «Бес ғасыр жырлайды»
23. Ж. Аймұхамбет, А. Әлімұлы Қазақтың 100 поэмасы жинағы
24. Ә.Кекілбаев «Аңыздың ақыры» романы
25. Б. Жандарбеков «Томирис»
26. А. Сейдімбеков «Қазақ әлемі»
27. А. Сейдімбеков (аударма) И. Можейка «Әлемнің 7 және 37 кереметі»
28. Ұ.Есдәулет «Натюрморт» поэмасы
29. Р.Отарбаев «Бейбарыс сұлтан» драмасы
30. О.Бөкей «Атау кере» повесі
31. Ш. Мұртаза «Қызыл жебе» романы
32. Д.Әшімхан «Алас тайпасы туралы аңыз»
33. Джек Лондон «Ақ азу» романы
34. Т.Молдағалиев «Атантай ата» поэмасы
35. Ш.Мұртаза «Ай мен Айша» романы
36. Ш.Айтматов «Ғасырдан да ұзақ күн» романы
37. А.Дюма «Граф Монте Кристо» кітабы
38. Р.Рыскелді «Шақшақ Жәнібек – Алаштың ұлы арысы» тарихи дастан
39. Д.Досжан «Құмда қалған кемелер» романы
40. Т.Ахтанов «Қаһарлы күндер» романы

Орыс тілінде оқытатын мектептер үшін қосымша оқуға арналған көркем әдебиеттер тізімі

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ (1-4 сыныптар)

Казахские народные сказки: «Сказки о батырах», «Волшебные сказки», «Бытовые сказки», «Сказки об Алдаре-Косе», «Сказки о животных».

1. И. Алтынсарин . «Сын бая и сын бедняка».
2. Б.Майтанов. «Абай».
3. Б.Комеков, С.Утениязов. «Шокан Уалиханов».
4. Русские народные сказки: «Волшебные сказки», «Бытовые сказки», «Сказки о животных».

5. А.Толстой «По щучьему велению».
6. Г.Андерсен. «Принцесса на горошине», «Русалочка», «Огниво».
7. Е.И.Чарушин. «Страшный рассказ», «Как мальчик Женя научился говорить букву Р».
8. Сетон-Томпсон «Рванное Ушко».
9. В.Одоевский. «Сказка о четырех глухих».
10. Б.Житков. «Рассказы о животных».
11. Н.Некрасов. «Дедушка Мазай и зайцы».
12. Л.Н.Толстой «Филипок».
13. Е.Круглова. «Почемучкины сказки», «Шесть сказок для любимых глазок».
14. П.Катаев. «Цветик-семицветик».
15. С. Аксаков «Аленький цветочек».
16. П. Бажов «Малахитовая шкатулка».
17. Н. Носов «Незнайка», «Витя Малеев», «Фантазеры», «Живая шляпа».
18. Д. Родари «Приключения Чиполлино».
19. К.Ушинский. «Четыре желания», «Дети в роще».
20. В.Тимошенко. «Кто сделал скворечник?», «Гнездышко», «Грач».
21. Г.Скребицкий. «Лесное эхо», «Митины друзья», «Носатик».
22. Е.Круглова. «Мамин подарок».
23. Л. Керрол. «Алиса в Зазеркалье», «Алиса в стране чудес».
24. Д. Р. Киплинг «Книга джунглей», «Маугли»
25. А. Линдгрэн «Пеппи – длинный чулок».
26. В.М.Гаршин. «Сказка о жабе и розе».
27. А. Чехов «Каштанка», «Ванька»
28. Г. Троепольский. «Белый Бим Черное ухо»
29. И.А. Крылов. «Собачья дружба».
30. А.Гайдар. «Тимур и его команда».
31. Мамин-Сибиряк. «Серая шейка».
32. К.Чуковский. Федорино горе».
33. Ш.Перро. «Ослиная шкура».
34. В.Кауф. «Калиф аист».
35. М.М.Пришвин «Птицы под снегом».
36. Е.А.Пермяк. «Бумажный змей».
37. В. Белов. «Каникулы. Маленькая детская повесть».
38. В.Постников. «Младшая сестра».
39. В.Козлов. «Письмо».

НЕГІЗГІ ОРТА БІЛІМ БЕРУ (5-9 сыныптар)

1. Алексин В. «Веселые повести».
2. Бажов П.П. «Малахитовая шкатулка».
3. Барри Дж. «Питер Пэн»
4. Бельгер Г. «Перед далью».
5. Беляев А. «Человек-амфибия».

6. Булычев К. «Заповедник сказок», «Девочка с Земли».
7. Верн Ж. «Пятнадцатилетний капитан»
8. Гайдар А. «Судьба барабанщика»
9. Ауэзов М. «Сирота».
10. Дефо Д. «Робинзон Крузо»
11. Джером К. Джером «Трое в лодке, не считая собаки»
12. Диккенс Чарльз «Оливер Твист», «Дэвид Копперфильд»
13. Заболоцкий Н.А. «Некрасивая девочка», «Не позволяй душе лениться».
14. Закруткин В.. «Мать человеческая».
15. Каверин. В. «Два капитана».
16. Комеков Б., Карибаев Б. «Мухаммед Хайдар Дулат».
17. Комеков Б., Саки К. «Бейбарыс султан».
18. Катаев В. «Белеет парус одинокий», «Сын полка»
19. Короленко В.Г.. «Сон Макара», «Без языка», «Парадокс».
20. Крапивин В.. «Мальчик со шпагой».
21. Лермонтов М.Ю. «Кавказский пленник».
22. Паустовский К.Г. «Золотая роза».
23. Погорельский А. «Черная курица, или Подземные жители».
24. Приставкин А. «Ночевала тучка золотая».
25. Пришвин М.М. «Времена года».
26. Симашко М. «Емшан».
27. Твен М. «Приключения Тома Сойера»
28. Троепольский Г. «Белый Бим Черное ухо».
29. Фрайерман Р. «Дикая собака Динго».
30. Ян В. «Чингиз-хан», «Батый».

ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРУ (10-11 сыныптар)

1. Алимжанов А.. «Стрела Махамбета».
2. Азимов А. «Двухсотлетний человек»
3. Айтматов Ч. «И дольше века длится день»
4. Бабель И. «Конармия».
5. Бек А. «Волоколамское шоссе».
6. Бондарев Ю. «Батальоны просят огня».
7. Брэдбери Р. «Вино из одуванчиков».
8. Брюсов В.Я. «Огненный ангел».
9. Бунин И.А. «Темные аллеи».
10. Быков В. «Сотников».
11. Горький. М. «Фома Гордеев», «Сказки об Италии».
12. Гроссман В. «Жизнь и судьба».
13. Джандарбеков Б.. «Саки».

14. Довлатов С. «Чемодан», «Заповедник».
15. Достоевский Ф.М.. «Идиот».
16. Дудинцев. В. «Белые одежды».
17. Елюбаев. С. «Одинокая юрта».
18. Зощенко М. «Перед восходом солнца».
19. Ильф И., Е.Петров. «Двенадцать стульев», «Золотой теленок».
20. Искандер Ф. «Сандро из Чегема».
21. Мандельштам О.Э. «Четвертая проза».
22. Маяковский В.В. «Про это».
23. Некрасов Н. «В окопах Сталинграда».
24. Пастернак Б.Л. «Охранная грамота», «Люди и положения».
25. Платонов А.П. «Ювенильное море».
26. Распутин В. «Живи и помни».
27. Рыбаков А. «Дети Арбата».
28. Стругацкие Б.и А. «Трудно быть богом», «Сталкер», «Остров».
29. Сулейменов О.О. «Земля, поклонись Человеку!».
30. Толстой А.Н. «Аэлита».

Сабақты бақылау парағы (үлгі)

Дата және есептік кезең	
Класс	
Пән	
Оқыту тілі	
Классағы оқушылар саны	
Сабаққа қатысқандар саны	
Бақылаушы (лар)	

Бақылау парағын толтырыңыз. Өз түсініктемелеріңіз мен дәлелдеріңізді белгілегеннен кейін деңгейлер бойынша нәтижелерін қою керек: «жоғары» -3 балл, «орта»-2 балл, «төмен»-1 балл.

Мұғалім қызметін бақылау фокусы	Балдар
Педагогикалық тәсілдерді жүзеге асыру	
Білім беру ортасы (психологиялық климат, сабақтағы қауіпсіздік)	
Белсенді оқыту әдістерін қолдану	
<i>1. Мұғалім жұмыс істеуге ынталандыру үшін оқушылармен сабақ басында диалог құрады</i>	
<i>2. Мұғалім оқушыларға сұрақ қояды және сабақтың әр кезеңінде жауап алады</i>	
<i>3. Мұғалім балалардың көпшілігін диалогқа тартады</i>	
<i>4. Диалогта қойылған сұрақтардың сапасы</i>	
Сыныпта топтық жұмысты ұйымдастыру	
<i>1. Оқытудың топтық және жұптық формаларын қолданудың тиімділігі</i>	
<i>2. Топтарға тапсырмаларды беру және тапсырмаларды тұжырымдау сапасы</i>	
<i>3. Топтарда жұмысты ұйымдастыру деңгейі</i>	
<i>4. Оқушылардың топтық жұмысын бағалау сапасы</i>	
Білім алушылардың жас және жеке ерекшеліктерін есепке алу	
<i>1. Оқушылармен ауызша қарым-қатынас стилі олардың жасына және ЖДА сәйкес келеді</i>	
<i>2. Сабақты жүргізу қарқыны оқушылардың жасына және олардың ЖДА сәйкес келеді</i>	
<i>3. Барлық білім алушыларды тарту дәрежесі</i>	
Білім алушылардың қажеттіліктерін есепке алу (оқу материалын саралау)	
Оқыту мақсаттары мен тәрбие аспектісі арасындағы байланысты жүзеге асыру	
Білім алушының іс-әрекетін бақылау фокусы	
<i>Білім алушылардың оқу әрекетіне белсенді қатысуы</i>	
<i>Білім алушылар ұсынылған тапсырмаларды орындай алды ма</i>	
<i>Оқушылар сабақта болып жатқан оқиғаларға рефлексия жасайды, бағалайды</i>	
Ресурстарды пайдалану	
<i>Ресурстарды (АКТ, кеңсе тауарлары, процесті іске асыру үшін оқу жабдықтары және басқа да ресурстар) қамтамасыз ету және оларға қол жеткізу)</i>	
<i>Мұғалім сабақта ОӘК ұсынған әдістемелік ұсыныстарды қолданады</i>	
<i>Білім алушылар оқулықта баяндалған мәтіндердің мағынасын түсінеді</i>	
<i>Білім алушылар оқулықтарда баяндалған тапсырмаларды түсінеді</i>	
<i>Сабақта кері байланыс</i>	

<i>Мұғалім білім алушылардың прогресін/жетістіктерін бақылайды және түсіндіреді</i>	
<i>Білім алушылар оқу процесінде мұғалімнен кері байланыс алады (қандай нысанда, қай кезеңде)</i>	
Формативті бағалау	
<i>Сабақтағы қалыптастырушы бағалау тиімді ме?</i>	
<i>Білім алушыларды қалыптастырушы бағалау кезінде бағалау критерийлерімен таныстырды ма</i>	
<i>Сыныптағы білім алушылар қалыптастырушы бағалау принциптерін түсіне ме</i>	
Құндылықтарды жүзеге асыру	
<i>Оқу үрдісінде "Рухани жаңғыру" жалпыұлттық идеясының құндылықтары (азаматтық теңдік, еңбексүйгіштік, адалдық, ғалым мен білім алуға табыну, төзімділік, адалдық және патриотизм)</i>	

МАЗМҰНЫ

1	<i>НОРМАТИВТІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ</i>	4
2	<i>ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ</i>	26
3	<i>БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ПЕДАГОГ</i>	34
4	<i>ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫ</i>	36
5	<i>2020-2021 ОҚУ ЖЫЛЫНДА БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ</i>	49
	5.1 Мектепке дейінгі дайындық топтары мен сыныптары	49
	5.2 Бастауыш білім беру деңгейі	65
	5.3 Негізгі орта білім беру деңгейі	105
	5.4 Жалпы орта білім беру деңгейі	199
6	<i>БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІ</i>	294
7	<i>ШАҒЫНЖИНАҚТЫ МЕКТЕПТІ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ</i>	306
8	<i>РЕСУРСТАР</i>	308
9	<i>ПИЛОТТЫҚ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН СЫНАҚТАН ӨТКІЗУ</i>	311
10	<i>ҚОСЫМША</i>	315

«2020-2021 оқу жылында Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат әзірлеу

Әдістемелік нұсқау хат

Шығаруға қол қойылды -----2020 ж. Формат 60×84 1/16.

Офистік қағаз. Офсеттік басып шығару
Шрифт Times New Roman. Шартты б.т. ____

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
010000, Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік Ел, 8, «Алтын Орда» БО 15 қабат